

Pisariaqartumik iluarsartuussineq Nuna tamakkerlugu pilersaarusionerq pillugu nassuiaat

2023

Det nødvendige vedligehold
Redegørelse om landsplanlægning

2023

Pisariaqartumik iluarsartuussineq

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaat

2023

Det nødvendige vedligehold

Redegørelse om landsplanlægning

2023

Pilersaarusionerqaamma nunaminertatatorneqartarnerat pillugu Inatsisartut inatsisaanni § 5, imm. 3 naapertorlugu suliarineqarpoq: *“Naalakkersuisut tamatumunnga pisariaqartillugu kisiannili peqqussutip matuma atuutileraneranit naatsorsukkamik minnerpaamik ukiut sisamakkaarlugit sanaartorfissanik pilersaarusionermit inuiaqatigiinni soqutigisat pingaarutillit takussutissiortassavaat.”*

Udarbejdet i henhold til Inatsisartutlov om planlægning og arealanvendelse, § 5, stk. 3: *“Naalakkersuisut skal, når der er behov herfor, men mindst hvert fjerde år regnet fra denne Inatsisartutlovs ikrafttræden, udarbejde en oversigt over de væsentlige samfundsmæssige interesser i den fysiske planlægning.”*

Saqqummersitsisoq:

Aningaasaqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat

Udgivet af:

**Departementet for Finanser og Ligestilling
Grønlands Selvstyre**

Aaqqissornera naammassivoq /

Redaktion afsluttet:

Februar 2023

Assit / Fotos:

allu design, qupp. / side 1, 44, 66, 82, 182

Finn Eldon, qupp. / side 74

Klaus Georg Hansen, qupp. / side 6, 14, 51,
79, 86, 95, 117, 128, 161, 173, 175, 179, 184

Leiff Josefsen, qupp. / side 122

Niels Kristian Skou, qupp. / side 5, 39

Ilusilersornera / Layout:

allu design, www.allu.gl
Monika Brune

Naqiterneqarfia / Tryk:

N Offset, Nuuk

Nittartakkakkut saqqummersineq /

Elektronisk publikation:

ISBN 978-87-970352-8-3

Imarisai

Siulequt	7
Aallaqqaasiut	11
Kapitali 1	
Innuttaasut katitigaanerat	15
Kapitali 2	
Attaveqaqatigiinneq	40
Kapitali 3	
Inoqarfiit ilusaat	59
Kapitali 4	
Aningaasaalersuutit kinguaat- toorutillu	87
Kapitali 5	
Pilersaarusionermi atortut	146
Kapitali 6	
Eqikkaaneq	165
Ilanngussaq 1	167
Ilanngussaq 2	186

Indholdsfortegnelse

Forord	7
Indledning	11
Kapitel 1	
Demografi	15
Kapitel 2	
Infrastruktur	40
Kapitel 3	
Bostedprofil	59
Kapitel 4	
Kapitalapparat og efterslæb	87
Kapitel 5	
Planlægningsværktøjer	146
Kapitel 6	
Opsamling	165
Bilag 1	167
Bilag 2	186

Max
3 Knob

Siulequt

Inuiaqatigiit sulluunniit suliffeqarfinnik sanaartukkanillu, inuiaqatigiit pisussaafiliussaannik assigiinngitsunik suliaassanik sinaakkusiisunik piginnittuullutillu ingerlatsipput. Taakku aningaasanik naleqarput inuiaqatigiillu pigisaatut taagorneqartarlutik. Tamakku assersuutigalugu tassaapput inissiat attartortittakkat, orsussaasiviit, atuarfiit, peqqissaaviit umiarsualiviillu. Inuiaqatigiinnut sinaakkutit taamaattut isumagineqarluarlutillu muteerniugaangamik pissarsiaqaataasinnaasunik naleqartarput. Nalit taakku iluarsartuussassanik kinguaattoortoqaraangat, pigisalluunniit nalillit ullutsinnut naleqqukkunnaarlutik pisoqalisoorangata appartarput.

2023-mut Nuna tamakkerlugu pilersaaruisorneq pillugu nassuiaammi inuiaqatigiit pigisaasa nalillit iluarsartuuttarnerisa aallunneqarnissaata pisariaqarnera sammineqarpoq. Kinguaattoorutit annertuut inissiaatitsinniattartortittakkani, umiarsualivinni, suliffeqarfiit illutaanni, mittarfinni nukissionermilu atortuni annertusiartuinartut, annertuumik aningaasaleeqqinnissanik pisariaqartitsinermik nassataqarput. Kinguaattoorutillu iliuuseqarfigineqangitsut annertusigaluttuinnarsinnaapput, taamaalillutillu ukiut tamaasa annertuumik nanertuutaalerlutik.

Nuna tamakkerlugu pilersaarummut nassuiaammi Naalackersuisut immikkoortuni tamani ukiuni qulikkaani iluarsartuussinernik kinguaattoornerit qaangerneqarnissaannik qulakkeerinnittunik tigussaanisunik siunnerfiliipput. Siunnerfiit suliasat suut aaqqinneqarnissaannik, kikkut taakku isumaginissaannut akisussaasuunerannik, qaqugu naammassineqarnissaannut, qanorlu ililluni suliap siuariartorneranik malinnaanissamik tikkuussipput. Suliasaq tamanna ukiualuinnarni naammassineqarsinnaanngilaq. Ukiorpasuarini suliniuteqarnissaq, akisussaallutillu oqartussanit tamanit iluarsartuussisarnermik pingaarnerutitsilernissaq taamaaliornermi pinngitsoorneqarsinnaanngilaq.

Forord

Ethvert samfund ejer og driver institutioner og anlæg, der danner rammen om de mangeartede samfundspålagte opgaver. Disse udgør en økonomisk værdi og kaldes tilsammen samfundets aktivmasse. Det er eksempelvis lejeboliger, til tankanlæg, skoler, sygehuse og havne. Når disse fysiske rammer om samfundet er velholdte og moderne udgør de en positiv værdi. Den værdi falder når der opstår vedligeholdelseefterslæb eller aktivmassen bliver tidsvarende og forældet.

I Redegørelse om landsplanlægning for 2023 sættes der fokus på nødvendigheden af at vedligeholde aktivmassen i vores samfund. De betydelige efterslæb, der er oparbejdet i vores lejeboliger, havne, institutionsbygninger, lufthavne og energi-anlæg har medført behov for væsentlige reinvesteringer. Og efterslæb, der ikke gøres noget ved, kan accelerere og dermed blive en større og større byrde for hvert år.

Naalackersuisut udstikker i Redegørelsen om landsplanlægning konkrete pejlemærker, der skal sikre at årtiers vedligeholdelseefterslæb indhentes i alle sektorer. Pejlemærkerne adresserer, hvilke opgaver der skal løses, hvem der er ansvarlige for deres udførelse, hvornår de skal opnås, og hvordan man kan følge fremdriften i arbejdet. Det er ikke en opgave, der kan løses på få år. Det kræver en mangeårig indsats og vedholdende prioritering fra alle ansvarlige myndigheders side.

Nuna tamakkerlugu pilersaarummut nassuiaat pigisanik nalilinnik tigussaa-suinnarnik imaqaangilaq. Aamma inuit nunatsinni najugaqartut pineqarput. Taamaammatt nuna tamakkerlugu pilersaarusionerq innuttaasut pissusilersornerannik sunnerneqartarpoq, ukiullu ingerlaneranni innuttaasut pisariaqartitaat nikerartut malillugit sammisaqassalluni. Tassunga atatillugu inoqarfinnut annernut nuttarnerup, innuttaasut ilaasa amerlanerujartortut inoqarfitsinni annerni najugaqalernissaannik kinguneqartussap nangittumik ingerlanera maluginiarneqarpoq. Nunatsinni inoqarfinnut annernut nuttarnermut suna patsisaanersoq ilisimangilarput. Taamaammallu inoqarfiit pilerinartutut isigineqarnissaannut pisisutsit suut atuuttussaanerannut patsisaasut ilisimangilagut.

Siunnersuut Inatsisartuni amerlanerusuteqartunik taparserneqartoq (imm. UPA2022/43) tunuliaqutaralugu, inoqarfiit minnerusut inuuffigissallugit suut annertunerusumik annikinnerusumilluunniit pilerilersitsisarnerannik misissuineramik Naalakkersuisut aallartitsipput. Misissuineq 2023-mi naammassineqassasoq ilimaqineqarpoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusionerq pil-lugu nassuiaat inoqarfinnut najugaqarf-gineqartunut 71-inut tamanut nassuiaam-mik nutartikkamik imaqarpoq. Inoqarfiit qanoq issusiannik nassuiaat 2022 inoqarfiit nukittuffinik periarfissaannillu paasisutissiilluarpoq, peqatigisaanilli aamma inoqarfiup taassuma qajannaateqassu-sianik ersersitsilluni.

Inoqarfiit qanoq issusiinut nassuiaatit inoqarfinni annerni 14-ni innuttaasut 85 procentii najugaqartut, inoqarfinnilu minnerni 14-ni innuttaasut 0,8 procentii najugaqartut takutippaat. Inoqarfiit assigiimmik iliuuseqarf-gineqarsinnaanngillaat. Taamaaliornissamut nunarput inuuniarnermilu atugassarititaasut assigiinngippallaarput. Inoqarfiit iliuuseqarnissamut assigiinngitsunik pisariaqartitsipput, tamatu-manu nunap ilaani sumiinneq, nunap im-mikkoortuini sorlermiinneq innuttaasullu

Landsplanlægning handler ikke kun om fysiske aktiver. Det handler også om de mennesker der bebor landet. Landsplanlægning påvirkes derfor af borgernes adfærd og skal indrette sig efter borgernes skiftende behov over årene. I den forbindelse kan det konstateres, at tendensen med urbanisering fortsætter, hvor en stadigt voksende del af befolkningen kommer til at bo i de største af vores bosteder. Vi kender ikke de konkrete årsager til urbaniseringen her i landet. Vi ved derfor ikke hvad årsagerne er til at folk flytter eller hvilke forhold der skal være til stede, for at et bosted betragtes som attraktivt at bo i.

På baggrund af forslag der fik opbakning fra et flertal i Inatsisartut (punkt FM2022/43) er Naalakkersuisut ved at igangsætte et studie om, hvad der gør mindre bosteder mere eller mindre attraktive at bo i. Studiet forventes at være færdiggjort i 2023.

Denne Redegørelse om landsplanlægning indeholder en opdateret bostedprofil for samtlige 71 aktive bosteder. Bostedprofil 2023 giver god indsigt i et bosteds styrkepositioner og potentialer, men giver samtidig også en indsigt i samme bosteds sårbarhed.

Profilerne viser, at 85 % af befolkningen bor i de 14 største bosteder, mens de 14 mindste bosteder huser 0,8 % af befolkningen. Bostederne kan ikke behandles ens. Det er vores land og levevilkår for forskellige til. Bostederne har forskellige behov for indsatser og tiltag, afhængigt af deres geografiske og regionale placering og deres indbyggertal.

amerlassusaat apeqqutaavoq. Inoqarfiit assigiinngissusaat tigussaasunik aningaa-saqarnikkullu pilersaarusionermermi kiisalu atugarissaarnermi immikkoortuni assigiinngitsuni pisortat sullissinerisa sammiviinik takutitsisuusussaapput. Inoqarfiit qanoq issusaannut paasissutissat ingerlaavartumik nutarterneqartarnissaat Naalakkersuisut sulissutigilersaarpaat, taamaalilluni inoqarfiit qanoq ittuunerannik nassuiaat sivikitsumik piffissaliilluni suliarineqarsinnaaqullugu.

Inoqarfiit qanoq issusaannik nassuiaatit piffinni politikerinut, nuna tamakkerlugu politikerinut inuiaqatigiinnullu inoqarfiit pisariaqartitaat periarfissaallu pillugit oqallinnerni atortuulluarsinnaanissaat Naalakkersuisut neriuutigaat. Nassuiaatit inoqarfinnut tamanut isummamik ersersitsinnginnerat, inoqarfinnilu tamani taasumalu eqqaani pissutsinik piviusunik nassuiaanerunera erseqqissassallugu pingaaruteqarpoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusionermeq pillugu nassuiaammi 2023 aamma inoqarfiit 50-it inorlugit inoqartut erseqqinnerusumik sammineqarput. Taakku innuttaasut kati-tigaanerisa ineriartornerannik inoqarfinnit allanit unammilligassaqarnerupput. Inoqarfiit innuttakinnerit innuttaat amerlasuut utoqqaapput, angutillu arnanut sanilliullutik amerlanerullutik. Innuttaasut akornanni utoqqaat amerlassusaat siunissami illuutitigut sinaakkutitut piumasaqarpoq. Angutit arnallu amerlaqatigiinnginnerat suaassutsimut naligiissitaanermullu isummernissatsinnik pisariaqartitsilerpoq. Arnat ineriartornissamut suliffissatigullu periarfissaqannginnerat, suaassutsimik isumatoqqat suaassuserlu aallaavigalugu ileqqut, kiisalu meeqqanut inuusuttunullu periarfissaqartitsinnginneq, suaassutsimut tunngatillugu nunatsinni equsooriartornermut peqataassaaq.

Innuttaasut pisariaqartitaat kisimik allanngunngillat. Oqaatsit teknikikkullu taaguutit aamma allanngoriartorput. Tamanna tunuliaqataralugu Naalakkersuisut

Bostedernes forskellighed skal afspejles i den fysiske og økonomiske planlægning samt i retningen af de offentlige services på forskellige velfærdsområder. Naalakkersuisut vil tage initiativ til at bostedprofilerne løbende opdateres, så en helt aktuel bostedprofil vil kunne udarbejdes med kort varsel.

Naalakkersuisut håber, at bostedprofilerne kan være et brugbart værktøj for lokalpolitikere, landspolitikere og civilsamfundet i drøftelserne om bostedernes behov og muligheder. Det er vigtigt at understrege, at profilerne ikke er udtryk for en holdning til hvert bosted, men en metode til at beskrive faktiske og praktiske forhold i og omkring hvert bosted.

Redegørelse om landsplanlægning 2023 ser også nærmere på bosteder med under 50 indbyggere. Disse er i mere end de andre bosteder udfordret af den demografiske udvikling. De mindste bosteder har en stor andel af ældre samt en høj andel af mænd i forhold til kvinder. Den store andel af ældre borgere stiller krav til de fysiske rammer fremover. Den ulige balance mellem mænd og kvinder medfører et behov for at vi forholder os til køn og ligestilling. Manglende udviklings- og jobmuligheder for kvinder, traditionelle kønsopfattelser og kønsrollemønstre og manglende faciliteter til børn og unge vil bidrage til en skævvridning af landet i forhold til køn.

Det er ikke kun befolkningens behov der ændrer sig. Sproget og tekniske betegnelser ændrer sig også. Naalakkersuisut vil på den baggrund fremover anvende betegnelsen bosted (inoqarfik)

siunissami taaguut inoqarfik, inoqarfitsinut tamanut atussavaat. Peqatigisaanik inatsisit atuuttut sorliit iluaqutaasumik allanngortinnissaat Naalackersuisut misisorlugu aallartissavaat, taamaalilluni illoqarfimmik nunaqarfimmillu taaguutit inatsisinit piiarneqarsinnaaqullugit.

Atuarluarnissassinnik kissaappassi.

Naaja H. Nathanielsen

**Aningaasaqarnermut
Naligiissitaanermullu
Naalackersuisoq**

for samtlige vores beboede steder. Samtidig vil Naalackersuisut begynde at se på, hvor det måtte være formålstjenligt at ændre eksisterende lovgivning, så betegnelserne by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) kan skrives ud af den gældende lovgivning.

Jeg ønsker alle god læselyst.

Naaja H. Nathanielsen

**Naalackersuisoq
for Finanser og Ligestilling**

Aallaqqaasiut

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaat 2023 *Pisariaqartumik iluarsartuussineq*-mik qulequtaqarpoq. Inuiaqatigiit aningaasalersuutaannut, soorlu nukissiamik pilersuineramik ator-tunut, atuarfiit illutaannut, inissianut, napparsimavinnut angallanermilu atortut ullumikkut atugarissaarnerinnarmut sunniuteqarpoq, aammali ukiut 10-t 20-llu qaangiuppata atugarissaarnermut iluaqu-taasussaapput.

Ataatsimut isigalugu sanaartukkanut aningaasarpasuit pituttorsimapput, taak-kulu atorsinnaasussa at nalilingilu qulak-kearniarlugit annertuumik iluarsartuus-sinernik suliaqarnissaq pisariaqarpoq. Ataatsimut isigalugu iluarsartuussisan-ginneq aningaasaliissutaaqqaartut ajor-seriartinnerannik, pisariaqanngitsumillu kingusinnerusukkut aningaasaleqqin-nissap siuartinneranik malitseqartarpoq. Iluarsartuussissannginneq taamaalilluni pisortat pigisaannik nalilinnik ajorseriar-titsinerusarpoq.

Kapitalimi "Aningaasalersuutit kinguaat-toorutillu" nunatsinni ingerlatsivinni pingaaruteqarnerpaani iluarsartuussassa-tut kinguaattooqqasut annertusiartuinnar-tut taakkartorneqarput. Maanna ingammik inissianik attartortittakkanut immikkoor-tumi iluarsartuussassanik kinguaattooru-tit annertuumik ajornartoorutaapput. Iluarsartuussassatut kinguaattoornerit maanna sukkasuumik amerliartupiloor-tut, taamaalillunilu pitsannguuteqarasuar-nissamik maannakkut pisariaqartitsiso-qartoq, kapitalimi atuarneqarsinnaavoq. Immikkoortuni allani kinguaattoorutit an-nertuut aamma siumugassaapput, immik-koortartaqarporlu iluarsartuussassanik kinguaattoorutit qanoq annertussuseqar-nerannik annertuumik nalorniffiusunik. Tamanna qanoq amerlatigisunik sorlernillu siunissami aningaasaliisoqarnissaanik na-lornilersitsivoq. Kinguaattooruteqarnerup aningaasaleeqqinnissamullu pisariaqar-titsinerup assigiiartumik naatsorsor-neqarsimannginnera amerlassusiliinis-samut ajornakusoortitsivoq. Ilaatigut

Indledning

Redegørelse om landsplanlægning 2023 har som hovedtema *Det nødvendige vedligehold*. Investeringer i samfundets kapitalapparat i form af bl.a. energiforsyningsanlæg, skolebygninger, boliger, sygehuse og trafik-anlæg har betydning for velfærden i dag og for den velfærd, der er til rådighed om 10 og 20 år.

Der er generelt bundet store værdier i anlæggene og det kræver en stor vedligeholdelsesmæssig indsats at sikre både deres funktionalitet og deres værdi. Overordnet set betyder manglende vedligehold en løbende forringelse af den oprindelige investering og en unødigt fremskyndelse af reinvesteringer. Manglende vedligehold er således reelt en forringelse af de offentlige aktiver.

Kapitlet "Kapitalapparat og efterslæb" konkretiserer det ophobede vedligeholdelsesefterslæb i landets væsentligste sektorer. Det er især på lejeboligområdet, at der nu er en stor udfordring med vedligeholdelsesefterslæbet. Det fremgår af kapitlet, at vedligeholdelsesefterslæbet aktuelt accelererer ganske hurtigt og der er således akutte behov for forbedringer. Der ses også betydelige efterslæb i øvrige sektorer og der er områder, hvor der fortsat er stor usikkerhed om størrelsesniveauet af det vedligeholdelsesmæssige efterslæb. Dette skaber uklarhed om hvor mange midler, der skal investeres fremadrettet. Opgørelserne besværliggøres af, at der ikke er en ensartet tilgang til at opgøre efterslæbet og reinvesteringsbehovet. Kapitlet afsluttes med forslag om fremadrettede

siunissami nakkutilliinissamut immikkoortumillu alaatsinaannissamut siunnerfissamut siunnersuummik kapitali naggaserneqarpoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusionerq pillugu nassuiaat 2023 aamma pissutsinik tunuliaqutaasunik qulaajaasussaavoq. Kapitali 1-imi innuttaasut katitigaaneranni atortussiat, siusinnerusukkut nuna tamakkerlugu pilersaarusionerq pillugu nassuiaatini saqqummiunneqarsimasut innuttaasut katitigaanerannik imaqartut annertusarneqarput. Kapitalimi innuttaasut katitigaanerisa ineriartornerat, illoqarfinnut eqiterinerit kiisalu inoqarfiit 50-it inorlugit innuttaqartut, utoqqaat amerlanerunerannik, kiisalu inoqarfinnut allanut sanilliullugu angutit arnanit amerlanerunerannik innuttaasut katitigaanerisa ineriartornerannik annertuumik ilungersornartoqartut qissimigaarneqarput. Innuttaasut amerlanerugaluttuinnartut inoqarfitsinni annerusuni najugaqalernissaannik kinguneqartumik inoqarfinnut nussornerup ingerlaannarnera kapitalimi inerniliunneqarpoq.

Kapitali 2-mi attaveqaasersuutini pingaarutilinni, soorlu mittarfinni, umiarsualivinni, nukissiuutinut immikkoortuni kiisalu nalunaarasuarnikkut immikkoortumi ineriartorneq nassuiarneqarpoq. Inoqarfiit namminersorlutillu inuussutissarsiortut ineriartornissaannut attaveqaasersuutit pingaarutilimmik toqqammavissaapput. Ukiuni makkunani nukissiuutinik pilersuinermut atortuutinik (erngup nukinganik innaallagissiorfinnik), mittarfinnik nalunaarasuartaatitigullu atortunik aningaasarpassuarnik naleqartumik aningaasalersuisoqarpoq. Kapitalimi attaveqaasersuutinik immikkoortut taakku itisiliiffiqineqarlutillu suut ingerlaneri suullu tullinguunneri nassuiarneqarput.

Kapitali 3 inoqarfiit qanoq issusaannik nassuiaatinik imaqarpoq. Inoqarfinnut 71-inut nassuiaatit nutarterneqarput. Kapitali 2-mi misissueqqissaarnerni inoqarfiit assigiinngitsunik innuttatigut amerlassusilikkaarlugit ataatsimoortinneqarput, tamanna ataatsimoornerusumik

pejlemærker bl.a. til fremadrettet tilsyn og monitorering af området.

Redegørelse om landsplanlægning 2023 har også som opgave at klarlægge en række bagvedliggende drivkræfter og tendenser. I kapitel 1, Demografi, udbygges på det demografiske materiale, der er præsenteret i tidligere landsplanredegørelser. Kapitlet kigger nærmere på befolkningsudviklingen, urbaniseringsprocessen og på bosteder under 50 indbyggere, som i særlig grad er udfordret på den generelle demografiske udvikling med en stor andel af ældre samt en høj andel af mænd i forhold til kvinder. Det konkluderes i kapitlet, at tendensen med urbaniseringen fortsætter, hvor en stadigt voksende del af befolkningen kommer til at bo i de største af vores bosteder.

I kapitel 2 beskrives udviklingen inden for de væsentligste infrastrukturområder, som lufthavne, havne, energiområdet og telekommunikationsområdet. Infrastrukturen er en afgørende forudsætning for udvikling af både bosteder og erhvervsliv. Der investeres store beløb i disse år i såvel energiforsyningsanlæg (vandkraft), som i lufthavne og telekommunikation. Kapitlet går i dybden med disse infrastrukturområder og beskriver, hvad der både er i gang og hvad der er på vej.

Kapitel 3 omhandler bostedprofiler. Der er udarbejdet en opdateret bostedprofil for samtlige 71 aktive bosteder. Ved analyserne i kapitel 2 er bostederne samlet i grupper med forskellige bostedstørrelser, som giver mulighed for analyser på et mere generaliseret niveau. Herudover

misissueqqissaarnissamik pisinnaalersit-sivoq. Tamatuma saniatigut 2023-mut inoqarfiit qanoq issusaannik nassuiaat inoqarfikkaartumik paasissutissanik imaqarpoq. 2023-mut inoqarfiit qanoq issusaannik nassuiaat inoqarfiit nukittuffinik perarfissaannillu pitsaasumik saqqummiivoq, peqatigisaanillu aamma inoqarfiit taakku qajannassuseqarnerinik ersersitsivoq.

Inoqarfiit anginerusut 14-inik innuttaasut 85 procentiinut najugaqarfiunerat assortoruminaappoq, inoqarfiillu minnerit 14-init innuttaasut 0,8 procentiisa najugaqarfigaat. Inoqarfiit sumiiffiisa nunallu immikkoortuini assigiinngissusaasa saniatigut, inoqarfiit innuttaasa amerlassusaat suliniutinik assigiinngitsunik pisariaqartitsinermik nassataqarpoq. Tamanna illuutitigut aningaasaqarnikkut pilersaarusionermi, kiisalu pisortat atugarissaarnermi immikkoortuni assigiinngitsuni sammivi-liineranni ersersinneqassaaq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusionerq pillugu nassuiaat 2023-mi kapitali 5-imi, pilersaarusionermi atortussani, tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarummi immikkoortunilu pilersaarutini ineriartorneq atortuulersitsinerlu killiffissionerqarput. Tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarut 2015-imi aallartinneqarpoq, paasissutissaatittalu tamarmik pisariaqartumik attaveqaasersornerannik toqqam-maviannillu pilersitsiviulluni. Pilersaarut ingerlallualereerpoq, immikkuualuttunilu 12-iusunit 6-it ingerlatsivinnut tunniunneqareerput. Immikkoortunut pilersaarutit aamma pilersaarusionermi atortussatsialaapput uungaannaq isigisumik eqqarsarnermik suujunnaarsitsisullu tamanut isiginninnermik ikorfartuillutillu immikkoortut iluanni akornannilu sullivanik ataqatigiissaariffiusut. Kapitalimi immikkoortunut pilersaarutit arlallit sularineqareernerat, amerlanerillu ingerlanneqarnerat takutinneqarpoq, aammali immikkoortut ilaasa immikkoortunut pilersaarusionerlutik suli aallartissimanginnerat ersersinneqarpoq. Ilusilersuinermi assigiissaarinissaq, nutarterisarnerit qaqugukkut pisarnissaat immikkoortunullu pilersaarutit

indeholder bostedprofil 2023 data individuelt for hvert bosted. Bostedprofil 2023 giver god indsigt i et bosteds styrkepositioner og potentialer, men giver samtidig også en indsigt i samme bosteds sårbarhed.

Profilerne viser, at de 14 største bosteder huser 85 % af befolkningen, mens de 14 mindste bosteder huser blot 0,8 % af befolkningen. Ud over de geografiske og regionale forskelle mellem bostederne medfører bostedets indbyggertal behov for forskellige indsatser og tiltag. Dette skal både afspejles i den fysiske og økonomiske planlægning samt i retningen af de offentlige services på forskellige velfærdsområder.

Redegørelse om landsplanlægning 2023 giver i kapitel 5, planlægningsværktøjer, en status på udvikling og udrulning af grunddataprogrammet samt sektorplaner. Grunddataprogrammet blev igangsat i 2015 og skaber den nødvendige infrastruktur og fundament for vores alles data. Programmet er godt undervejs og 6 ud af 11 delprojekter er afleveret til drift. Sektorplaner er ligeledes et godt planlægningsværktøj, der eliminerer silotænkning, understøtter overblik og koordinerer aktiviteter både inden for en sektor og mellem sektorer. Kapitlet viser, at der allerede er udarbejdet en del sektorplaner og flere er undervejs, men også, at visse sektorer endnu ikke er påbegyndt udarbejdelse af en sektorplan. Der er behov for en systematik omkring udformning, opdateringsfrekvens og synliggørelse af sektorplaner, hvorfor der er en bekendtgørelse for sektorplaner på vej.

eqqumaffigineqarnerulernissaat pisariaqartinneqarpoq, taamaammallu immikkoortunut pilersaarutinut nalunaarut suliarineqarpoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaat 2023-mi ilisimasanut toqqammavissaq pitsaasoq, suliniutissanut aallaavissaalluortoq naammassineqarpoq.

Med Redegørelse om landsplanlægning 2023 er der tilvejebragt et godt vidensgrundlag, som er et godt afsæt for kommende initiativer og indsatser.

Kapitali 1

Innuttaasut katitigaanerat

Nassuiaammi matumani inuiaqatigiit aaqqissugaanerannik nassuiaanerit misissueqqissaarnerillu inuiaqatigiit aaqqissugaanerat pillugu atugassanik, ukiut siuliini nuna tamakkerlugu pilersaarusi-orneq pillugu nassuiaatini suliarineqartuneersunik sanarfisaapput. Inuiaqatigiit aaqqissugaanerannik nassuiaanerit aamma misissueqqissaarnerit innuttaasutsinnut katillugit 56.000-iusunut attuumasuteqarput.

1.1 Sumiiffinnut najugarineqartunut taaguutit

1911-mi qallunaat nunasiaateqarnermi allaffeqarfiata aalajangerpaa, sumiiffiit najugaqarfiusut tamarmik immikkoortunut pingasunut agguarneqassasut. Taakku tassaalerput niuertoqarfik (kolonisted), niuertoruseqarfik (udsted) aamma asimioqarfik (boplads). Immikkoortut taakku pingasut 1952-imi Grønlands Tekniske Organisationimit (GTO) immikkoortut marlunngorlugit allanngortinneqarput. Immikkoortut tassaalerlutik illoqarfik (by) aamma nunaqarfik (bygd).

2005-imi Aaqqissuussaananermut Isumaliqatigiissitat kommunerujussuanngortitsinernut atatillugu siunnersuutigaat, sumiiffiit najugaqarfiusut pillugit oqaatsit illoqarfik aamma nunaqarfik atorneqarunnaassasut, taarsiullugu oqaaseq inoqarfik (bosted) atorneqassasoq. Inoqarfik sumiiffinnut najugaqarfiusunut tamanut taaguutaavoq.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusi-orneq pillugu nassuiaat 2017-imi aamma inner-suussutigineqarpoq, taaguutit illoqarfik aamma nunaqarfik atorneqarunnaassasut, taarsiulluguli inoqarfik assigiinngitsunik ilassusersorlugi atorneqalissasoq. Katillugit inoqarfinnut immikkoortut arfiniupput. Taaguutit skiimami Takussutisiami 1.1-imi takuneqarsinnaapput.

Kapitel 1

Demografi

Denne redegørelses demografiske beskrivelser og analyser bygger videre på det demografiske materiale, som blev udarbejdet til de tidligere års landsplanredegørelser. De demografiske beskrivelser og analyser vedrører vores i alt 56.000 indbyggere.

1.1 Betegnelser for beboede steder

I 1911 besluttede den danske koloniadministration, at alle beboede steder skulle deles i tre kategorier. Det blev kolonisted (niuertoqarfik), udsted (niuertoruseqarfik) og boplads (asimioqarfik). De tre kategorier blev i 1952 ændret af Grønlands Tekniske Organisation (GTO) til to kategorier. De to kategorier blev by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik).

I 2005 foreslog Strukturudvalget vedrørende kommunesammenlægningerne at man om de beboede steder ikke længere skal bruge ordene by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) men derimod bruge ordet bosted (inoqarfik). Bosted (inoqarfik) er betegnelsen for alle beboede steder.

I landsplanredegørelsen fra 2017 anbefales det også, at man ikke længere bruger betegnelserne by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) men derimod bosted (inoqarfik) med forskellige tilføjelser. I alt er der seks kategorier for beboede steder. Betegnelserne fremgår af skemaet i Figur 1.1.

Det tager ofte lang tid at indarbejde brugen af nye ord og betegnelser i det almindelige sprogbrug. Det vil derfor nok

1.1	Sumiiffiit najugaqarfiusut pillugit taaguutitut takussutissaq	Oversigt over betegnelser for beboede steder
------------	---	---

Kalaallisut taaguut	Qallunaatut taaguut	Susasaqarfionera angissusialuunniit
Grønlandsk betegnelse	Dansk betegnelse	Defineret ud fra funktion eller størrelse
Inoqarfiit pingaarnersaat	Hovedstad	Nunatsinni inoqarfiit pingaarnersaat Landets hovedstad
Inoqarfiit pingaarnerit	Hovedbosteder	Kommunimi inoqarfiit pingaarnersaat Kommunalt hovedbosted
Inoqarfiit annerit	Større bosteder	> 700 innuttalik > 700 indbyggere
Inoqarfiit akunnattut	Middelstore bosteder	200-699 innuttalik 200-699 indbyggere
Inoqarfiit minnerit	Mindre bosteder	50-199 innuttalik 50-199 indbyggere
Inoqarfiit minnerpaat	Mindste bosteder	< 50 innuttalik < 50 indbyggere

Oqaatsinik atuinermi oqaatsinik aamma taaguutinik atuinermi nalinginnaasumik oqaatsinik atuinermi ilanngussiartuaarneq sivilukujuttarpoq. Taamaattumik piffissaq sulisivilusassaaq, oqaatsit illoqarfik aamma nunaqarfik oqaatsimik inoqarfimmik kiisalu Takussutissiaq 1.1-imi taaguutinik arfinilinnik taarserneqarnissaasa tungaanut.

1952-imi GTO-p taaguutit illoqarfik aamma nunaqarfik atorineqassasut aalajangiigaluartoq, ukiorpassuit nunasiaataanermi taaguutit niuertoqarfik, niuertoruseqarfik aamma asimioqarfik atorineqaannarput. Tamatumaa nassataraa, 1966-imi pisortatigoortumik aalajangerneqarmat, maannakkut GTO-mit taaguutit aalajangerneqartut illoqarfik aamma nunaqarfik atorineqassasut.

fortsat tage nogen tid, før ordene by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) helt er blevet erstattet af ordet bosted (inoqarfik) og de seks betegnelser, som fremgår af Figur 1.1.

Selvom GTO i 1952 besluttede at benytte betegnelserne by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik), gik der mange år, hvor de koloniale betegnelser kolonistened (niuertoqarfik), udsted (niuertoruseqarfik) og boplads (asimioqarfik) fortsat blev benyttet. Det bevirkede, at det i 1966 formelt blev bestemt, at nu skulle man bruge de af GTO besluttede betegnelser by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik).

Assinganik politikikkut isumaliutersuutigineqarsinnaavoq, maannakkut piffissaanersoq pisortatigoortumik akuersissutigineqassasoq, taaguutit kingusinnerusumi nunasiaataanermi taaguutit illoqarfik aamma nunaqarfik pisortani atorneqarunnaarnissaat, taarsiullugulu ullutsinnut taaguutit naleqqunnerusut atornissaat tassa inoqarfik.

Taaguutit illoqarfik aamma nunaqarfik inatsisini kiisalu allakkiani systeminilu annertuumik atorneqarput. Taamaattumik taaguutit allangortinnissaannut kikkunnit tamanik iliuuseqarnerusoaqarnissaa piumasaqaataassaaq.

1.2 Illoqarfinnut nutsertarneq

Ukiut 100-t sinnerlugit illoqarfinnut nutsertarneq ingerlajuarnikuuvoq. Tamatuma kinguneraa inoqarfiit minnerit ikinnerusut. Tamanna Kalaallit Nunaanni kisimi takussaangilaq, nunarsuarmili tamarmi takussaalluni.

Nunarsuaq tamakkerlugu inuiaqatigiinni, pingaartumillu ukiut hunnorujukkuutaat kingulliit iluini atorneqarpoq, sumiiffinnit minnerusunit sumiiffinnut annerusunut innuttaasut nutsernerat.

Illoqarfinnut nutsertarneq suliffissualersuinnermut ilaalluinnarpoq, aammali naalagaaffimmik pilersitsinnermut qanimut attuumassuteqarluni.

Uatsinnut tunngatillugu suliffissuaqarneq ukiut 100-t matuma siorna annertusi-neqarpoq, aalisakkeriviit siulliit pilersinneqarmata, kiisalu aningaasaqarnerput piniarnermit aalisarnermut tunngavilerneqarnerummat.

Pissutsit marluk illoqarfinnut nutsertarnermik ingerlatsisut arlalitsigut aalajangerneqarsinnaasarput. Aappaa tassa pissut *ajatsisoq* taaneqartartoq (push-factor). Ulluinnarni inuunermi, pissutsit inunnik sumiiffinnut annerusunut nuunnissamut ajatsisuusartut. Imaassinnaavoq, najukkami naammaginartumik uumassusilinnik pisuussuteqarunnaarsimaneq, imaluunniit inuit misigippassuk, sumiiffimmi pineqartumi najugaqarneq

Tilsvarende kan det politisk overvejes, om det nu er tid for formelt at vedtage, at det offentlige skal stoppe med at benytte de senkoloniale betegnelser by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) og i stedet bruge de tidssvarende betegnelser med bosted (inoqarfik).

Brugen af betegnelserne by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) er indlejret i meget lovgivning samt i andre dokumenter og systemer. Det vil derfor kræve mere aktiv handling af alle parter for at ændre på betegnelserne.

1.2 Urbanisering

I mere end 100 år har vi haft en kontinuerlig urbaniseringsproces. Konsekvensen er færre mindre bosteder. Dette er ikke et særligt grønlandsk fænomen, men en global tendens.

Overalt på jorden har samfund især inden for de seneste århundreder levet med, at der har været en befolkningsvandring fra mindre steder til større steder.

Urbanisering er en integreret del af industrialisering, og urbanisering er også tæt knyttet til statsdannelse.

For vores vedkommende blev industrialiseringen intensiveret for 100 år siden, da vi fik de første fiskefabrikker, og vores økonomi blev baseret mere på fiskeri end på fangst.

Der kan oftest identificeres to faktorer, som driver urbaniseringen. Den ene er den såkaldte *skubbe*-faktor (push-factor). En skubbe-faktor er forhold i det daglige liv, som mentalt er med til at skubbe folk til at flytte til større steder. Det kan være, hvis der ikke længere er tilstrækkelige levende ressourcer lokalt,

naammaginarunnaarsimasoq. Aappaa tassaavoq pissut *nusutsinermik* taaneqartar-toq (pull-factor). Tassaapput iluaqutissat, sumiiffimmi annerusumi najugaqarnik-kut pisinnaasutut inuit misigisaat. Tassaasinnaapput ilinniarnermut, suliffinnut, peqqinnissaqarfimmi sullinneqarnermut, sunngiffimmi sammisassanik allanillu atuisinnaaneq pitsaanerusoq.

Annertuumik ilisimatusarfigineqarnikuunngilaq, nunatsinni illoqarfinnut nutser-tarnermut suut pissutaarpiarnersut.

Taamaattumik ilisimanngilarput, inoqarfimmit minnerusumit annerusumut nuunnissamik aalajangernermi *ajatsi-sut* (push-factor) aamma *nusutsinerit* (pull-factor) sorliit, pingaarnertut inun- nut atuuttarnersut. Immikkut soqutiginarsin- naavoq erseqqissassallugu, uatsinnut pis- sutsit suut pingaaruteqarnersut, aamma inoqarfik najugaqarfigissallugu imaluun- niit nuuffigissallugu pilerinarneranut pis- sutsit suut atuutissanersut paasisaqarfi- ginerunissaa. Tamanna ilisimalerutsigu, nunap ineriartornera pillugu paasissutis- sanik pingaaruteqartorujussuit ilaannik politikikkut aalajangiinernut atugassanik pissarsisinnaassaagut.

1979-imiilli politikikkut suliniutinik illo- qarfinnut nutsernarmut sunniinarnermik siunertaqartunik amerlasuunik inger- latsisoqarnikuuvoq. Assersuutigalugu tassa- apput sullissinissamut isumaqatigiissu- tit, attaveqaqatigiinnermut aningaasali- nerit, taarsigassarsinissamut periarfissat aamma inuussutissarsionermik ineriart- tortitsinermut suliniutit. Suliniutit taakku aallartisarneqarsimasut sunniutaat ilisi- manngilagut, suliniutit kissaatigisatut sunniuteqarsimanersut aaqqissuussamik nalilersorneqarnikuunngimmata.

Qularineqarunangilaq, inuiaqatigiinni aaqqissuussaane- rit ullumikkut pigisatta ilaat, inuit inoqarfinni minnerusuni aam- ma najugaqaannarnernut qulakkeerin- neqataasut. Kisiannili aaqqissuussaane- rit atuuttut illoqarfinnut nuttarnernup akior- niarnernanut naammassimanngillat.

eller hvis folk oplever, at der ikke længere er godt nok at bo det pågældende sted. Den anden er den såkaldte *trække*-faktor (pull-factor). Det er de fordele, som folk oplever, at de kan få ved at bo et større sted. Det kan være bedre adgang til ud- dannelsen, arbejde, sundheds- betjening, fritidsaktiviteter o.s.v.

Der er ikke forsket ret meget i de konkrete årsager til urbani- seringsprocessen her i landet. Vi ved derfor ikke, hvilke skubbe- faktorer og hvilke trække-fak- torer, der primært er gæld- ende for folk, når de vælger at flytte fra et mindre bosted til et større bosted. Det kunne være særdeles relevant at få be- lyst, hvilke faktorer, der er de væsentligste for os og få mere viden om hvilke forhold der skal være tilstede for at et bosted betragtes som attraktivt at bo i eller flytte til. Hvis vi får den viden, vil det kunne give nogle meget væsentlige oplysninger til brug i de politiske beslutninger for landets udvikling.

Siden 1979 har der været mange politiske initiativer, som har haft til formål at påvirke ur- baniseringsprocessen. Det er eksempelvis servicekontrakter, infrastrukturinvesteringer, låne- optagsmuligheder og erhvervs- udviklingstiltag. De initiativer, som er blevet iværksat, kender vi ikke effekten af, da der ikke har været en systematisk evalu- ering af, om tiltagene har haft den ønskede effekt.

Der er nok ingen tvivl om, at nogle af de samfundsmæssige strukturer, som vi har i dag, er med til at sikre, at der fortsat bor folk også i de mindre bosteder. Men de aktuelle strukturer er til- syneladende ikke tilstrækkelige til at modvirke en fortsat urbani- seringsproces.

Nunat ilaat, illoqarfinnut nuttarnermik akiuiniarnermik suliniuteqarnerpaasimasut ilagaat Norge. Sorsunnersuup Aappaata kingorna Norgemi kissaatigineqarsimavoq najugaqartariaaseq ilisimaneqartoq attatiinnarneqassasoq. Illoqarfinnut nuttarneq akiorniartulugu 1950-ikkunnili pilersaarutitik suliaqartoqareerpoq. 1961-imilu Distriktenes Utbyggingsfond pilersinneqarpoq, Norgellu nunap ilaanut immikkoortunullu politikkitut taaneqartartoq eqquppaa. Tamatumuuna naalagaaffiup iluaqutissat annertuut Norgemi avinngarusimasunut sumiiffinnullu minnernut nuutsippai. Distriktenes Utbyggingsfond 1992-imi atorunnaarsinneqarpoq. Ukiut ingerlanerini Norgep norskitt koruunit milliardit illoqarfinnut nuttarnermik akiuiniarluni atorsimavai. Taamaakkaluartorli piffissami 1960-2018 Danmark aamma Sverige assigalugit Norgemi illoqarfinni innuttaasut marloriaammik amerleriarsimapput.¹

Maannakkorpiag Naalakkersuisut 2022-mi Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinneranni immikkoortoq 43-mik akuersissuteqarneq tunngavigalugu, innuttaasunut inoqarfinnullu, innuttaasut aaqqissuusaaaneranni ineriartornermit ilungersunartorsiortinneqartunut politikikkut suliniutitik aallarnisaanissamut periarfissanik misissuileruttorput. Inoqarfiit ilusaat nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaammi matumani Inatsisartut aalajangiineranni annertunerpaartaanik naammassinnippoq, tassani ilutsip pisortani tunngaviusumik sullissinermi, ilaatigut ilinniarfeqarfimmi, isumaginninnermik suliassaqarfimmi aamma peqqinnissaqarfimmi attassiinnarnissamut ilungersornartutut attuumassuteqartut ersarissarmagit. Tamatuma saniatigut Inatsisartut aalajangiineranni innersuunneqarpoq, tamaviaarnartutut assingusut Norgemi qanoq iliuseqarfigineqarsimanersut. Naalakkersuisut taamaattumik Norgemi nunap ilaanut immikkoortunullu

¹ Grete Brochmann, Bent Jensen, Bodil Wullum Nielsen aamma Jan Rose Skaksen. Velfærdsstat og befolkning i Skandinavien. Træk af udviklingen siden 1960'erne. København 2020. ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed aamma Gyldendal, qupp. 42-43.

Et af de lande, som mest aktivt har arbejdet på at modarbejde urbanisering, er Norge. Efter Anden Verdenskrig ønskede man i Norge at bevare det kendte bosætningsmønster. For at modvirke urbanisering blev der lavet planer allerede i 1950'erne. I 1961 blev Distriktenes Utbyggingsfond etableret, og Norge indførte den såkaldte regional- og distriktspolitik. Derigennem overførte staten store ressourcer til udkanten og de mindre steder i Norge. Distriktenes Utbyggingsfond blev nedlagt i 1992. Gennem årene har Norge brugt milliarder af norske kroner på at modvirke urbanisering. Til trods for dette, er den relative andel af befolkningen i byerne steget dobbelt så meget i Norge som i Danmark og Sverige i perioden 1960-2018.¹

Aktuelt forbereder Naalakkersuisut på baggrund af vedtagelse af punkt 43 på Inatsisartuts forårssamling i 2022 at undersøge mulighederne for iværksættelse af politiske initiativer for borgere og bosteder, som er presset af den demografiske udvikling. Bostedprofilen i nærværende Redegørelse om landsplanlægning imødekommer en væsentlig del af Inatsisartut-beslutningen, idet profilen netop tydeliggør nogle af udfordringerne forbundet med at opretholde en basal offentlig service på blandt andet uddannelses-, social- og sundhedsområdet. Der er i Inatsisartut-beslutningen herudover henvist til, hvordan de tilsvarende udfordringer er håndteret i Norge. Naalakkersuisut vil derfor helt naturligt kunne trække

¹ Grete Brochmann, Bent Jensen, Bodil Wullum Nielsen og Jan Rose Skaksen. Velfærdsstat og befolkning i Skandinavien. Træk af udviklingen siden 1960'erne. København 2020. ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed og Gyldendal, side 42-43.

politikianit misilittakkanik, Norgemi ukiut 50-it sinnerlugit nunap iluani politikkitkut immikkut suliniuteqarfiusimasuni nalinginnaasumik atuisinnaassapput.

1.3 1977-imit inoqarfiit najugaqarfigineerussimasut

Namminersornerullutik Oqartussat aalartinneranniilli ukkatarineqarsimagaluartoq siammassissumik najugaqartariaatsip tunngavigiinnarnissaa, ukiuni kingullerni 45-ni inoqarfiit 18-it, maanna najugaqarfigineqanngillat. Inoqarfiit taakku 18-it najugaqarfigineerussimasut Takussutisiami 1.2-mi takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 1.3-mi takuneqarsinnaasutut, 1977-imiilli piffissaq tamaat nuullutik qimanneqarsimaneri ingerlasimavoq.

på erfaringerne fra den norske regional- og distriktpolitik, som har været indenrigspolitisk satsningsområde for Norge i mere end 50 år.

1.3 Ubeboede bosteder siden 1977

På trods af, at der siden starten på hjemmestyret har været fokus på at bevare forudsætningerne for at have et spredt bosætningsmønster, så er der de seneste 45 år 18 bosteder, som nu er ubeboede. Listen med de 18 ubeboede bosteder kan ses i Figur 1.2.

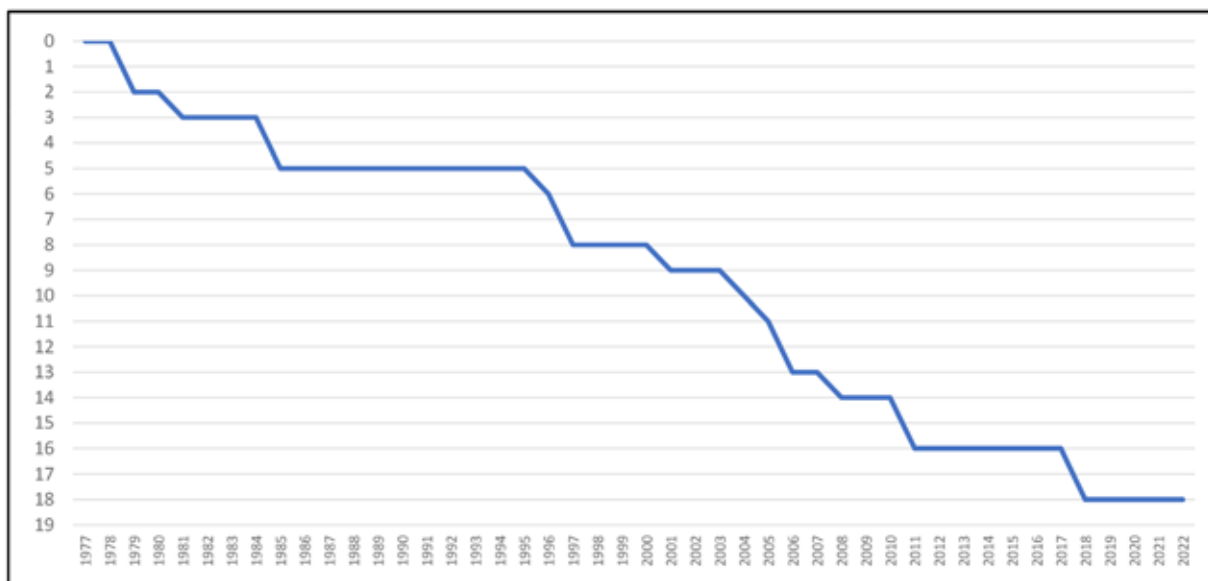
Som det fremgår af Figur 1.3, så er fraflytningen sket gennem

1.2	Inoqarfiit, piffissami 1977-2022-mi qimanneqarsimasut	Bosteder, som er helt affolket i perioden 1977-2022
Inoqarfik	Inissisimaffik eqqaaniittoq	Ukioq qanga qimannerata missaa
Bosted	Beliggende ved	Cirka år for sidste fraflytning
Alluitsoq (Lichtenau)	Nanortalik	2010
Ivittuut	Paamiut	1984
Narsalik	Paamiut	1996
Avigaat	Paamiut	1984
Itinnera	Nuuk	1978
Qeqertarsuatsiaq	Kangaatsiaq	1978
Tununngasoq	Kangaatsiaq	1980
Illorsuit	Uummannaq	2017
Nuugaatsiaq	Uummannaq	2017
Tussaaq	Upernavik	2010
Dundas	Qaanaaq	1995
Qeqertarsuaq	Qaanaaq	2000
Moriusaq	Qaanaaq	2007
Timmiarmiut	Tasiilaq	1996
Ikkatteq	Tasiilaq	2005
Qernertuarsuit	Tasiilaq	2003
Uunarteq (Cap Tubin)	Ittoqqortoormiit	2004
Itterajivit (Cap Hope)	Ittoqqortoormiit	2005

1.3

Inoqarfiit taakku 18-it piffissaq qanga qiman-neqarsimaneritik takussutissiaq

Tidspunkt for sidste fraflytning af de 18 bosteder

Immikkullu maluginiaqqunekarpoq Nuugaatsiaq aamma Illorsuit immikkut ittumik inissisimapput. Inoqarfiit taakku najugaqarfigineqanngikkallarput, Upalungaarsimanermut Ataatsimiititaliar-suup sumiiffiup najorneqarnissaa qaqqap sisoorsinnaaneranut, taamaasillunilu tas-saarsuaqarsinnaaneritik aarlerinartoqar-mat. Tassa imaangilaq, najugaqartut piffissami sivisuumi namminerlu kissaate-qarnertik malillugu, najugaqarfimmit nuut-tariaqalersimasut.

Takussutissiaq 1.4-mi erserpoq nunami tamarmi inoqarfiit najugaqarfigineqan-ngitsut takuneqarsinnaasut. Najukka-mi innuttaasut ataatsimut isigissagaanni takuneqarsinnaavoq piffissami, Qaanaa-mi, Ittoqqortoormiini, Kujataani Tasiila-milu inoqarfiit allanut sanilliullugit amer-lanerit qimanneqarsimasut.

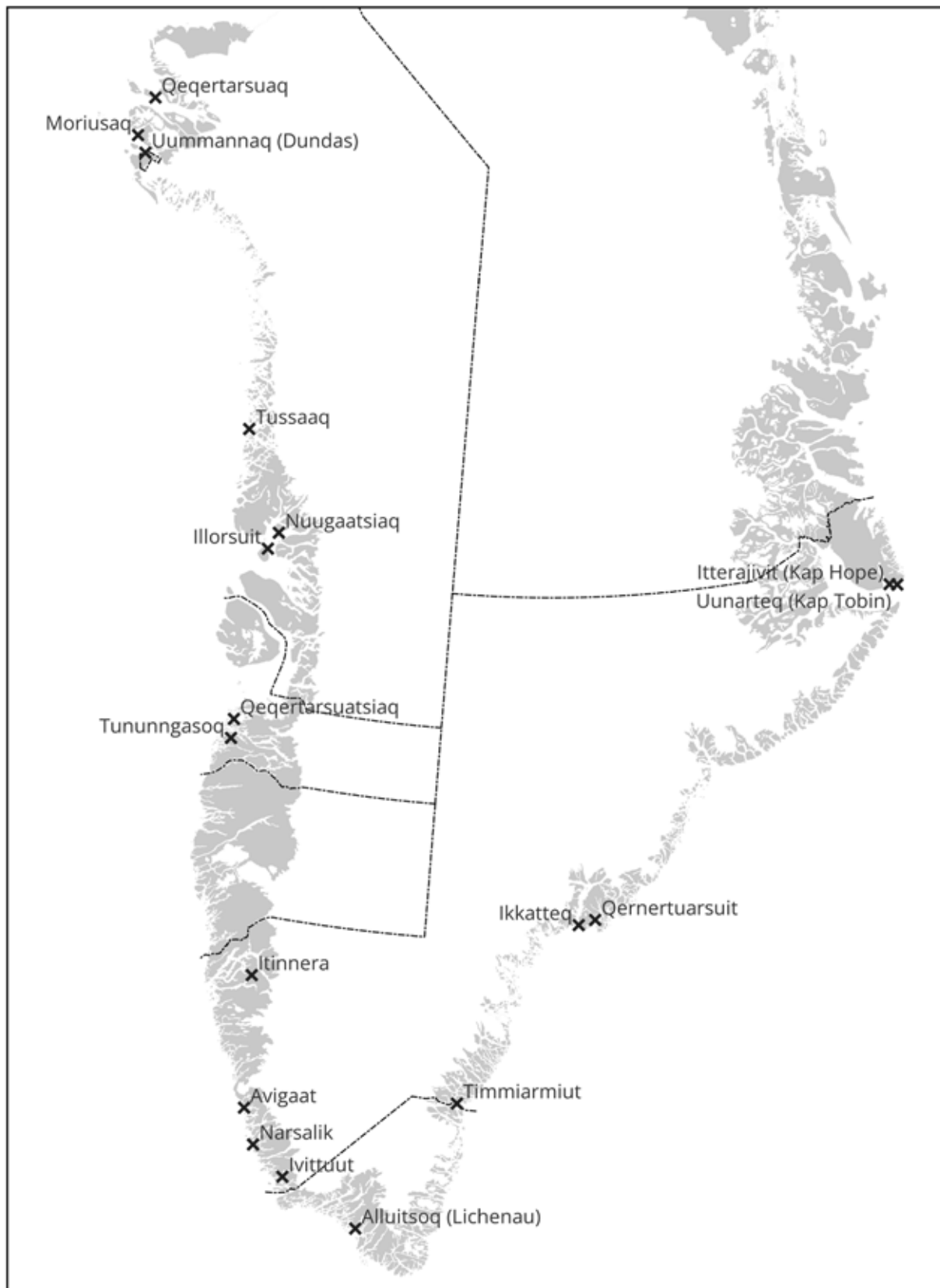
hele perioden siden 1977. Der gøres særligt opmærksom på, at Nuugaatsiaq og Illorsuit er særlige tilfælde. Disse bosteder er midlertidigt ubeboede, idet Beredskabskommissionen har klassificeret området som farligt at opholde sig i på grund af risiko for fjeldskred og heraf følgende tsunami. Der er ikke tale om, at befolkningen over længere tid og efter eget valg har fraflyttet bostederne.

Af kortet i Figur 1.4 fremgår det, at der i hele landet ses ubeboede bosteder. Set i forhold til den samlede lokale befolkning er der en tendens til, at der er relativt flest bosteder i perioden ved Qaanaaq, Ittoqqortoormiit, Sydgrønland og Tasiilaq, som er blevet fraflyttede i den pågældende periode.

1.4

Nunap assingani takutin-neqarpoq najugaqarfigi-neqanngitsut sumiinnerisa agguataarsimaneri. Piffissami 1977-2022-mi qimanneqarneripisimapput

Kortet viser den geografiske fordeling af ubeboede bosteder. Fraflytningen er sket i perioden 1977-2022

1.4 Innuttaasut ineriartornerat

Ukiuni 45-ni kingullerni – 1977-imiilli – innuttaasut ineriartornerat Takussutis-siaq 1.5-imi takuneqarsinnaavoq. Takussutissiami takutinneqarpoq, inoqarfiit nuttarfigineqarnerpaasut, tassaasut anginerpaajoreersut, tassa kommunini inoqarfiit pingaarnerit. 1977-imiilli inoqarfiit minnerpaat 18-inik ikileriarsimapput, taa-maattumillu ullumikkut inoqarfiit 61-iullutik.

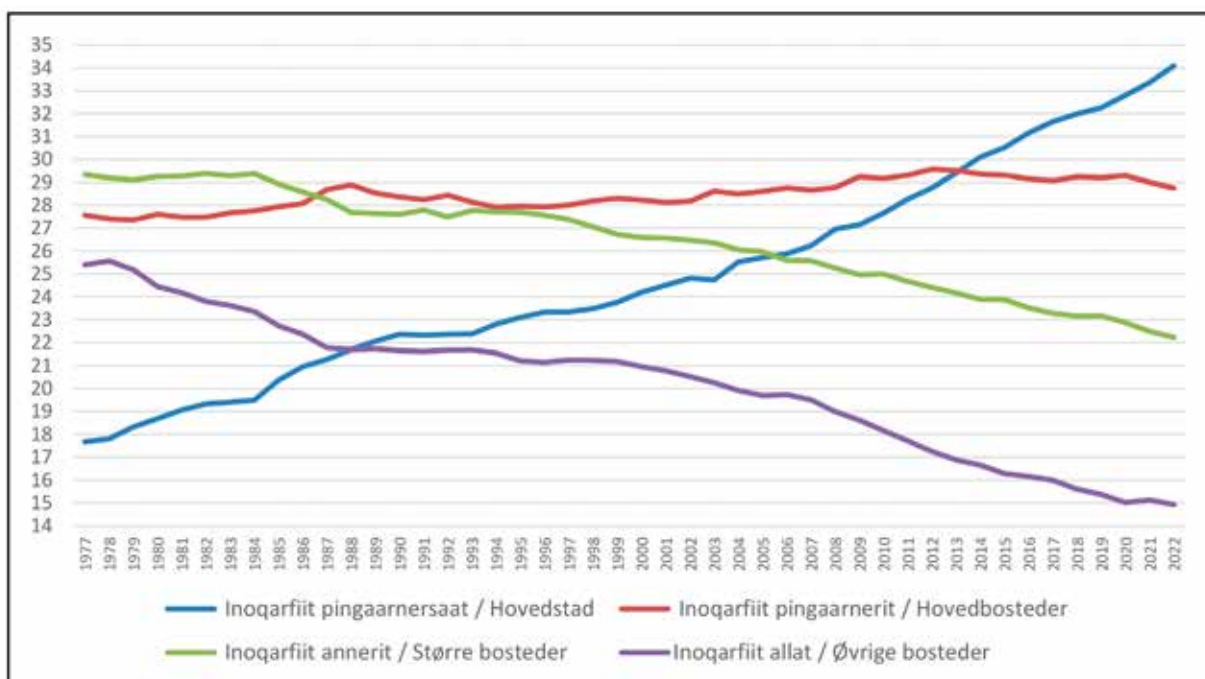
Piffissami inoqarfiit pingaarnersaat 1977-imi innuttaasut 17 %-iinit najugaqarfigineqarsinnarluni 2022-mi innuttaasut 34 %-iinit inoqarfigineqalerluni alliaartorsimavoq. Inoqarfiit pingaarnerit (Qaqortoq, Sisimiut, Aasiaat aamma Ilulissat) ataasimut isigalugu innuttaasut taakkunani najugaqartut amerlassusaat nikinngin-gajassimapput. 1977-imi 27 %-iullutik kiisalu 2022 29 %-iullutik. Inoqarfiit an-nerni najugallit 59 %-imik appariarsimap-pu. 1977-imi inuiaqatigiit 29 %-ii tassaniip-pu, 2022-mi 12 %-ii tassaniillutik. 1977-imi inoqarfinni 86-iusuni inoqarfiit sinneri (700-t ataallugit innuttaasullit)

1.4 Befolkningsudvikling

Befolkningsudviklingen de se-neste 45 år – siden 1977 – kan ses på Figur 1.5. Det fremgår af figuren, at de bostedstyper, der har oplevet tilflytning er de, der allerede var størst, nemlig hovedbostederne i kommunerne. Siden 1977 er de mindste bosteder reduceret med 18, så i dag er der 61 bosteder i gruppen.

I perioden er hovedstaden vokset fra at omfatte 17 % af befolkningen i 1977 til at omfatte 34 % af befolkningen i 2022. Hovedbostederne (Qaqortoq, Sisimiut, Aasiaat og Ilulissat) har samlet set haft en næsten konstant andel af befolkningen. I 1977 var de 27 % og i 2022 er det 29 %. De større bosteder er i andel faldet 59 %. I 1977 udgjorde den del af befolkningen 29 %, mens de i 2022 udgjorde 12 %. De resterende bosteder (under 700 indbyggere) husede i 1977

1.5	1977-2022-mi inoqarfinni assigiinngitsumik angissusilinni innuttaasuni ineriartorneq %-inngorlugu	Udvikling i % for befolkning på bostedsstørrelser 1977-2022
------------	--	--

innuttaasut 25 %-ii agguarsimapput. Inoqarfinnut 68-inut agguarlugit innuttaasut 15 %-inut appariarsimapput. Tamanna 60 %-imik appariarneruvoq.

Takussutissiaq 1.5-imi ersersinneqartut, ukiuni 45-ni kingullerni allannguutit assigiissaartumik ingerlasimapput. Piffisap ingerlanerani inuiaqatigiinni pisunik annerusunik, ineriartornermi immikkut annertuumik allangortitsisunik peqanngilaq. 1990-ip missaani Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnikkut ajornartorsiorneq, 2009-mi kommunerujussuallangortitsinerit imaluunniit Namminersorlutik Oqartusarnermut ikaarsarneq illoqarfinnut nutsernermi malunnartumik allangortitsinermik kinguneqarsimangilaq.

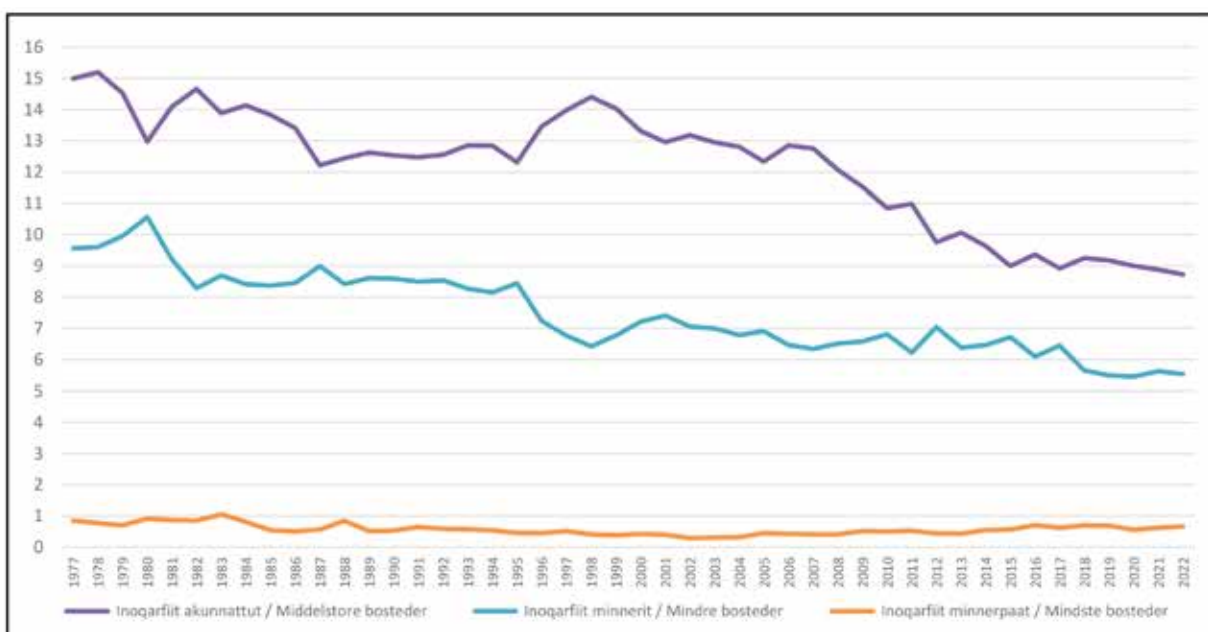
Takussutissiaq 1.6-imi inoqarfinni minnerpaani pingasuni ineriartorneq erseqqisarneqarpoq. Takussutissiaq 1.6-imi takutinneqaqqippoq, inoqarfiit akunnattuni kiisalu inoqarfinni minnerusunajugaartut annertuumik ikileriarsimasut 60 %-imik appariarsimallutik.

25 % af befolkningen fordelt på 86 bosteder. Det er faldet til 15 % af befolkningen fordelt på 68 bosteder. Det er et fald på 60 %.

Som det fremgår af Figur 1.5, så er ændringerne gennem de seneste 45 år sket jævnt. Der er ingen større samfundsmæssige begivenheder, som har givet særlige, store spring i udviklingen gennem perioden. Hverken den økonomiske krise i Grønland omkring 1990, kommunesammenlægningerne eller overgangen til Selvstyre i 2009 har resulteret i synlige udsving i urbaniseringsprocessen.

I Figur 1.6 er udviklingen for de tre mindste bostedstørrelser præciseret. Figur 1.6 viser igen det kraftige fald i indbyggertal i middelstore bosteder og mindre bosteder på 60 %.

1.6	Inoqarfinni assigiinngitsumik angissusilinni innuttaasuni ineriartorneq %-inngorlugu	Udvikling i % fordelt på de tre mindste grupper af bosteder
------------	---	--

1.5 Inoqarfiit ineriartornerat

Takussutissiaq 1.7-imi pingasunik agguarneqarpoq (1: Inoqarfiit pingaarnersaat, 2: Inoqarfiit pingaarnarit, 3: Inoqarfiit allat). Matumani takuneqarsinnaavoq, Inoqarfiit pingaarnersaani innuttaasut 125 %-imik amerleriarsimasut, inoqarfinni pingaarnerni agguaqatigiissillugu innuttaasut 22 %-imik amerleriarsimasut. Akerlianik inoqarfinni allani innuttaasut agguaqatigiissillugit 11 %-imik ikileriarsimapput.

Ataatsimut isigalugu erserpoq, inoqarfiit, kommunini inoqarfiit pingaarnersaat tallimaasut pinnagit, assigiinngitsutigut arlalinik kinguarsiarsimasut takuneqarsinnaarpasippoq.

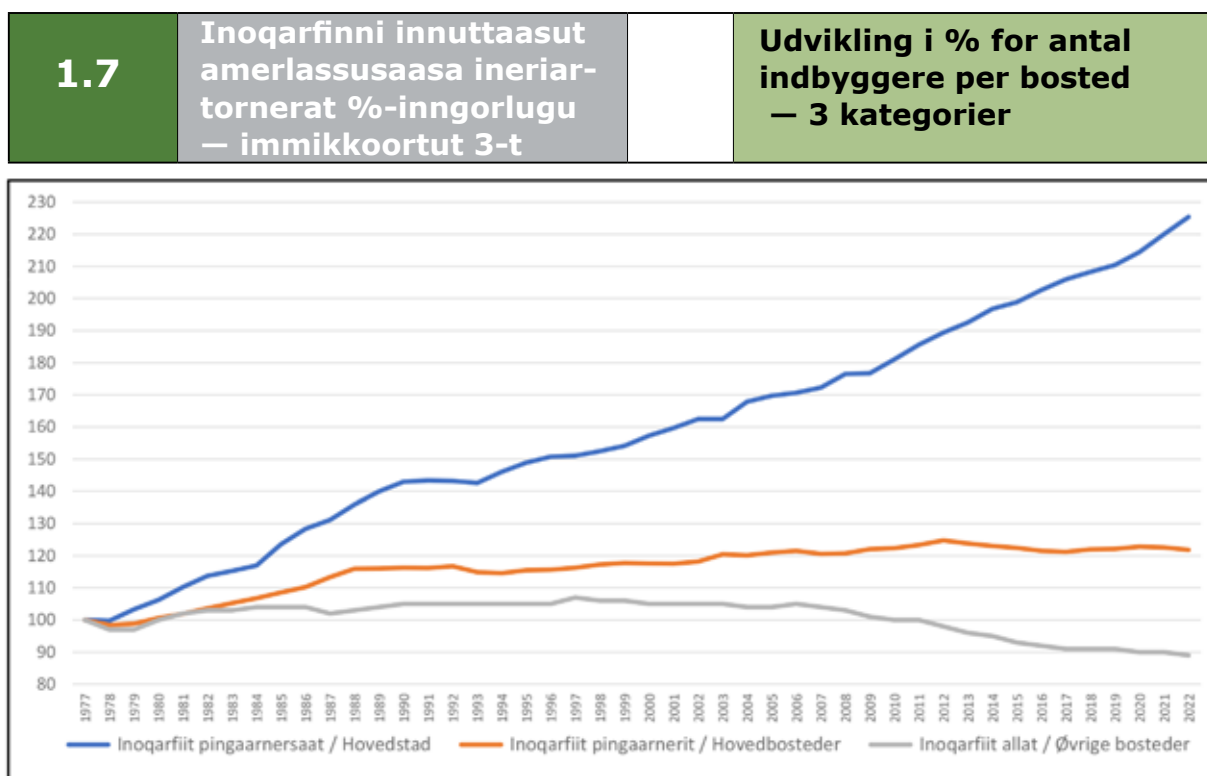
- Inoqarfinni allani innuttaasut amerlassusaat piffissami 65 %-inik ikileriarsimapput, 1977-imi 55 %-iusut 2022-mi 37 %-inngorsimallutik.
- Inoqarfiit allat amerlassusaat piffissami 21 %-imik appariarsimapput, 1977-imi 86-iusut 2022-mi 68-iullutik.
- Inoqarfinni allani innuttaasut 1977-imi 26.507-iusut 2022-mi 21.059-inut 21 %-imik ikileriarsimapput.

1.5 Bostedudviklingen

Figur 1.7 har en inddeling i tre grupper (1: Hovedstad, 2: Hovedbosteder, 3: Øvrige bosteder). Her ses, at hovedstaden har fået 125 % flere indbyggere, mens hovedbostedernes gennemsnitlige antal indbyggere er vokset 22 %. Derimod er de øvrige bosteders gennemsnitlige antal indbyggere faldet med 11 %.

Samlet set fremgår det, at de bosteder, der ikke er de fem kommunale hovedbosteder, synes at vise flere forskellige former for tilbagegang.

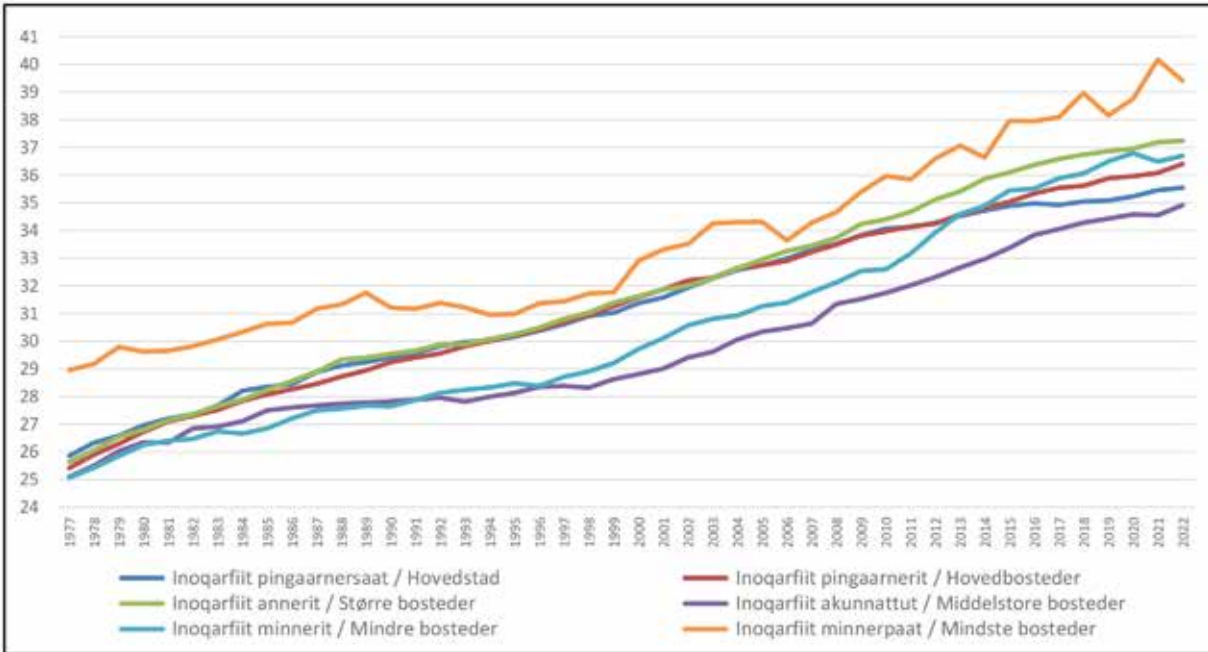
- Andel af befolkningen i de øvrige bosteder er faldet fra en andel på 55 % i 1977 til en andel på 37 % i 2022.
- Antallet af de øvrige bosteder er faldet med 21 % i perioden fra 86 bosteder i 1977 til 68 bosteder i 2022.
- Antal indbyggere i de øvrige bosteder er ligeledes faldet med 21 % fra 26.507 i 1977 til 21.059 i 2022.

1.8

Inoqarfinni assigiinngitsumik angissusilinni ataatsimoortuni arfinilinni tamarmiusuni agguqa-tigiissillugit ukiut

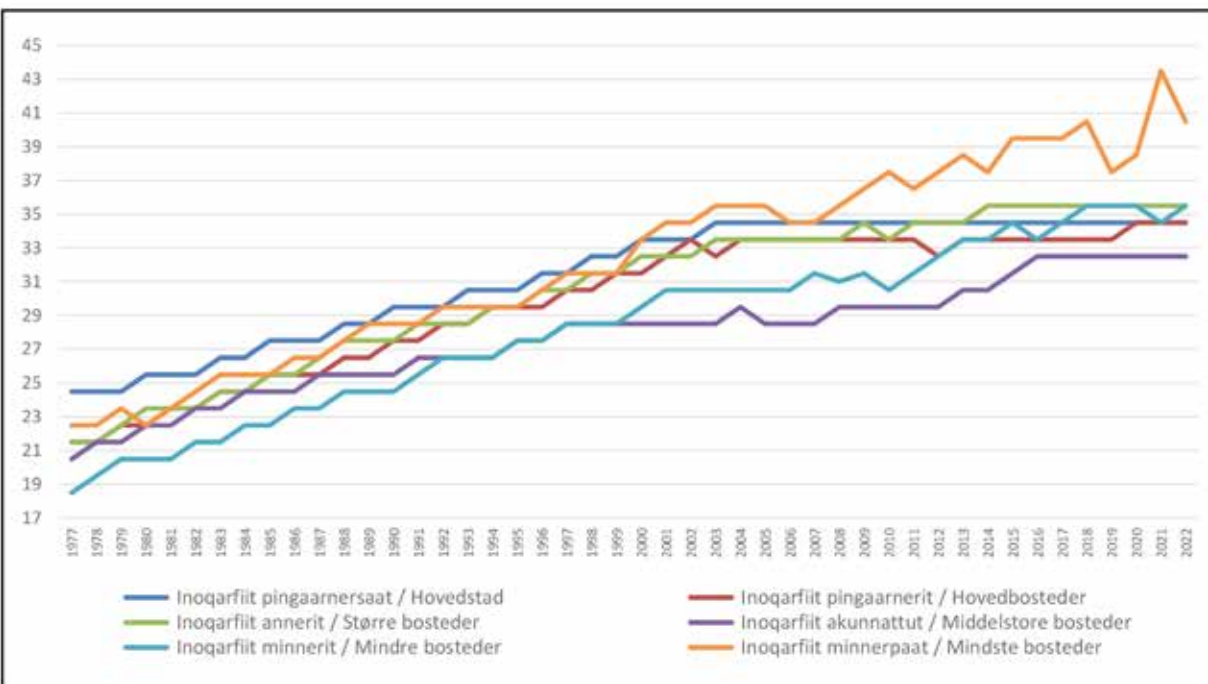
Gennemsnitsalder for hver af de seks grupper af bostedstørrelse

1.9

Inoqarfinni assigiinngitsumik angissusilinni ataatsimoortuni arfinilinni tamarmiusuni medianalder

Medianalder for hver af de seks grupper af bostedstørrelse

Taamaasilluni ersarippoq, inoqarfinni, kommunini inoqarfiit pingaarnersaat talli-maasut pinnagit, innuttaasut katitigaaner-anni uuttuutini pingaarnerni arlalinni ajor-nartorsiortut. Inoqarfinni ineriartornermut kiisalu inuit amerlassusaanni ineriartornermut, kisitsisivinnut kiisalu innuttaasut katillugit amerlassusaannut tamanna atuuppoq. Kapitali 3-mi takutinneqassaaq inoqarfiit ajornartorsiutaat ataatsimut isigalugit, pingaarnertut innuttaasut katitigaanerat kisiisa pinnagit.

Tamatumani ineriartorneq ukiuni aggersuni malunnaatilimmik allannguuteqassasoq takussutissaqanngilaq.

1.6 Innuttaasut katitigaaneranni kisitsisit pingaarnarit

Tulliuttuni innuttaasut katitigaaneranni inoqarfinni arfinilinni, Takussutissiaq 1.1-imi nassuiarneqartumi kisitsisit pingaarnarit nassuiarneqarput. Taakku medianalderimut aamma agguaqatigiisillugu ukiunut tunngapput, ukioqatigiinnut taakku agguarneqarnerannut kiisalu arnat angutillu akornanni suaassutsinut agguassinermut.

Agguaqatigiisillugu ukiut aamma medianalder

Agguaqatigiisillugu ukiut tassaapput ataatsimoortunut agguaqatigiisillugu ukiut. Innuttaasut ukiui katinneqassapput kiisalu innuttaasut amerlassusaannik agguarneqarlutik.

Medianalder tassaavoq ataatsimoortuni pineqartuni ukiut, medianalderi qulaallugu ataallugulu innuttaasut amerlaqqatigeeqqissaarfiat. Innuttaasut 100-t akornanni medianalder ukiut 32,4-ppata, taava innuttaasut 50-erluinnaat, 32,4 ataallugit ukioqassapput, innuttaasullu 50-erluinnaat 32,4 sinnerlugit ukioqassallutik.

Agguaqatigiisillugu ukiut aamma medianalderip takutippaat, ataatsimoortut ataatsimut isigalugu inuusunnertut imaluunniit utoqqaanertut. Aamma takutippaat, siunissami ataatsimoortut angissusaannut aamma katitigaanerannut qanoq naatsorsuuteqartoqarsinnaanersoq.

Det er således klart, at gruppen af bosteder, som ikke er en af de fem kommunale hovedbosteder, på flere overordnede demografiske parametre er pressede. Det gælder udviklingen i antal bosteder samt udviklingen i antal personer både i faktiske tal og i andel af den samlede befolkning. Kapitel 3 vil vise et bredere billede af bostedernes udfordringer end blot de overordnede demografiske.

Der er ikke noget, som tyder på, at udviklingen, vil forandre sig væsentligt de kommende år.

1.6 Demografiske nøgletal

I det følgende gennemgås nøgletal for den demografiske sammensætning af borgere i de seks grupper af bosteder, der er beskrevet i Figur 1.1. Det drejer sig om medianalder og gennemsnitsalder, aldersfordeling i grupper og om kønsfordelingen mellem kvinder og mænd.

Gennemsnitsalder og medianalder

En gennemsnitsalder er den gennemsnitlige alder i en given gruppe. Indbyggernes alder bliver lagt sammen og divideres med antallet af indbyggere.

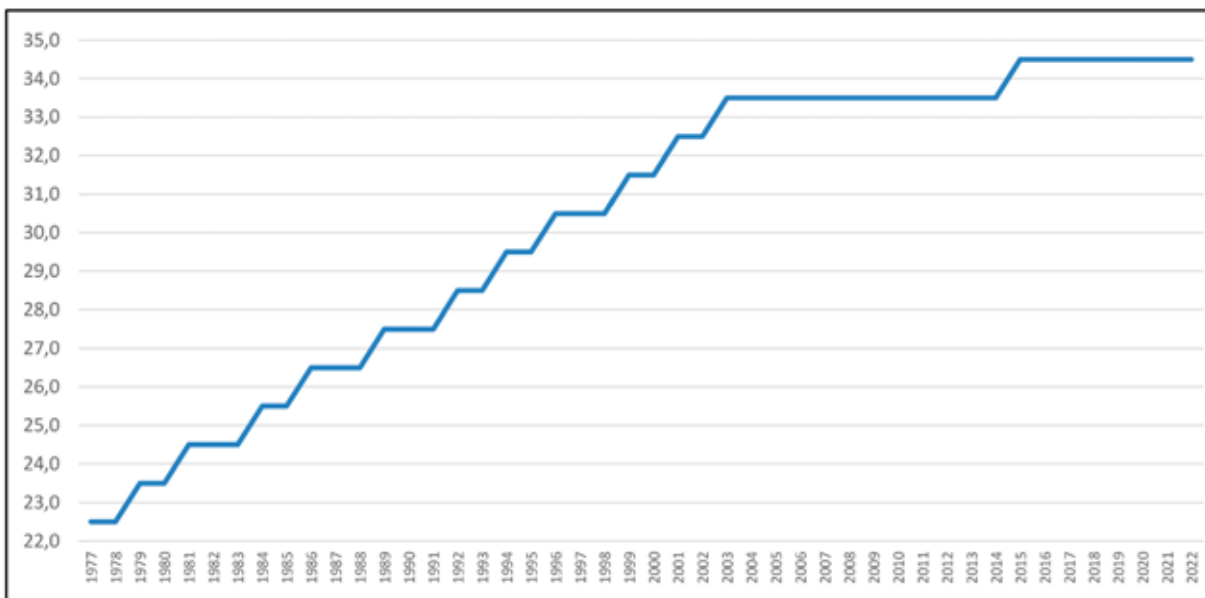
En medianalder er den alder i en given gruppe, hvor der er nøjagtig lige mange indbyggere over og under den angivne medianalder. Hvis medianalderen blandt 100 indbyggere er 32,4 år, så der er præcis 50 indbyggere, som har en alder, der er under 32,4 år, og 50 indbyggere, som har en alder, der er over 32,4 år.

Gennemsnitsalder og medianalder fortæller os, hvorvidt en gruppe samlet set er ung eller gammel. Det indikerer også, hvilke forventninger, der kan

1.10

Innuttaasut tamarmik medianalderiat 1977-2022

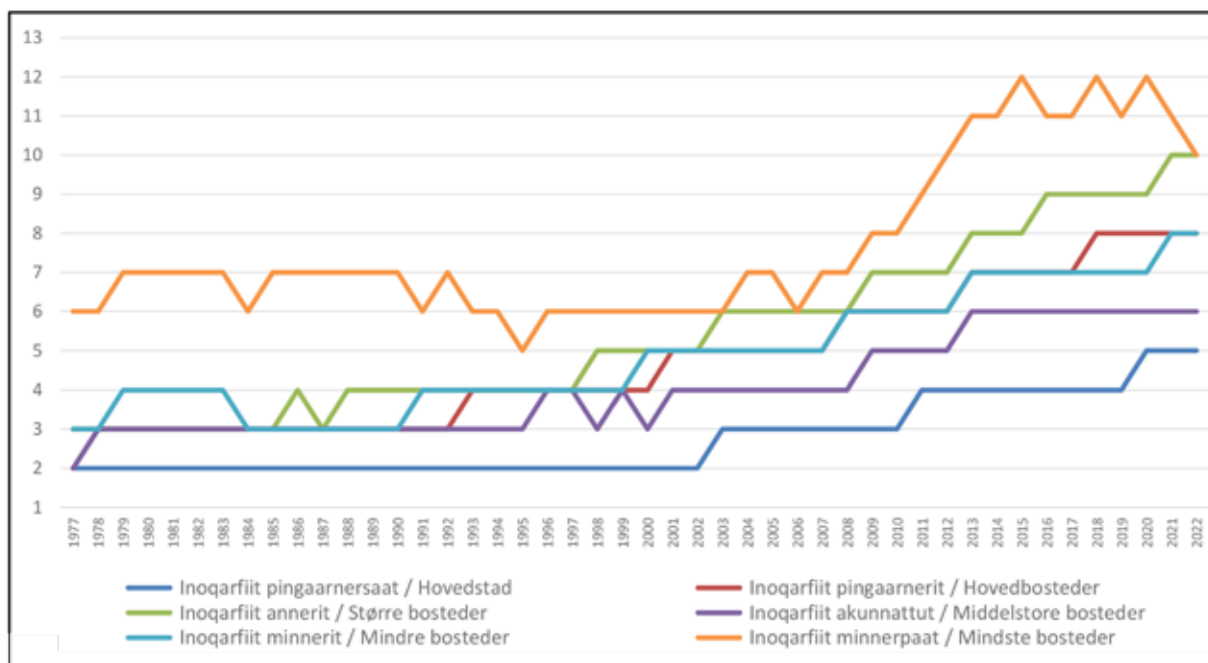
Medianalder for hele befolkningen 1977-2022

1.11

1977-2022-mi inuit 67-it sinnerlugit ukiullit amerlassusaanni ineriartorneq piffissami

Udviklingen i andelen af personer, der er over 67 år i perioden 1977-2022

Takussutissiaq 1.8-mi aamma Takussutissiaq 1.9-mi inoqarfinni assigiinngitsunik angissusilinni arfinilinni ataatsimoor-tuni taakkunani, Takussutissiaq 1.1-imi saqqummiunneqartuni agguaqatigiissillu-gu ukiut aamma medianalder takutinne-qarput.

Takussutissiat marluusut takutippaat, maani nunatsinni innuttaasut inuusuttu-nit utoqqarnut allannguuteqariartortut. Aamma takuneqarsinnaavoq, inoqarfinni assigiinngitsunik angissusilinni arfinilin-ni taakkunani inuiaqatigiit ineriartornerat assigiikannersut. Ataatsimoor-tut ataasiin-naat malunnaatilimmik immikkoorute-qarput. Tassa ataatsimoor-tut inoqarfiit minnerpaat, 50-inik ikinnerusunik innut-taqartut. Ataatsimoor-tuni taakkunani innuttaasut piffissami malunnartumik ag-guaqatigiissillugu ukiui qaffasinnerupput, ukiunilu kingullerni 20-ni ataatsimoor-tut taakku aamma malunnartumik qaffasin-nerusumik medianaldereqarput.

Inoqarfinni minnerpaani agguaqatigiis-sillugu ukiut maannakkut 39-t missaan-niipput. Tamanna ernumanartuunngilaq, kisianni ukiuni aggersuni innuttaasut timikkut qanoq piginnaatiginerannut sun-niuteqariartussaaq. Agguaqatigiissillugu ukiut qaffasikkaangata, tamanna takussu-tissaasarpoq inunngortunit toqusut amer-lanerusarnerannut, tamatumalu kingune-risarpaa innuttaasuni ikileriaateqarneq.

Ataatsimoor-tut medianalderiat aamma sunniuteqartarpoq. Matumani innuttaasut tamarmik medianalderiat, Takussutissiaq 1.10-mi takutinneqartutut takunissaa isu-maqarluarpoq.

Ukioqatigiit agguataarnerat

Inuiaqatigiinni ukioqatigiit agguataar-nerinik misissueqqissaarnermi, aggu-ataarineq assigiinngitsorpassuartigut pisinnaavoq. Nalinginnaasumik soqutigi-naateqartarpoq takussallugu, inuiaqa-tigiinni inuusuttut 15-it imaluunniit 18-it ataallugit ukiullit qanoq amerlatiginersut. Soorlu soqutigineqartartoq takussallugu, inuit 18-it aamma 67-it akornanni ukiullit qanoq amerlatiginersut, kiisalu inuit 67-it sinnerlugit ukiullit qanoq amerlatiginersut.

være til gruppens størrelse og sammensætning i fremtiden.

I Figur 1.8 og Figur 1.9 er anført henholdsvis gennemsnitsalder og medianalder for hver af de seks grupper af bostedstørrelse, som er opstillet i Figur 1.1.

Begge figurer viser, at vi her i landet går fra at være en yngre befolkning mod at blive en ældre befolkning. Det ses også, at be-folkningen i de seks forskellige størrelser af bosteder nogen-lunde følger samme udviklings-tendens. Der er kun en gruppe, som skiller sig markant ud. Det er gruppen af mindste bosteder, hvor der er færre end 50 indbyg-gere. Indbyggerne i den gruppe har i perioden haft en tydeligt højere gennemsnitsalder og i de seneste 20 år har den gruppe også haft en tydeligt højere medianalder.

I de mindste bosteder er gennemsnitsalderen nu omkring 39 år. Det er ikke alarmerende, men det vil i de kommende år få betydning for, hvor aktive be-folkningen kan være fysisk. Når gennemsnitsalderen er høj, er det udtryk for, at der dør flere end der fødes og resultatet er til-bagegang i befolkningen.

Størrelsen på en gruppes median-alder har også betydning. Her giver det god mening også at se på medianalderen for hele be-folkningen under et, som den fremgår af Figur 1.10.

Aldersfordeling

Ved analyse af aldersfordelingen i en befolkning kan inddelingen ske på mange forskellige måder. Typisk er man interesseret i at se, hvor stor en andel af befolk-ningen der er unge under 15 år eller under 18 år. Ligesom man er interesseret i at se andelen

Takussutissiaq 1.11-mi takutinneqarpoq, inoqarfinni assigiinngitsumik angissusilinni arfinilinni tamani inuit 67-it sinnerlugit ukiullit amerlassusaasa ineriartornerat.

Takussutissiaq 1.11-mi erserpoq, ukioq 2000-imiilli inuit 67-it sinnerlugit ukiullit amerlassusaat nalinginnaasumik qaffakkiartorsimasut. Utoqqaat amerlassusaat ukiumi aggersuni qaffakkiartuinnassaaq. Tamanna takusinnaavarput inuiaqatigiit tamarmik ukiumikkut katitigaaneranni. Piffissap ilaani utoqqaat ima amerlatigilissapput, pilersuisinnaaneq brøkinngorlugu ineriartornermut pitsaanngitsumik sunniuteqassalluni. Tassa imaappoq, utoqqaat ima amerlatigilissasut, inuiaqatigiinni inuussutissarsiorsinnaasunut qulakkiissalugu ajornakusuussasoq, inuunermi atugarisat taakku qulakkeernissaat.

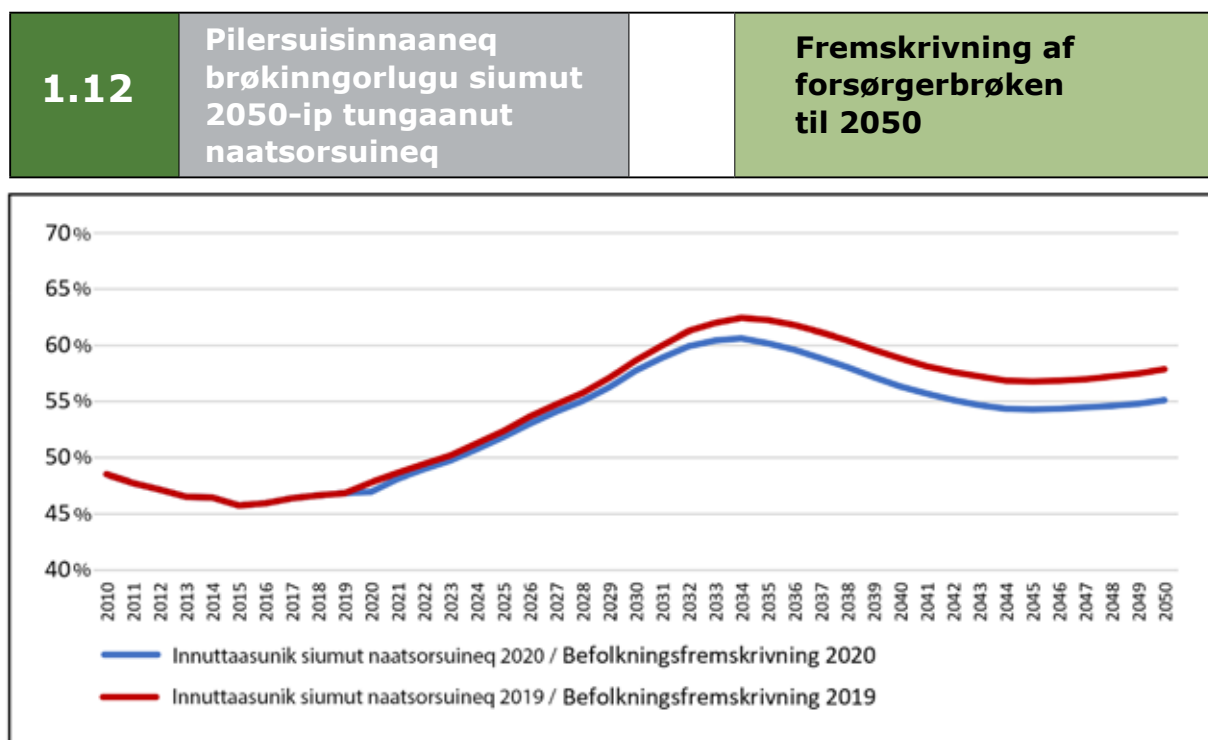
Takussutissiaq 1.12-imi pilersuisinnaanermi brøki siumut naatsorsorneqarpoq. Pilersuisinnaanermi brøkimi nassuiarneqarpoq inuit inuussutissarsiorsinnaasutut ukiullit avataanniittut amerlassusaasa aamma inuit inuussutissarsiorsinnaasutut ukiullit amerlassusaasa ataqatigiinnerat. Pilersuisinnaanermi brøki 50 %-iusoq taamaattumik isumaqarpoq, inuit inuussutissarsiorsinnaasutut ukiullit marluk, inuk

af personer mellem 18 og 67 år, samt andel af personer over 67 år.

Figur 1.11 viser udviklingen i andelen af personer, der er over 67 år i hver af de seks størrelser af bosteder.

Af Figur 1.11 fremgår, at siden år 2000 er andelen af personer over 67 år generelt steget. Andelen af ældre vil blive ved med at stige i de kommende år. Det kan vi se ud fra den aldersmæssige sammensætning af hele befolkningen. På et tidspunkt vil andelen af ældre blive så relativ stor, at det får en negativ indflydelse på udviklingen i forsørgerbrøken. Det, som menes, er, at andelen af ældre bliver så stor, at det kan være vanskeligt for den erhvervsaktive del af befolkningen at sikre, at den samme levestandard kan sikres.

Figur 1.12 giver en fremskrivning af forsørgerbrøken. Forsørgerbrøken beskriver forholdet mellem antallet af personer uden for den erhvervsaktive alder, og antallet af personer i den

inuussutissarsiorsinnaasutut ukioqangitsoq ataaseq pilersussagaat. Assersuutigalugu pilersuisinnaanermi brøki 50 %-imit 67 %-imut annertusippat, tamanna isumaqarpoq inuit sulisinnaasutut ukiullit pingasut inunnik sulisinnaangitsutut ukiullinnik marlunnik pilersuissasut. Allatut oqaatigalugu, pilersuisinnaanermi brøki annertusiartortillugu, ikinnerusut amerlanerusunik pilersuisussanngussapput. Tamanna pisortani ingerlataqarfimmik aningaasaliinermut ilungersunartorsior-titsissaaq. Takussutissiaq Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2022-mi nalunaarusiaannit aaneqarpoq. Takussutissiami takutinneqarpoq, pilersuisinnaanermi brøki ukiuni qulini aggersuni qaffakkiartussasoq. Ataatsimut pilersuisinnaanermi brøki ullumikkut 50 %-i ataallugu inissimasoq 2030-kkut qeqqanni 60 %-i qulaallugu inissisimalerluni qaffassaaq. Qaffariarneq inuusuttut brøkianni appariarnerup, kiisalu utoqqaat brøkianni qaffariarnerup sunniutigaa, kiisalu inunngortartut ikiliartornerannik, 1960-ikkunni inunngornikut amerlassusiannik, inuunertusiartornermik kiisalu Kalaallit Nunaannit nuuttarnermik takussutissiivoq.

Immikkut oqaatigineqarsinnaavoq, eqimattani inoqarfinni minnerpaani, piffissami tamarmi ukiuni 45-ni inoqarfiit sinnerinut naleqqiullugu utoqqaat amerlanerujuaannarsimammata. 2022-mi inoqarfinni minnerpaani utoqqaat amerlassusaat, illoqarfiit pingaarnersaannut (Nuuk) sanilliullugit marloriaatigaat.

Suiaassutsimut agguarlugit

Qulakkeerniarlugu, innuttaasunik ataatsimut ataqatigiissaarineq pitsaasuusoq, arnat amerlassusaanni kiisalu angutit amerlassusaanni naligiipjaartoqarnissaa pisariaqarpoq. Inuiaqatigiit malunnaatilimmik angutit arnallu akornanni naligiingiffiusut, nalinginnaasumik kinguaassior-nissamut unammilligassaqaarsinnaapput. Peqatigitillugu equngassut inuunermi allanik kinguneqarsinnaavoq.

erhvervsaktive alder. En forsørgerbrøk på 50 % betyder derfor, at to personer i den erhvervsaktive alder i gennemsnit skal forsørge en person uden for den erhvervsaktive alder. Hvis forsørgerbrøken eksempelvis vokser fra 50 % til 67 % betyder det, at så skal tre personer i den arbejdsdygtige alder kunne forsørge 2 personer uden for den erhvervsaktive alder. Med andre ord, så skal færre forsørge flere i takt med, at forsørgerbrøken vokser. Det sætter finansieringen af den offentlige sektor under pres. Figuren er hentet fra Økonomisk Råds rapport fra 2022. Af figuren fremgår, at forsørgerbrøken vil være stigende de kommende 10 år. Den samlede forsørgerbrøk stiger fra under 50 % i dag til over 60 % i midten af 2030'erne. Stigningen er en effekt af et fald i ungebrøken og en stor stigning i ældrebrøken, og afspejler et faldende fødselstal, store 1960'er årgange, stigende levetid og nettoudvandring fra Grønland.

Det kan særligt bemærkes, at i gruppen af mindste bosteder har der gennem hele perioden på 45 år været en ekstra stor andel af ældre i forhold til de øvrige bosteder. I 2022 er andelen af ældre i de mindste bosteder dobbelt så stor som i hovedstaden (Nuuk).

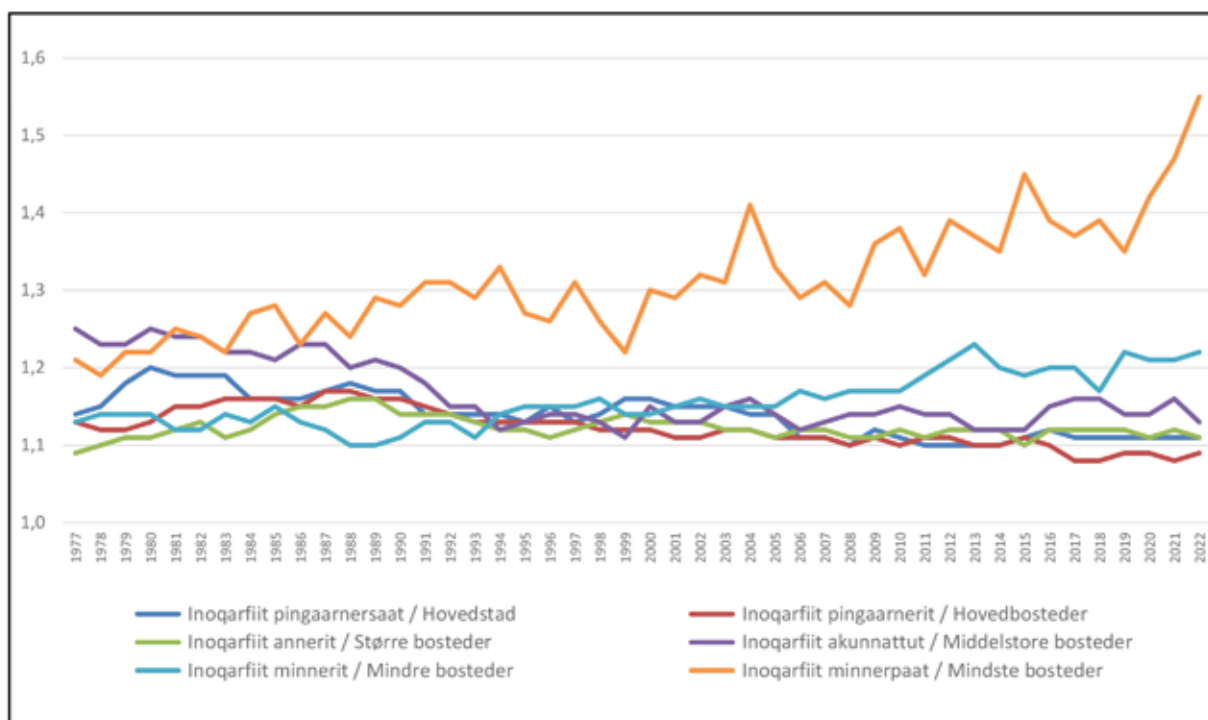
Kønsfordeling

For at sikre, at der er en god sammensætning i en befolkningsgruppe, er det nødvendigt, at der er en nogenlunde lige forhold mellem antallet af kvinder og antallet af mænd. Et samfund med markant ulige antal mænd og kvinder vil kunne få udfordringer med at sikre den naturlige reproduktion. Desuden har det ulige antal andre konsekvenser for det sociale liv.

1.13

Arnamut angutit amerlassusaasa ineriartornerat 1977-2022

Udviklingen i antal mand per kvinde 1977-2022

Takussutissiaq 1.13-imi takutinneqarpoq piffissaq 1977-imit 2022-mut. Takuneqarsinnaavoq, 1970-ikkut aamma 1980-ikkut ingerlanerini arnat angutillu amerlassusaasa naleqqiunnerat nalinginnaasumik pitsanngoriarpoq. Tamanna 1960-ikkunni aamma 1970-ikkunni pingaartumik qallunaat angutit sanasut najuunnerujussuanik kingunerugunartoq, takuneqarsinnaavoq.

Inoqarfinnilli eqimattanik, 1980-illi misaanit allaanerusunik peqarpoq. Inoqarfinni minnerpaani inuiaqatigiit, anguti-taqarnerujartuaarsimapput. Ullumikkut inoqarfinni minnerpaani innuttaasut pingasuuppata marlunnit amerlanerusut angutaasarput. Tamanna angutit arnallu amerlassusaanni naleqqiussinermi attanneqarsinnaangilaq. Taamaattumik inoqarfinni minnerpaani inuiaqatigiinni aqqisugaanermi matumani kisitsisit pingaarutillit immikkut unammillerfiupput.

Figur 1.13 viser perioden fra 1977 til 2022. Det ses, at gennem 1970'erne og 1980'erne forbedredes forholdet mellem antal kvinder og mænd generelt. Det er sandsynligvis en udløber af den massive tilstedeværelse af især danske mandlige håndværkere i 1960'erne og 1970'erne, som kan ses.

Der er dog en gruppe af bosteder, som skiller sig ud allerede fra omkring 1980. Det er befolkningen i de mindste bosteder, der gradvist er blevet mere og mere domineret af mænd. I dag er flere end to ud af tre indbyggere i de mindste bosteder mænd. Det er ikke et bæredygtigt forhold mellem antallet mænd og kvinder. Derfor er de mindst bosteder på dette demografiske nøgletal særligt udfordret.

1.7 Inoqarfiit 50-it ataallugit inullit

Inuiaqatigiit aaqqissugaaneranni kisitsisini pingaarnerni erserpoq, inoqarfiit minnerpaat 50-it ataallugit inoqartut, immikkut unammilligassaqtut.

- Inoqarfinni minnerpaani innuttaasut medianalderiat inoqarfinnut allanut sanilliullugu qaffasinneruvoq.
- Inoqarfinni minnerpaani, inoqarfinnut allanut sanilliullugu utoqqaat immikkut ittumik amerlanerujussuupput.
- Inoqarfinni minnerpaani, inoqarfinnut allanut sanilliullugu arnamut angutit amerlassusaat immikkut ittumik qaffasissorujussuuvoq.

1.7 Bosteder med under 50 indbyggere

Af de demografiske nøgletal fremgår, at det er de mindste bosteder med færre end 50 indbyggere, som i særlig grad er udfordret.

- I de mindste bosteder er borgernes medianalder høj i forhold til de øvrige bosteder.
- De mindste bosteder har en ekstra stor andel af ældre i forhold til de øvrige bosteder.
- Der er i de mindste bosteder en særlig høj andel af mænd per kvinder i forhold til de øvrige bosteder.

1.14	Inoqarfiit takussutissartaat, ulloq 1. januar 2022 50-inik ikinnerusunik innuttaasoqartutut nalunaarsorneqarsimasut	Oversigt over bosteder, der den 1. januar 2022 var registreret med færre end 50 indbyggere
-------------	---	---

Inoqarfik	Inissisimaffik eqqaaniittoq	Innuttaasut 1. januar 2022 nalunaarsorneqarsimasut
Bosted	Beliggende ved	Antal indbyggere registreret 1. januar 2022
Kapisillit	Nuuk	49
Ilimanaq	Ilulissat	47
Ammassivik	Nanortalik	46
Isertoq	Tasiilaq	46
Oqaatsut	Ilulissat	42
Siorapaluk	Qaanaaq	42
Naajaat	Upernavik	41
Niaqornat	Uummanaq	40
Igaliku	Qaqortoq	31
Qeqertat	Qaanaaq	28
Saarloq	Qaqortoq	24
Qassimiut	Narsaq	14
Kangerluk	Qeqertarsuaq	14
Ikerasaarsuk (Avannaa)	Upernavik	1

1.15

Nunap assingani takutin-neqarput ulloq 1. januar 2022-mi inoqarfiit minnerpaat 50-it ataallugit innuttaqartutut nalunaarsorneqarsimasut sumiinersut

Kortet viser den geografiske fordeling af de 14 mindste bosteder med færre end 50 registrerede indbyggere den 1. januar 2022

Takussutissiaq 1.14-imi takutinneqarput inoqarfiit, ulloq 1. januar 2022 50-it ataalugit innuttaasoqartutut nalunaarsuiffiusermasut. Takutinneqartutut, inoqarfiit nunami tamarmi agguarsimasut, aammali amerlasuut Kujataaniittut pineqarput.

Takussutissiaq 1.14-imi inoqarfiit minnerpaat allattorsimapput, ataatsimut isigalugu maani nunatsinni inoqarfinnut allanut sanilliullugu immikkut ittunik unammilligassanik arlalinnik peqartut. Qulaani ersersinneqarpoq, nalinginnaasumik angutit amerlanerusartut, tamanna nalinginnaasumik kinguaassiornermut unammilligasaliivoq. Ilanngullugu naggataatigut, atugarissaarnermi immikkoortuni qitiusuni pisortat sullissinerinut, qaffasissumik aningaasartuuteqartoqassaaq, sulilersitsiniarneq ajornakusuussalluni annikitsumik ingerlatsinermi akornguteqarluni. naam-maginartunik kiisalu inoqarfiit annerusut assigisaannik ajornartorsiortoqassaaq.

Inuiaqatigiit aaqqissugaaneranni kisitsisit pingaarnert taamaallaat tassaapput pissutsinik piviusunik takutitsisut. Immikkoortunik suliniuteqarfinnik imaluunniit pingaarnersiuinernik aalajangersaanermut ator-neqarsinnaapput, pissutsit soq taamaannerannut imminermini akissuteqarnatik.

Politikkikkut inuiaqatigiit aaqqissugaaneranni kisitsisit pingaarnert ator-neqarsinnaapput, nunami inoqarfiit siunissaq qaninnerusoq aamma siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu suliniutinik sullissinernillu sorlernik pisariaqartitsinerinik takussutissatut. Politikikkut suliniutiliortoqannginnerani, inoqarfiit ataasiakkaani, inuiaqatigiit aaqqissugaaneranni kisitsisit pingaarnert soq taamaannerannik, pissutiviusut misissorneqartariaqsapput.

Suliniutaasinnaasut pillugit isumaliu- tersuuteqarnermi aallaavittut, inoqarfiit pillugit isummersoqatigiinneq, Naalakkersuisut 7. aamma 8. september 2022-mi Ilulissani ingerlataat sammivigineqartariaqarpoq. Isummersoqatigiinnermi peqataasut nunatsinni inoqarfinnut 2.000-it ataallugit innuttaasoqartunut

Figur 1.14 har en oversigt over bosteder, der den 1. januar 2022 var registreret med færre end 50 indbyggere. Som det fremgår, så er der tale om bosteder, som er fordelt over hele landet, men også en relativt stor andel af disse i Sydgrønland.

Oversigten i Figur 1.14 er en liste over de mindste bosteder, som samlet set ser ud til at have en række ekstra udfordringer i forhold til de øvrige bosteder her i landet. Det fremgår ovenfor, at der er en generel overvægt af mænd, hvilket udfordrer den naturlige reproduktion. Desuden vil der alt andet lige være høje enhedsomkostninger, vanskelige rekrutteringsforhold, smådriftsulemper og vanskeligheder ved at levere en offentlig service på centrale velfærdsområder, der er tilfredsstillende og på linje med den tilsvarende på større bosteder.

Demografiske nøgletal er alene fremstillinger af de faktiske forhold. De kan bruges til at fastlægge indsatsområder eller prioriteringer, men de giver ikke i sig selv svar på hvorfor en situation er som den er.

Politisk kan de demografiske nøgletal anvendes, som en indikation for hvilke typer indsatser og services landets bosteder har behov for på såvel kort som lang sigt. Forud for eventuelle politiske tiltag vil der skulle ses på konkrete årsager til, at de givne demografiske nøgletal er, som de er, for det enkelte bosted.

Som udgangspunktet for overvejelser om eventuelle tiltag bør der skeles til den konference om bosteder, som Naalakkersuisut afholdt den 7. og 8. september 2022 i Ilulissat. Konferencedeltagerne opstillede ønsker til en

timalimmik aaqiissutissanut politik-kikkut pingaarnersiuiinissamut allattorsimaffimmik kissaateqarput. Kissaatit marluk pingaartinneqarnerpaasussatut isigineqartut tassaapput inigisat tamarmik imermut attaveqarnissaat, aamma inigisat tamarmik kloakkimmut attaveqarnissaat. Kissaatini taakkunani atugarissaarnermut, eqqiluisaarnermut peqqissutsimullu atugassat tunngaviulluinnartut pineqarput. Kissaatigineqartut taakku piviusunngortinneqassappata, aningaasaliissuteqarnissaq, suliaasat suliarineqarnissaannut periarfissaqarnera, sulisussanillu peqarnissaq pisariaqarpoq.

1.8 Innuttaasunik siumut naatsorsuinerit nuttarnerrillu

Innuttaasunik nunap ilaani siumut naatsorsuineq Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqisaartarfimmi 15. juni 2020 saqqummiunneqartoq pigineqarpoq. Nalunaarusiami matumani takussutissiani siulliini ersersineqarpoq, piffissami 1977-imit 2022-mut ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaanni inoqarfinni assigiinngitsuni tamani agguaqatigiissillugu ukiut nalinginnaasumik qaffakkiartorsimasut. Tamatuma aamma nassataraa, 2015-imit 2033-p missaata tungaanut pilersuisinnaanermi brøkip takussutissiaq 1.12-mitut takutinneqartut qaffakkiartorneq. Piffissami 2020-mit 2030-mut kiisalu 2040-mut 2050-imullu ingerlaqqittumik, siumut naatsorsuinerit naapertorlugit naatsorsuutigineqarpoq agguaqatigiissillugu ukioqqortussuseq qaffakkiartussasoq.

Kalaallit Nunaanni innuttaasut amerlassusiat 2020-p aallartinneranit 2022-p aallartinneranut qaffariarnikuupput. Pisorli tamanna COVID-19-imut atatillugu nuttartariaatsimut attuumassuteqarsinnaavoq. Kalaallit Nunaanni aamma 2021-p qeqqanit 2022-p qeqqanut innuttaasut amerleriarpurput. 2022-p aallartinnerani Kalaallit Nunaanni innuttaasut 56.562-iupput, tamanna 2022-p aallartinneranut inunnik 489-inik imaluunniit 0,9 %-imik amerleriaateqarpoq.

Ataaniittumi takussutissiaq 1.16-imi takutinneqarpoq, 15. juni 2020-mi innuttaasunik siumut naatsorsuineq naapertorlugu,

politisk prioriteringsliste for fysiske forbedringer af landets bosteder med færre end 2.000 indbyggere. De to højest prioriterede ønsker var vandtilslutning til samtlige boliger og kloaktilslutning til samtlige boliger. Begge ønsker omhandler nogle meget basale forhold for trivsel, hygiejne og sundhed. Såfremt disse ønsker skal imødekommes, kræver det tilførsel af midler og prioritering af den nødvendige arbejdskraft og kapacitet til udførelse af opgaverne.

1.8 Befolkningsfremskrivninger og vandringer

Der foreligger en regional befolkningsfremskrivning publiceret af Grønlands Statistik d. 15. juni 2020. Det fremgår af tidligere figurer i nærværende rapport, at gennemsnitsalderen generelt har været stigende i alle typer af bosteder i Grønland i perioden 1977 til 2022 som helhed. Dette giver sig også udslag i en stigende forsørgerbrøk fra 2015 til omkring 2033 som vist i Figur 1.12. I perioden 2020 til 2030 og videre frem til 2040 og 2050 forventes en stigende gennemsnitsalder iflg. fremskrivningerne.

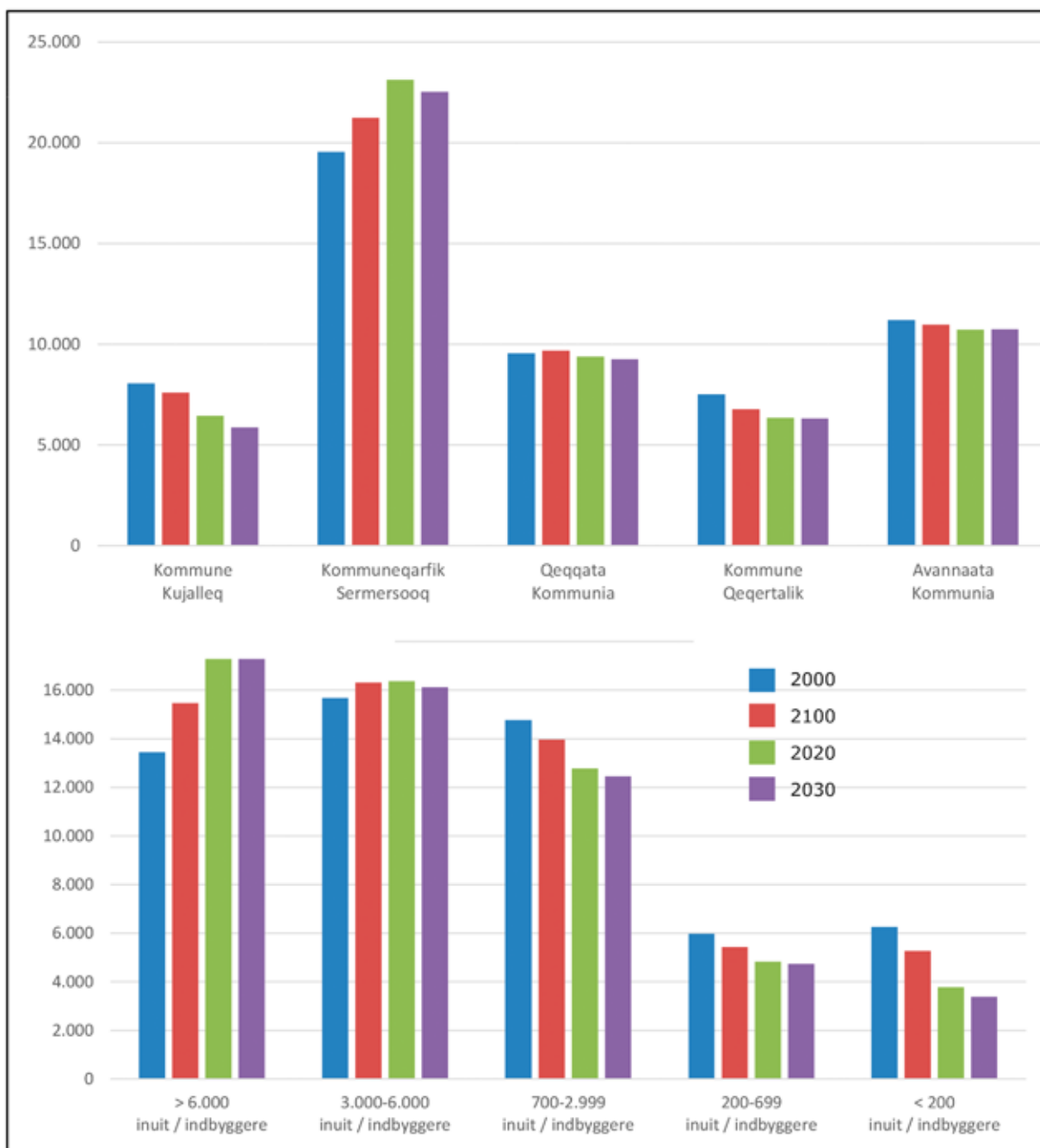
Folketallet i Grønland er rent faktisk steget fra primo 2020 til primo 2022. Dette forhold kan dog have sammenhæng vandringsmønstre i forbindelse med COVID-19. Der var ligeledes en fremgang i folketallet fra medio 2021 til medio 2022 i Grønland. Der var faktisk 56.562 indbyggere i Grønland primo 2022, hvilket var en fremgang på 481 personer eller 0,9 % i forhold til primo 2022.

Figur 1.16 indikerer, at der iflg. den regionale befolkningsfremskrivning fra 15. juni 2020

1.16

Innuttaasut amerlasusaat 2000, 2010, 2020 aamma 2030-mut nunap ilaani siumut naatsorsuinerit

Folketal 2000, 2010, 2020 og regional fremskrivning for 2030

Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmit (GS) paasisutissat tunngavigalugit, tabel BEXP20REG.

Oqaaseqaat: Aamma takuuk Innuttaasunik nunap ilaani siumut naatsorsuinerit 2020-2030 saqummersitat, saqummersinneqartut 15. Juni 2020 GS-imit.

Kilde: Baseret på data fra Grønlands Statistik (GS), tabel BEXP20REG.

Note: Se også publikationen Regionale befolkningsfremskrivninger 2020-2030, udgivet 15. juni 2020 af GS.

2030-mi 2020-mut sanilliullugu kommuni- ni tamani, kiisalu inoqarfinni assigiinngit- suni tamani innuttaasut amerlassusianni kinguariatoqarnissaa naatsorsuutigine- qartoq. Kommunilli akornannut naleqqiul- lugu kinguariarnerit assigiinngitsuussap- put.

Nuna tamakkerlugu siumut naatsorsui- nermi ukioqatigiit aaqqissugaanerit, piler- saarusiornermi soqutigisaqarnermi kisit- sisinik imaqarpoq. Takussutissiaq 1.17-imi ataani takutinneqarpoq 2050-ip tungaanut Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaar- tarfiup siumut naatsorsuineri, ukioqati- giaanun assigiinngitsunut naatsorsorlugit, pisortani sullissinerit assigiinngitsut tun- ngavigalugit.

Soorlu takussutissiaq 1.17-imi takutin- neqartoq, tunngaviumik pisinnaasut nassuiaataanni siumut naatsorsuiner- mi takutinneqarpoq, 2050-ip tungaa- nut innuttaasut amerlassusaat anner- tuumik appariarnissaq, soorlu aamma

forventes en tilbagegang i folke- tallet for alle kommuner og for alle bostedstørrelser i 2030 i forhold til 2020. Der er dog forskelle på den relative tilbage- gang mellem kommunerne.

Alderssammensætningen på nationalt niveau i en frem- skrivning indeholder ligeledes tal af planlægningsmæssig inter- esse. Nedenstående Figur 1.17 viser fremskrivninger frem mod 2050 fra Grønlands Statistik op- gjort på forskellige aldersgrup- per, der forudsætter forskellige typer offentlig service.

Som det fremgår af figur 1.17, viser fremskrivningerne i basis- scenariet et relativt stor fald i be- folkningens størrelse og ligeledes forskydninger mellem forskel- lige aldersgrupper frem mod 2050. Dette er dog på baggrund

1.17		Innuttaasut amerlassusai kisitsisiviit aamma siu- mut naatsorsukat (2030, 2040 aamma 2050) nuna tamakkerlugu ukioqati- giaanani assigiinngitsuni			Faktiske og fremskrevne folketal (2030, 2040 og 2050) på nationalt niveau	
Ukiut / År	2010	2020	2030	2040	2050	
0 – 2	2.508	2.496	2.206	1.942	1.844	
3 – 5	2.441	2.390	2.250	1.920	1.823	
6 – 8	2.528	2.259	2.293	1.950	1.806	
9 – 12	3.509	3.082	3.054	2.678	2.371	
13 – 15	2.773	2.233	2.240	2.069	1.762	
16 – 17	1.751	1.317	1.117	1.107	935	
18 – 24	6.332	5.543	4.675	4.672	4.064	
25 – 29	3.926	4.693	3.656	3.330	3.216	
30 – 49	17.356	14.409	16.521	15.094	13.304	
50 – 66	10.258	13.728	10.672	10.064	11.193	
67 – 74	1.996	2.443	3.700	3.208	2.703	
75 – 79	656	916	1.153	1.810	1.075	
80 +	418	572	913	1.550	2.300	

Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik

Kilde: Grønlands Statistik

ukioqatigiiaat assigiinngitsut akornanni allanngoriartoqassasoq. Taamaasilluni uuttuutit assigiinngitsut allannguuteqarfiusinnaapput, tamanna isumaqassaaq allannguutini, matuma ataani naartusinnaanermi aamma nunamut nutsertariaatsimi allannguutini.

Nunamut nuuttartut ilanngaatigereerlugit avammut nuttarneq annikinnerusoq pissutsit ilagaat, siunissami Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit ineriartornerannut pitsaanerusemik imaqarsinnaasoq. Piffissami 2012-imit 2022-mut avammut nuuttartut ilanngaatigereerlugit nunamut Filipinerinit nunatsinnut nuuttartut ukiumut agguaqatigiissillugu 35-usarput, Thailandimit ukiumut 9-usarlutik, Kina-mit ukiumut 6-it, Litauenimit ukiumut 1,8-t aamma Polenimit ukiumut 1,6-iuserlutik. Piffissap takutikkumaarpaa, ukiuni tulliuttuni nunanit taakkunannga avammut nuuttartut ilanngaatigereerlugit Kalaallit Nunaannut nuttartoqassanersoq.

af mekaniske fremskrivninger. Det kan således ske ændringer af forskellige parametre, der vil betyde ændringer heri, herunder ændringer i fertilitet og indvandningsmønstre.

En mindre nettoudvandring er en af de faktorer, som kan indebære en mere positiv befolkningsudvikling i GL i fremtiden. I perioden 2012 til 2022 var der en nettoindvandring fra Filipinerne på i gennemsnit 35 pr. år, fra Thailand 9 pr. år, Kina 6, Litauen 1,8 pr. år og Polen 1,6 pr. år. Tiden må vise, om det også bliver fra disse lande, at der de kommende år kommer en nettoindvandring til Grønland.

Kapitali 2

Attaveqaqatigiinneq

Attaveqaqatigiinnermi sanaartukkat angisuut soorlu assersuutigalugu umiarsualiiviit, mittarfiit, telekkut attaveqaatit aamma erngup nukinganik nukissiorfiit ilaasunik kiisalu nioqqutissanik assartuinermik qulakkeerinninnissamut, digitalikkut sullissinernik tunniussinissamut kiisalu nukissiuutinik atuisinnaanermut atatillugu pingaaruteqarput. Taakku minguitsumik imeqarnermik ilallugu nunami tamarmi ineriartornermut kiisalu inoqarfiit ineriartornerannut tunngavissaapput aalajangiisut.

Attaveqaqatigiinnermi sanaartukkat angisuut sumiiffissaannik kiisalu sanaartorneqarnissaannik aalajangiineq politikikkut aalajangerneqartarpoq, inuiaqatigiillu aqqissugaanerannut siunissami ukiorpassuarni sunniuteqartarpoq. Taamaattumik aalajangiinissamut tunngavissanik inaarutaasunik piareersaanermut atugasunik sioqqutsisumik misissueqqissaa-reernikkut aatsaat aalajangiisoqartarpoq. Aallaavittut tunngavigineqarpoq *Inuiaqatigiit aningaasaqarneranni sunniuteqaatisanik naliliinnermi saqqummiussinissamut ilitsersuut* april 2015-imeersoq.

Silaannakkut angallanneq aamma nukissiuuteqarneq pillugu suliassaqaqarfinni aningaasaliinerit annertoorujussuit kingornatigut pisuni arlalinni Inatsisartuni inatsisitigut akuersissutigineqarnikuupput, sinaakkutinik pitsaasunik pilersitsiniarluni kiisalu aningaasaliinerit qularnaveeqqu-serniarlugit. Tamatumunnga assersuutit ilagaat Aasianni aamma Qasigiannguani erngup nukinganik nukissiorfinnik sanaartorneq kiisalu Utoqqarmiut kangerluarsunnguanni nukissiorfimmik alliliineq, ilaatigullu Qaqortumi, Ilulissani Nuummilu mittarfinnik sanaartornerit.

Telekkut attaveqaqatigiinneq pillugu suliassaqaqarfinni attaveqaqatigiinnermi aningaasaliinerit annertuut pillugit aalajangiinerit aktiaatileqatigiiffimmut ataatsimut inissinneqarput, Tusass A/S.

Kapitel 2

Infrastruktur

Store fysiske infrastruktur-anlæg som blandt andet havne, lufthavne, telekommunikation og vandkraftværker er vigtige i forhold til sikring af transport af passagerer og varer, levering af digitale services og adgang til energi. Disse er sammen med adgang til rent drikkevand afgørende forudsætninger for såvel udvikling af landet på et mere overordnet plan som for udviklingen af bosteder.

Beslutningen om placering og anlæggelse af store fysiske infrastrukturanlæg besluttes politisk og påvirker indretning af samfundet mange år frem i tiden. Derfor tages beslutningerne også først efter grundige forudgående analyser til brug for forberedelse af egentlige beslutningsgrundlag. Konkret tages der udgangspunkt i *Vejledning i fremstilling af samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger* fra april 2015.

De helt store investeringer på luftfarts- og energiområdet er efterfølgende ved flere lejligheder blevet vedtaget ved lov i Inatsisartut for at skabe gode rammer og sikkerhed omkring investeringerne. Eksempler herpå er i forbindelse med dels anlæg af vandkraftanlægget ved Aasiaat og Qasigiannguit og udvidelsen af Buksefjordsværket, dels anlæg af lufthavne ved Qaqortoq, Ilulissat og Nuuk.

På teleinfrastrukturområdet er beslutningerne om de store infrastrukturinvesteringer dog henlagt til et aktieselskab, Tusass A/S.

2.1 Telekkut attaveqatigiinneq aamma tamatuma atugaanerulernera

Kalaallit Nunaata kiisalu Amerikap avannarliup aamma Europap akornanni immap naqqatigut kabelimik sanaartornermut aningaasaliinerni siullernili, Tusass A/S-imi siulersuisut ilaatigut immap naqqatigut kabelip Kalaallit Nunaata iluani Asiaat tungaanut tallineqarnissaa, aamma Asianniit avannamut Upernaviup tungaanut sakkortusaavinnik sukkasuunik piler-sitsineq aalajangernikuuat.

Tamatuma saniatigut ingerlaavartumik anertuumik aningaasaliisoqartarpoq, nunami tamarmi oqarasuaatikkut angallattakkakut internetsimut attaveqarnermik atuinissamut periarfissaalersitsiniarluni. 2021-mi tunumi illoqarfiit qaammataasanut attaveqartut, nioqcutissamik sukkanerusumik attaveqartunik neqeroorfigineqalerput.

Tusass taamaalilluni immap naqqatigut kabelipallisarnissaanut, illoqarfinni sakkortusaavinnik amerlisaanissamut aamma teknologiimi periarfissanik nutaanik atuinissamut pisariaqartitsinermit periarfissanullu nikerarsinnaasumik isummerfiginninnissamut pisariaqartitsivoq. Pisariaqartitsineq tamanna nunami tamarmi innuttaasunut kiisalu suliffeqarfinnut piler-suinnissamut isumannaarinissamik qulakkeerinninnissamik pisariaqartitsinermeerpoq.

Qitiulluinnarpoq, aningaasaliinerit inuiaqatigiinni digitaliusumik ineriartortitsiner-mi qulakkeerinninnissamut tapeeqataanissaat, matuma ataani inuinnaat kiisalu inuussutissarsiornermi sullitat pisariaqartitaanik eqquutsitsinissamut, ilinniarfeqarfimmi aamma peqqinnissaqarfimmi digitaliusumik aaqqiissutit pitsaanerusut atuinarnissaat aamma digitaliusumik aaqqiissutit nutaat aqcutigalugit pisor-tani namminersorlunilu ingerlataqarfinni ataqatigiissumik suliassanik iluarsinissaq periarfissaalersinniarlugu. 2018-imi Tusassip Kapisilinni 4G-mobilnetsimik taaneqartarpoq atorlugu flatratemik

2.1 Telekommunikation og øget anvendelse

Siden de første investeringer i anlæggelse af et søkabel mellem Grønland og henholdsvis Nordamerika og Europa har bestyrelsen i Tusass A/S blandt andet truffet beslutninger om at forlænge søkablet internt i Grønland til Asiaat, etablering af højhastighedsradiokæde fra Asiaat og nordover til Upernavik.

Hertil kommer løbende store investeringer for at muliggøre brugen af mobil adgang til internet rundt om i landet. I 2021 har satellitbyerne på østkysten tilsvarende fået produkter med højere hastigheder.

Tusass har således behov for en dynamisk stillingtagen til behov og muligheder for udbygning af søkabel, forøgelse af kapacitet til radiokædebyerne og anvendelse af nye teknologiske muligheder. Dette behov udspringer af behovet for at sikre forsyningsikkerhed til borgere og virksomheder i hele landet.

Det er centralt, at investeringerne bidrager til at sikre en digital udvikling i samfundet, herunder for at imødekomme privat- og erhvervskunders behov, udnytte stadig bedre digitale løsninger på uddannelses- og sundhedsområdet og for at muliggøre sammenhængende opgaveløsning i den offentlige og private sektor via nye digitale løsninger. I 2018 begyndte Tusass udrulningen af flatrate produkter gennem det såkaldte 4G-mobilnet i Kapisillit, som efterfølgende er blevet tilgængeligt i det meste af landet.

I november 2022 tages næste skridt med etableringen af femte generation af mobilnetværket,

nioqqutit atulersippai, taanna kingornatigut nunap annerpaartaani atulersinneqarpoq.

November 2022-mi oqarasuaatit angallattakkat attaveqaataanni tulleriit tallimaannik, 5G-mik pilersitsinikkut tullertut alloriartoqarpoq. Tamanna oqarasuaammi angallattakkami paasissutissanik aalajaatsumik nassiussinermut tigusinermullu atatillugu sukkasoorujussuarmik ingerlasoqalerneranik isumaqassaaq, tamatumuunakkullu inuiaqatigiinni immikkoortuni arlalinni periarfissanik nutaanik pilersitsissalluni.

5G siullertut Narsami, Maniitsumi Sisimiunilu atulersinneqassaaq. Tusassip maannakkuugallartoq periusissiamut piffissami aalajangerpaa, kingorna sumiiffinni tuliuttuni atulersinneqassasoq:

Ilulissat, Nanortalik, Nuuk, Paamiut, Qaqortoq, Qasigiannugit, Qeqertarsuaq, Upernavik, Uummannaq aamma Aasiaat. Tamatuma kinguneraa, nunami innuttaasut 82 %-ingajai (2022-mi kisitsisit aallaavigalugit) ukiuni qaninnerni 5G aqquqigalugu sukkasoorujussuarmik internetseqalersimassasut. Kisitsit taanna 2030-p tungaanut innuttaasut ineriartornerannut siumut naatsorsuutit naapertorlugit anertusissasooq naatsorsuutigineqarpoq.

Saniatigut inuiaqatigiit sinneri 4G-mut attaveqarput.

Tusass tuluit ingerlatseqatigiiffiat qaamataasanik ingerlatsisoq (OneWeb) suleqatiginissaanut isumaqatigiissuteqaqqammerpoq, qaamataasakkut attaviit aqquqigalugit internetsimik sukkasuumik tunniussisinnanissaq pillugu. Isumaqatigiissut taanna inoqarfinni kiisalu erngup nukinganik nukissiorfinni avinngarusimamiittuni kiisalu aatsitassarsiorluni suliuteqarfinni qaamataasakkut attaveqaatinik atuisuni pitsanngorsaassaaq.

Tusassimi aningaasaliinissamut periusissiaq akuersissutigineqartoq taamaasilluni, oqarasuaatini angallattakkani internetsimut attaveqaammut sukkasoorujussuarmut attaveqarsinnaanerulernermik pisariaqartitsinermik tapersersuivoq.

5G. Det vil betyde adgang til lynhurtige hastigheder i forhold til at sende og modtage data stabilt over mobilnetværket og herigennem skabe nye muligheder inden for en række områder i samfundet.

5G lanceres i første omgang i Narsaq, Maniitsoq og Sisimiut. Tusass har for den nuværende strategiperiode besluttet, at det efterfølgende udrulles følgende steder:

Ilulissat, Nanortalik, Nuuk, Paamiut, Qaqortoq, Qasigiannugit, Qeqertarsuaq, Upernavik, Uummannaq og Aasiaat. Det indebærer, at knap 82 % af landets befolkning (ud fra 2022-tal) om få år har adgang til lynhurtigt internet via 5G. Den andel må ud fra fremskrivninger i befolkningsudviklingen frem mod 2030 forventes at vokse.

Desuden har en meget stor del af den øvrige befolkning adgang til 4G.

Tusass har netop indgået en samarbejdsaftale med et britisk satellit-selskab (OneWeb) om at kunne levere hurtigt internet via satellitforbindelser. Denne aftale skal skabe forbedringer i bosteder samt fjerntliggende vandkraftværker og mineprojekter, der benytter sig af satellitforbindelser.

Den vedtagne investeringsstrategi i Tusass understøtter således behovet for en øget adgang til meget hurtigt mobilt bredbånd. Der er næppe tvivl om, at dette er af stigende betydning for at man lokalt kan opretholde og eventuelt skabe ny erhvervsudvikling, få bedre adgang til onlinebaserede uddannelsesstilbud og til betjening med telemedicinske og borgerorienterede løsninger.

Qularutigineqanngilaq, tamanna najukka-mi attassiinnarnissamut kiisalu immaqa inuussutissarsiummik nutaamik ineriartortitsisinnanissamut, neqeroorutininik internetsikkut ilinniarsinnaanerulerner-mut kiisalu qarasaasiakkut nakorsiertitsi-nermik aaqqiissutinik aamma innuttaasu-nut sammivilimmik sullissiner-mut anner-tunerusumik isumaqassasoq.

Attaveqaatit isumannaatsut aamma paasissutissat isumannaatsuunerat – IT-mi attaveqaqatigiinnermi suliniutinut tunngaviusoq

Inuiaqatigiinni digitalimut nuunnermi at-taveqaatitigut pinerliiniartoqarnissaan-ut aamma paasissutissat isumannaatsuune-ranni unioqqutitsisoqarnissaan-ut aarle-rinaat annertusivoq. Tamanna aamma digitalikkut periarfissanik nutaanik atuler-sitsinissamut aamma atuinermut piuma-saqaatinik arlalinnik pilersitsivoq.

Paasissutissanik isumannaarinermut aki-sussaaffik qaqugukkulluunniit suliffeqar-fimm-ut taakkuninnga tigusisumi imaluun-niit suliaqartumi inissisimavoq. Tamanna isumaqarpoq digitalikkut ineriartortoqar-sinnaanngitsoq oqartussaasutut imaluun-niit suliffeqarfittut paasissutissanik inum-mut tunngasunik isertuutassanillu qulak-keerinninneq eqqarsaatigineqanngippat.

Systeminik ingerlatsiner-mik aserfallatsaa-liineq suliaassaavoq aningaasartuutaal-lunilu ingerlaavartooq. Systemit pioreersut ingerlaavartumik atornerat isumannaat-suunerallu ineriartortinneqarneq ajorpa-ta, taava 'legacy miljø' pileriartortarpoq, systeminik pisoqaanerusunik attaveqaati-tigut pinerliiniartoqarnissaan-ut aarleri-nartunik kiisalu paasissutissat isuman-naatsuunerannik unioqqutitsisoqassalluni. Isumannaarinngitsumik pisoqarnerini taamaattuni akit aningaasaqarnermuin-naq tunngasuunngillat, aammali pisortani oqartussaasut inuit pillugit paasissutis-saannik kiisalu suliffeqarfiit niuerner-mut tunngasunik paasissutissaannik suliaqar-nerinut innuttaasut tatiginninnerannik annaasaqarner-mut tunngapput. Attave-qaatitigut paasissutissallu isumannaat-suuneq taamaattumik nalinginnaasumik

Cybersikkerhed og informa-tionssikkerhed – fundamen-tet for IT-infrastruktur pro-jekter

Med den digitale transformation i samfundet følger øget risiko for cyberangreb og brud på informa-tionssikkerheden. Det stiller dermed en række krav til imple-menteringen og brugen af nye digitale muligheder.

Ansvar for sikring af data er til en hver tid placeret i den organi-sation som modtager eller be-handler det. Det betyder at der ikke kan skabes digital udvikling uden at man som myndighed eller virksomhed forholder sig til sikring af personfølsomt og fortroligt data.

Det er en løbende opgave og udgift at vedligeholde systemer i drift. Hvis eksisterende syste-mer ikke kontinuerligt udvikles i funktionalitet og i sikkerhed opbygges et 'legacy miljø', bestående af ældre systemer som er sårbare for cyberan-greb og brud på informa-tionssikkerheden. Omkostning efter sådanne sikkerhedshændelser handler ikke kun om økonomi, men også om tab af borgernes tillid til offentlige myndigheders håndtering af persondata og virk-somheders forretningskritiske oplysninger.

Cyber- og informationssikkerhed skal således tænkes ind i den almindelige drift og prioriteres løbende fra projektide, udbud og udvikling og til den daglige drift.

ingerlatsinermi ingerlaavartumillu pingaarnersiuinermi isumassarsiarineqarneranit, neqeroortitsissutaaneranit, ineriartortinneqarneranit ulluinnarnilu ingerlanneqarneranilu eqqarsaatigineqassaput.

2.2 Nukissiummik imermillu pilersuineq

Naalakkersuisut nukissiummik nammineq pilersitsinerup annertusarnissaa kissaati-gaat. Tamanna nunarsuarmi, nukissiuuteqar-nermi annertusiartortumik naalaruluffiusumi kiisalu sorsunnikkut iliuutsini nunarsuarmi nukissiuutinik pilersuinermut toqqaannartu-mik sunniuteqarfiusumi, pilersuinermi isu-mannaatsuunermik annertunerusumik pilersitsisinnaassaaq. Kalaallit Nunaata CO₂-mik aniatitsineranik annikillisitseqataassaaq kiisalu Kalaallit Nunaata silaannarmut mingut-sitsinnginnerunissaanut tapeeqataassalluni. Naggataatigut inuussutissarsiornikkut ineriartortitsinermi isiginnittaatsinik nutaanik ammaassisinnaassalluni, nunatsinni erngup nukingani ilippanaatit atorneganngitsut anertuutaqqutigalugit iluaqutissanik annertuun-ik atuinikkut pissalluni.

2020-mi Nukissiorfiit innaallagissamik ataatsimut pilersitsinera erngup nukinganic pilersitsineq 79,7 %-iuvoq, 1996-imi 58,1 %-iu-soq (najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik). Innaallagissamik pilersuinerup sinnera ikuallaavimmi kias-sarnermit kiisalu ikummatissanit uuliameer-sunit aamarsuarneersunillu, taakkulu CO₂-mik aniatitsinermik kingunearput.

2021-mi ukiakkut ataatsimiinnermi Nuup kiisalu Qasigianguit Aasiaallu pilersorneqar-nerannut erngup nukinganic nukissiorfinnik, taakkunungalu atatillugu atortunik sanaar-tornermut, aningaasalersuinermit ingerlat-sinermullu killiliussatut atugassarititaasut pillugit Inatsisartut inatsisaat akuersissuti-gineqarpoq. 2022-mi upernaakkut ataatsimiinnermi kiisalu 2023-mut aningaasanut inatsimmik akuersissuteqarnermi ilanngullu-gu akuersissutigineqarpoq Tasiilami erngup nukinganic nukissiorfiup allilerneqarnissaa. Aningaasaliinissamut aalajangiinerit taakku marluk isumaqassapput, 2028-p nalaani in-naallagissamik kiassarnermillu pilersuinermi nukiit ataavartut 70 %-it missaaniinnissaat naatsorsuutigineqassasoq. Naatsorsoraanni innuttaasut sumiiffinni erngup nukinganic nukissiorfilinni najugaqartut amerlassusaat, kisitsit tamanna ullumikkut 63 %-it mis-saaniik 2028-mi 70 %-it missaannut qaffa-riassaaq.

2.2 Energi- og vandfor-syning

Naalakkersuisut ønsker at øge egenproduktion energi. Det vil kunne skabe større forsynings-sikkerhed i en verden, hvor ener-giområdet er ramt af stigende spændinger og krigshand-linger med direkte indvirkning på den globale energiforsyning. Det vil bidrage til at nedsætte Grønlands CO₂-aftryk og dermed bidrage til den grønne omstilling. Endeligt vil det kunne åbne for nye erhvervsudviklingsperspek-tiver ved at udnytte landets store uudnyttede vandkraftpotentialer.

I 2020 svarende produktionen af vandkraft til 79,7 % af Nukis-siorfiits samlede elproduktion mod 58,1 % i 1996 (kilde: Grøn-lands Statistik). Den resterende forsyning af el stammer fra et mindre bidrag fra affaldsvarme og fra fossile brændsler, der beg-ge bidrager til CO₂-emission.

På efterårssamlingen 2021 blev Inatsisartutlov om rammebe-tingelser for anlæg, finansiering og drift af vandkraftværker med tilhørende faciliteter til forsyning af Nuuk samt Qasigianguit og Aasiaat vedtaget. På forårssam-lingen 2022 og med vedtagelsen af finansloven for 2023 blev det endvidere vedtaget at udvide vandkraftværket ved Tasiilaq. Disse to investeringsbeslutninger betyder, at andelen af ved-varende energi i el- og varme-forsyningen omkring 2028 må forventes at nå op på ca. 70 %. Hvis man opgør hvor stor en an-del af befolkningen der er bosat steder med vandkraftanlæg, vil det tal stige fra ca. 63 % i dag til ca. 70 % i 2028.

Nye investeringer i vedvarende energi skal både være teknisk mulige og økonomisk rentable

Ataavartumik nukissiuuteqarnermut aningaasaliinerit nutaat teknikkikkut periarfissaqarfiusariaqarlutillu aningaasaqarnikkut akilersinnaasariaqarput — taamaasillutillu aningaasaliiffiusinnaassallutik. Ataavartumik nukissiuuteqarnermut aningaasaliinerit nukissiuuteqarnermut akit aqquigalugit aningaasalersorneqartarput. Aningaasaliinerit aallaavittut inuinnarnut suliffeqarfinnullu nukissiuuteqarnermut akinik qaffasinnerusunik kinguneqassanngillat, ikummatissanik uuliameersumillu atuinerup inuiaqatigiinnut aningaasartuutaaneri ilanngullugit naatsorsorneqarpata.

Aningaasaliinissamut aalajangiinissat pilugit isumaliuteqarnerni siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu pilersaaruserneq aallaavigineqassaaq, sumiiffinni ataasiakkaani ullumikkumut sanilliullugu siunissami nukissiuuteqarnermik pisariaqartitsinerup ineriartornissaa qanoq naatsorsuutigineqarnersoq. Peqatigitillugu naatsorsuinermi tunngavittut ilaavoq, sanaartukkat pioreersut qanoq taarsorsorneqarnissai pilersaarutigineqarnersoq.

Nukissiuuteqarnermut tunngatillugu qangali ingerlatsiffiuvoq, tassani nukissiuuteqarnermut pilersuineq inoqarfiit akornanni attaveqarfeqarnani. Taamaattorli allaanerusoqarpoq.

Qaqortoq aamma Narsaq Qorlortorsuarmi erngup nukinganik nukissiorfimmu tamarmik attaveqarput, aningaasaliinissamilu nutaami Aasiaat aamma Qasigiannguit pilersuinikkut attavilerneqassapput.

Nukissiuuteqarnermut pilersuinermik allanngortiterinermi nunarsuarmi aningaasaliinerit annertuut, tamatumalu malitarsaanik teknologiimi ineriartorneq, ataavartumik nukissiuuteqarnermik pilersuinermut aningaasartuutininik annikillississasut, kiisalu siunissami nukissiuutininik toqqorsinissamut assartuinissamullu periarfissanik pitsaanerusunik pilersitsissasut naatsorsuutigineqartariaqarput. Ineriartorneq tamanna aamma nunatsinni siunissaq ungasissorsuunngitsoq eqqarsaatigalugu inoqarfiit akornanni pitsaanerusumik ataqatigiissumik nukissiuuteqarnermut

— og dermed også mulige at finansiere. Investeringer i vedvarende energi finansieres via energipriserne. Investeringerne bør i udgangspunktet ikke føre til højere energipriser for private og virksomheder, hvis man har indregnet de omkostninger som anvendelsen af fossile brændsler påfører samfundet.

Ved overvejelser om investeringsbeslutninger tages afsæt i en langsigtet planlægning med udgangspunkt i, hvordan energibehovet forventes at udvikle sig i fremtiden på de enkelte lokaliteter i forhold til i dag. Samtidig indgår det som en del af beregningsgrundlaget, hvornår eksisterende anlæg planlægges udskiftet.

Energisektoren har traditionelt måtte basere sig på ø-drift, hvor energiforsyningen ikke er koblet sammen mellem bostederne. Der er dog undtagelser.

Qaqortoq og Narsaq er begge koblet til Qorlortorsuaq vandkraftværk, og med den nye investering kobles Aasiaat og Qasigiangiut ligeledes sammen forsyningsmæssigt.

De store globale investeringer i omlægning af energiforsyningen og deraf følgende teknologiudviklingen må forventes at reducere produktionsomkostningerne for vedvarende energiformer samt give bedre muligheder for at lagre og transportere energi i fremtiden. Denne udvikling vil også kunne betyde nye muligheder her i landet for at skabe en bedre sammenhængende energiforsyning på tværs af bosteder på mellemlang sigt.

Dette kan også blive en mulig afledt effekt, hvis de meget

pilersuinermik pilersitsinissamut periarfis-
sanik nutaanik nassataqarsinnaavoq.

Tamanna aamma malitseqartumik sun-
niutaasinnaavoq, erngup nukingani ilip-
panaatit annertuut suliffissuaqarfimmut
siunertaasut piffissap ilaani piviusun-
ngortinneqarpata, tak. 2021-mi ukiakkut
ataatsimiinnermi aalajangiineq. Tamanna
isumaqarpoq, Naalakkersuisut Tasersiami
qanittuanilu erngup nukinganik ilippanaa-
tit pilersaarutiginissaannut neqeroortit-
sissutiginissaanullu pilersaarummik sulia-
qassasut.

Isiginnittaatsit assingusut Utoqqarmiut
Kangerluarsunnguani nukissiorfiup alliler-
nissaanut immikkoortut 3-aniissinnaavoq.
Immikkoortoq 3 tatsimit imeqarfimmit
Isortuarsuup tasianit maannakkut tat-
simut imeqarfimmut Kangerluarsun-
nguup Tasersuanut imermik nuussinermut
atatillugu nukissiuuteqarnermut allamik
pilersitsinermik tunngavoq. Alloriarneq ta-
manna ataavartumik nukissiuuteqarner-
mut annertuumik atulersitsisinnaassaaq,
siunissap ungasinngitsup iluani Nuummi
atuinissaq naatsorsuutaasooq sinnerujus-
suarlugu.

Nukissiuuteqarnermut mingutsitsinngitsu-
mik allanngortitsineq Nukissiorfiit ataavar-
tumik nukissiuuteqarnermut tunngaveqar-
tumik pilersuinerata annertunerusumik
pilersitsinissaa pillugu kisiat pineqangi-
laq. Ingerlataqarfiit akornanni inaarutaa-
sumik nukissiuuteqarnermik atuinermut
atatillugu ataatsimut imminut pilersorneq
2020-mi 18 %-it missaannaraat, Kalaallit
Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik naa-
pertorlugu.

Ingerlataqarfiit ataasiakkaanut tulliuuttut
ilaapput: assartuineq, nioqqutissiorluni
inuussutissarsiuuteqarneq, niuernerneq aam-
ma sullissineq kiisalu inoqutigiiit, kiassar-
neq ilanngullugu. Nunalerinermut, Im-
minut Pilersornermut, Nukissiuutinut
Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfiup
nukissiuuteqarnerup iluani immikkoortu-
mut pilersaarut, Nukissiuuteqarnermut
mingutsitsinngitsumillu nukissiuuteqar-
nermut ikaarsaarnermut Immikkoortumut

store vandkraftpotentialer til
industriformål på et tidspunkt
realiseres, jf. beslutningen på
efterårssamlingen 2021. Den
betyder, at Naalakkersuisut
udarbejder en konkret plan for
at markedsføre og konkurrence-
udsætte vandkraftpotentialer
i Tasersiaq og nærtliggende
potentialer.

Tilsvarende perspektiver kan
der være ved en fase tre af ud-
videlsen af Buksefjordsværket.
Fase 3 består af etablering af en
yderligere kraftstation i forbin-
delse med overføring af vand
fra reservoirsøen Isortuarsuup
Tasia til nuværende reservoirsø
Kangerluarsunnguup Tasersua.
Denne fase vil kunne frigive
store mængder vedvarende
energi, der rækker langt ud over
det forventede forbrug i Nuuk
inden for overskuelig fremtid.

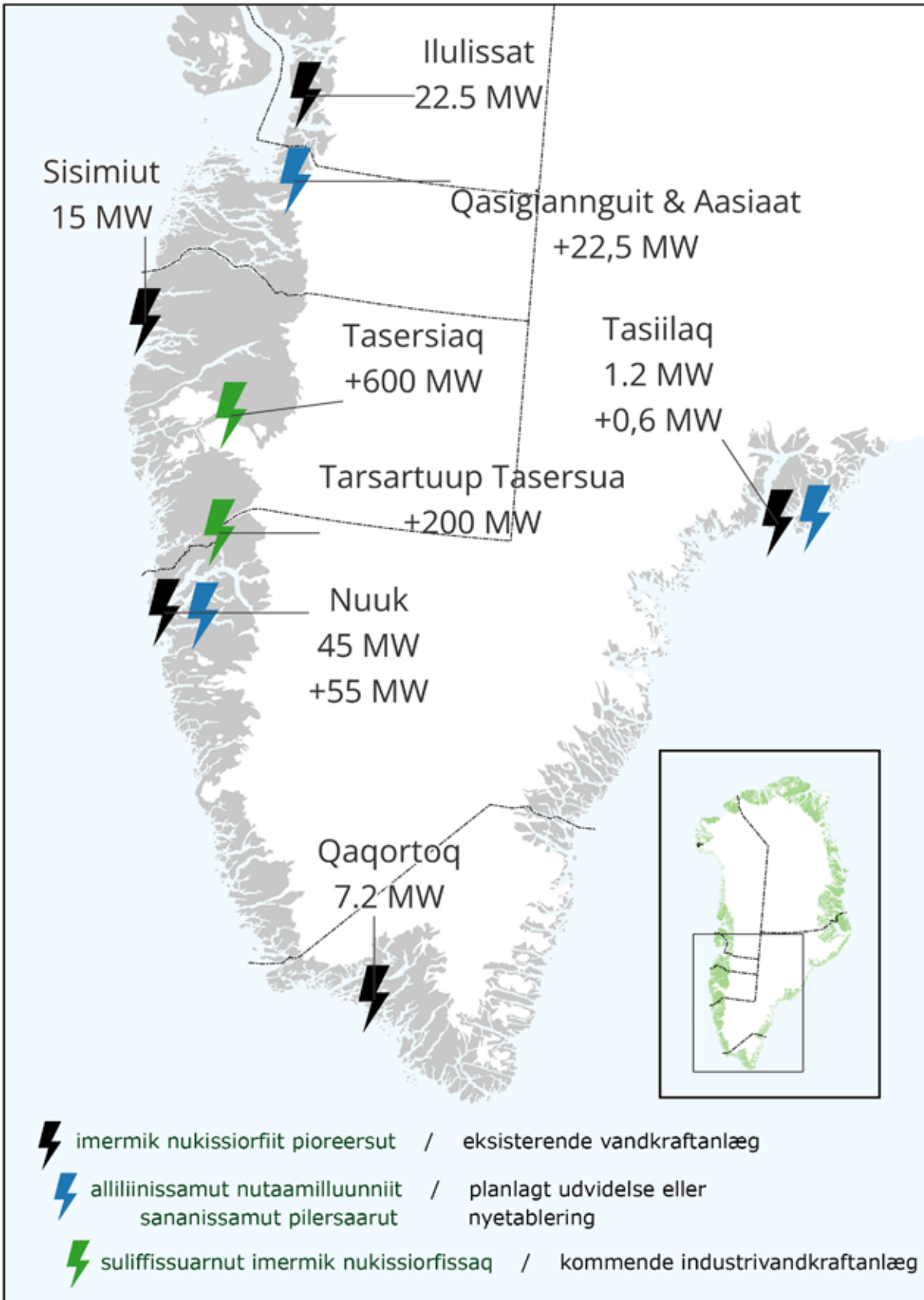
Den grønne omstilling er ikke
alene et spørgsmål om at mak-
simere andelen af Nukissiorfiits
energiforsyning baseret på ved-
varende energi. Den samlede
selvforsyningsgrad i forhold til
det endelige energiforbrug på
tværs af sektorer udgjorde i
2020 kun ca. 18 % ifølge Grøn-
lands Statistik.

De enkelte sektorer består af føl-
gende: transport, produktions-
erhverv, handels- og service-
erhverv samt husholdninger,
inkl. opvarmning. Departemen-
tet for Landbrug, Selvforsyning,
Energi og Miljø arbejder med en
sektorplan inden for energiom-
rådet, Sektorplan for energi og
grøn omstilling, som planlægges
fremlagt i løbet af 2024. Sektor-
planen vil forholde sig til energi-
forbruget i de enkelte forbrugs-
områder.

2.1

Erngup nukinganik nukissiorfiit pioreersut pilersaarutaasullu takusutissartaat

Øversigt over eksisterende og planlagte vandkraftanlæg

Najoqutaq: Nukissiorfiit.

Kilde: Nukissiorfiit.

pilersaarut, 2024-p ingerlanerani saqqummiunneqartussatut pilersaarutigineqartoq sulissutigaa. Immikkoortumut pilersaarummi immikkoortuni atuiffiusuni ataasiakkaat nukimmik atuineq isummerfigineqassaaq.

Taamaattumik aamma suliniutit pisariaqartinneqarput, assersuutigalugu inuinaat nukinnik pilersorneqarnerannik mingutsitsinnginnerulersitsisussanik. Angerlarsimaffippassuarni kissarsuutininik uuliatortunik atuisoqarpoq, soorlu aamma angallanneq pillugu ingerlataqarfimmi anertuumik ikummatissanik uulianeersunik atuisoqartoq.

Kalaallit Nunaannut mingutsitsinnginneru-suussappat taamaattumik najugaqarfinni annerusuni minnerusunilu suliniuteqartoqarnissaa piumasaqaataavoq, tamanna nukissiuuteqarnermut sipaaruteqarfiullarsinnaanerulluni, sumiiffinni erngup nukinganik sinneqartoorutininik atuinissamut atuisinnaaffinni annertunerusumik innaalagissamik atuiffiullarsinnaanerulluni, kiisalu ataavartumik nukissiuuteqarnermut tunngaveqartumik pilersuinerulersitsiluni. Erngup nukinganut aningaasaliinerit akuersissutigineqareersut naammassigaluarpataluunniit, taamaattumik naatsorsuutigineqassaaq teknikkikkut periarfissaassasoq, kiisalu sumiiffiit ilaanni aamma aningaasaqarnikkut akilersinnaassasoq alliliisoqaqqippat, ilaatigut ikummatissat uuliamersut aamarutissaneersullu akiisa ineriartornerat apeqqutaalluni.

Aamma ataavartumik nukissiuuteqarnermik atuinerunissamut ilungersuutit saniatigut allamik isigisumik peqarpoq. Matuma ataani Nukissiorfiit najugaqarfinni minnerusuni arlalinni nukissiuuteqarnermik pilersuinermut ilapittuutitut seqernup qinngorneranik katersisunik pilersitsinikuupput. Tamanna makkunani atuuppoq Igaliku, Ammassivik, Eqalugaarsuit, Qeqertarsuatsiaat, Ikerasaarsuk, Qeqertaq og Kangerluk. Tassungu assingusumik Nukissiorfiit najugaqarfinni minnerusuni nukissiuuteqarnermik pilersuinermut ilapittuutitut anorisaatinik minnerusunik piareersaallunilu aallarnisaaleruttorpoq. Taamaattumik

Der er derfor også behov for tiltag, der gør eksempelvis den private energiforsyning grønnere. Der benyttes private oliefyr til opvarmning i mange private hjem, ligesom der i blandt andet transportsektoren anvendes fossile brændstoffer i stor stil.

Et grønnere Grønland forudsætter derfor tiltag på større og mindre bosteder, der både kan give energibesparelser, øget elektrificering på steder med adgang til at udnytte overskudsenergi fra vandkraft samt en øget energiproduktion baseret på vedvarende energi. Selv efter færdiggørelse af de allerede vedtagne vandkraftinvesteringer må der således forventes både at være teknisk muligt og nogle steder antageligt også økonomisk rentabelt med en videre udbygning, afhængigt af blandt andet udviklingen i priserne på fossile brændstoffer.

Der er også perspektiver i andet end vandkraftværker i bestræbelserne på en øget brug af vedvarende energiformer. Herunder har Nukissiorfiit etableret solcelleanlæg i en række mindre bosteder som et supplement til energiforsyningen. Det gælder Igaliku, Ammassivik, Eqalugaarsuit, Qeqertarsuatsiaat, Ikerasaarsuk, Qeqertaq og Kangerluk. Tilsvarende er Nukissiorfiit ved at forberede og idriftsætte mindre vindmøllerved mindre bosteder som et supplement i energiforsyningen. Der pågår således indsamling af data og erfaringer fra sådanne projekter, der kan lede til mere bæredygtig energiforsyning og samtidig større selvforsyning på området fremover.

suliniutunik taamaattunik paasissutissanik misilittakkanillu katersisoqarpoq, siunisami suliaasaqarfimmi nukissiuuteqarnermut pilersuineramik piujuarsinnaasumik kiisalu annertunerusumik imminut pilersornermik pilersitsisinnaasumik.

Arlalitsigut nukissiuuteqarnermik pilersitsineramik nukissiuummik ataatsimik sipaarneq akikinnerusarpoq. Tamanna aamma atuuppoq nukissiuutitut erngup nukinganik nukissiorfinneersunut, sanaartornermi aningaasartuutitut annertoorujussuusunut.

Tamanna paasissutissaq nukissiorneq pil-lugu suliaasaqarfimmi immikkoortumi pilersaarummik nutarsaanissamut kiisalu silap pissusia pillugu iliuusissatut pilersaarummi, 2023-mut aningaasanut inat-sisissap isumaqatigiissutigineqarneranut atatillugu suliarineqartussatut akuersissu-tigineqartumi suliap aallartisarnerani ilaassaaq.

Taamaattumik nukissiuuteqarnermut si-paarnissatannertunerusumik ukiuni aggersuni ukkatarineqalissapput. Taakku innut-taasut ataasiakkaat aningaasaqarneran-ut, inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut kiisalu silap pissusianut pitsaasuupput. Nukissiuuteqarnermut atuinerup annikin-nerusup erngup nukinganik nukissiorfiit pitsaanerusumik atornissaat periarfis-sanngartippaa, siunissarlu ungasissoq eqqarsaatigalugu nukissiuummik mingut-sitsinngitsumik pisariaqartitsineq matus-susissallugu. Peqatigitillugu nukissiuute-qarnermut pilersuinermi tamarmiusumi annertunerusumik eqqakkanik ikuallaa-vimmit kiassarnerup atorluarneqarne-runissaa sulissutigineqassaaq.

Innaallagissamik atuisinnaanerup sania-tigut minguitsumik imeqarnissaq innut-taasunut kiisalu suliffeqarfinnut, matuma ataani minnerunngitsumik aalisakkeriner-mik suliffeqarfissuarnut piumasaqaataa-voq qitiulluinnartoq. Taamaattumik im-mikkoortumi tassani aamma siunissa-mi pisariaqartitat ersarissarniarlugit immikkoortumut pilersaarummik suliaqar-toqassaaq, kiisalu pingaarnersiuinissa-nut tunngaviusumik suliaqartoqassalluni.

Det er ofte billigere at spare en enhed energi end at producere den. Det gør sig også gældende for energi fra vandkraftværker, hvor anlægsomkostningerne er meget høje.

Denne kendsgerning vil indgå i forarbejdet til opdateringen af sektorplanen på energiområdet og i den klimahandlingsplan, der blev vedtaget udarbejdet i forbindelse med finanslovsaftalen for 2023.

Der vil derfor i de kommende år blive sat fokus på energi-besparelser. De er gode for den enkelte borgers økonomi, for samfundsøkonomien og for klimaet. Lavere energiforbrug gør det muligt at udnytte vandkraftværkerne endnu bedre og dække behovet for grøn energi længere ud i fremtiden. Samtidig skal der også arbejdes på at udnytte varmen fra affaldsforbrændingen i større omfang som led i den samlede energiforsyning.

Ud over adgang til elektricitet er adgang til rent vand en af de centrale forudsætninger for såvel borgere som virksomheder, herunder ikke mindst fiskeindustrien. Derfor vil der også på dette område blive udarbejdet en sektorplan for at tydeliggøre fremadrettede behov og få udarbejdet et grundlag for kommende prioriteringer. Sektorplanen for drikkevandsforsyning udarbejdes af Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø og forventes fremlagt i løbet af 2023. Sektorplan for energi og grøn omstilling udarbejdes ligeledes af Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø og forventes fremlagt i løbet af 2024.

Imerk pilersuinnermut immikkoortumut pilersaarut Nunalerinnermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiuutinut Avatangiisinullu Naalackersuisoqarfiup 2023-p ingerlanerani suliarissavaa. Nukissiuuteqarnermut nukissiuutinullu mingutsitsinngitsunut ikaarsaarnermut Immikkoortumut pilersaarut aamma Nunalerinnermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiuutinut Avatangiisinullu Naalackersuisoqarfiup suliarissavaa, 2024-llu ingerlanerani saqqummiunneqassasoq naatsorsuutigineqarpoq.

2.3 Umiarsualiviit umiartornerlu

Umiarsualiviit pillugit suliaasaqarfimmi immikkoortumut pilersaarut atuuttoq tassaavoq *Umiarsualivinnut Immikkoortumut pilersaarut 2017-2027*. Umiarsualiviitnunamit nunamullu kiisalu nunami inoqarfiit akornanni nioqqutissanik assartuinissamut pingaaruteqarluinnarput. Usinik assartuinerup annikitsortamininngua taamaallaat timmisartukkut angallannikkut ingerlasarpoq, ilisimaneqartutullu nunatsinni inoqarfiit akornanni aqquseqanngilaq.

Tamatuma saniatigut ilaasunik angallasineq annertunerujartortumik isiginiarneqarpoq, inuiaqatigiit nunaqavissut tungaannit kiisalu angallatinik annerusunik minnerusunillu aamma umiarsuarnik takornarianik angallassisunik sullissinermut atatillugu.

Umiarsualivinni attaveqaqatigiinneq ingerlalluortoq, taakkuninngalu ineriartortitseqqinneq, aalisarnerup, takornariaqarnerup, aatsitassarsiornerup kiisalu nunami inuussutissarsiutit imarsiornermut tungaveqartut iluanni tapersorsornissaannut aalajangiisuulluinnarpoq.

Umiarsualiviit ukiorpassuit atorlugit ineriartortinneqartarput, pilersinniarnarilu akisullutik. Taamaattumik pingaaruteqarpoq, siunissaq ungasissoq eqqarsaatigalugu tigussaasunik alliliinissamut periarfissanut kiisalu usit amerlassusaannut naatsorsuutitut atatillugu ineriartornissamut pisariaqartitsineq naatsorsuutigineqartoq pillugu ungasissumut pilersaarusiinnaanissaa. Pissut aamma siunissami eqqarsaatigineqartussa q tassavoq silap pissusiata allanngoriartornera.

Umiarsualiviit amerlanerpaat ullumikkut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqarput, taakkualu ineriartortinnissaannut kiisalu aserfallatsaalinerannik pilersaarutit suliaasaqarfimmi immikkoortumi pilersaarummik ingerlaavartumik ineriartortitsinikkut pisarput.

Nuummi Umiarsualivik nunami umiarsualiviit annersaraat, Kalaallillu Nunaannut, Kalaallit Nunaannit nunallu iluani containerinik assartuinermut qitiusumik

2.3 Havne og besejling

Den gældende sektorplan på havneområdet er *Sektorplan for Havne 2017-2027*. Havnene er helt afgørende for at kunne transportere varer til og fra landet og internt mellem bostederne. Kun en relativ lille del af godstransporten foregår således via lufttrafikken, og der er som bekendt ikke veje mellem bosteder her i landet.

Derudover spores der et stigende fokus på passagertransport, både fra den fastboende del af befolkningen og i forhold til servicering af større og mindre fartøjer og skibe der transporterer turister.

Velfungerende havneinfrastruktur, og en videreudvikling af disse, er afgørende for at understøtte erhvervsudvikling indenfor fiskeri, turisme, råstoffer og de landbaserede maritimt relaterede erhverv.

Havne udvikles over mange år og er dyre at etablere. Derfor er det vigtigt at kunne planlægge langsigtet ud fra et forventet udviklingsbehov i forhold til såvel de fysiske udvidelsesmuligheder som forventninger til godsmængder i et langsigtet perspektiv. En faktor der også fremover skal tages højde for er påvirkningerne fra klimaforandringerne.

De fleste havne er i dag ejet af Grønlands Selvstyre, og planlægningen omkring udvikling og vedligeholdelse af disse sker via løbende udvikling af sektorplanen på området.

Nuuk Havn er landets største havn og spiller en central rolle for containertransporten til, fra og i Grønland. Havnen blev udvidet og der blev etableret en ny

inissisimavoq. Umiarsualivik alliler-neqarnikuuvoq, kiisalu containerinut terminalimik nutaamik pilersitsiso-qarnikuulluni 2017-imi september-imi atulersinneqartumik. Tamanna pinikuuvoq aalajangiinissamut tunngavissamut misissueqqaarnerit kiisalu kingornatigut SIKUKI Nuuk Harbour A/S aamma Nuummi umiarsualiviliorneq pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 17, 3. juni 2015-imi akuersissuteqarneq tunngavigalugit.

Siunissami umiartorneq pillugu isumaliutersuutit

Nuummi umiarsualivimmik nutaamik pilersitsinerup periarfissaalersippaa Royal Arctic Line A/S-ip tunngaviusumik umiarsualivimmi suliassat Danmarkimit Kalaallit Nunaannut nuunnissaanut. Tamanna ingerlatseqatigiiffiup suliaqarnerup siunissamut qulakkeernissaanut aamma eqaallsarnissaanut piginnaasaanik periarfissanik nutaanik ammaassivoq.

Kalaallit Nunaata avataani umiarsualivinnik assigiissaagaanusunik atuneq, taamaasillunilu umiarsualivinnik amerlanerusunik niuernermullu attuumassuteqarnerusunik atuisinnaanermut, kiisalu umiarsuarnik assigiissaagaanusunik, matumani allanik suleqateqarnikkut Royal Arctic Linep suliaqarnera pisariinnerulersippaa. Umiartorfigisartakkalli aamma allanngorneri pisariunerulerput.

Royal Arctic Linep attaveqaataanik allannguinnermut tunngaviit ilagaat, Kalaallit Nunaannik niueqateqarnerup ajornaallisarnissaa. Allannguinnermi aallaaviuvoq nunarsuarmi usit pillugit attaveqaqatigiinnerup tikikuminarsarnissaa. Allannguneq taamaattoq piffissamik atuinartuuvoq. Ingerlatseqatigiiffiup taassumalu sullitaata akornanni allannguinnermik kiisalu aningaasaliinernik piumasaqaatitaqarpoq.

containerterminal med indvielse i september 2017. Dette sket på baggrund af forudgående analyser frem mod et beslutningsgrundlag samt efterfølgende vedtagelse af Inatsisartutslov nr. 17 af 3. juni 2015 om SIKUKI Nuuk Harbour A/S og anlæg af havn ved Nuuk.

Overvejelser om den fremtidige besejling

Opførelsen af den nye havn i Nuuk gjorde det muligt for Royal Arctic Line A/S at flytte basis-havnsopgaven til Grønland fra Danmark. Det åbner nye muligheder for selskabets evne til at fremtidssikre og effektivisere operationen.

Brug af mere standardiserede havne udenfor Grønland og dermed adgang til flere og mere kommercielle havne samt brug af mere standardiserede skibe, herunder i samarbejde med andre har forenklet Royal Arctic Lines operation. Samtidig er ændringer i besejlingsmønsteret dog blevet mere kompliceret.

En af baggrundene for omlægningen af Royal Arctic Lines netværk er at gøre det lettere at handle med Grønland. Omlægningen har som afsæt at øge tilgængeligheden af den globale godsinfrastruktur. En sådan forandring tager tid. Den kræver omstilling og investeringer hos selskabet og dets kunder.

Som bekendt bygger Royal Arctic Lines besejling på, at selskabet har en koncession til søtransport. I forbindelse med efterårs-samlingen 2017 vedtog Inatsisartut et beslutningsforslag med følgende endelige ordlyd (EM 2022/70):

Ilisimaneqartutut Royal Arctic Linep umiartornerani tunngaviuvoq, ingerlatseqatigiiffiup immakkut angallasinissamut akuersissummik pigisagarnera. 2017-imi ukiakkut ataatsimiinnermut atatillugu Inatsisartut aalajangiinissamut siunnersuummik imaattumik akuersissuteqarput (UKA 2022/70):

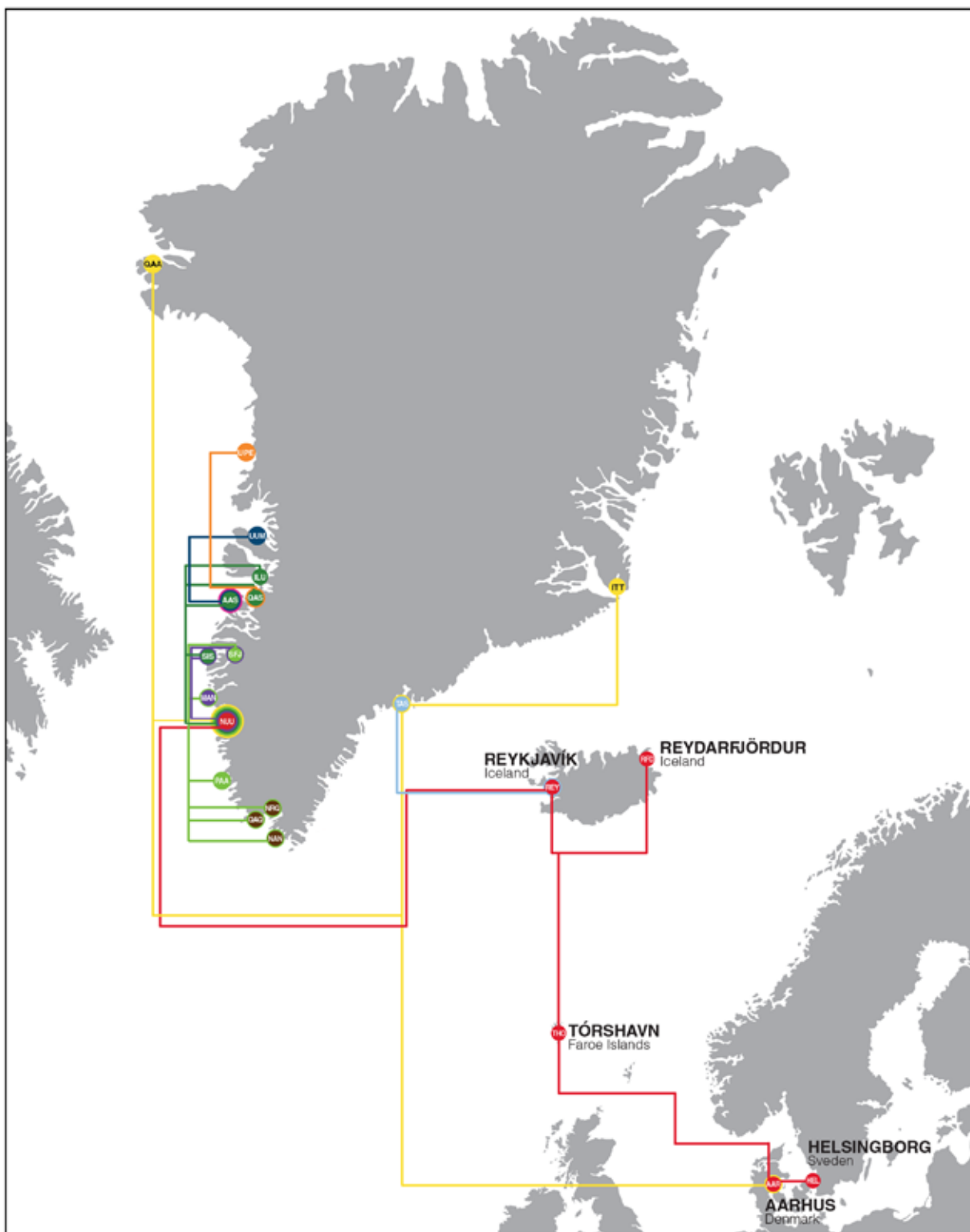
Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut, Naalakkersuisut peqquneqassasut misissuissasut Royal Arctic Line Kalaallit Nunaanut avammullu assartuinissamut sullissinissamik akuersissutaata atuukkunnaarsinneqassappat pitsaaqutissai ajoqqutissaalu, taamatuttaarlu assartuinnermut unammilleqatigiinneq eqqullugu. Misissuineq takussutississavaa sullissinissamik akuersissut peerlugu unammilleqatigiinnermillu eqqussineq aningaasatigut kingunissai qanoq isikkoqarnersut. Misissuineq Inatsisartunut UPA 2024 nallertinnagu tunniunneqassaaq.

Naalakkersuisut siunnersuummik suliaqarnerminni paasivaat misissueqqissaarnissamut piffissamik iluartitsisoqarnissaa, kiisalu soqutigisaqaqatigiit attuumassuteqartut ilaatinneqarnissaat pingaaruteqartoq. Allannguutaasinnaasut innuttaasunut nunaqarfimmi najugaqaannarnissamut akornutaassanngillat, taamaatumik misissuinissami eqqarsaatigineqassaaq nunaqarfinnut usinik assartuineq attatiinnarneqassasoq. Immakkut angallassineq inuiaqatigiinnut aalajangiisuulluinnarmat, immikkoortumi tassani aalajangiisoqannginnerani annertuumik mianersortoqassaaq.

“Forslag til Inatsisartutbeslutning om at pålægge Naalakkersuisut at undersøge fordele og ulemper ved at ophæve Royal Arctic Lines koncession på fragt til og fra Grønland samt at indføre konkurrence på dette område. Undersøgelsen skal afdække de økonomiske konsekvenser ved at ophæve koncessionen samt indførelse af konkurrence. Undersøgelsen skal omdeles til Inatsisartut inden FM 2024.”

Naalakkersuisut fandt det ved behandlingen af forslaget væsentligt at afsætte tid til grundig forberedelse af undersøgelsen samt inddragelse af de relevante interessenter.

Eventuelle forandringer må ikke forhindre borgernes i fortsat at bo i bygderne, hvorfor den kommende undersøgelse skal tage højde for at opretholde godsbeholdningen af bygderne. Da søtransport er af afgørende betydning for samfundet, skal der udvises stor forsigtighed, inden eventuelle beslutning på dette område.

Paasissutissarsiffik: RAL. Nittartakkamit nunap assiga malillugu suliarineqartoq.

Kilde: Royal Arctic Line, bearbejdet kort fra RAL's hjemmeside

2.4 Mittarfiit timmisartuussinerlu

Qulimiguulimmik timmisartumillu angallassineq nunatta iluani kiisalu Kalaallit Nunaannut Kalaallillu Nunaannit ataatsimut inunnik angallassinerup suli anner-tunerpaartaraa. Nuummi aamma Ilulissani nunanit tamalaanit mittarfiit kiisalu Qaqortumi nunap immikkoortuani mittarfiup sananeqarnissaannut, ingerlanneqarnissaannut aningaasalersorneqarnissaannullu killiliussatut piumasaqaatit pillugit Inatsisartut inatsisaata nr. 4, 22. november 2018-imeersup akuersissutigineqarnertigut, nunamut nunamillu timmisartuussisarnep ilusilersugaanerani Kalaallit Nunaanni annertuumik allannguisoqalerpoq.

Tamatuma kingorna mittarfiit pingaarnerit illoqarfinnut qaninnerusunngussapput.

Nuummi Ilulissanilu mittarfiit tallilernerqa-reerpata, kiisalu Qaqortumi mittarfik pilersinneqareerpat, tassa 2024 aamma 2025-mi nunanut tamalaanut timmisartukkat attaveqarnissanik nutaanik periarfissanik pilersoqassaaq. Ineriartornermi taamaatumu naatsorsuutigineqassaaq ilaasut nas-siussallu amerlinissaat.

Assersuutigalugu Savalimmiuni 2012-imi Vagarimi Mittarfiup allilernerqareernerata kingorna taama pisoqarpoq, tassani mittarfik 1250 m-init 1799 m-erinngortineqarmat. Tassani alliliinerup ilaasut amerlineranik, usit amerlineranik kiisalu angallavigisartakkat ineriartornerannik kinguneqarpoq.

Ineriartornerli taamaattoq nammineq takkunneq ajorpoq. Visit Greenland aamma Kalaallit Airports taamaattumik suleqatigiipput nunami maani taamatut ineriartornissamut nunani tamalaani timmisartuutileqatigiiffinnik soqutiginnilersitsiniarlutik.

Peqatigitillugu aamma eqqumaffigissallugu pingaaruteqarpoq, angallavinnik ineriartortitsineq pillugu unammillerneq tikitassani assigiinngitsuni annertummat. Taamaattumik mittarfinnut aningaasaliinerit kisimiissinnaanngillat.

Tikiffissat timmisartuutileqatigiiffinnik takornarianillu amerlanerusunik

2.4 Lufthavne og beflyvning

Helikopter- og flytransport udgør en stadig større del af den samlede persontransport såvel internt i landet som til og fra Grønland. Med vedtagelsen af Inatsisartutlov nr. 4 af 22. november 2018 om rammebetingelser for anlæg, drift og finansiering af international lufthavn i Nuuk og i Ilulissat samt regional lufthavn i Qaqortoq er Grønland på vej til en meget stor ændring i beflyvningsmønsteret ind og ud af landet.

Herefter vil hovedlufthavene være bynære.

Når landingsbanerne i Nuuk og Ilulissat er blevet forlænget samt lufthavnen i Qaqortoq er blevet etableret i henholdsvis 2024 og 2025 vil der opstå nye muligheder for internationale flyforbindelser. En sådan udvikling forventes at øge antallet af passagerer og fragtmængder.

Dette var til sammenligning tilfældet efter udvidelsen af Vagar Lufthavn på Færøerne i 2012, hvor banen blev forlænget fra 1250 m. til 1799 m. hvor udvidelsen både gav vækst i antal passagerer, øgede godsmængder og ny ruteudvikling.

En sådan udvikling kommer imidlertid ikke af sig selv. Visit Greenland og Kalaallit Airports samarbejder derfor sammen om at skabe interesse fra internationale luftfartsselskaber for en tilsvarende udvikling her i landet.

Samtidig er det også væsentligt at være opmærksom på, at konkurrencen omkring ruteudvikling er intensiv mellem forskellige destinationer. Lufthavnsinvesteringerne kan således ikke stå alene.

tigusinissaannut piareersarniarlugit suliasaqarfinni arlalinni namminersortut aningaasaliinissaat pisariaqartinneqarpoq. Nunami tamarmi akunnittarfiit, neriniartarfiit aamma misigisaqartitsisarfiit ineriartortinneqassapput. Aamma ataqatigiis-saakkamik pilerisaarinermi suliniuteqartoqassaaq, takornariaqarnermi ineriartornerup Kalaallit Nunaannut tamarmut iluaqutaanissaa tamatumani qulakkeerniarlugu. Tamanna ilaatigut takornariaqarneq pillugu periusissiassap nutaap ineriartornermik taamaattumik tapersersuinissaanut piumasaqaatitaqarpoq, siuariartornissarlu naatsorsuutigineqartoq piujuartitsinermik tunngaveqassasoq, kiisalu nunap ilaani takornariaqarnermik ineriartortitsinissamut sulisut suleqatiginerisigut.

Inatsisartut ukiuni kingullerni nunatsinni silaannakkut angallannerup ineriartortinneqarnera pillugu aalajangiisuusunik arlalinnik aalajangiipput. Pingaartumik Nuummi aamma Ilulissani nunanit tamalaanit mittarfiit kiisalu Qaqortumi nunap immikkoortuani mittarfiup sananeqarnissaannut, ingerlanneqarnissaannut aningaasalersorneqarnissaannullu killiliussatut piumasaqaatit pillugit Inatsisartut inatsisaa nr. 4, 22. november 2018-imeersoq kiisalu 2020-mi ukiakkut ataatsimiinnermi nunap immikkoortuini mittarfinnik tulleriarinissamut tunngavissat pillugit aalajangiiffigisassatut siunnersuut (UKA2020/27) aallaavigalugit suliarineqarpoq.

Nunap ilaani mittarfinnik sanaartorsinnaaneq Timmisartoqarfiit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 12, 5. december 2008-meersumi aallaaveqarluni aalajangersarneqartarput. Tassani ilaatigut alassimavoq:

1. Sanaartornermut aningaasaliissutigineqartut Inatsisartut aningaasanut inatsisaanni aningaasaliissuteqarnermut killissarititaasut piumasaqaataasullu iluanni ernialersorneqarsinnaassapput nalikillilerneqarsinnaassallutillu.
2. Timmisartoqarfiup ingerlanneqarnerani aningaasartuutitaalajangersimasutani ngaasartaannut sinneqartoofiusumik

Der er behov for private investeringer på en lang række områder for at gøre destinationerne klar til at modtage flere flyelskaber og turister. Både hotel-, restaurations- og oplevelsesfaciliteterne skal udvikles i hele landet. Der skal også en koordineret markedsføringsindsats til at sikre, at turismeudviklingen kommer hele Grønland til gavn. Dette stiller krav blandt andet til, at den kommende nye turisme-strategi understøtter en sådan udvikling, og at den kommende forventede vækst sker bæredygtigt og i samarbejde med de regionale turismeudviklingsfora.

Inatsisartut har de seneste år truffet flere afgørende beslutninger om udviklingen af landets luftfart. Særligt i Inatsisartutlov nr. 4 af 22. november 2018 om rammebetingelser for anlæg, drift og finansiering af international lufthavn i Nuuk og i Ilulissat samt regional lufthavn i Qaqortoq og beslutningsforslag på efterårssamlingen 2020 om prioritering af principper for regionale landingsbaner (EM2020/27).

Anlæg af eventuelle regionale landingsbaner reguleres i udgangspunktet af Landstingslov nr. 12 af 5. december 2008 om flyvepladser. Det følger blandt andet af denne, at:

1. Anlægsinvesteringen skal kunne forrentes og afskrives inden for den ramme og de betingelser, som bevillingen er optaget med på finansloven.
2. Driften af flyvepladsen skal kunne generere et positivt dækningsbidrag til dækning af de kontante kapacitetsomkostninger. Driften skal ske under behørighensyn til drifts- og indtjeningsoptimering.

matususerneqarsinnaassapput. Ingerlatsinerup isertitaqar-tarnerullu pitsanngorsarneqarnis-saa eqqarsaatigalugu naapertuut-tumik ingerlatsisoqassaaq.

Timmisartoqarfinnik sanaartorneq aamma/imaluunniit ingerlatsineq tamakkiisumik ilaannaasumilluunniit pisortat aningaasartuutissaannut allanut tunuartsippat, imaluunniit sanaartorneq isertitanik ilanngaase-riikkanik nutaanik imaluunniit anner-tunerusunik pilersitsiviusinnaasoq an-nertuumik ilimanaateqarpat aamma suliasat aallartinneqarsinnaapput.

Aalajangiinissamut siunnersuutip taassuma pineqartup (UKA2020/27) akuersissutigineqarnerata kinguneris-aanik, kiisalu nunami tamarmi mit-tarfinnik pilersitsinissamut periar-fissaasinnaasuni inuiaqatigiinnut ki-nguneqaatissanik naliliinerni, Tasiilami Ittoqqortoormiinilu mittarfinnik minnerpaamik 1.199 m-erini takis-suseqartunik pilersitsinissaq sulissu-tigiinnarneqassasoq. Tamannali pillu-gu Inatsisartuni aningaasaliinissamut inaarutaasumik sulii aalajangiisoqan-gilaq, misissueqqaarnissanulli ani-ngaasanik illuartsisoqarnikuvoq.

Mittarfiit pillugit suliasaqarfimmi aningaasaliinerit ingerlanneqartut immaqalu siunissami aningaasalii-nerusinnaasut nassatarissagaat, nunamut nunamillu angallavinnik toqqaannarnerusunik innuttaasut amerlanerpaartaat atuisinnaassasut, taamaasillunilu avataanit illoqarfin-nut annerusunut tikikkuminassuseq annertusissallugu. Paarlattuanik mit-tarfiit nutaat nunap iluani ilaasunik katersueriarluni timmisartuussinerit annikillisissavaat, taamaattumillu ino-qarfiit ilaat sapaatip akunneranut ikinnerusunik aallartoqarlutillu tikit-toqartassasut ilimagineqassalluni. Tamatumani kajumissaarutigineqar-poq, attaveqaaqatigiinnermi allan-gortiterinnermi immikkoortup tullia aallartisarneqassasoq, Nuup, Ilulissat aamma Qaqortup avataani pissutsit paasinarsissallutik.

Projekter kan tillige igangsættes, hvis anlæggelsen og/eller driften af flyvepladser helt eller delvis fortrænger andre offentlige om-kostninger, eller der er væsentlig sandsynlighed for, at anlæg-gelsen vil generere nye eller øgede netto indtægter.

Det følger af denne lov, ved-tagelsen af omtalte beslutnings-forslag (EM 2020/27) samt de samfundsmæssige konsekvens-vurderinger af mulige etablering af landingsbaner i hele landet, at der arbejdes videre med etablering af landingsbaner på minimum 1.199 m. ved Tasiilaq og Ittoqqortoormiit. Der er dog ikke truffet endelig beslutning med tilhørende finansiering i Inatsi-sartut herom, men der er afsat midler til forundersøgelser.

Det følger af de igangværende og måske kommende inves-teringer på lufthavnsområdet, at en langt større andel af befolk-ningen vil opleve mere direkte adgang til ruter ind og ud af landet og dermed også øge til-gængelighed til større byer ude-fra. Omvendt vil de nye baner reducere behovet for feeder-flyv-ninger internt i landet, hvorfor nogle bosteder må formodes at få færre ugentlige afgang og ankomster. Dette kalder på, at næste fase af infrastrukturomlægningen igangsættes således at forholdene uden for Nuuk, Ilulissat og Qaqortoq afklares.

Kapitali 3

Inoqarfiit ilusaat

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pil-lugu nassuiaatit siuliisa malitsigisaanik, inoqarfinnut najorneqartunut 71-inut tamanut inoqarfiit ilusaannik nutartikkamik suliaqartoqarpoq. Kapitel 1-mi innuttaasut katitigaaneranni ajornartorsiutit arlallit pingaarnertut sammineqarput. Kapitalimi matumani inoqarfinnut tamanut ataasiakkaatut paasissutissaqarpoq. Tamanna inoqarfinnik tamanik ataasiakkaarlugit ataatsimoortillugillu misissueqqissaarnissamut immikkuullarissumik periarfissiivoq.

3.1 Pisuussutitut trekanti

2017-imi Inoqarfiit ilusaanni uuttuutit asigalugit 2023-mi Inoqarfiit ilusaanni immikkoortunut pingasunut agguarneqarput. Immikkoortut pingasut pisuussutitut trekantimi nassuiarneqarput, taanna Takussutissiaq 3.1-imi takutinneqarpoq. Pisuussutitut trekantimi sammineqarput (1) inuussutissarsionnikkut iluaqutissat (pioreersut ilippanaateqartullu) tigusaanerisut, (2) inuit iluaqutissat atorneqarsinnaasut kiisalu (3) inuiaqatigiinni iluaqutissat atorneqarsinnaasut.

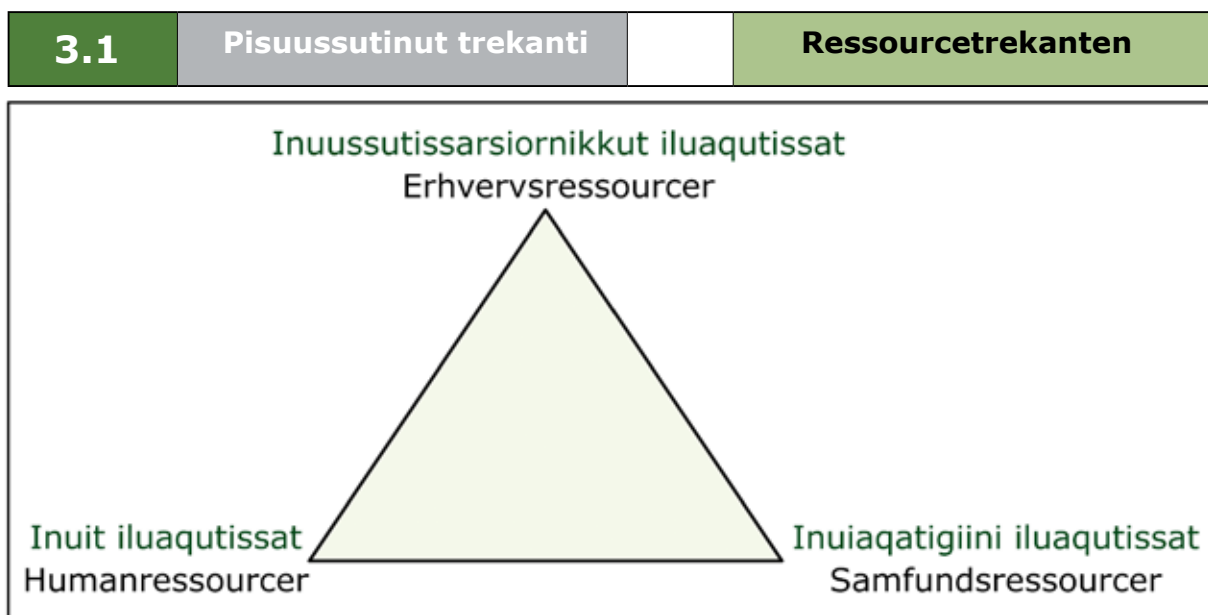
Kapitel 3

Bostedprofil

I forlængelse af tidligere landsplanredegørelser er der udarbejdet en opdateret bostedprofil for samtlige 71 aktive bosteder. Kapitel 1 behandlede en række overordnede demografiske problemstillinger. I dette kapitel behandles data individuelt for hvert bosted. Det giver en unik mulighed for at analysere alle bostederne både individuelt og i grupper.

3.1 Ressourcetrekant

Ligesom med Bostedprofil 2017 er parametrene i Bostedprofil 2023 delt i tre kategorier. De tre kategorier er beskrevet i ressource-trekanten, der er vist i Figur 3.1. I ressource-trekanten er der fokus på (1) de konkrete (eksisterende og potentielle) erhvervsressourcer, (2) de tilgængelige humane ressourcer samt (3) de tilgængelige samfundsmæssige ressourcer.

Najoqutaq: Suleqatigiinnissaq pisariaqartinneqartoq. Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaat 2017. Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfik, oktober 2017, qupperneq 64.

Kilde: Det nødvendige samarbejde. Landsplanredegørelse 2017. Departementet for Finanser og Skatter, oktober 2017, side 64.

Inuussutissarsiornikkut iluaqutissat: Inoqarfik inuussutissarsiornikkut iluaqutissamik piviusunnngortinneqarsinnaasumik peqassappat, taava iluaqutissamik inuussutissarsiornermik siunertaqarluni ator-tumik, imaluunniit atorneqarsinnaasumik peqartariaqarpoq. Inuussutissarsiornikkut iluaqutissat inoqarfimmut qanittumut attuumassuteqartut sumiiffimmut pitut-torsimasut pineqarsinnaapput. Inuussutissarsiornikkut iluaqutissamik naliliinermi isiginiarneqartarput sulisunut iluaqutissat, sulinissamut piareersimanermut assigisaannullu, attassinissamut tunngavittut sumiiffimmut tapertaasinnaanersut (naju-gaqarfiup iluani isiginninneq) aamma akileraarutinut akiliinikkut assigisaannillu nunamut tamarmut attassinissamut tunngavittut tapertaasinnaanersut (naju-gaqarfiup avataani isiginninneq).

Inuit iluaqutissat: Inoqarfik inunnik iluaqutissamik peqassappat, taava inunnik tulluurtumik tunngaveqassaaq. Inunnik iluaqutissamik naliliinermi isiginiarneqartarput, sulisinaanermut naleqquttumik piginnaanilinnik kiisalu, piviusumik piginnaanilinnik assigisaannillu (inunnik ataasiakkaanik isiginninneq) aamma, inuiaqatigiit aaqqissugaanerannut, peq-qissutsimut tunngasunik, ineqarnermut tunngasunik katiterneqarsimasunik naleqquttunik (siammasissumik isigaluni imminut napatissinnaasumi) kiisalu, inuit akunnerminni ataqatigiissinnaanerannik assigisaannillu peqartoqarnersoq (inunnik ataatsimut isiginninneq).

Inuiaqatigiinni iluaqutissat: Inoqarfik inuiaqatigiinni iluaqutissamik pitsaasunik peqassappat, taava inoqarfik inuiaqatigiinni naleqquttumik pilerinassuseqartariaqarpoq, najugaqarfimmilu inuiaqatigiinni naleqquttumik pingaarnersiuisoqartariaqarpoq. Inuiaqatigiinni iluaqutissamik naliliinermi isiginiarneqartarput, pisortani aningaasaliissutit pingaarnersiornissaanut pilerinartuunissaq, matuma ataani iluarsissuteqarnikkut pitsaasukkat assigisaannillu (pisortanit isiginninneq) kiisalu, namminersorluni aningaasaliinissamut pingaarnersiornissaanut pilerinartuunissaq assigisaannillu (namminersortut aningaasaataannik isiginninneq).

Erhvervsressource: For at et bosted kan siges at have en realiserbar erhvervsressource, skal der faktisk eller potentielt kunne udnyttes en ressource til erhvervsformål. Der kan være tale om stedbundne erhvervsressourcer, som ligger i nær tilknytning til et bosted. Vurdering af erhvervsressourcer ser på i hvilken grad, ressourcerne kan bidrage til lokalt eksistensgrundlag i form af arbejdsstyrke, arbejdsparathed o.l. (bosted internt aspekt) og til nationalt eksistensgrundlag i form af skattebetaling o.l. (bosted eksternt aspekt).

Humanressourcer: For at et bosted kan siges at have en brugbar humanressource, skal der være et passende befolkningsgrundlag. Vurdering af humanressourcer ser på i hvilken grad, der er adgang til relevant formalkompetence samt realkompetence o.l. (enkeltindivid aspekt) samt adgang til passende bæredygtig (i bred forstand) demografisk, sundhedsmæssig, boligmæssig sammensætning og social sammenhængskraft o.l. (fællesindivid aspekt).

Samfundsressourcer: For at et bosted kan siges at have gode samfundsressourcer, skal bostedet have en passende samfundsmæssig attraktivitet, og der skal være en passende samfundsmæssig prioritering af bostedet. Vurdering af samfundsressourcer ser på i hvilken grad, det er attraktivt at prioritere offentlige investeringer herunder gennem gunstig regulering o.l. (offentligt aspekt), og i hvilken grad det er attraktivt at prioritere privat investering o.l. (privatøkonomisk aspekt).

Det er helt afgørende, at hver af de tre beskrevne ressourceparametre, der indgår det enkelte

Aalajangiisuulluinnarpoq, iluaqutissanut najoqqutarisat pingasut nassuiarneqartut tamarmik, inoqarfiit ataasiakkaat nukittuffiini ilippanaataannilu ilaasut, sumiiffimmi kiisalu nuna tamakkerlugu pilersaarusionermut naleqqiullugit nalilerneqarnissaat. Matumani inoqarfiit ataasiakkaat nukittuffiiniq ilimanaataanillu naliliineq ilaassaaq. Inoqarfiup nukittuffiiniq ilimanaataanillu ataatsimut naliliiner-mi iluaqutissanut najoqqutassat pingasut piviusumik angusat imaluunniit, angusarisinnaasat imminnut naleqqiunneqas-sapput. Tassa tamanna inoqarfiit ilusaanni ataatsimoortumi qulakkeerneqartoq.

Oqartoqarsinnaavoq, iluaqutissanut uut-tuutini pingasuusuni immikkut angusaq pitsaasoq pisariaqartoq, kisiannili immi-nermini atugassaq naammaginangitsoq, inoqarfik pineqartoq attanneqarsinnaa-sumik siunissaqassappat. Iluaqutissanut uut-tuutini pingasuni tamani pitsaasumik angusaqarnissaq pisariaqarpoq, inoqar-fimmi pineqartumi siunissami sammisanut atatillugu inoqarfik nukittuumik inissisi-massappat.

3.2 Inoqarfiit ilusaat 2023

Inoqarfiit ilusaanik suliaqarnermi ingerlaa-vartumi, ilutsip uuttuutaanik itisiliinermik annertuumik suliaqartoqarpoq. Aallaavi-gineqarsimavoq, pisuussutitut trekantimi ilaasunit iluaqutissanit, assigiinngitsunit pingasunit tamanit uuttuutiniq peqas-sasoq. Inoqarfiit ilusaat 2023-mi uuttuu-tit amerlassusaat Inoqarfiit ilusaat 2017-imut sanilliullugu annertusilaarneqarput. Uuttuutit ataasiakkaat 2017-imit 2022-mut nutarsarneqanngillat.

1. Uuttuutinit sisamanit paasissutissat, Inoqarfiit ilusaat 2017-imit Inoqarfiit ilusaat 2023-mut nuunneqarput. Tamatumani pineqarput suliffillit amerlassusaat, inuusuttut sullinniakkat, pisortani atorfinitsitsisarnerup anner-tussusaa kiisalu isumaginninnikkut ikiorsiissutiniq tiguisisartut amerlas-susaat (uuttuutit A5, A6, A7 aamma B3). Uuttuutitut taakkununga sisa-manut paasissutissanik nutarsakkanik

bosteds styrkepositioner og potentialer, vurderes i forhold til både en regional og en national planlægning. Heri skal indgå en vurdering af det enkelte bosteds styrkepositioner og potentialer. Ved en samlet vurdering af et bosteds styrkepositioner og potentialer skal de tre ressourceparametres reelle og potentielle score vægtes i forhold til hinanden. Det er det, som sikres i den samlede bostedprofil.

Man kan sige, at hver for sig i de tre ressourceparametre er en god score en nødvendig men ikke i sig selv en tilstrækkelig forudsætning for, at det pågældende bosted kan siges at have en bæredygtig fremtid for sig. Det kræver en god score i alle de tre ressourceparametre for at et bosted kan stå stærkt i forhold til fremtidige aktiviteter i det pågældende bosted.

3.2 Bostedprofil 2023

I det løbende arbejde med at ud-bygge bostedprofilen er der lagt en væsentlig indsats i at udbygge profilens parametre. Udgangspunktet har været, at der skal være parametre fra hver af de tre typer af ressourcer, som indgår i ressourcepakken. Med Bostedprofil 2023 er antallet af parametre blevet udvidet en smule i forhold til Bostedprofil 2017. Der er enkelte parametre, som ikke er blevet opdateret fra 2017 til 2022.

1. Der er data fra fire parametre, som er overført fra Bostedprofil 2017 til Bostedprofil 2023. Det drejer sig om beskæftigelsesgrad, ungemålgruppe, offentlig ansættelsesgrad og antal modtagere af sociale ydelser (parametrene A5, A6, A7 og B3). Det har ikke

pissarsinissaq periarfissaasimangilaq.

Nalilerneqarpoq, 2023-mi Inoqarfiit ilusaanni inoqarfiit tamarmik ataatsimut sanngiiffiinut tamanna annertuumik sunniuteqanngitsoq.

1. Ilaasunik angallassinermut atatillugu paasissutissanik (A4) annertusiisoqarpoq. Inoqarfiit ilusaat 2017-imi umiarsuarnut takornariartaatinut ilaasut amerlassusaat pillugit paasissutissat kisimik ilanngunneqarput. Inoqarfiit ilusaat 2022-mi ilanngunneqarput umiarsuarnut takornariartaatinut ilaasut amerlassusaat, timmisartumik aallartut amerlassusaat aamma tikittut amerlassusaat kiisalu umiarsuarmik sinersortaammik angalasut amerlassusaat. Taamaattumik uuttuut A4 Ilaasunik angallassinermut taaguutaa
3. taarserneqarpoq.
2. Uuttuutit 3-t nutaajupput. Taakku tassaapput 1: Inoqarfinnut tamanut umiarsuarmi usit (A8), 2: Umiarsualiveqarnikkut inissisimaneq (C8) aamma 3: Niuertarfeqarnikkut inissisimaneq (C9). Taakku inoqarfinni ataasiakkaani sammisanik takutitseqataapput.

Inoqarfiit ilusaat 2022-mi uuttuutit 23-t ilaasut tassaapput:

Inuussutissarsiornermi iluaqtissat

- A1 Tunisineq/inuttussusermut naatsorsorlugu
- A2 Tunisineq/inoqarfik
- A3 Inoqutigiiit isertitaat
- A4 Ilaasunik angallassineq
- A5 Suliffillit amerlassusaat
- A6 Inuusuttut sullinniakkat
- A7 Pisortani atorfinitsitsisarnerup annertussusaa
- A8 Umiarsuarmi usit/inoqarfik

Inuit iluaqtissat

- B1 Inuiaqatigiit aaqqissugaanerat
- B2 Kigutit nakorsaat
- B3 Isumaginninnikkut ikiorsiissutit

været muligt at nå at få data for disse fire parametre opdaterede. Den manglende opdatering for de fire parametre er en væsentlig svaghed ved det samlede datasæt. Hvis opdaterede oplysninger for de fire parametre var tilgængelige, ville det samlede set blot kunne give små forskydninger. Det er derfor vurderingen, at dette ingen væsentlig betydning har for den samlede sårbarhedsplacering for hver af bostederne i Bostedprofil 2023.

2. Der er sket en udvidelse af data vedrørende passagerbefordring (A4). I Bostedprofil 2017 var der alene indtaget data om antal krydstogtpassagerer. I Bostedprofil 2023 indgår både antal krydstogtpassagerer, antal afrejsende flypassagerer og antal ankomne og antal afrejsende med kystskib. Parameteren A4 har derfor skiftet navn til Passagerbefordring.
3. Der er 3 nye parametre. Disse er 1: Skibsgods for hvert bosted (A8), 2: Havnetilstand (C8) og 3: Butikstilstand (C9). De er med til at vise aktiviteten ved det enkelte bosted.

De 23 parametre, som indgår i Bostedprofil 2023, er:

Erhvervsressourcer

- A1 Indhandling/capita
- A2 Indhandling/bosted
- A3 Husstandsindkomst
- A4 Passagerbefordring
- A5 Beskæftigelsesgrad
- A6 Ungemålgruppe
- A7 Offentlig ansættelsesgrad
- A8 Skibsgods/bosted

- B4 Ilinniartitaaneq
- B5 Ulluunerani paaqqinnittarfik
- B6 Peqqinnissaqarfimmi sullissineq

Inuiaqatigiinni iluaqtissat

- C1 Ulluinnarni pisiarisartakkat pillugit sullinneqarneq
- C2 Ilinniartitaanermi sullinneqarneq
- C3 Innaallagissap akia
- C4 Erngup akia
- C5 Internetip sukkassusaa
- C6 Umiarsualivik
- C7 Mittarfik
- C8 Umiarsualiveqarnerup qanoq issusaa
- C9 Niuertarfeqarnerup qanoq issusaa

Ilanngussaq 1-imi nassuiarneqarpoq, uuttuutit taakku 23-t immikkut qanoq nassuiarneqarnerusut, taakkulu nalingi qanoq naatsorsorneqarsimanersut.

3.3 Webgraf

Uttuutit 23-t tamaasa webgraf atorlugu titartarneqarsinnaapput. Kapitalimi matumani inoqarfiit ataasiakkaat immikkut webgrafiliuunnissaat periarfissaanngilaq, inituallaassammat. Uttuutinut 23-nut inoqarfinnut tamanut paasissutissat tamarfik Ilanngussaq 2-mi allassimapput. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-miipput webgrafit amerlanerusut.

Webgrafimi takutinneqartut tassaapput, inoqarfiit ataasiakkaat uuttuutinut 23-nut tamanut sanngiiffii. Nalinga qaffasinnerugaangat, inoqarfik pineqartoq uuttuummi pineqartumi sanngiinnerusarpoq. Kisitsisit 1-imit (pitsaanerpaaq ammalortumilu ilorpasissumiittoq) 5-imoorput (ajornerpaaq ammalortumilu silasissumiittoq). Kisitsisilersuineq inoqarfinnut allanut naleqqiusaavoq. Takussutissiaq 3.2 takuuk.

Webgrafip takutippaa, uuttuutini sorlarni inoqarfik ingerlalluarnersooq, uuttuutinilu sorlarni inoqarfik ingerlalluannginnerunersooq. Uttuutit 23-t tamarmik webgrafimi takutinneqarput. Matumani takussutis-

Humanressourcer

- B1 Demografi
- B2 Tandlæge
- B3 Sociale ydelser
- B4 Uddannelse
- B5 Daginstitution
- B6 Sundhedsservice

Samfundsressourcer

- C1 Dagligvareservice
- C2 Uddannelsesservice
- C3 Enhedspris på elektricitet
- C4 Enhedspris på vand
- C5 Internethastighed
- C6 Havn
- C7 Lufthavn
- C8 Havnetilstand
- C9 Butikstilstand

I Bilag 1 er der en beskrivelse af, hvordan hver af de 23 parametre er defineret, og hvordan indekssværdien er beregnet.

3.3 Webgraf

De 23 parametre kan illustreres gennem en såkaldt webgraf. Det er ikke praktisk muligt at gengive en webgraf for hver enkelt af vores bosteder i kapitlet her, da det vil tage for meget plads. Alle data for de 23 parametre for hvert bosted er anført i Bilag 2. Desuden indeholder Bilag 2 flere gengivelser af webgrafer.

Det, som bliver vist i webgrafene, er det enkelte bosteds sårbarhed for alle de 23 parametre. Jo højere værdien er, jo mere sårbar er det pågældende bosted inden for den pågældende parameter. Indekstallene går fra 1 (bedst og inderst i cirklen) til 5 (dårligst og yderst i cirklen). Indekseringen er relativ i forhold til de andre bosteder. Se Figur 3.2.

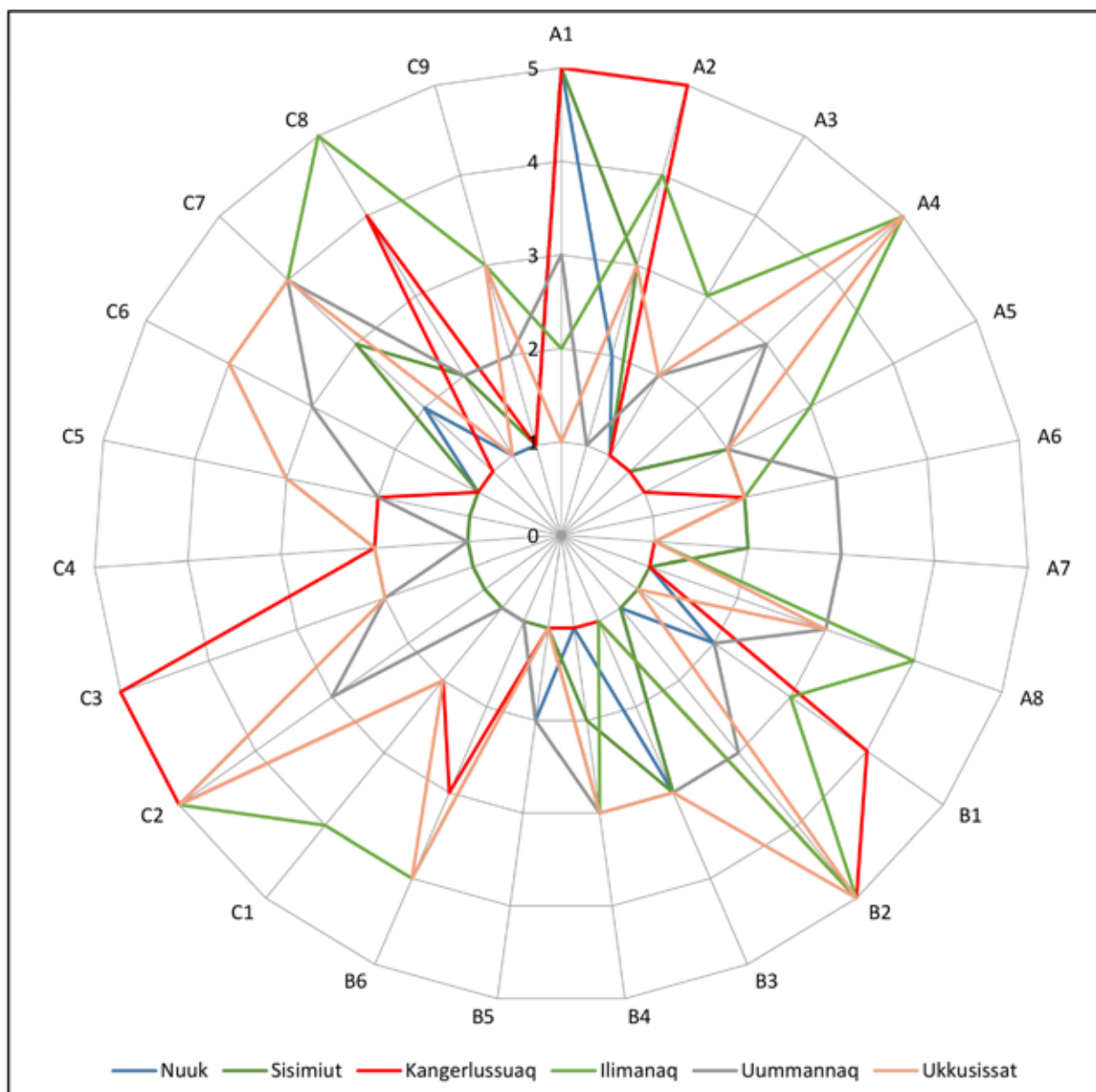
siatut inoqarfiit arfinillit toqqarneqarput. Inoqarfiit taakku 6-it, inoqarfiit assigiinngitsumik angissusilinni im-mikkoortuni 6-ini annikinnerpaamik sanngiiffillit takutinneqarput.

Webgrafen viser, på hvilke parametre et bosted klarer sig godt, og på hvilke parametre et bosted klarer sig mindre godt. Alle 23 parametre vises i webgrafene. Som illustration er her valgt seks bosteder. Det er de seks bosteder, som har den mindste sårbarhed i hver af de seks grupper af bostedstørrelse.

3.2

Webgraf – inoqarfiit arfinillit, inoqarfinni assigiinngitsumik angissusilinni eqimattani arfinilinni annikinnerpaamik sanngiiffillit takutinneqarput

Webgraf – de seks bosteder, som har lavest sårbarhed i hver af de seks grupper af bostedstørrelse

3.4 XY-diagram

Paasiuminarsarniarlugu Inoqarfiit ilusaat 2023 todimensioninngorlugu suliarineqarpoq. Matumani webgrafimitut, uuttuutit atorineqarput, kisianniliiluaqutissatuuttuutit assigiinngitsut pingasut matumani immikkoortunut marlunnut agguarneqarput. Immikkoortut taakku tassaapput isumaginninnermi sanngiiffiit (X-aksen), aamma aningaasaqarnikkut sanngiiffiit (Y-aksen).

Uttuut annertut aningaasaqarnikkut sanngiiffimmik imaluunniit annertut isumaginninnermi sanngiiffimmik takutitsinersoq uuttuutip nalilernerani, pingaartineqarpoq innuttaasumut ataasiakkaamut toqqaannartumik attaviliineq. Ilanngullugu piumasaqaataanikuvoq, eqimattani taakkunani marlunni uuttuutit naammaginartumik agguarneqarsimassasut. Katilugit uuttuutinik 23-nik agguaneq matumani takutinneqarpoq:

X-akse — Isumaginninnikkut sanngiiffiit

- A5 Suliffillit amerlassusaat
- A6 Inuusuttut sullinniakkat
- A7 Pisortani atorfinitsitsisarnerup annertussusaa
- B1 Inuiaqatigiit aaqqissugaanerit
- B2 Kigutit nakorsaak
- B3 Isumaginninnikkut ikiorsiissutit
- B4 Ilinniartitaaneq
- B5 Ulluunerani paaqqinnittarfik
- B6 Peqqinnissaqarfimmi sullissineq
- C1 Ulluinnarni pisiarisartakkat pillugit sullinneqarneq

Y-akse — Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit

- A1 Tunisineq/inuttussusermut naatsorsorlugu
- A2 Tunisineq/inoqarfik
- A3 Inoqutigiit isertitaat
- A4 Umiarsuit takornariartaatit tulattut
- A8 Umiarsuarmi usit/inoqarfik
- C2 Ilinniartitaanermi sullinneqarneq

3.4 XY-diagram

For overskuelighedens skyld er der lavet en todimensionel version af Bostedprofil 2023. Her benyttes de samme parametre, som i webgrafen, men de tre typer af ressourceparametre er her opdelt i to kategorier. De to kategorier er dels social sårbarhed (X-aksen), dels økonomisk sårbarhed (Y-aksen).

I vurderingen af, om en parameter primært udtrykker økonomisk sårbarhed eller primært udtrykker social sårbarhed, er der lagt vægt på graden af direkte kobling til det den enkelte borger. Desuden har det været et krav, at der skal være en rimelig fordeling af parametre i de to grupper. Fordelingen af de i alt 23 parametre er vist her:

X-akse — Social sårbarhed

- A5 Beskæftigelsesgraden
- A6 Ungemålgruppe
- A7 Offentlig ansættelsesgrad
- B1 Demografi
- B2 Tandlæge
- B3 Sociale ydelser
- B4 Uddannelse
- B5 Daginstitution
- B6 Sundhedsservice
- C1 Dagligvareservice

Y-akse — Økonomisk sårbarhed

- A1 Indhandling/capita
- A2 Indhandling/bosted
- A3 Husstandsindkomst
- A4 Krydstogtsskibsanløb
- A8 Skibsgods/bosted
- C2 Uddannelsesservice
- C3 Enhedspris på elektricitet
- C4 Enhedspris på vand
- C5 Internethastighed
- C6 Havne

- C3 Innaallagissap akia
- C4 Erngup akia
- C5 Internetip sukkassusaa
- C6 Umiarsualiviit
- C7 Mittarfik
- C8 Umiarsualiveqarnerup qanoq issusaa
- C9 Niuertarfeqarnerup qanoq issusaa

Isumaginninnermi sanngiiffinni uut-tuutit 10-upput, aningaasaqarnikkut sanngiiffinni uuttuutit 13-iullutik.

Inoqarfiit tamarmik uuttuutini 23-usuni 1-imit 5-imut naliusuni tunineqassaaq. Kisitsit 5 qaffasin-nerpaamik sanngiiffeqartumik kisit-sillu 1 appasinnerpaamik sanngiif-feqartumik taaneqassapput.

Taamaasillutik aningaasaqarnikkut sanngiiffinni akuttussuseq 13-imit 65-imut nalilerneqarpoq inoqarfiullu isumaginninnermi sanngiiffia 10-mit 50-it nalilerneqarpoq. Taakkunani pineqartuni marlunni appassisumik inissinneq nukittuffittut isigineqas-saaq.

Kapitel 2-mitut inoqarfinni assigiin-ngitsumik angissusilinni immikkoor-tuni arfiniliusuni, Takussutissiaq 1.1-imi nassuiarneqartuni misissueqqis-saarnerit aallaaveqarput.

- C7 Lufthavn
- C8 Havnetilstand
- C9 Butikstilstand

For social sårbarhed indgår 10 parametre, og for økonomisk sårbarhed indgår 13 parametre.

Alle bosteder tildeles en værdi på en skala fra 1-5 indenfor hver enkelt af de 23 parametre. Tallet 5 angiver den højeste sårbarhed og tallet 1 angiver den laveste sårbarhed.

Det betyder, at et bosteds øko-nomiske sårbarhed er vurderet på en samlet skala fra 13 til 65 og et bosteds sociale sårbarhed er vurderet på en samlet skala fra 10 til 50. I begge tilfælde er en lav score et styrketegn.

På samme måde som i kapitel 2 tager analyserne udgangspunkt i de seks grupper af bosted-størrelser, som er beskrevet i Figur 1.1.

3.5 Inoqarfiit najugaqarfigineqartut

Ataani Takussutissiaq 3.3-imi inoqarfiit najugaqarfigineqartut, Inoqarfiit ilusaanni 2022-mi ilaasut 72-it tamarmik takuneqarsinnaapput. Kisitsisit kingulliit atorneqartut, 1. januar 2022-mi innuttaasut amerlassusaannik Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup naatsorsuine-ranneersuuput.

Soorlu siornatigut savaateqarfiit inoqarfiit ilusaanni ilanngunneqanngillat, taakku sumiiffiit najugaqarfigineqartut immikkut ittuummata, nalinginnaasumik ilaqtariit ataatsit imaluunniit ilaqtariit ikitsunnguit najugaqarfigisaat. Taamaattumik uuttuutunik toqqarneqartunik savaateqarfini ataasiakkaani misissuineq eqqortumik takutitsissanngimmat.

3.5 Beboede bosteder

I Figur 3.3. er en oversigt over samtlige de 72 beboede bosteder, som indgår i Bostedprofil 2023. De seneste tal, som er benyttet, er Grønlands Statistiks opgørelse over antal indbyggere den 1. januar 2022.

Ligesom tidligere er fåreholdersteder ikke inddraget i bostedprofilen, da de udgør en særskilt type af beboede steder, hvor der typisk blot er en eller få familier hvert sted. En analyse ud fra de opstillede parametre vil derfor ikke give et retvisende billede af det enkelte fåreholdersted.

3.3	Inoqarfiit ilusaanni 2022-mi inoqarfiit ilaasut takussutissartaat	Oversigt over bosteder, som indgår i Bostedprofil 2023
------------	---	---

Nr.	Inoqarfik	Innuttaasut amerlassusaat 1. januar 2022
Nr.	Bosted	Antal indbyggere 1. januar 2022
1	Nuuk	19.261
2	Sisimiut	5.520
3	Ilulissat	4.737
4	Qaqortoq	3.008
5	Aasiaat	2.977
6	Maniitsoq	2.516
7	Tasiilaq	1.931
8	Uummannaq	1.447
9	Narsaq	1.320
10	Paamiut	1.209
11	Nanortalik	1.129
12	Upernavik	1.125
13	Qasigiannugit	1.041
14	Qeqertarsuaq	840
15	Qaanaaq	602
16	Kangaatsiaq	509
17	Kangerlussuaq	475
18	Kullorsuaq	456
19	Ittoqqortoormiit	354

20	Kangaamiut	303
21	Tasiusaq (Avannaa)	270
22	Kuummiit	258
23	Saattut	255
24	Niaqornaarsuk	239
25	Ikerasak	234
26	Kulusuk	215
27	Upernavik Kujalleq	207
28	Sermiligaaq	198
29	Nuussuaq	198
30	Atammik	197
31	Attu	187
32	Qeqertarsuatsiaat	176
33	Narsarsuaq	170
34	Alluitsup Paa	169
35	Qaarsut	161
36	Ukkusissat	153
37	Aappilattoq (Avannaa)	152
38	Saqqaq	151
39	Innaarsuit	148
40	Kangersuatsiaq	140
41	Qeqertaq	120
42	Aappilattoq (Kujalleq)	105
43	Ikerasaarsuk (Qeqertalik)	104
44	Sarfannugit	87
45	Arsuk	86
46	Egalugaarsuit	81
47	Itilleq	81
48	Napasq	78
49	Tiilerilaaq	75
50	Narsarmijit	74
51	Ikamiut	74
52	Qassiarsuk	70
53	Akunnaaq	67
54	Iginniarfik	65
55	Kitsissuarsuit	63
56	Nutaarmiut	59
57	Savissivik	51
58	Tasiusaq (Kujalleq)	50
59	Kapisillit	49
60	Ilimanaq	47

61	Ammassivik	46
62	Isertoq	46
63	Oqaatsut	42
64	Siorapaluk	42
65	Naajaat	41
66	Niaqornat	40
67	Igaliku	31
68	Qeqertat	28
69	Saarloq	24
70	Qassimiut	14
71	Kangerluk	14
72	Ikerasaarsuk (Avannaa)	1

Inoqarfiit taakku 72-it assigiinngitsumik agguarneqarsinnaapput. Takussutissiaq 3.4-mi takuneqarsinnaapput inoqarfiit assigiinngitsumik angissusillit eqimattat arfinillit tamarmik iluini inoqarfiit amerlassusaat kiisalu eqimattami inoqarfiit

De 72 bosteder kan inddeles på forskellig vis. I Figur 3.4. ses for hver af de seks grupper af bostedstørrelse antal bosteder i gruppen og andelen i forhold til det samlede antal bosteder samt

3.4	Inoqarfiit assigiinngitsumik angissusillit eqimattat arfinillit takussutis-sartaat	Oversigt over de seks grupper af bostedstørrelse
------------	--	---

Eqimattat	Inoqarfiit amerlassusii	%	Innuttaasut amerlassusii	%
Gruppe	Antal bosteder	%	Antal indbyggere	%
Inoqarfiit pingaarnersaat / Hovedstad	1	1,4 %	19.261	34,1 %
Inoqarfiit pingaarnerit / Hovedbosteder	4	5,6 %	16.242	28,8 %
Inoqarfiit annerit / Større bosteder	9	12,5 %	12.558	22,2 %
Inoqarfiit akunnattut / Middelstore bosteder	13	18,1 %	4.377	7,8 %
Inoqarfiit minnerit / Mindre bosteder	31	43,1 %	3.590	6,4 %
Inoqarfiit minnerpaat / Mindste bosteder	14	19,4 %	465	0,8 %
Katillugit / I alt	72	100,1 %	56.493	100,1 %

katillugit amerlassusaannut atatillugu amerlassusii kiisalu innuttaasut amerlassusaannut atatillugu annertussusai, aamma katillugit innuttaasut amerlassusiinut atatillugu anner-tussusai.

Inoqarfiit annerpaat 14-it innuttaasut 85,1 %-iisa najugaqarfigaat, inoqarfillu minnerpaat 14-it innuttaasut 0,8 %-iisa najugaqarfiga-lugit.

3.6 Inoqarfiit minnerpaat

Inoqarfiit minnerpaat 14-iupput, Takussutis-siaq 3.5-imittut. Immikkoortumiipput ino-qarfiit, 50-it ataallugit inoqartut, 1. januar 2022-mi nalunaarsorsimasunik. Inoqarfiit minnerpaat taakku 14-it sumiiffiit najugaqar-figineqartut 19,4 %-eraat.

antal indbyggere i gruppen og andelen i forhold til det samlede antal indbyggere.

De 14 største bosteder huser 85,1 % af befolkningen, mens de 14 mindste bosteder huser 0,8 % af befolkningen.

3.6 Mindste bosteder

Der er 14 mindste bosteder frem-går af Figur 3.5. Kategorien omfatter de bosteder, som har færre end 50 indbyggere regis-treret den 1. januar 2022. De 14 mindste bosteder udgør 19,4 % af de beboede steder.

3.5	Inoqarfiit minnerpaat 14-it takussutissartaat	Oversigt over de 14 mindste bosteder
Inoqarfiit minnerpaat	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit	Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit
Mindste bosteder	X-akse Social sårbarhed	Y-akse Økonomisk sårbarhed
Ilimanaq	27	46
Oqaatsut	31	50
Kapisillit	34	51
Isertoq	34	52
Naajaat	34	45
Kangerluk	34	60
Niaqornat	35	48
Ammassivik	37	54
Qeqertat	38	46
Qassimiut	38	47
Igaliku	39	50
Siorapaluk	42	53
Saarloq	44	59
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	35,9	50,8

Matumani inoqarfiit 13-it kisimik allasimapput, Upernaviup eqqaaniittoq Ikerasaarsuk ataasiinnarmik innuttaqartutut nalunaarsorsimammatt, takussutissiamilu ilanngunneqarani. Isumaginninnermi sanngiiffik 10-mit 50-imut inissinneqarpoq, aningaasaqarnermullu sanngiiffik 13-imit 65-imut inissinneqarluni. Appasisumik angusaqarnek nukittuffimmik takutitsivoq.

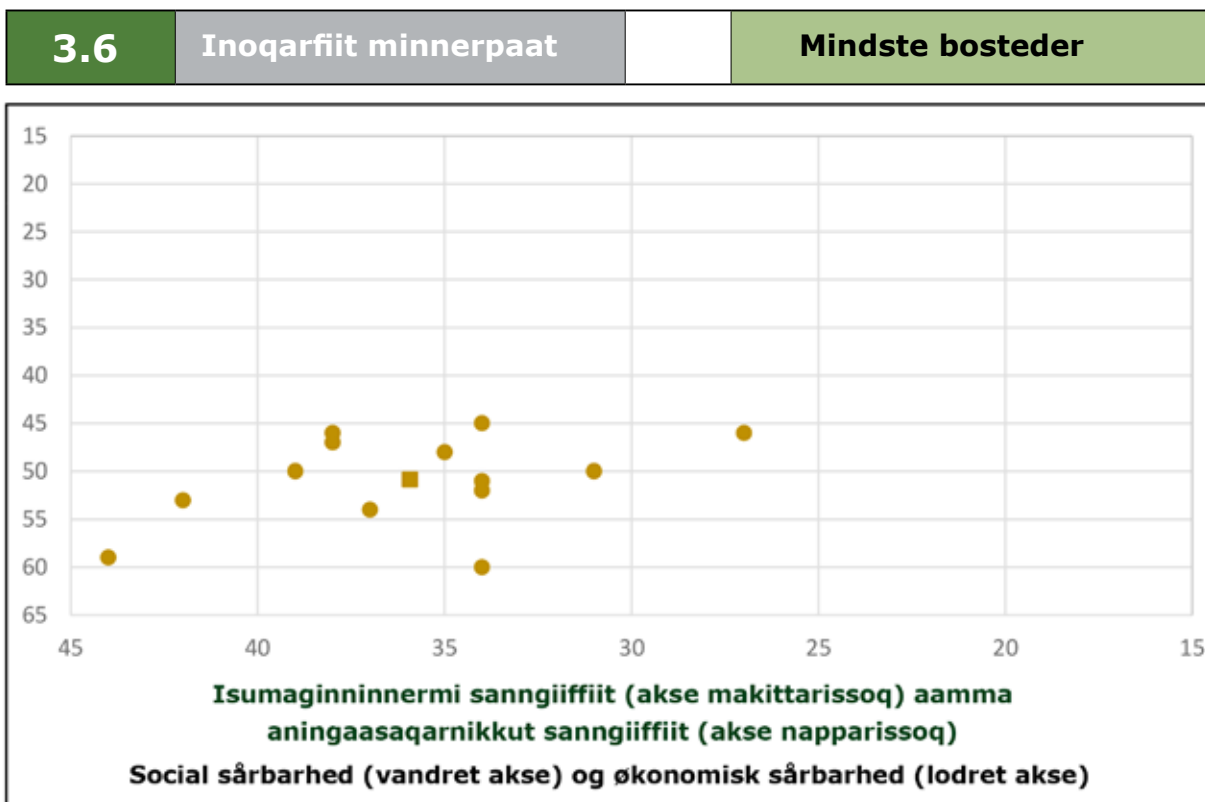
Nalinginnaasumik inoqarfiit minnerpaat sanngiiffinni qaffasissumik inerneqartarput, taamaattumillu unammilligassaqartarlutik. Ilimanaq, Oqaatsut aamma Kapisillit immikkoortumi tassani inissisimaluarnerpaapput. Inoqarfiit taakku pingasut ilisarnaatigaat, inoqarfiit annerpaat ilaannut qanillutik inissisimagamik. Ilulisani aamma Nuummi innuttaasut imaluunniit takornariat, Ilimanami, Oqaatsuni Kapisilinnilu toqqaannartumik sammisanik pilersitsisarput, taamaasillutillu sumiiffiit nukittullutik.

Inoqarfiit minnerpaat aappaat taarsiulugu ilisarnaatigaat, inoqarfinnut allanut ungasinneri imaluunniittikikkuminaanneri.

Her er kun anført 13 bosteder, for Ikerarsaarsuk ved Upernavik med kun en registreret indbygger, er ikke taget med i oversigten. Skalaen for social sårbarhed går fra 10-50 og skalaen for økonomisk sårbarhed går fra 13-65. En lav score er et styrketegn.

Generelt scorer de mindste bosteder højt i sårbarhed og er dermed udfordret. Ilimanaq, Oqaatsut og Kapisillit klarer sig bedst i denne kategori. Disse tre bosteder er kendetegnet ved, at de ligger relativt tæt på nogle af de største bosteder. Indbyggere eller turister fra henholdsvis Ilulissat og Nuuk skaber direkte aktivitet i Ilimanaq, Oqaatsut og Kapisillit, hvorved stederne styrkes.

En anden del af de mindste bosteder er derimod kendetegnet ved, at de ligger afsides i forhold til andre bosteder eller kan være vanskelige at komme til og fra.

Inoqarfiit taakku minnerpaat uuttuutit atorneqartut aallaavigalugit immikkut sanngiiffeqartutut isikkoqarput.

Ilanngussaq 2-mi uuttuutit tamanut 23-nut, 2022-mut Inoqarfiit ilusaanni ilaasunut, inoqarfiit tamarmik sanngiiffinni inernerat pillugit ataatsimut takussutissaqarpoq. Aamma Ilanngussaq 2-mi inoqarfinnut minnerpaanut tamanut webgrafimik peqarpoq.

3.7 Inoqarfiit minnerit

Inoqarfiit minnerit 31-upput, Takussutissiaq 3.7-mi nalunaarsuut takuuk. Inoqarfiit taakkuupput, 50-init 199-it akornanni

Den del af de mindste bosteder synes ud fra de anvendte parametre at være særligt sårbare.

I Bilag 2 er der en samlet oversigt over alle bostedernes sårbarhedsscore for alle de 23 parametre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for alle de mindste bosteder.

3.7 Mindre bosteder

Der er 31 mindre bosteder, se oversigten i Figur 3.7. Det er de bosteder, som har mellem 50 og

3.7	Inoqarfiit minnerpaat 31-t takussutissartaat		Oversigt over de 31 mindre bosteder
Inoqarfiit minnerit	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffit		Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffit
Mindre bosteder	X-akse Social sårbarhed		Y-akse Økonomisk sårbarhed
Ukkusissat	24		38
Innaarsuit	24		38
Narsarsuaq	26		45
Saqqaq	26		42
Atammik	27		43
Kitsissuarsuit	27		50
Qaarsut	28		42
Aappilattoq (Avannaa)	28		38
Ikerasaarsuk (Qeqertalik)	28		47
Sarfannguut	28		44
Ikamiut	28		48
Qeqertaq	29		42
Napasog	29		52
Itilleq	31		49
Akunnaaq	31		49
Attu	32		49
Qeqertarsuatsiaat	32		43

Arsuk	32	45
Nutaarmiut	32	45
Nuussuaq	33	44
Narsarmijit	33	51
Iginniarfik	33	57
Alluitsup Paa	35	50
Kangersuatsiaq	36	53
Tiilerilaaq	36	50
Qassiarsuk	36	53
Sermiligaaq	37	48
Savissivik	38	56
Tasiusaq (Kujalleq)	39	53
Aappilattoq (Kujalleq)	41	51
Eqalugaarsuit	42	51
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	31,6	47,3

inullit, inoqarfimmi pineqartumi 1. januar 2022 najugaqartutut nalunaarsorneqarsimasut. Inoqarfiit minnerit 31-t sumiiffiit najugaqarfigneqartut 43,1 %-eraat, ki-siannili innuttaasut 6,4 %-ii kisimik taak-kunani najugaqarput.

Isumaginninnermi sanngiiffik 10-mit 50-imut inissinneqarpoq, aningaasaqarner-mullu sanngiiffik 13-imit 65-imut inissin-neqarluni. Appassissumik angusaqarneq nukittuffimmik takutitsivoq.

Eqimattat inoqarfiit minnerit, inoqarfinni eqimattani arfiniliusuni amerlanerpaap-put. Takussutissiaq 3.7-mi erserpoq, ino-qarfiit 31-t taakku, sanngiiffiit eqqarsaati-galugit siammasissorujussuarmik inissisi-masut.

Inoqarfinnut minnernut sanngiiffiit sanil-liullugit agguaqatigiissillugu inernerit tas-saapput 31,6 (x) aamma 47,3 (y). Aggua-qatigiissillugu inernerusoq Takussutissiaq 3.8-mi kipparissumik nalunaaqutserne-qarpoq.

199 indbyggere, der var registre-ret med bopæl i det pågældende bosted den 1. januar 2022. De 31 mindste bosteder udgør 43,1 % af de beboede steder, men de huser blot 6,4 % af befolkningen.

Skalaen for social sårbarhed går fra 10-50 og skalaen for økono-misk sårbarhed går fra 13-65. En lav score er et styrketegn.

Gruppen af mindre bosteder er langt den største af de seks grupper af bostedstørrelser. Af Figur 3.7 fremgår, at de 31 bo-steder ligger ret spredte, når det gælder sårbarhed.

For de mindre bosteder er den gennemsnitlige score for rela-tiv sårbarhed 31,6 (x) og 47,3 (y). Den gennemsnitlige score er markeret med en firkant i Figur 3.8.

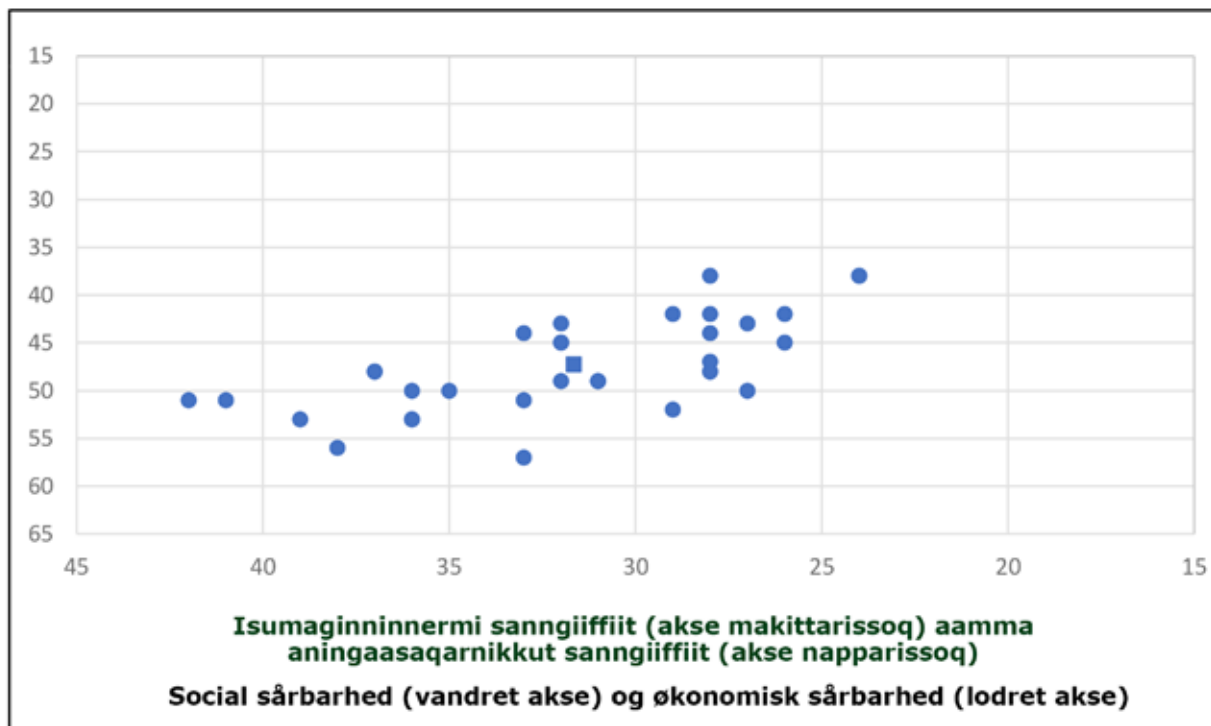
Ilanngussaq 2-mi Inoqarfiit ilusaanni 2022-mi, uuttuutit 23-t tamarmik ator-neqartut inoqarfiit tamarmik sanngiiffin-ni inereri pillugit ataatsimut takussutis-saqarpoq. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-mi inoqarfinnut minnernut tamanut webgrafi-nik peqarpoq.

I Bilag 2 er der en samlet over-sigt over alle bostedernes sår-barhedsscore for alle de 23 para-metre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for alle de mindre bosteder.

3.8

Inoqarfiit minnerit

Mindre bosteder

3.8 Inoqarfiit akunnattut

Eqimattani inoqarfiit akunnattuni sumiiffiit 13-iupput, ataatsimut takussutissiaq Takussutissiaq 3.9-mi takuuk. Inoqarfiit taakkuupput, 1. januar 2022-mi 200-t aamma 699-it akornanni nalunaarsor-simasunik innuttaasoqartut. Inoqarfiit akunnattut taakku 13-it sumiiffiit najugaqarfiusut 18,1 %-eraat, innuttaasullu 7,8 %-ii taakkunani najugaqarput.

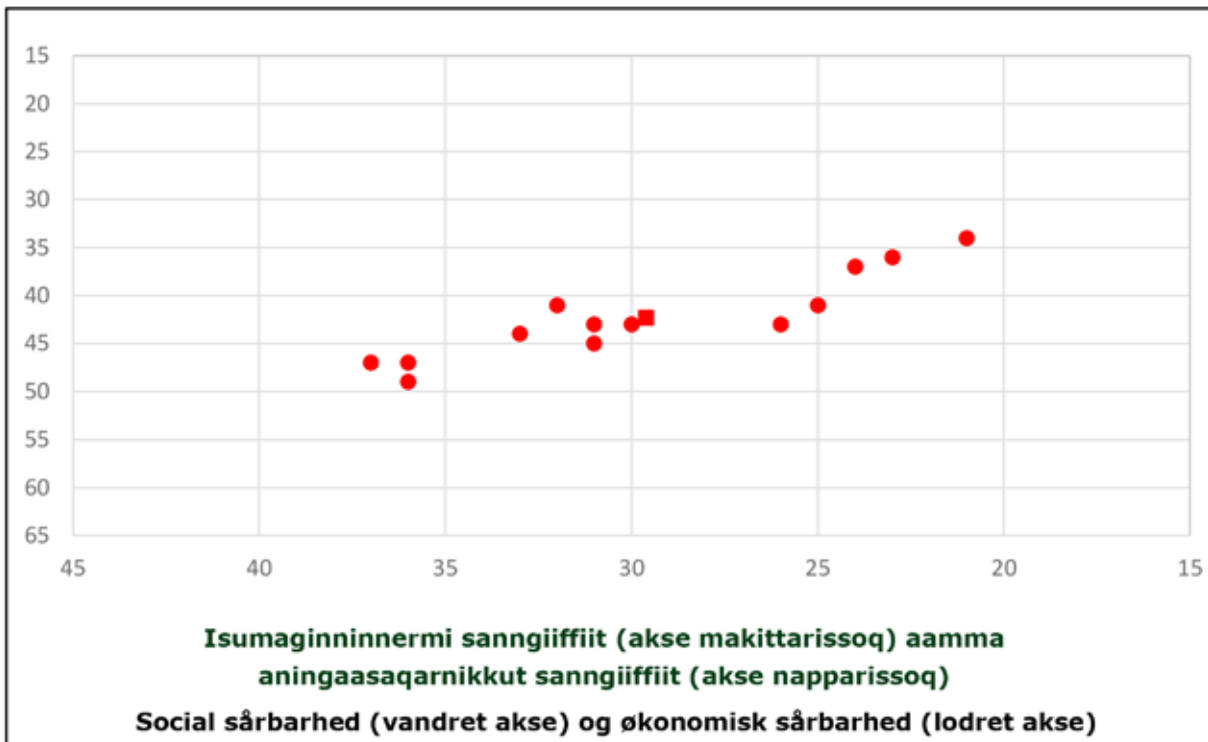
Isumaginninnermi sanngiiffik 10-mit 50-imut inissinneqarpoq, aningaasaqarnermullu sanngiiffik 13-imit 65-imut inissinneqarluni. Appasissumik angusaqarneq

3.8 Middelstore Bosteder

Der er 13 lokaliteter i gruppen middelstore bosteder, se oversigten i Figur 3.9. Det er de bosteder, som har mellem 200 og 699 indbyggere registreret den 1. januar 2022. De 13 middelstore bosteder udgør 18,1 % af de beboede steder, og de huser 7,8 % af befolkningen.

Skalaen for social sårbarhed går fra 10-50 og skalaen for økonomisk sårbarhed går fra 13-65. En lav score er et styrketegn.

3.9	Inoqarfiit akunnattut 13-it takussutissartaat	Oversigt over de 13 mellemstore bosteder
Inoqarfiit	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit	Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit
Bosteder	X-akse Social sårbarhed	Y-akse Økonomisk sårbarhed
Kangerlussuaq	21	34
Tasiusaq (Avannaa)	23	36
Saattut	24	37
Ikerasak	25	41
Kangaamiut	26	43
Upernavik Kujalleq	30	43
Qaanaaq	31	43
Ittoqqortoormiit	31	45
Kangaatsiaq	32	41
Kullorsuaq	33	44
Kuummiit	36	47
Kulusuk	36	49
Niaqornaarsuk	37	47
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	29,6	42,3

Inoqarfiit akunnattannerusut 13-it sanngiiffinni inernerusumi annertuumik siammasissumik inissisimapput. Eqimattami inoqarfiit akunnattuninni sanngiiffiit sanilliullugit agguaqatigiissillugu inernerit tassaapput 29,6 (x) aamma 42,3 (y). Agguaqatigiissillugu inernerusoq Takussutissiaq 3,10-imi kipparissumik nalunaaqutserneqarpoq.

Ilanngussaq 2-mi inoqarfiit akunnattut ilusaanni 2022-mi, uuttuutit 23-t tamarmik atorpeqartut inoqarfiit tamarmik sanngiiffinni inernerit pilugit ataatsimut takussutissaqarpoq. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-mi inoqarfinnut akunnattunut tamanut webgrafinik peqarpoq.

De 13 middelstore bosteder har en stor spredning i scoren af sårbarhed. For gruppen bosteder er den gennemsnitlige score for relativ sårbarhed 29,6 (x) og 42,3 (y). Den gennemsnitlige score er markeret med en firkant i Figur 3.10.

I Bilag 2 er der en samlet oversigt over alle middelstore bosteders sårbarhedsscore for alle de 23 parametre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for middelstore bosteder.

3.9 Inoqarfiit annerit

Inoqarfiit annerit 9-upput, takussutissaq Takussutissiaq 3.11-imi takuuk. Inoqarfiit annerit tassaapput, inoqarfiit 700-nik amerlanerusunilluunniit 1. januar 2022-mi inoqartutut nalunaarsorneqarsimasut, kiisalu inoqarfik pingaarnerunngitsoq inoqarfillu pingaarnerpaanngitsoq. Inoqarfiit annerit taakku 9-t sumiiffiit inoqarfiusut 12,5 %-eraat, innuttaasullu 22,2 %-ii taak-kunani najugaqarput.

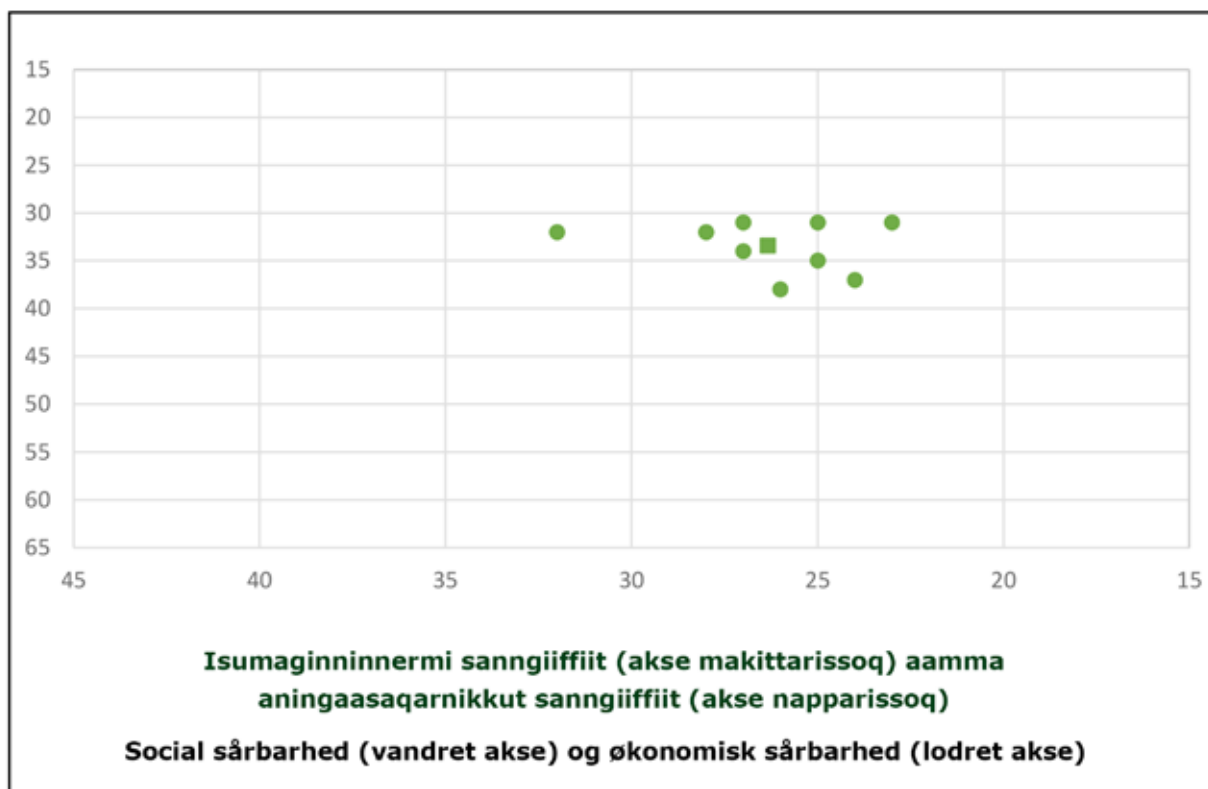
Isumaginninnermi sanngiiffik 10-mit 50-imut inissinneqarpoq, aningaasaqarnermullu sanngiiffik 13-imit 65-imut inissinneqarluni. Appassissumik angusaqarneq nukittuffimmik takutitsivoq.

3.9 Større bosteder

Der er 9 større bosteder, se oversigten i Figur 3.11. Større bosteder er de bosteder, som har 700 eller flere indbyggere registreret den 1. januar 2022, og som ikke er et hovedbosted eller hovedstad. De 9 større bosteder udgør 12,5 % af de beboede steder, og de huser 22,2 % af befolkningen.

Skalaen for social sårbarhed går fra 10-50 og skalaen for økonomisk sårbarhed går fra 13-65. En lav score er et styrketegn.

3.11	Inoqarfiit annerit 9-t takussutissartaat	Oversigt over de 9 større bosteder
Inoqarfiit annerit	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit	Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit
Større bosteder	X-akse Social sårbarhed	Y-akse Økonomisk sårbarhed
Uummannaq	23	31
Upernavik	24	37
Maniitsoq	25	31
Qasigiannugit	25	35
Tasiilaq	26	38
Narsaq	27	34
Nanortalik	27	31
Paamiut	28	32
Qeqertarsuaq	32	32
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	26,3	33,4

Inoqarfinni annerni agguaqatigiissillugu sanngiiffiit sanilliullugit inernerit tassaapput 26,3 (x) aamma 33,4 (y). Agguaqatigiissillugu inernerusoq Takussutissiaq 3.12-imi kipparissumik nalunaaqutserneqarpoq. Inoqarfinni minnerusuni aamma eqimattani inoqarfinni sanngiiffiit annertuumik siammasissumik inerneqarnerinit allaanerusumik, inoqarfiit annerusut sanngiiffii assigiissaarnerusumik takutitsipput. Tamanna Takussutissiaq 3.12-imi takutinneqarpoq, inoqarfinni annerusuni toornerit 9-t qaninnerullutik inisisimmata.

Ilanngussaq 2-mi Inoqarfiit ilusaanni 2022-mi, uuttuutit 23-t tamarmik ator-neqartut inoqarfiit tamarmik sanngiiffinni inernerit pillugit ataatsimut takussutissaqarpoq. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-mi inoqarfinnut annerusunut tamanut webgrafinik peqarpoq.

For de større bosteder er den gennemsnitlige score for relativ sårbarhed 26,3 (x) og 33,4 (y). Den gennemsnitlige score er markeret med en firkant i Figur 3.12. Til forskel for den ret store spredning af sårbarhed ved både mindre bosteder og gruppen bosteder så viser de større bosteder en mere homogen grad af sårbarhed. Det ses i Figur 3.12 ved, at prikkerne for de 9 større bosteder ligger ret tæt på hinanden.

I Bilag 2 er der en samlet oversigt over alle bostedernes sårbarhedsscore for alle de 23 parametre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for alle de større bosteder.

3.10 Inoqarfiit pingaarnerit

Inoqarfiit pingaarnerit 4-pput, takuuk Takussutissiaq 3.13-imi ataatsimut takussutissaq. Inoqarfiit taakkuupput, kommunip allattoqarfiani inoqarfik pingaarnerit, inoqarfiit pingaarnersarinngisaat. Inoqarfiit taakku 4-t sumiiffiit najugaqarfigineqartut 5,6 %-eraat, innuttaasullu 28,8 %-ii taakkunani najugaqarput.

3.10 Hovedbosteder

Der er 4 hovedbosteder, se oversigten i Figur 3.13. Det er de bosteder, som er det primære bosted for den kommunale administration, og som ikke er hovedstad. De 4 bosteder udgør 5,6 % af de beboede steder, og de huser 28,8 % af befolkningen.

3.13	Inoqarfiit pingaarnerit 4-t takussutissartaat	Oversigt over de 4 hovedbosteder
Inoqarfiit pingaarnerit	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit	Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit
Hovedbosteder	X-akse Social sårbarhed	Y-akse Økonomisk sårbarhed
Sisimiut	16	22
Ilulissat	19	21
Qaqortoq	22	29
Aasiaat	23	30
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	20,0	25,5

Isumaginninnermi sanngiiffik 10-mit 50-imut inissineqarpoq, aningaasaqarnermullu sanngiiffik 13-imit 65-imut inissineqarluni. Appassisumik angusaqarneq nukittuffimmik takutitsivoq.

Inoqarfinni pingaarnerni agguaqatigiissillugu sanngiiffiit sanilliullugit inernerit tassaapput 21,0 (x) aamma 25,5 (y). Agguaqatigiissillugu inernerusoq Takussutissiaq 3.14-imi kipparissumik nalunaaqutserneqarpoq.

Nunami inoqarfinnut tamanut sanilliullugu inoqarfiit pingaarnertit taakku sisamat tamarmik appassisumik sanngiiffeqarput. Ilulissat aamma Sisimiut erseqqissumik Qaqortumit Aasianniillu appasinnerusumik sanngiiffeqarput.

Ilanngussaq 2-mi Inoqarfiit ilusaanni 2023-mi, uuttuutit 23-t tamarmik ator-neqartut inoqarfiit tamarmik sanngiiffinni inernerit pillugit ataatsimut takussutissaqarpoq. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-mi inoqarfinnut pingaarnernut sisamanut webgrafinik peqarpoq.

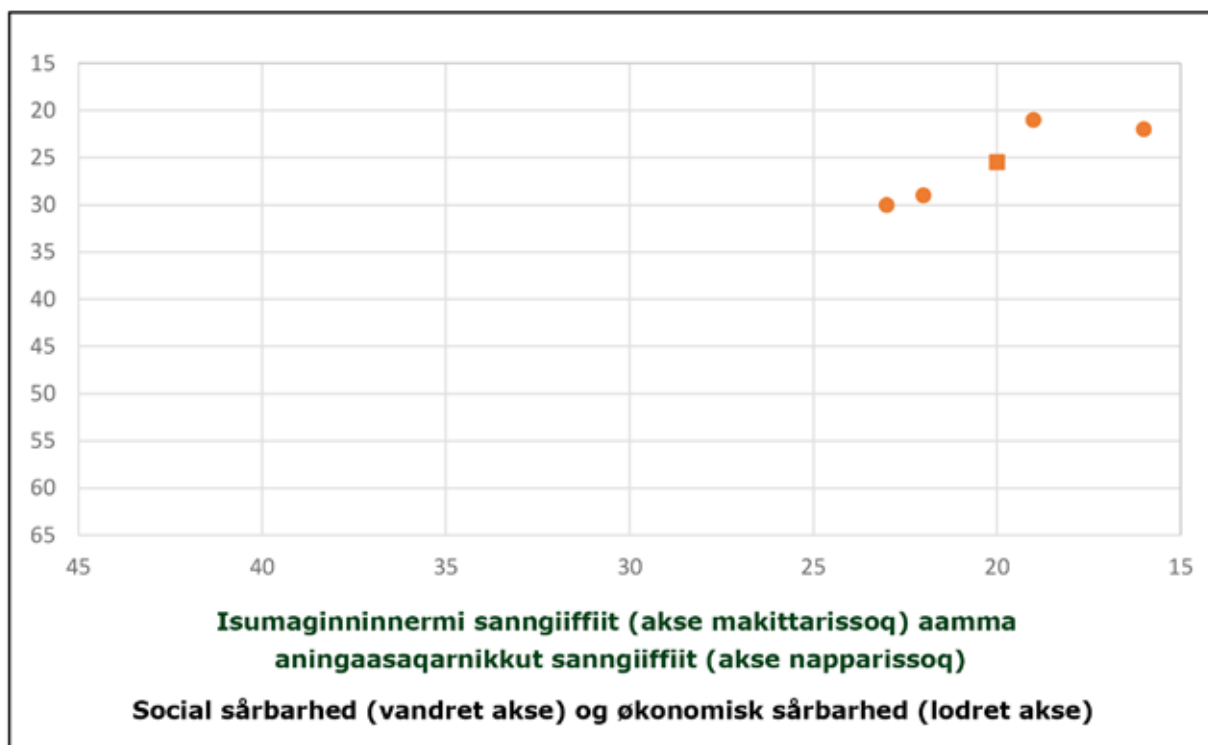
Skalaen for social sårbarhed går fra 10-50 og skalaen for økonomisk sårbarhed går fra 13-65. En lav score er et styrketegn.

For hovedbostederne er den gennemsnitlige score for relativ sårbarhed 21,0 (x) og 25,5 (y). Den gennemsnitlige score er markeret med en firkant i Figur 3.14.

De fire hovedbosteder har alle en relativ lav sårbarhed i forhold til alle bostederne i landet. Ilulissat og Sisimiut ligger tydeligt lavere i sårbarhed end Qaqortoq og Aasiaat.

I Bilag 2 er der en samlet oversigt over alle bostedernes sårbarhedsscore for alle de 23 parametre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for de fire hovedbosteder.

3.14 Inoqarfiit pingaarnertit **Hovedbosteder**

3.11 Inoqarfiit pingaarnersaat

Nuuk ataatsimut illoqarfiup immikkoortortaanut (matuma ataani Nuussuaq aamma Qinngorput) inoqarfittut isigineqarpoq. Nuuk sumiiffiit najugaqarfigineqartut 1,4 %-eraat, inuiaqatigiillu 34,1 %-ii tassani najugaqarput. Tassa imaappoq, innuttaasut pingajorarterutaanit amerlanerusut Nuummi najugaqarput.

Ukiut 45-t kingulliit ingerlanerini Nuup innuttaasui 125 %-imik amerleriarsimapput. Nuuk inoqarfiuvoq, 1979-imi Kalaallit Nunaanni Namminersornerulerneq eqquneqarmalli innuttaasutigut siuariartornerpaaq.

Inoqarfiit pingaarnersaanni agguaqatigiissillugu sanngiiffiit sanilliullugit inernerit tassaapput 17,0 (x) aamma 19,0 (y). Nuuk taamaasilluni nunami inoqarfiit tamarmik akornanni appasinnerpaamik sanngiiffeqarpoq, kisiannili Sisimiuni Ilulissanilu sanngiiffinnit annikinnerulaaginarluni.

Ilanngussaq 2-mi Inoqarfiit ilusaanni 2022-mi, uuttuutit 23-t tamarmik atorineqartut inoqarfiit tamarmik sanngiiffinni inernerit pillugit ataatsimut takussutis-saqarpoq. Ilanngullugu Ilanngussaq 2-mi inoqarfiit pingaarnersaannut webgrafimik peqarpoq.

3.11 Hovedstad

Nuuk betragtes som enhedsbosted for alle bydele (herunder Nuussuaq og Qinngorput). Nuuk udgør 1,4 % af de beboede steder, og de huser hele 34,1 % af befolkningen. Det vil sige, at flere end en tredjedel borgere har bopælsadresse i Nuuk.

Gennem de seneste 45 år har Nuuk haft en befolkningstilvækst på 125 %. Nuuk er det bosted, som mest markant har oplevet befolkningsmæssig fremgang siden starten af Grønlands Hjemmestyre i 1979.

For hovedstaden er den gennemsnitlige score for relativ sårbarhed 17,0 (x) og 19,0 (y). Nuuk har dermed den relativt laveste sårbarhed blandt samtlige af landets bosteder, som dog kun er marginalt mindre end sårbarheden i Sisimiut og Ilulissat.

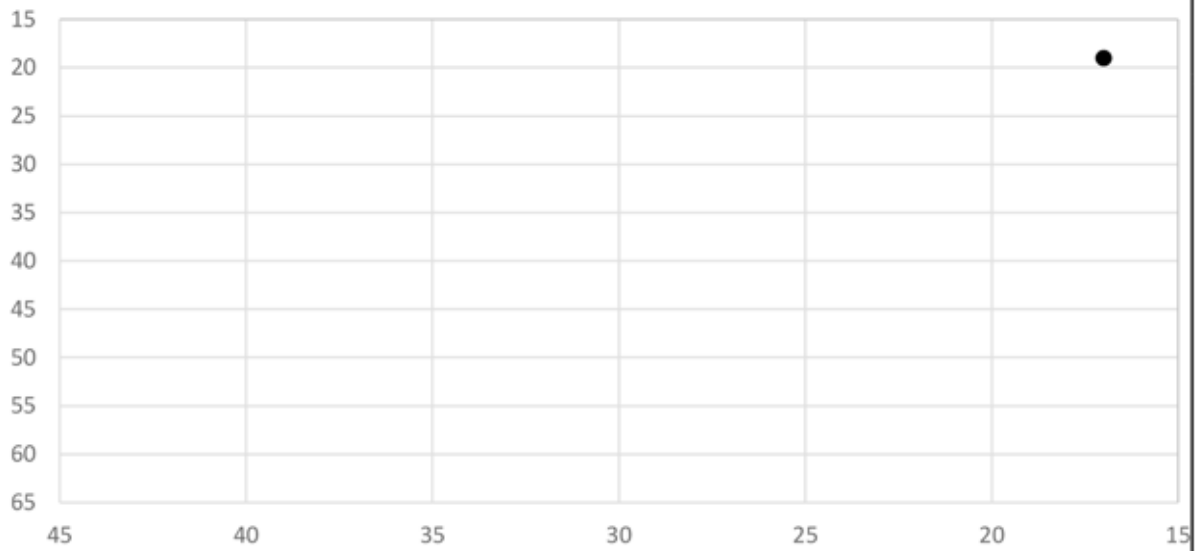
I Bilag 2 er der en samlet oversigt over alle bostedernes sårbarhedsscore for alle de 23 parametre, der indgår i Bostedprofil 2023. Desuden er der i Bilag 2 en webgraf for hovedstaden.

3.15	Inoqarfiit pingaarnersaat		Hovedstad
Inoqarfiit pingaarnersaat	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffiit		Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiiffiit
Hovedstad	X-akse Social sårbarhed		Y-akse Økonomisk sårbarhed
Nuuk	17		19
Agguaqatigiissillugu/ Gennemsnit	17,0		19,0

3.16

Inoqarfiit
pingaarnersaat

Hovedstaden

Isumaginninnermi sanngiiffiit (akse makittarissiq) aamma
aningaasaqarnikkut sanngiiffiit (akse napparissiq)

Social sårbarhed (vandret akse) og økonomisk sårbarhed (lodret akse)

3.12 Sanilliussineq

Takussutissiaq 3.17-mi inoqarfiit tamarmik ataatsimut titartarneqarput. Inoqarfiit akornanni sanngiiffiit siammasinnerat ersarippoq.

Sanilliussisinnanissaq takujuminartuunissaalu pillugit inoqarfiit angissutsit assigiingitsut taakku arfinillit tamarmik immikkut qalipaateqarput. Ilanngullugu titartakkami ammalortunik titartarneqarpoq.

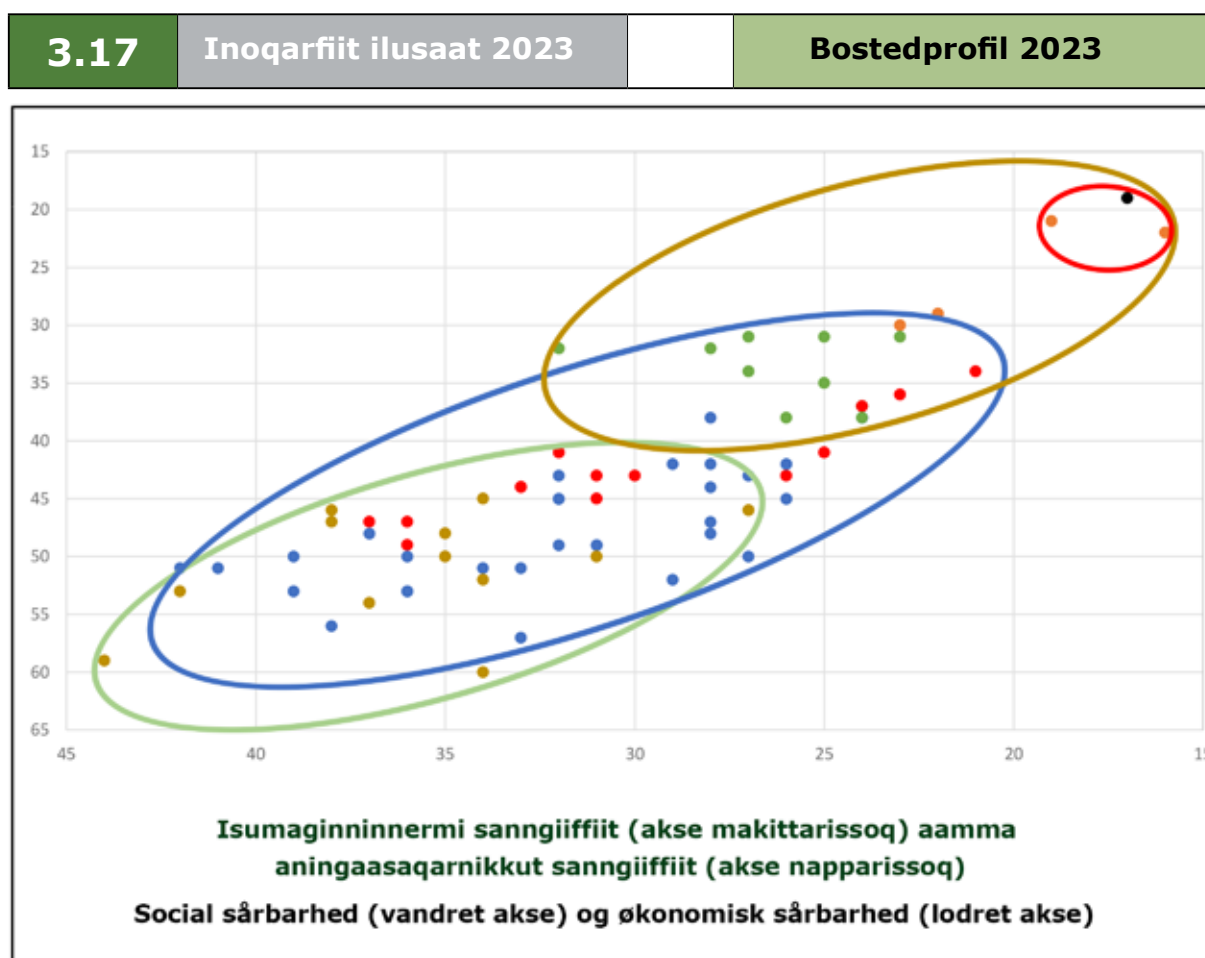
Ammalortumi qorsorpaluttumiippat inoqarfiit minnerpaat tamarmik [toornerit kajortut]. Inoqarfiit 14-iupput innuttaasut 0,8 %-iinik inullit. Eqimattami tassani inoqarfiit minnerpaat sanngiiffinni qaffasinnerpaat ilaannik inerneqartumik inissisimapput.

3.12 Sammenligning

I Figur 3.17 er alle bostederne samlet i en figur. Spredningen i sårbarhed mellem bostederne er synlig.

For sammenlignelighedens og overskuelighedens skyld har hver af de seks grupper af bostedstørrelse hver sin farve. Desuden er der lagt nogle cirkler ind over figuren.

I den grønne cirkel er alle de mindste bosteder [brune prikker]. Det er 14 bosteder med 0,8 % af befolkningen. Denne gruppe af mindste bosteder ligger i den tunge del af skalaen med nogle af de højeste scorer i sårbarhed.

Ammalortumi tungujortumiipput inoqarfiit minnerpaat tamarmik kiisalu eqimattat inoqarfiit akunnattut [toornerit aappaluttut tungujortullu]. Inoqarfiit 44-pput innuttaasut 14,2 %-iinik inullit. Inoqarfiit taakku 44-t inoqarfiit tamarmik 61,2 %-eraat. Inoqarfiit annertuumik siammasissumik sanngiiffimmik takutitsipput, taakkunani sanngiinnerpaamik inissisimasut skalami allerpaami inissisimallutik, sanngiiffikinnerpaamik inissisimasut skalami oqinnermi inissisimallutik.

Ammalortumi kajortumi inoqarfiit eqimattat annerpaat pingasut inissisimapput [toornerit qernertut, orange aamma qorsorpaluttut]. Inoqarfiit 14-iupput innuttaasut 85 %-iinik inoqartut. Inoqarfiit eqimattat taakku appasinnerpaamik sanngiiffeqarput.

Ammalortumi aappaluttumi inoqarfiit pingasut inissisimapput. Taakku tassaapput Nuuk, Sisimiut aamma Ilulissat.

I den blå cirkel er alle mindre bosteder og middelstore bosteder [røde og blå prikker]. Det er 44 bosteder med 14,2 % af befolkningen. Disse 44 bosteder udgør 61,2 % af alle bostederne. Bostederne udviser en stor spredning i sårbarhed, hvor de mest sårbare ligger helt nede i den tunge ende af skalaen, mens de mindst sårbare ligger lunt i den lette ende af skalaen.

I den brune cirkel er tre største grupper af bosteder [sort, orange, grønne prikker]. Det er 14 bosteder med 85 % af befolkningen. Denne gruppe af bosteder har den laveste sårbarhed.

I den røde cirkel er der tre bosteder. Det er Nuuk, Sisimiut og Ilulissat. De tre bosteder huser 52,2 % af befolkningen, altså

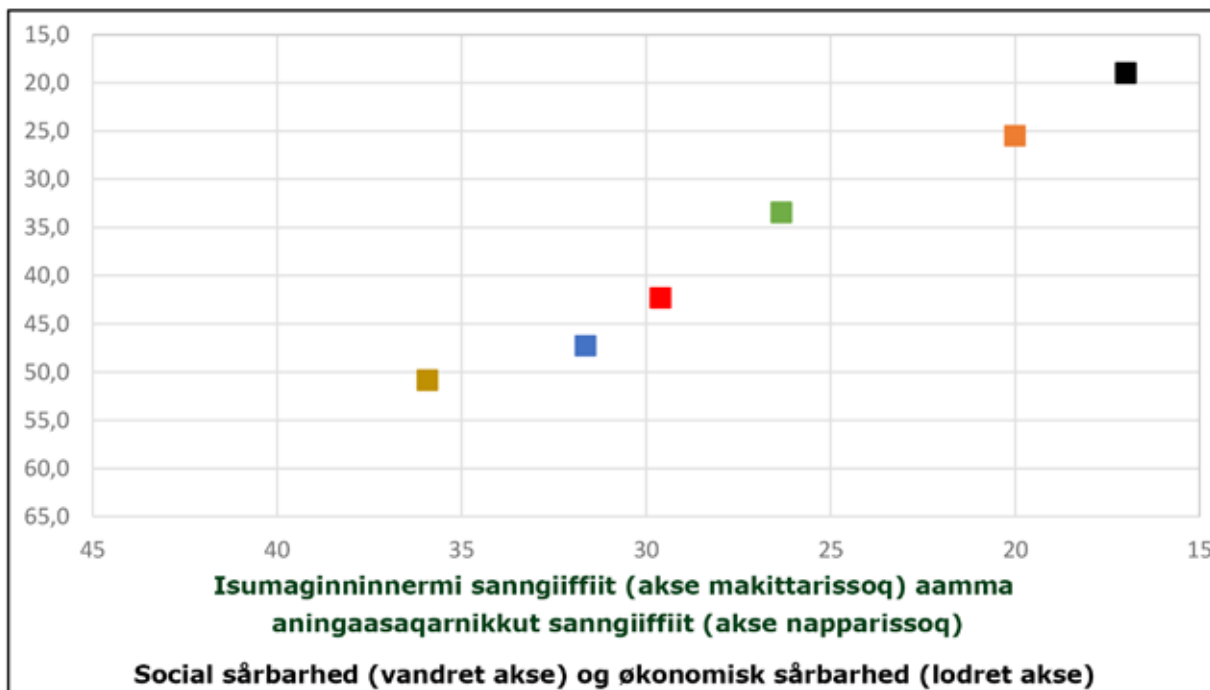
3.18 Inoqarfiit assigiinngitsumik angissusillit eqimattat arfinillit agguaqatigiissillugu sanngiiffii **Gennemsnitlig sårbarhed for de seks grupper af bostedstørrelse**

Agguaqatigiissitsineq	X-akse Isumaginninnermi sanngiiffii	Y-akse Aningaasaqarnikkut sanngiifik
Gennemsnit	X-akse Social sårbarhed	Y-akse Økonomisk sårbarhed
Inoqarfiit pingaarnersaat / Hovedstad	17,0	19,0
Inoqarfiit pingaarnerit / Hovedbosteder	20,0	25,5
Inoqarfiit annerit / Større bosteder	26,3	33,4
Inoqarfiit akunnattut / Middelstore bosteder	29,6	42,3
Inoqarfiit minnerit / Mindre bosteder	31,6	47,3
Inoqarfiit minnerpaat / Mindste bosteder	35,9	50,8

3.19

Inoqarfiit assigiinngit-sumik angissusillit 6-it agguaqatigiissillugu sanngiiffii

Gennemsnitlig sårbarhed for de 6 bostedstørrelser

Inoqarfiit taakku pingasut innuttaasut 52,2 %-iilik inoqarput, tassa nunami najugaqartut affaat sinnerlugit taakkunaniiput. Inoqarfiit taakku pingasut, inoqarfinnut allanut sanilliullugit malunnartumik appasinnerusumik sanngiiffeqarput. Tamatumani tikkuarneqarpoq, inoqarfiit taakku pingasut nunami immikkoortortaminni, inoqarfinnut tamanut qitiusumik nukittuumik inissisimasutut taaneqarsinnaasut.

Qaqortoq aamma Tasiilaq nunap immikkoortuani inoqarfiit tamarmik qitiusumik inissisimaffigaat. Inoqarfiilli taakku qulaani inoqarfinnut pingasunut taaneqartunut sanilliullugit sanngiiffitsigut inissisimalluartiginnigillat.

Takussutissiaq 3.18-mi aamma Takussutissiaq 3.19-imi takuneqarsinnaapput, sanngiiffiit aamma inoqarfiit angissusaata akornanni ersarissumik ataqatigiissoqartoq. Inoqarfik angineruppat, inoqarfiup sanngiiffiata appasinnerunissaanut ilimaateqarnerusarpoq, paarlattuanik takuneqarsinnaavoq, inoqarfik minneruppat,

mere end halvdelen af alle, der bor i landet. De tre bosteder har en markant lavere sårbarhed end alle de andre bosteder. Det peger i retning af, at de tre bosteder de facto kan karakteriseres som stærke regionale centreringer for samtlige bosteder i hver deres region.

Qaqortoq og Tasiilaq er også regionale centreringer for samtlige bosteder i hver deres region. Dog vurderes disse to bosteder at være mere sårbare end de tre ovenfor anførte bosteder.

I Figur 3.18 og Figur 3.19 ses, at der er en klar koalition mellem sårbarhed og bostedstørrelse. Jo større et bosted er, jo større er sandsynligheden for, at bostedets sårbarhed er lav, og modsat kan det ses, at jo mindre et bosted er, jo større sandsynlighed er der for, at bostedets sårbarhed er høj.

inoqarfiup sanngiiffiata qaffasinnerunis-
saa ilimanaateqarnerusarpoq.

Inoqarfiilli ataasiakkaat akornanni
soorunami annertuumik assigiinngitso-
qarpoq. Tamanna Takussutissiaq 3.17-mi
takuneqarsinnaavoq. Inoqarfiit ataasiak-
kaat sanngiiffia qanoq inissisimagaluarpal-
luunniit, taava inoqarfiup sumiiffittut na-
jugaqarfiusutut siunissaq ungasinnerusog
eqqarsaatigalugu attassisinnaassusa-
nut apeqqutaassaaq, iluaqutissat taakku
pingasut, pisuussutitut trekantimiittut
najukkami takussaanerat, Takussutissiaq
3.1, tassa inuussutissarsiornikkut iluaqu-
tissat (pioreersut ilippanaatillu) piviusut,
(2) inuit iluaqutissat atorneqarsinnaa-
sut kiisalu (3) inuiaqatigiinni iluaqutissat
atorneqarsinnaasut.

Der er naturligvis stor variation
mellem de enkelte bosteder. Det
fremgår af Figur 3.17. Uanset
graden af sårbarhed for det en-
kelte bosted, så vil et bosteds
langsigtede bæredygtighed som
beboet lokalitet altid skulle bero
på en konkret, lokal tilstede-
værelse af de tre ressourcer,
som indgår i ressourcekanten,
Figur 3.1, nemlig (1) de kon-
krete (eksisterende og potenti-
elle) erhvervsressourcer, (2) de
tilgængelige humane ressourcer
samt (3) de tilgængelige sam-
fundsmæssige ressourcer.

Kapitel 4

Aningaasalersuutit kinguaattoorutillu

4.1 Tunuliaqutaq

Inuiaqatigiinni aningaasalersuutaannia-ningaasaliinerit, ilaatigut nukissiamik pilersuiffittut, meeqqat atuarfiisa illutaattut, inissiatut, napparsimavittut angallannermilu atugassatut ilusillit, ullumikkut atugarissaarnermut pingaaruteqaannaratik aamma atugarissaarnermut ukiut 10-t aamma 20-t qaangiuppata atugarineqartussamut pingaaruteqarput. Namminersorlutik Oqartussat sanaartugaatai, tassaasut illuutit aamma teknikkikkut ikkussukkat, suliaasanut Namminersorlutik Oqartussat kivitassaannut tunngavissiipput. Peqatigisaanik sanaartukkat pigisaapput nalillit pingaarutillit, taamaattumik taakkua aserfallatsaaliorneqarnissaat pingaaruteqarpoq, taamaalillutik nalingi annikillissanatik.

Ataatsimut isigalugu annertoorujussuarnik nalillit sanaartukkani assigiinngitsuni, umiarsualivinni, nukissiamik pilersuinermi, inissiani attartortittakkani il.il. pituttorsimapput, aammalu taakkua atorsinnaassusiisa qulakkeernissaannut nalingisalu attatiinnarnissaannut annertoorujussuarnik suliniuteqarnissaq pisariaqarpoq. Pigisat nalillit nalingisa attatiinnarnissaannut pitsaasumik aserfallatsaaliuinissaq pisariaqarpoq, peqatigisaanillu aningaasaliinerup piffissami atuuffissaa, taamaalillunilu imminut akilersinnaassusaa, sivit-sortittussaallugu.

Paarlattuanik aserfallatsaaliuisoqanngipat imaluunniit amigartumik aserfallatsaaliuisoqarpat, tamatuma pigisat nalillit piffissat atorsinnaaffiat sivikilisittussaavaa, atorsinnaassusaalujornerulersittussaallugu. Tamanna ineqarnermut suliaasaqarfimmi amigartumik aserfallatsaaliuisoqarnera imermik ajoqusii-nermik malitseqartarluni, oqoqalerneran-rik malitseqartumik, naggataatigullu inis-siat peqqinnissamut ajoqusiisarneranni takuneqartarpoq. Umiarsualiveqarnermut

Kapitel 4

Kapitalapparat og efterslæb

4.1 Baggrund

Investeringer i samfundets kapitalapparat i form af bl.a. energiforsyningsanlæg, skolebygninger, boliger, sygehuse og trafik anlæg har ikke alene betydning for velfærden i dag, men også for den velfærd, der er til rådighed om 10 og 20 år. Selvstyrets anlæg, som består af både bygninger og tekniske installationer, understøtter de opgaver, som Selvstyret skal løfte. Anlæggene er samtidig væsentlige aktiver, hvorfor det er vigtigt, at de vedligeholdes, så de ikke falder i værdi.

Der er generelt bundet store værdier i anlæg af forskellig slags, havne, energiforsyning, lejeboliger m.m., og det kræver en stor indsats at sikre både deres funktionalitet og opretholdelse af deres værdi. En god vedligeholdelse er nødvendig for at fastholde aktivets værdi og vil samtidig typisk forlænge levetiden af investeringen og dermed dens rentabilitet.

Omvendt vil ingen eller mangelfuld vedligeholdelse forkorte aktivets levetid og forringe dens funktionalitet. Det ses på boligområdet, hvor mangelfuld vedligeholdelse medfører vandskader, der medfører skimmelsvamp og i sidste ende sundhedsskadelige boliger. På havneområdet kan et for lavt vedligeholdelsesniveau medføre sikkerhedsmæssige udfordringer og dermed forringe aktivets funktionalitet og dets værdi. Manglende vedligehold medfører også en forskydning af

suliassaqarfimmi aserfallatsaaliuineq an-
nikippallaarpat isumannaallisaanikkut
unammilligassaqalerneramik tamanna
malitseqarsinnaavoq, taamaalillunilu pi-
gisat nalillit atorsinnaanerat taakkualu
nalingi ajornerulersinnaallutik. Aserfal-
latsaaliuinnginneq aamma aningaasartuu-
tit nikinganeqalernerannik malitseqartar-
poq, tassami siunissami kinguaassatta
aningaasalersuutit tamakkiisuunngitsut,
pitsaanngitsumik aserfallatsaaliuiffigine-
qarsimasut tigussammattigit, pisariaqar-
tuniit siusinnerujussuarmik taartissanik
illuliornissaq pisariaqalertussaalluni.

Tamatuma saniatigut sanaartugaa-
tit annertussusaat pisariaqartitsinermit
naapertuunnersoq imaluunniit pisin-
naasat annertuallaarnersut annikip-
pallaarnersulluunniit ingerlaavartumik
nalilersortarnissaat pingaaruteqarpoq.
Sanaartukkat ineriartortuartussatut isi-
ginissaat ajornakusoorsinnaavoq, tassami
sanaartugaq nalinginnaasumik nuunne-
qarsinnaasannngimmat, kisianni inissinne-
qaqqaarfimmini inissisimasuulluni. Kisi-
anni innuttaasut nuuppata, innuttaasut
pisariaqartitaat naatsorsuutigisaallu al-
lanngorpata, teknologii pitsaanerulerpat
imaluunniitsanaartukkamutpiumasaqaatit
allanngorpata, tamanna sanaartugaa-
tini takuneqarsinnaasariaqaralarpoq.
Tamanna aningaasaliineritt siunissamut
isumannaarniarlugit pissaaq, kisianni
aamma aningaasaatit sulisutigullu isumal-
luutit ingerlaavartumik pingaarnersiuiffi-
ginissaat eqqarsaatigalugu pissalluni.

Sanaartukkani pisortanit pigineqartuni
ajornartorsiut immikkuullarissoq tas-
saavoq, sanaartugaatit akisussaaffeqar-
fippassuarnut siaruarsimanerat aam-
malu sanaartugaatit atorsinnaassusiisa
nalingisalu attatiinnarnissaanut toqqaan-
nartumik aningaasaqarnikkut soquti-
gisaqartumik, ataasiinnarmik piginnit-
toqarneranut sanilliullugu suliassaqarfiit
akimorlugit pissusiviusuni pingaarnersiui-
niarnerup ajornakusoornerusarnera.

udgifterne, idet fremtidige
generationer overtager et
mangelfuldt, dårligt vedligeholdt
kapitalapparat, hvor der opstår
behov for erstatningsbyggeri
langt tidligere end nødvendigt.

Det er derudover vigtigt løbende
at vurdere, om omfanget af an-
læg svarer til behovet eller om
der er over- eller underkapaci-
tet. Det kan være vanskeligt at
anskue anlæg, som noget der
er dynamisk, da et anlæg typisk
ikke kan flyttes, men ligger
hvor det oprindeligt er placeret.
Men hvis befolkningen flyt-
ter sig, hvis befolkningens
behov og forventninger
forandrer sig, hvis tekno-
logi forbedrer sig eller hvis
krav til anlæg ændres, så bør
dette afspejles i anlægsmassen.
Dette skal både ske for at frem-
tidssikre vores investering,
men også af hensyn til den
løbende prioritering af midler og
personalemæssige ressourcer.

En særlig problemstilling i offent-
ligt ejede anlæg er, at an-
lægsmassen er spredt ud på
mange ansvarsområder og at
reel tværgående prioritering er
sværere, end når der kun er én
ejer, der har en direkte økono-
misk interesse i at opretholde
anlægsaktivets funktionalitet og
værdi.

4.2 Suliassaqarfinni pingaarnerni aningaasaleeqqinnissatigut kinguaattoorutit

Kapitalimi matumani aningaasalersuutitt pingaarnersaat sammineqarput, kinguaattoorutit erseqqinnerusumik nassuiarneqarlutik, ilanngullugu suliassaqarfinni ataasiakkaat taakkua qanoq naatsorsorneqarnersut. Kinguaattoorutit tamarmiusut eqikkarneqarnerannik kapitali naggaserneqarpoq.

4.2.1 Taaguutit

Tulliuttuni aserfallatsaaliuineq, aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit, aningaasaleeqqinneq aamma aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit qanoq paasineqassanersut, erseqqinnerusumik nassuiarneqarput.

Nalinginnaasumik aallaavigineqarpoq **aserfallatsaaliuineq** pigisat nalillit pio-reersut (sanaartuqaq, illu assigisaaluunniit) nalingat attatiinnarniarlugu imaluunniit pigisap nalillit piffissaq atuuffissaa tungavissinniarlugu ingerlanneqartarpoq. Taamaalilluni suliassat immikkoortuni arlalinniittut tassaniipput, assersuutigalugu inissianut attartortittakkanut suliassaqarfiup iluani nalinginnaasuulluni igalaat qalipaataajarneranniit qalipanneranniillu qilaami putunik ilaartuinnermut assigisaanillu suliaqarnerit. Nukissiuuteqarnermut imermillu pilersuinnermut suliassaqarfimmi aqquersuutit, tunisassiornermut atortut il.il. aserfallatsaaliorneqarnerannut tungatillugu suliassat arlaqarput.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit, sanaartukkap piffissami atuuffissaatut naatsorsuutigineqartuminaatsorsuutigineqartumik atorsinnaassuseqarnissaanut, isumalluutinik aserfallatsaaliuinermik sularinninnermut atorneqartussaagaluanik atuinnginnermut takussutissaavoq. Taanna aamma pilersaarutaasumik aserfallatsaaliuinerup ilaatut, suli sularineqarsimannngitsutut, oqaatigineqarsinnaavoq, tamatuma sularinissaanut naammattunik aningaasassaqqannginneq pissutaa-gajuttarluni. Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit taamaalilluni aningaasanut

4.2 Reinvesteringsmæssigt efterslæb i hovedsektorer

I dette kapitel gennemgås de væsentligste dele af kapitalapparatet med en nærmere beskrivelse af efterslæbet, herunder hvordan det er opgjort i de enkelte sektorer. Kapitlet afsluttes med en opsummering af det samlede efterslæb.

4.2.1 Terminologi

I det følgende er en nærmere beskrivelse af, hvad der forstås ved vedligeholdelse, vedligeholdelseefterslæb, reinvestering og reinvesteringsefterslæb.

Den gængse tilgang er, at **vedligeholdelse** foretages for at opretholde et eksisterende aktiv (anlæg, bygning eller lignende) værdi eller understøtte aktivets levetid. Det dækker således over en bred kategori af opgaver, hvor det f.eks. inden for lejeboligområdet typisk vil være slibe og male vinduer til at lappe huller i et tag og lignende opgaver. På energi- og vandforsyningsområdet er det række opgaver omkring vedligeholdelse af ledningsnet, produktionsudstyr etc.

Et **vedligeholdelseefterslæb** er udtryk for et manglende ressourceforbrug, der ville være behandlet som vedligeholdelse, så anlægget har den forventede funktionsevne i den forventede levetid. Det kan også udtrykkes som den del af den planlagte vedligeholdelse, som endnu ikke er blevet udført, typisk fordi der ikke har været midler nok til at udføre det. Et vedligeholdelsesmæssigt efterslæb er dermed også udtryk for de midler, der skal bruges for at bringe et aktiv op på et funktionsdygtigt eller acceptabelt niveau.

pigisap nalillip atorsinnaassuseqalersinnissaanut imaluunniit akuersaarneqarsinnaasumik pitsaassuseqalersinnissaanut atorneqartussanut tunngatinneqarput. Aserfallatsaaliuineq aamma attassinissamik siunertaqartarpoq.

Aningaasaleeqqinneq aningaasalersuutit pitsaanngitsut taarsernissaannut aningaasaliineruvoq. Sanaartukkamik pio-reersumik taarsiisumik sanaartukkamik pisineq tamatumunnga ilisarnaataasarpoq. Tamanna tassaasarpoq imermut ruujorit saviminernik kuisanik sanaajusut PVC-nik sanaajusunik taarsersorneqarnerat imaluunniit generatorip taarserneqarnera. Aningaasaleeqqinneq aamma pigisamik nalilimmik pio-reersumik taarsiisumik aningaasaliinertut paasineqarsinnaavoq.

Aningaasaleeqqinnissami kinguaat-toorutit piffissat atuuffissaattut naatsorsuutigineqartut naaneranni imaluunniit pigisap nalillip aserfallannera tunngavigalugu sanaartukkanik taarsiinissamut tunngatillugu isumalluutunik atuisimannginnermut takussutissaapput.

Ingerlaavartumik aserfallatsaaliuiner-mut aningaasat annikippallaat atorneqarsimattillugit, pigisap nalillip piffissami atuuffissaata sivikillineranik aamma/imaluunniit naatsorsuutigineqartuniit sukkanerusumik nungullarneranik, tamanna malitseqarsinnaavoq. Tamanna naggataatigut pigisap nalillip tamakkerlugu taarserneqarnissaa-ta pisariaqartinneqalerneranik kinguneqarsinnaavoq, taamaalilluni aningaasaleeqqinneq tassani pineqalertussaalluni.

4.2.2 Ineqarnermut suliasaqarfik

Naalakkersuisut piffissap sivitsulersup ingerlanerani suliniut, Ineqarnermut Tamakkiisumik pilersaarut, inerpsuliarisima-vaat. Suliniutip inernerani aamma kaammattuutai ineqarnermik aqqissuussinissami suliarineqassapput. Suliniutip taassuma ilaatut Namminersorlutik Oqartussat inissiaataanni attartortittakkani aammalu kommunit inissiaataasa attartortittak-kat amerlanerpaartaanni aserfallatsaaliuinerup qanoq issusaa nalilersorneqarpoq.

Vedligeholdelse har også typisk til formål at bevare.

En **reinvestering** er en investering til erstatning af et nedslidt kapitalapparat. Det er typisk karakteriseret ved at man anskaffer et anlæg, der erstatter et bestående anlæg. Det kunne typisk være udskiftning af vand-rør fra støbejern til PVC eller udskiftning af en generator. En re-investering kan også forstås som en investering i noget der erstatter et eksisterende aktiv.

Et **reinvesteringsefterslæb** er udtryk for et manglende ressour-ceforbrug i forhold til udskiftning af anlæggene med udløbene af den forventede løbetid eller på baggrund af at aktivet er nedslidt.

I det omfang, at der anvendes for få midler til løbende vedligeholdelse, kan det medføre, at aktivets levetid reduceres og/eller nedslides hurtigere end forventet. Det kan i sidste ende udmønte sig i et behov for at udskifte hele aktivet, hvorved der så er tale om en reinvestering.

4.2.2 Boligområdet

Naalakkersuisut har afsluttet projektet Helhedsplanen for Boliger. Projektets resultater og anbefalinger behandles i den kommende boligreform. Som en del af dette projekt er vedligeholdelsestilstanden blevet vurderet i Selvstyrets lejeboliger og i hovedparten af kommunernes lejeboliger.

Vedligeholdelseefterslæbet
Efterslæb er udskudte PPV-arbejder, der ikke er blevet udført i de forgangne år. PPV står for Planlagt Periodisk Vedligehold.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit

Kinguaattoorutit tassaapput PPV-mi suliasat kinguartinneqarsimasut, ukiut siuliini suliarineqarsimannngitsut. PPV tassaavoq Pilersaarutaasumik Piffissakkaartumik Aserfallatsaaliuineq.

Kinguaattoorutit ukiuni aggersuni pingasuni suliaasaasut, Paasissutissiisarnermut Pilersaarusionermullu atortussami (IPV) nassuiarneqarpoq, taamaalilluni kinguaattoorutit PPV-mi suliaasanut allanut ataqatigiissillugit iluarsineqarnissaat periarfisiissutigineqarluni.²

2020-p qiteqqinneraniillu teknikerit INI A/S-imeersut paasissutissiinermut pilersaarusionermullu atortussaq (IPV) Namminersorlutik Oqartussat inissiaatai attartortittakkat pillugit paasissutissanik ikkussuinermt atorneqarpoq. Paasissutissanut ikkussorneqartunut illuutit pissusiviusuni misissorneqarnerat aallaavigineqartarpoq. Aalajangersimalluinnartumik paasissutissat nalunaarsukkat pingaarnertut illut sanai pingaarnarpaat 14-it nalilersorlugit katersorneqartarput (illut silataasa qallersuutai, ikkussukkat, uffarfiit, igaffiit il.il.). Taakkua illup qanoq issusaa kiisalu kinguaattoorutit aalajangerniarnerannut illup sannaani pingaarnarpaajupput. Allatut oqaatigalugu aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutinut pissusiviusuni pisut aallaavigineqarput, taamaalillunilu eqqarsartaasiinnakkut teknikkikkut pissarsiarinerani nalingisa nalilersorneqarneri assigiissaartumillu nalikilliliinerit aallaavigineqaratik.

Paasissutissiinermut pilersaarusionermullu atortussaq, IPV, qarasaasiatigut atortussaavoq, tassani pisortat inissiaatai attartortittakkat tamarmik, immikkoortartaqarfiit, illoqarfiit, kommunit aamma nuna tamaat akimorlugit ataatsimoortumik paasinnilernissamut qanoq issusaat kiisalu ingerlatsinermut aserfallatsaaliuinermtullu aningaasartuutinut tunngatillugu, nalunaarsorneqartarlutik.

I Informations- og Planlægningsværktøjet (IPV) er det defineret, at efterslæbet udgøres af de kommende tre års planlagte arbejder således, at man får en mulighed for at afhjælpe efterslæbet i sammenhæng med de øvrige PPV arbejder.²

Siden medio 2020 har teknikerne fra INI A/S anvendt et informations og planlægningsværktøj (IPV) til at indtaste oplysninger om Selvstyrets lejeboliger. De indtastede oplysninger er baseret på faktiske gennemgange af bygninger. Helt konkret er data primært indsamlet ved at vurdere de 14 væsentligste bygningsdele (klimaskærm, installationer, badeværelser, køkkener mv.). Disse er de vedligeholdelseefterslæbet baseret på faktiske forhold, og dermed ikke på en teoretisk vurdering af tekniske anskaffelsesværdier og lineære afskrivninger.

Informations- og planlægningsværktøjet, IPV, er det databaseværktøj, hvor alle offentlige udlejningsboliger registreres mht. tilstand samt udgifter til drift- og vedligeholdelse (PPV – Planlagt Periodisk Vedligehold) for at opnå et samlet overblik på tværs af afdelinger, byer, kommuner og nationalt.

Fra medio 2021 til ultimo 2021 er der desuden indtastet oplysninger om lejeboligerne i kommunerne Avannaata, Kujalleq, Qeqertalik og Qeqqata.

2 Takuuk: <https://doc.nanoqdv.dk/ordliste/>.

2 Se: <https://doc.nanoqdv.dk/ordliste/>.

4.1	Aserfallatsaaliuisimannginnermut ataatsimoor-tumik takussutissiaq	Samlet overblik for manglende vedligehold
------------	--	--

	Illut amerlass.	Inissiat amerlass.	Anner-tussusaa katillugu (m²)	Aserfallatsaaliuisimanninneq 2022+2023+2024 (mio. kr.)	Siunissami pisariaqartitsineq 2025-2031 (mio. kr.)	PPV katillugu 2022-2031 (mio. kr.)
	Antal bygninger	Antal boliger	Samlet areal (m²)	Manglende vedligehold 2022+2023+2024 (mio. kr.)	Fremtidigt behov 2025-2031 (mio. kr.)	Samlet PPV 2022-2031 (mio. kr.)
Namminersorlutik Oqartussat / Selvstyret	697	5.519	355.598	2.100-2.200	1.600-1.700	3.700-3.900
Avannaata	457	679	43.958	69-71	256-264	325-335
Kujalleq	256	682	43.862	89-93	245-252	335-345
Qeqertalik	318	471	30.988	57-59	123-126	180-185
Qeqqata	196	917	61.702	84-87	291-298	375-385
Kommunit Sermersooq ilannagunagu / Kommuner uden Sermersooq	1.227	2.749	180.510	300-310	915-940	1.215-1.250
Katillugit / Total	1.924	8.268	536.108	2.400 – 2.510	2.515-2.640	4.915- 5.150

Najoqqutarisaq: Ineqarnermi iluarsaaqqinnissamut aalaavigineqartoq, Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik.

Kilde: Udgangspunktet for den kommende boligreform, Departementet for Boliger og Infrastruktur.

Tamatuma saniatigut 2021-p qiteqqun-neranit 2021-p naalerneranut Avannaata, Kujalliuup, Qeqertaliup aamma Qeqqata kommuniini inissiat attartortittakkat pillugit paasissutissat ikkussorneqarput.

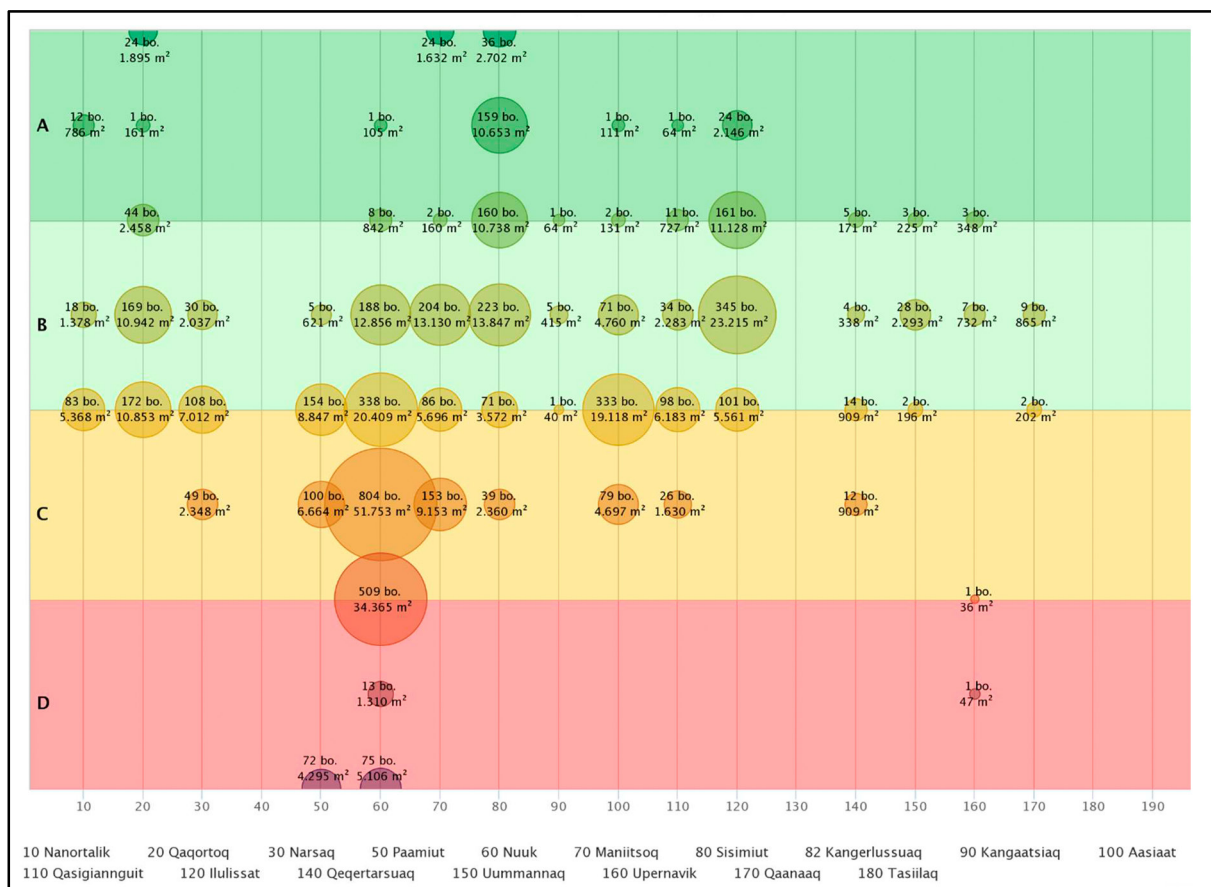
Iserit A/S-ip inissiat attartortittakkat Kommuneqarfik Sermersuumit pigineqartut pillugit paasissutissat ikkussorsimangi-lai, taamaattumik inissiat attartortittakkat tamarmiusut aserfallatsaaliuiner-mi qanoq issusaannut ataatsimoortumik isiginni-lernissaq ajornarpoq.

Takussutissiaq 4.1-imitakuneqarsinnaavoq Namminersorlutik Oqartussat inissianik attartortittakkanik kommuninut 4-nut sanilliullugu marloriaataasa missaannik pigisaqartut. Taamatuttaaq takussutissiaq 4.1-imi takuneqarsinnaavoq Namminersorlutik Oqartussat aserfallatsaaliuiner-mi kinguaattoorutaat 2,1-2,2 mia. koruuniu-sut, kommunini 4-ni taaneqartuni taak-kunani aserfallatsaaliuiner-mi kinguaat-toorutit 300-310 mio. koruuniinnaasunit, annertunerujussuusut. Namminersorlutik

Iserit A/S har endnu ikke ind-tastet data om lejeboligerne ejet af Kommuneqarfik Sermersooq, hvorfor det ikke er muligt at skabe det samlede overblik over vedligeholdelsestilstanden for den samlede lejeboligmasse.

Af Figur 4.1 fremgår det, at Selvstyret råder over ca. dobbelt så mange lejeboliger i forhold til de 4 nævnte kommuner. Det fremgår ligeledes af Figur 4.1, at Selvstyrets vedligeholdelses-efterslæb på 2,1-2,2 mia. kr. langt overgår vedligeholdelseefter-slæbet i de 4 kommuner, der kun er på 300-310 mio. kr. Man skal i denne forbindelse være opmærksom på, at langt størstedelen af Selvstyrets udlejnings-boliger er opført i perioden 1960 til 1990 og dermed generelt af ældre stand end kommunernes.

4.2	Namminersorlutik Oqar-tussat inissiaataasa (amerlass. & m²)	Grønlands Selvstyrets boliger (antal og m²)
------------	---	---

4.3	Namminersorlutik Oqartussat inissiaataanni attartortittakkani aserfallatsaaliuinermi	Vedligeholdelsesefterslæbet i Selvstyrets lejeboliger
------------	---	--

Illoqarfiit	Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit
Byer	Vedligeholdelsesefterslæb
Nanortalik	24.363.000 kr.
Qaqortoq	121.061.000 kr.
Narsaq	57.316.000 kr.
Paamiut	267.168.000 kr.
Nuuk	1.060.137.000 kr.
Maniitsoq	153.394.000 kr.
Sisimiut	103.304.000 kr.
Kangaatsiaq	1.409.000 kr.
Aasiaat	206.472.000 kr.
Qasigiannnguit	46.108.000 kr.
Ilulissat	102.936.000 kr.
Qeqertarsuaq	14.629.000 kr.
Uummannaq	4.141.000 kr.
Upernavik	1.670.000 kr.
Qaanaaq	1.085.000 kr.
Tasiilaq	-
Ittoqqortoormiut	-
Katillugit / I alt	2.165.193.000 kr.

Oqartussat inissiaataasa attartortittakkat amerlanerpaartaasa piffissami 1960-imit 1990-imut sananeqarsimanerat, taamaalillunilu kommuninit pigineqartunit ataatsimut isigalugu pisoqaanerunerat, tassunga atatillugu eqqumaffigineqassaaq.

Takussutissiaq 4.2-mi Namminersorlutik Oqartussat inissiaataasa qanoq issusaanut tunngasut nalunaarsorneqartut takussutissiarineqarput. Naliliinermut najoqqutassaq 1-imit (pitsaanerpaaq) 5-imut

Figur 4.2 illustrerer den registrerede tilstandskarakter af Selvstyrets boliger. Der er anvendt en skala med karaktererne 1 (bedst) til 5 (dårligst). Af figur 4.2 fremgår det, at de dårligste af Selvstyrets lejeboliger er beliggende i Nuuk og Paamiut. Det er logisk i forhold til opførelsestidspunktet, idet det primært var i Nuuk og Paamiut, der blev etableret /

(ajornerpaaq) atorneqarpoq. Takussutis-siaq 4.2-mi takuneqarsinnaavoq Namminersorlutik Oqartussat inissiaatai attartortittakkat ajornerasai Nuummi aamma Paamiuni inissisimasut. Piffissamut sananeqarfiannut tunngatillugu tamanna pissusissamisoortutut eqqarsaatigineqarpoq, tassami 1950-ikkunni aamma 1960-ikkunni pingaartumik Nuummi aamma Paamiuni inissiat attartortittakkat sananeqarmata / annertusarneqarmata.

Inissiat pisoqaaneruppata, taakkua qanoq issusaat ajornerusartoq, aserfallatsaaliuinermit qanoq issusaannik nalilersuinermit nutartikkamit paasissutissat nalunaarsukkat ersarissumik takutippaat. Inissiat attartortittakkat kommuninit pigineqartut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuniit nutaanerupput. Kommunit inissiaatai attartortittakkat Namminersorlutik Oqartussat inissiaataannit attartortittakkanit agguaqatigiissillugu ukiut 20-t missaannik nutaanerupput. Tamatuma kingunerisaa-nik kommunit inissiaatai pisoqaassusertik pissutiginnarlugu pitsaanerupput.

Kinguaattoorutit annertunerpaartai Nuummi aamma Paamiuni inissisimasut takussutis-siaq 4.3-imi takuneqarsinnaavoq, tamannalu Namminersorlutik Oqartussat inissiaataasa attartortittakkat illoqarfinni marlunni taakkunani 1950-ikkunni aamma 1960-ikkunni sananeqarsimanerannut tunngatillugu, matuma siuliani taaneqartutut, naapertuulluarpog.

Aserfallatsaaliuinermit iluarsaassiner-milu pingaarnersuineq pitsanngor-saanerlu

Allakkiami Ineqarnermit iluarsaaqqinnis-samut aallaavigineqartumit aserfallatsaaliuinermit kinguaattoorutit siunissami ineriartornissaannut periarfissatut ilusilikkat assigiinngitsut paasinarsisinnerqarput aammalu pingaarnersuinermit tunngaviusussat siunnersuutigineqarlutik.

udbygget lejeboliger i 1950'erne og 1960'erne.

Data fra den opdaterede vurdering af vedligeholdelsestilstanden, viser en tydelig tendens til, at jo ældre boligerne er, desto dårligere er deres tilstand. De kommunalt ejede udlejningsboliger er yngre end Selvstyrets. Den kommunale lejeboligmasse er i gennemsnit ca. 20 år yngre end Selvstyrets. Dette betyder, at den kommunale boligmasse allerede på grund af alder generelt er i bedre stand.

Af Figur 4.3 fremgår det, at størstedelen af efterslæbet er koncentreret i Nuuk og i Paamiut, hvilket som ovenfor nævnt stemmer fint overens med det forhold, at de fleste af Selvstyrets lejeboliger i de to byer blev opført i 1950'erne og 1960'erne.

Prioritering og optimering af vedligehold og renovering

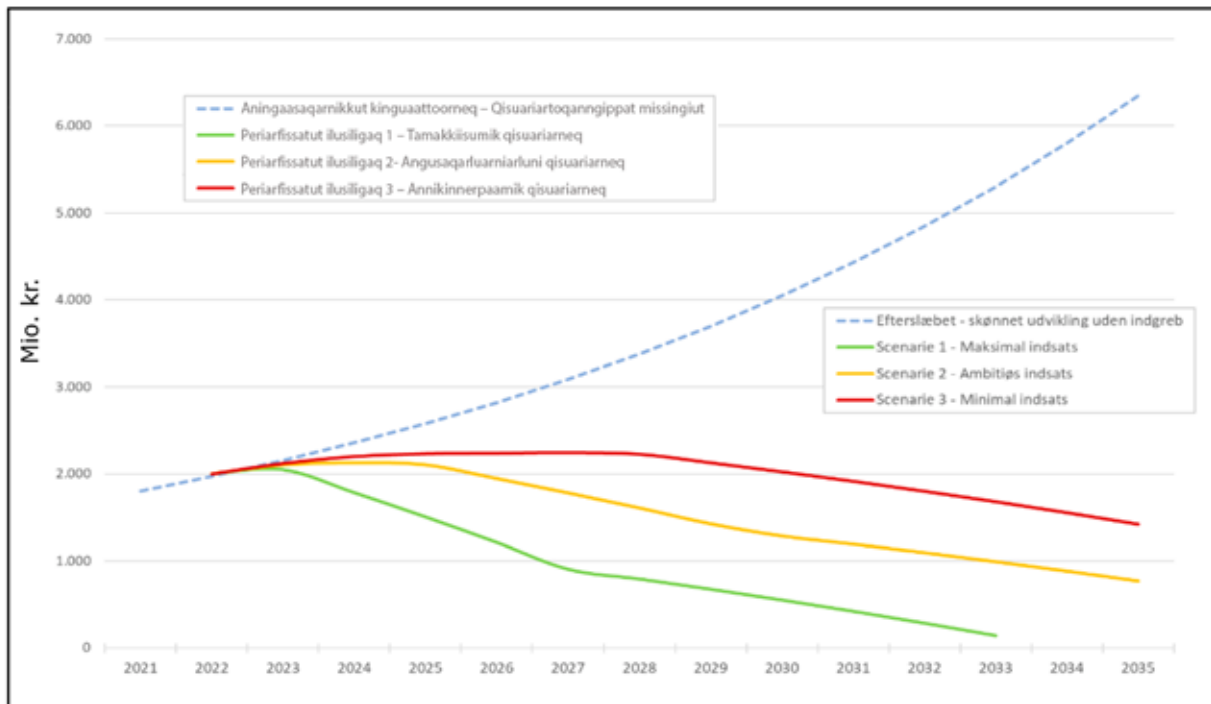
Notatet Udgangspunktet for den kommende boligreform belyser forskellige scenarier for den fremtidige udvikling af vedligeholdelseefterslæbet og foreslår prioriteringsprincipper.

4.4

Aserfallatsaaliuisimannginnerup annikillisinnisaanut ineriartornerup periarfissatut ilusilikkat

Skønnet udvikling og scenarier for nedbringelse af manglende vedligehold

Najoqqutaq: Ineqarnermi iluarsaaqqinnissamut aallaavineqartoq, Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik.

Kilde: Udgangspunktet for den kommende boligreform, Departementet for Boliger og Infrastruktur.

Aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit ili-uuseqarfiginissaannut periarfissatut ilusilikkat assigiinngitsut 4-t ineriartornissaannut missingersuineq Takussutissiaq 4.4-mi takutinneqarpoq. Tassani takutinneqarpoq, aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit ili-uuseqarfiginissaannut utaqqinerup sivi-soriartornerani, ukiut ingerlaneranni aningaasartuutit amerliartuinnartussaasut. Takussutissiami titarnermi kittorartaartumi takuneqarsinnaasut, aserfallatsaaliuiner mi kinguaattoorutit sukkaasuumik sukka-sikkiartornissaat naatsorsuutigineqarpoq aammalu ajornerpaamik pisoqarpat, pitsaanerulertoqangippat aquneqarsinnaajunnaarnissaat aarlerinaateqartoq.

Malugeqquneqassaaq, periarfissatut ilusiliaq 1-i tamakkiisumik iner neqassappat, suliaasaqarfimmik annertusaanissaq, kii-salu suliaasaqarfimmik pingaarnersiuisa-saq pisariaqarput.

Takussutissiami 4.5-imi takuneqarsinnaasut, annerpaamik suliniuteqarnermi

Figur 4.4 viser den skønnede udvikling af de 4 forskellige scenarier til håndtering af vedligeholdelseefterslæbet. Den illustrerer, at jo længere man venter med at håndtere vedligeholdelseefterslæbet, jo flere udgifter vil der støde til over årene. Som det ses af figuren ved den stiplede linje, forventes vedligeholdelseefterslæbet at accelerere ganske hurtigt og i værste fald kan risikere at komme ud af kontrol, hvis der ikke sker nogen forbedring.

Det skal bemærkes, at gennemførelse af scenarie 1 med den maksimale indsats forudsætter, at der opbygges en øget kapacitet i branchen, samt at der foretages en prioritering på området.

4.5	Periarfissatut ilusilikkap 1-ip, 2-p aamma 3-p imminnut sanilliunneqarnerat	Sammenligning af scenarie 1, 2 og 3
------------	---	--

Periarfissatut ilusiligaq	Aningaasalersuinissamut pisariaqartitsineq tamarmiusoq miss.	Aserfallatsaaliuisi-mannginneq annikillisinneqarpoq (2023-p aallartinnerani)
Scenarie	Samlet finansieringsbehov	Manglende vedligeholdelse nedbragt (start i 2023)
1. Annerpaamik suliniuteqarneq / 1. Maksimal indsats	ca. 3,8 mia. kr.	Ukiut 10 qaangiuppata – 2033 Om 10 år – 2033
2. Anguniagaqarfiusu mik suliniuteqarneq / 2. Ambitiøs indsats	ca. 5,0 mia. kr.	Ukiut 15 qaangiuppata – 2038 Om 15 år – 2038
3. Minnerpaamik suliniuteqarneq / 3. Minimal indsats	ca. 6,2 - 6,3 mia. kr.	Ukiut 20 qaangiuppata – 2043 Om 20 år – 2043

Najoqqutaq: Ineqarnermi iluarsaaqqinnissamut aallaavineqartoq, Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik.

Kilde: Udgangspunktet for den kommende boligreform, Departementet for Boliger og Infrastruktur.

aserfallatsaaliuinermermi kinguaattoorutit ukiut 10-t missaasa qaangiunneranni annikillisinneqarsinnaassapput, 3,8 mia. koruunit missaannik aningaasalersuinermut pisariaqartitsineq ataatsimut katillugu annertussuseqalerlutik. Kisiannili minnerpaamik suliniuteqarnermi ukiut 20-t qaangiunneranni annertunerujussuarnik aningaasartuuteqarluni aserfallatsaaliuinermermi kinguaattoorutit aatsaat annikillisinneqarsinnaassapput.

Ukiut marlussuit tulliuttut iluanni iluarsaasinermik suliasat tamarmik ingerlanneqarnissaannut isumalluutissaqanngimmat (aningaasassat imaluunniit pisinnaasat), suliniuteqarnissamut pingaarnersuinissaq pisariaqartinneqarpoq. Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik pingaarnersuinermermut ilusilianik suliaraqarpoq, tassani aserfallatsaaliuisoqannginnerata iliuseqarfigneqarnissaa immikkoortunut pingasunut agguarneqarluni,

Som det ses af Figur 4.5, vil en maksimal indsats kunne nedbringe vedligeholdelseefterslæbet om ca. 10 år med et samlet finansieringsbehov på ca. 3,8 mia. kr. En minimal indsats vil derimod først nedbringe vedligeholdelseefterslæbet om 20 år til en langt større omkostning.

Idet der ikke er ressourcer (hverken midler eller kapacitet) til at gennemføre alle renoveringsopgaver inden for de næste par år er der behov for at prioritere indsatsen. Departementet for Boliger og Infrastruktur arbejder ud for en prioriteringsmodel, hvor håndtering af manglende vedligeholdelse inddeles i tre faser hvor det prioriteres at bremse accelerationen af efterslæbet. De tre faser er:

kinguaattoorutit sukkatsikkiartornerisa unikaallatsinnissaa pingaarnersiui-nermi salliutinneqarluni. Immikkoortut pingasut taakkua tassaapput:

- *Immikkoortoq 1:* Aserfallatsaaliu- inginnerup sukkatsikkiartornerata unitsinneqassaaq. Suliniutissat nuk- inginnarnerpaat sularinerisigut pisoq unitsinneqarpoq.
- *Immikkoortoq 2:* Pisoqunitsinneqarpoq, aammalu iluarsaassinissamik pisaria- qartitsineq annertusiartunngilaq. Im- mikkoortumi tassani suliassat nuking- narpallaanngitsut, immikkoortoq 1-imiin- natik, ukkatarineqassapput.
- *Immikkoortoq 3:* Iluarsaassinissamik pisariaqartitsineq annikillisinneqarpoq, aammalu PPV oqimaaqatigiissinneqaler- poq piujuartussanngortinneqarlunilu. Tamatuma kingorna ingerlaavartumik aserfallatsaaliuisoqassaaq aammalu nutaanik kinguaattooruteqalinnginnis- samut pisariaqartumik pingaarnersi- uisoqassalluni.

Maannakkut aaqqissuussaanermi ani- gorniagassat

Ullumikkut iluarsaassinissamut ani- ngaasaliissutit, aningaasanut inatsimmi ineqarnermut suliassaqarfimmiitineqar- tut, naapertuunnerpaamik atorluarneqan- ngillat, tassami suliqaartuusussat arlallit tassaniimmata.

Immikkoortortat suliassamik aalajanger- simasumik suliassaqartut amerlanerup- pata, suliassat naalakkersuisoqarfinit akisussaasuusunit aningaasalersorneqar- tut aamma ineqarnermut suliassaqarfim- mi PPV-mi suliniutit pilersaarutigineqartut ataqatigiissaarneqarnissaat anigorniagas- sartaqarnerulertussaapput.

Maannakkut ineqarnermut suliassaqar- fimmi aningaasaqarnikkut killissaliussani tamarmiusuni marloqiusamik allaffis- sorneq pitsanngortinneqarsinnaassaaq, taamaalilluni suliassaqarfimmi aningaasa- qarnermut taamatullu sunniuteqarlu- artumik suliniuteqarnerup attartortunit misigineqarnerani, killissaliussat pit- saanerulersinneqarsinnaallutik. Naliliiso- qarpoq aningaasaliissutit tamarmiusut

- *Fase 1:* Stop accelerationen af manglende vedligehold. Kurven skal knækkes ved at foretage de mest akutte til- tag.
- *Fase 2:* Kurven er knækket, og renoveringsbehovet vokser ikke. Der fokuseres i denne fase på de opgaver, der ikke er så akutte, at de lå i fase 1.
- *Fase 3:* Renoveringsbehovet er nedbragt, og der er opnået balance og bæredygtig PPV. Herefter foretages der løbende vedligehold og nød- vendig prioritering for at und- gå opbygning af nyt efter- slæb.

Udfordringer med den nu- værende organisering

I dag udnyttes renoveringsbevil- lingerne, der er tilknyttet bolig- området på finansloven, ikke på den mest hensigtsmæssige vis, da der er flere aktører ind over.

Jo flere enheder, der er inde over en given opgave, jo større er ud- fordringen med koordination af projekter finansieret af ressort- departementet og PPV-projekter planlagt på boligområdet.

Den nuværende dobbeltadminist- ration på de samlede økono- miske rammer på boligom- rådet, vil kunne effektiviseres, så der kan opnås bedre rammer for såvel økonomien på området som lejernes oplevelse af en effektiv indsats. Det er vurderin- gen, at der igennem en bedre administration af de samlede bevillinger, vil kunne opnås be- sparelser på administrative res- sourcer, samt sikres en bedre koordination af midler, der an- vendes til PPV og renovering, jf. også nedenstående.

pitsaanerusunik allaffissornikkut aqunneqarnerisigut allaffissornikkut isumalluutit sipaarfigineqarsinnaassasut, kiisalu aningaasat PPV-mut iluarsaassinermullu ator-neqartut pitsaanerusunik ataqaatigiissaar-neqarnissaat qulakkeerneqarsinnaasoq, takukkit matuma kinguliani allassimasut.

- Immikkoortortaqaqfeerarpasuit immikkoortortaqaqfinni ataasiakkaani aningaasaqarnerup sunnertianeramik malitseqartarput
- Siunertamut aalajangersimasumut il-luartaitsinertut ittunik naapertuutinngit-sumik aningaasaatinik pituttuineq
- Ungasissumut PPV-nut pisariaqar-titsinerup naammassinissaanut pisaria-qartumik patajaassuseqartitsisoqan-gilaq
- Inissianut amerlavallaanngitsunut al-laffissornikkut aqutsisut pingasut pisa-riaqanngitsumik immikkut aningaasar-tuuteqarfiupput
- IT atorlugu periaatsit marluk aammalu ingerlatsinermut pisinnaatitsissutinul-lu aningaasartuuteqarnerit pingasut ataatsimut tunngassutillit, pitsaaner-paasussanut sanilliullugu annertuneru-sumik aningaasartuuteqarnermik malit-seqarput
- Taamatuttaaq allaffissornikkut aqutsi-sut tamarmik nammineerlutik teknik-kinut immikkoortortaqaqarput, *best practice*-nik paarlaasseqatigiittanngit-sunik aammalu tamarmik immikkut periaaseqarlutillu tulleriissaartumik pitsaanerpaanngikkaluartumik aaqqis-suussisimasunik

Eqikkaaneq

Inissianut attartortittakkanut suliassaqaq-fimmi Ineqarnermi iluarsaaqqinnissamut aallaavigineqartoq naapertorlugu Kalaallit Nunaanni inissiat attartortittakkat tamar-mik annertunerusumik misissorneqarput qanoq issusaallu nalunaarsorneqarlutik. Qanoq issusaannut kiisalu ingerlatsiner-mut aserfallatsaaliuinemullu (PPV — piffis-sakkaartumik pilersaarutaasumik aserfal-latsaaliuineq) tunngatillugu paasissutissat tamarmik Paasissutissiinermut pilersaar-u-sionermullu atortussami, IPV-mi, nalu-

- Mange små afdelinger medfører en sårbar økonomi i den enkelte afdeling
- En uhensigtsmæssig kapitalbinding i form af formålsbestemte hensættelser
- Der er ikke den fornødne robusthed til at imødekomme de langsigtede behov for PPV
- Tre administratorer er en unødvendig ekstra omkostning på en forholdsvis lille boligmasse
- To IT-systemer og tre gange drifts- og licensomkostninger til samme, medfører større omkostninger til administration, end hvad er optimalt
- Hver administration har ligeledes egen teknisk afdeling, der ikke udveksler *best practice* og har hver deres metode og systematik, der ikke nødvendigvis er optimal

Opsummering

På lejeboligområdet har man i henhold til Udgangspunktet for den kommende boligreform foretaget en større gennemgang og tilstandregistrering af næsten alle lejeboliger i Grønland. Alle data mht. tilstand samt udgifter til drift og vedligeholdelse (PPV — periodisk planlagt vedligehold) er blevet registreret i Informations- og planlægningsværktøjet IPV. Herved skabes et samlet overblik på tværs af afdelinger, byer, kommuner og nationalt. Rent metodisk er der således tale om, at de enkelte bygningsdele undergår en konkret vurdering, ofte en besigtigelse eller lignende, der indtastes i IPV-databasen.

Med andre ord er der **ikke** tale om et beregnet efterslæb, opgjort som en teoretisk beregnet

naarsorneqarput. Taamaaliornermi im-mikkoortortaqaarfiit, illoqarfiit, kommunit nunamilu namminermi tamaasa akimor-lugit ataatsimoortumik takussutissaqa-lerpoq. Taamaalilluni periaatsitigut illut sannai ataasiakkaat ataasiakkaatigut nalilersorneqartut tassani pineqarpoq, amerlanertigut takusaanermi assigisaani-luunniit IPV-nut qarasaasiami paasissu-tissaasivimmi ikkussuisoqartarluni. Alla-tut oqaatigalugu kinguaattoorutit naatsor-sorneqarnerat, ukiuni ataasiakkaani nalikil-liliinerit aningaasaleeqqinnerillu assigiin-gissutaat eqqarsaatersuutaannakkut naatsorsuinertut naatsorsorneqarnerat tassani ***pineqanngilaq***.

Allakkiami *Ineqarnermi iluarsaaqqinnis-samut aallaavigineqartoq*, allassimavoq inissianik aserfallatsaaliuinissaq pingaar-nersiuinermi salliutinneqarsimangitsoq, pingaartumik ukiorpassuarni suliasaqa-rfiup amigartumik aningaasalersorneqar-simanera pissutaalluni. Tamatumunnga pingaartumik ineqarnermut akiliutinit iser-titat appasippallaarnerat pissutaavoq, tas-sami pisortat inissiaataanni attartortittak-kani aningaasartuutiviusunut aammalu aserfallatsaaliuinissamut pissusiviusuni pisariaqartitsinermit sanilliullugu ineqar-nermut akiliutit piviusuunngitsumik poli-tikkikkut aalajangersagaammata. Ineqarnermut akiliutinit isertitat aammalu aserfallatsaaliuinissamut pisariaqartit-sinerup matussusernissaanut aningaasas-sat pisariaqartinneqartut nikingassutaat allaniit aningaasalersorneqarsimangilaq.

forskel mellem afskrivninger og reinvesteringer i de enkelte år.

I notatet *Udgangspunktet for den kommende boligreform* anføres det, at vedligehold af boligerne har været underpriori-teret, primært på grund af om-rådets underfinansiering i en år-række. Det skyldes primært for lave huslejeindtægter, idet der er en politisk fastsat kunstig lav hus-leje i de offentlige udlejningsboli-ger i forhold til de faktiske ud-gifter og det faktiske behov for vedligeholdelse. Gabet mellem huslejeindtægten og de nødven-dige midler for at dække vedlige-holdelsesbehovet har ikke været finansieret andetsteds.

4.6	Namminersorlutik Oqartussat kommunillu inissiaataannut attartortittakkanut aserfallatsaaliuinermit kinguaattoorutit naatsorsorneqarnerat (Kommuneqarfik Sermersooq ilanngunnagu)	Vedligeholdelsesefter- slæbet for Selvstyrets og kommunernes lejeboliger (eksklusiv Kommuneqarfik Sermersooq)
Inissiat attartortittakkat / Lejeboliger		2.400 – 2.510 mio. kr.

Najoqqutaq: Ineqarnermi iluarsaaqqinnissamut aallaavi-gineqartoq, Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalak-kersuisoqarfik.

Kilde: Udgangspunktet for den kommende boligreform, Departementet for Boliger og Infrastruktur.

4.2.3 Nukissiamik imermillu pilersuinermut suliassaqarfik

Nukissiorfiit suliffeqarfittut imminut ingerlatsitatut sinneqartooruteqarnissaa siunertaasimangilaq, kisianni tamatumunga taarsiullugu, kiffartuussinissamut pi-umasaqaatinut naapertuuttumik, soorlu tikikkuminassutsimut, pilersuinerup isumannaatsuunissaanut pitsaassutsinullu pi-umasaqaatinut, assersuutigalugu erngup imerneqarsinnaasup pitsaassusaanut, Kalaallit Nunaanni sapinngisamik akikin-nerpaamik innaallagissamik, imermik kias-sarnermilu pilersuinissaq siunertaasimal-luni.

Suliffeqarfik nukissamik pilersuineq pil-lugu Inatsisartut peqqussutaat nr. 14, 6. november 1997-imeersoq naapertor-lugu illoqarfinni nunaqarfinnilu atuisar-tunut innaallagissamik ungasianiillu kias-sarnermik pilersuinermik attassinissamut pisussaaffeqarpoq. Nukissiorfiit taama-tuttaaq imermik pilersuineq pillugu Inatsi-sartut peqqussutaat nr. 10, 19. november 2007-imeersoq naapertorlugu illoqarfinni nunaqarfinnilu atuisartunut sunniuteqar-luurtumik naammattumillu imermik pilersuinermik attassinissamik pisussaaffeqar-poq.

Nukissiorfiit ataatsimut isigalugu illoqar-finni nunaqarfinnilu atuisartunut innaal-lagiassamik, imermik kiassarnermillu sunniuteqarluurtumik isumannaatsumil-lu pilersuinerup attatiinnarnissaanut isu-mannaallisaanermut periusissiamik suli-aqarnissamik pisussaaffeqarpoq.

Pisussaaffeqarnerit atuunneranni tun-gaviusumik pilersuinermik siunerta-nut tunngatillugu sunniuteqarluurtumik atorsinnaalluurtumillu aamma ajornar-toornermik pisoqartillugu aamma pilersuisinnaanissaq ataqqillugu, Nukissiorfiit tunisassiornermut periaaseqartussaavoq.

Suliassaqarfimmu immikkoortumut pilersaarut atuuttoq, Nukissiamik imermillu pilersuinermut immikkoortumut pilersaarut, nutarterneqassasoq pilersaarutigineqar-poq. Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutinut Avatangiisinullu

4.2.3 Energi- og vandforsyningsområdet

Nukissiorfiit har som nettostyret virksomhed ikke til formål at generere et overskud, men skal i stedet forsyne Grønland billigst muligt med el, vand og varme i overensstemmelse med servicekrav som tilgængelighed, forsyningsikkerhed og kvalitetskrav eksempelvis drikkevandskvalitet.

Virksomheden er i henhold til Landstingsforordning om energiforsyning nr. 14. af 6. november 1997 forpligtet til at opretholde en effektiv el- og fjernvarmeforsyning til forbrugerne i byer og bygder. Nukissiorfiit er ligeledes forpligtet af at opretholde en effektiv og tilstrækkelig vandforsyning til forbrugere i byer og bygder i henhold til Landstingsforordning nr. 10 af 19. november 2007 om vandforsyning.

Nukissiorfiit er generelt forpligtet til at udarbejde en sikkerhedsstrategi for opretholdelsen af en effektiv og sikker forsyning af el, vand og varme til forbrugere i byer og bygder.

Forpligtelserne indebærer grundlæggende, at Nukissiorfiit har et produktionsapparat, der er effektivt og funktionsdygtigt i forhold til de forsyningsmæssige formål og i respekt for, at der også skal kunne forsynes i nødstilfælde.

Den eksisterende sektorplan for området, Sektorplan for energi- og vandforsyning, planlægges opdateret. Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø er i færd med at udarbejde Sektorplan for drikkevandsforsyning, som forventes udarbejdet i løbet af 2023 samt en Sektorplan for energi og grøn omstilling, som planlægges fremlagt i løbet af 2024.

Naalakkersuisoqarfiup imermik imerneqarsinnaasumik pilersuinermut immikkoortumut pilersaarummik, 2023-p ingerlanerani suliarineqartussatut naatsorsuutigineqartumik kiisalu Nukissiamut mingutsitsinngitsumullu allanngoriartortitsinermut immikkoortumut pilersaarummik, 2024-p ingerlanerani saqqummiunneqartussatut pilersaarutigineqartumik, suliaqaleruttorpoq.

Suliffeqarfiup pigisaasa nalillit aserfallatsaaliorneqarnerat

Innaallagissamik, imermik kiassarnermillu pilersuinermut akigititat tamarmik Naalakkersuisunut saqqummiunneqartussaapput, taakkualu atuutilinnginnerminni Naalakkersuisunit akuersissuteqarfigineqartussaallutik.

Sullitat innaallagissamik, imermik kiassarnermillu atuinerminnut akiliutaat, aningaasanut inatsisikkoortumik kontup pingaarnep 73.94.02 Nukissiorfiit, ataanni tapiissutitut aningaasaliissutit ilanngullugit suliffeqarfiup ingerlatsinerup aamma nioqqutissanik atuinermut (pingaartumik uulia) aningaasartuutit, aningaasarsianut sulisunullu aningaasartuutit, aningaasaqarnikkut aningaasartuutit, iluarsaassinermut aserfallatsaaliuiner-mullu aningaasartuutit, aningaasaliinerit aningaasaleeqqinnerillu akilernissaasa qulakkeersinnaanissaannut pisariaqartunut, isertitanut tunngaviupput.

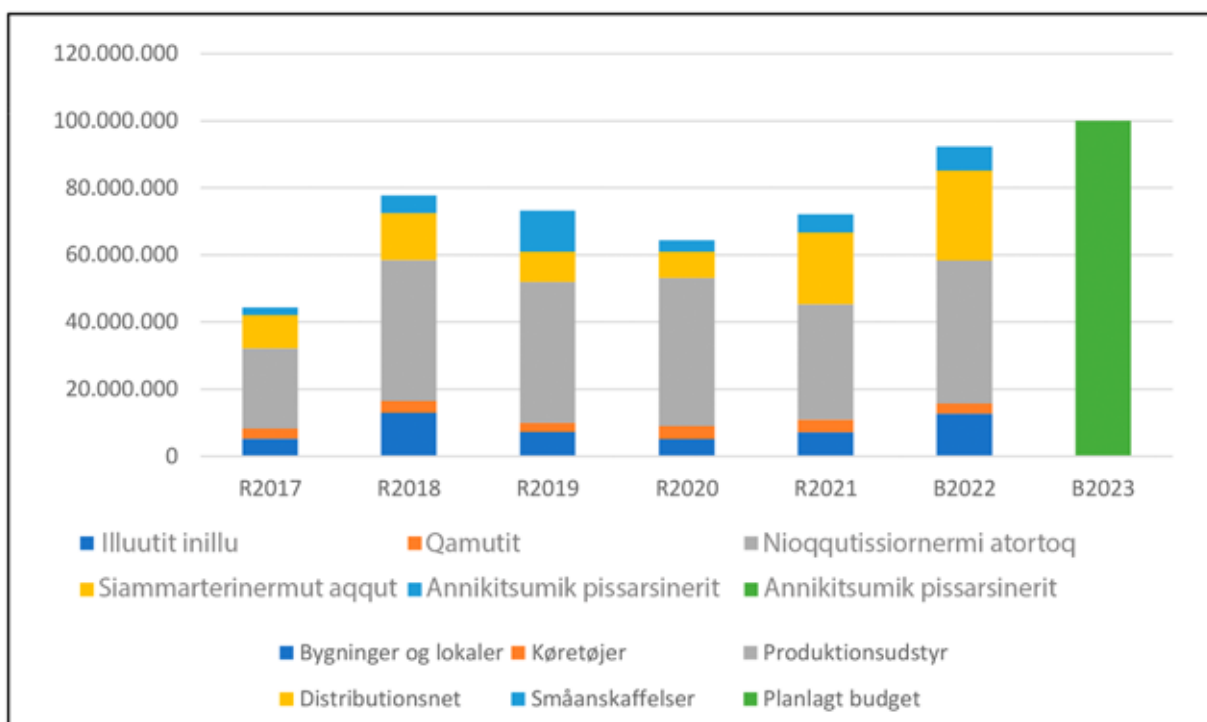
Nukissiorfiit 2022-mut ingerlatsinermut aserfallatsaaliuiner-mullu aningaasartuutissanut 92 mio. koruuninik missingersuusi-orneqarput. Taakkua ukiunut kinguller-nut 6-inut sanilliullugu malunnaatilimmik pingaarnersiui-nermi salliutinneqarput, tassani suliffeqarfiup ukiumut agguaqatigiissillugu 50-60 mio. koruuninik anner-tussusilinnik aserfallatsaaliuiner-mi sulias-sanut aningaasartuutit akilersimallugit. Nukissiorfiit siunissami aserfallatsaaliu-nermut aningaasartuutissanut ukiu-mut 100 mio. koruuninik missingersuusi-ortarnissaq naatsorsuutigaa, taakkua Nukissiorfiit Deloitte-p oqaloqatigineqar-nera tunngavigalugu piujuartussatut anertussuseqartut naliliilluni.

Vedligeholdelsen af virksomhedens aktiver

Alle takster for forsyning af el, vand og varme skal forelægges Naalakkersuisut og godkendes af Naalakkersuisut, inden de træder i kraft.

Kundernes betalinger af deres forbrug af el, vand og varme danner sammen med en tilskudsbevilling over finansloven under hovedkonto 73.94.02 Nukissiorfiit det indtjeningsgrundlag, der er nødvendigt for at virksomheden kan sikre den daglige drift og afholde omkostninger til vareforbrug (primært olie), løn- og personaleomkostninger, finansielle omkostninger, reparations- og vedligeholdelsesomkostninger, investeringer og reinvesteringer.

Nukissiorfiit har for 2022 bud-getteret med 92 mio. kr. til drift- og vedligeholdelsesomkostningerne. Dette er en markant prioritering i forhold til de seneste 6 år, hvor virksomheden gennemsnitligt har afholdt ud-gifter til vedligeholdelsesopgaver i størrelsesordenen 50-60 mio. kr. årligt. Nukissiorfiit forventer fremadrettet at budgettere med 100 mio. kr. årligt til vedligeholdelsesomkostninger, som Nukis-siorfiit på baggrund af drøftelser med Deloitte har vurderet til at være på et bæredygtigt niveau.

Najoqqutaq: Nukissiorfiit.

Kilde: Nukissiorfiit.

Takussutissaq 4.7-imi 2017-imiilli aserfallatsaaliuiner mut aningaasartuutit ineriartorsimanerat takutinneqarpoq. Ukiuni kingullerni aserfallatsaaliuiner mut aningaasassanik qaffasinnerujussuarnik pingaarnersiui nermi salliutitsisoqartoq tassani pineqarpoq.

Aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit

Pitsaanerpaamik isigissagaanni aningaasaleeqqinnerit pilersaarutit aalajangersimasut aallaavigalugit aqqissuunneqartarput, taakkua pisariaqartitsineq malillugu ingerlaavartumik naleqqussarneqartarlutik – ilanngullugu assersuutigalugu aserfallatsaaliuiner mut aningaasartuutissat annertusisut paasineqassappat.

Aningaasaleeqqinnernut piujuartussatut annertussuseqartitsineq, ukiumut nalikilliliinerit aningaasaleeqqinnernik ingerlaavartumik pingaarnersiui nermi salliutitsisoqartoq takussutissaasinnaanerat, naatsorsuutigineqarnera tunngavigineqarpoq. Periaatsimi tassani sanaartukkanut

Figur 4.7 viser udviklingen af vedligeholdelsesomkostningerne siden 2017. Der er tale om en væsentlig højere prioritering af midler til vedligeholdelse i de seneste år.

Reinvesteringsefterslæb

Ideelt set tilrettelægges reinvesteringer ud fra konkrete planer, der løbende tilpasses efter behov – herunder såfremt der eksempelvis konstateres øgede omkostninger til vedligeholdelse.

Et bæredygtigt niveau for reinvesteringer hviler grundlæggende på den antagelse, at de årlige afskrivninger kan tages som udtryk for en løbende prioritering af reinvesteringerne. Denne metode kan overvurdere reinvesteringsbehovet for nye anlæg og undervurdere reinvesteringsbehovet for ældre anlæg.

nutaanut aningaasaleeqqinnissamik pisariaqartitsineq annertunaarlugu nalilernerqarsinnaavoq aammalu sanaartukkanut pisoqqanut aningaasaleeqqinnissamik pisariaqartitsineq annikinaarlugu nalilernerqarsinnaalluni.

Nukissiorfiit inoqarfinit 70-ingajannit Nukissiorfiit sinniisoqarfigisaannit naliliinerit nalunaarutigineqartut aalajangersimasut tunngavigalugit aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit naatsorsorpaat. Nalillineq taanna taamaallaat Nukissiorfiit nammineq sulisuinit naliliiffigineqarpoq.

Nukissiorfiit sanaartugaataannik misisuinerup taassuma kingorna Nukissiorfiit

Nukissiorfiit har opgjort reinvesteringsefterslæbet på baggrund af konkrete indmeldte vurderinger fra de knap 70 bosteder, hvor Nukissiorfiit er repræsenteret. Det er en vurdering, der alene er foretaget af Nukissiorfiits egne medarbejdere.

Efter denne gennemgang af Nukissiorfiits anlæg, er det Nukissiorfiits vurdering, at der er et faktisk reinvesteringsefterslæb på 2,4 mia. kr. Dette forhold er med til at nødvendiggøre en ajourføring af den eksisterende sektorplan for området.

4.8	2020-mi Nukissiorfiit aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutaannut nalunaarsuut	Oversigt over Nukissiorfiits reinvesteringsefterslæb 2020
------------	---	--

Sanaartugaatit	mio. kr.	Anlægsgruppe
Innaallagiamut aqquersuutit	284	Elledningsnet
Innaallagissiorfiit	46	Elværker
Ungasaniit kiassarnermut aqquersuutit	306	Fjernvarmeledninger
Allaffiit illutai, toqqorsiviit, unnuisarfiit	55	Kontorbygninger, lagre, indkvarteringer
Nukissiorfiit	122	Kraftvarmeværker
Attaveqaatit/atassusiineq aamma sakkortusaaviit	141	Net/kobling og transformerstationer
Innaallagissiorfiit sillimmatit	287	Reserveelværker
Imermut suliarineqanngitsumut imeqarfiit	166	Råvandsanlæg
SRO	3	SRO
Imerkik maqitsiviit	14	Taphuse
Erngup nukinganik innaallagissiorfiit	18	Vandkraftanlæg
Imermut aqquersuutit	636	Vandledninger
Imermut tankit	34	Vandtanke
Imeqarfiit	177	Vandværker
Kiassaateqarfiit	99	Varmeværker
Katillugit	2.388	I alt

Najoqqutaq: Ingerlatsinermut kukkunersuineq, Nukissiorfiit. Deloitte, 2021.

Kilde: Forvaltningsrevision, Nukissiorfiit. Deloitte, 2021.

4.9	Nukissiorfiit aserfallat-saaliuinermi kinguaat-toorutinut takussutissiaq sumiiffinnut pilersuinerillu suussusaannut agguarlugit (kr.)	Oversigt over Nukissiorfiits vedligeholdelsesefterslæb fordelt på lokationer og forsyningstyper (kr.)
------------	---	--

Inoqarfik	Illuutit	Innaallagiaq	Imeqarneq	Kiassarneq	Katillugit
Bosted	Bygninger	EI	Vand	Varme	I alt
Nuuk	41.345.000	310.572.000	297.700.000	172.248.000	821.865.000
Nunaqarfiit katillugit / Bygder samlet	8.360.000	68.027.500	240.102.000	200.000	316.689.500
Sisimiut		69.500.000	77.780.000	120.550.000	267.830.000
Aasiaat		75.992.500	37.323.600	35.250.000	148.566.100
Uummanaq	8.500.000	72.400.000	61.400.000	1.000.000	143.300.000
Qaqortoq	2.750.000	43.655.000	39.450.000	51.650.000	137.505.000
Ilulissat		39.745.000	62.131.000	7.400.000	109.276.000
Narsaq	2.100.000	44.150.000	41.500.000		87.750.000
Upernavik	13.000.000	22.500.000	46.920.000		82.420.000
Nanortalik	3.500.000	13.825.000	49.650.000	8.200.000	75.175.000
Maniitsoq		38.450.000	15.500.000	3.580.000	57.530.000
Paamiut	8.000.000	16.792.500	6.650.000	210.000	31.652.500
Qeqertarsuaq	3.000.000	8.482.800	16.910.000		28.392.800
Tasiilaq		12.335.000	15.470.000		27.805.000
Qasigiannugit	9.000.000	2.695.000	11.360.000	2.700.000	25.755.000
Qaanaaq	1.700.000	460.000	8.470.000	2.000.000	12.630.000
Kangaatsiaq	70.000	4.525.000	945.000		5.540.000
Ittoqqortoormit		4.762.000	300.000		5.062.000
Katillugit / I alt	101.325.000	848.869.300	1.029.561.600	404.988.000	2.384.743.900

Najoqqutaq: Ingerlatsinermut kukkunersuineq tunngavigalugu suliarineqartoq, Nukissiorfiit. Deloitte 2021.

Kilde: Udarbejdet på baggrund af Forvaltningsrevision, Nukissiorfiit. Deloitte 2021.

naliliivoq pissusiviusuni aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit 2,4 mia koruuniusut. Pissutsit taakkua suliaqarfimmumut immikkoortumut pilersaarutip pioreersup iluarsineqarnissaanut pisariaqartitsilernerumut pisooqataapput.

Takussutissiaq 4.8-mi takuneqarsinnaavoq, aningaasaleeqqinnissamik pisariaqartitsinerup ilarujussua innaallagissamut, imermut kiassarnermullu aqqusersuutinik taarsersuinissamut tunngassuteqarpoq. Aningaasaleeqqinnissamut pisariaqartitsinerup affaata missaa taamaalilluni aqqusersuutitut attaveqaatitut tunngassuteqarpoq. Aqqusersuutitut attaveqaatit ilai assersuutigalugu saviminernik kuisanik suliaapput, maannakkut malitassat malillugu aqqusersuutit pilersinneqartussaappata atorineqartussaasimangikkaluarlutik. Takussutissiaq 4.9-mi kinguaattoorutit inoqarfimmut aammattaarlu pilersuinerup suussusaannut (illut, innaallagiasaq, imeq kiassarnerlu) agguagaapput. Takussutissiami tassani takuneqarsinnaavoq aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit amerlanerpaartai Nuummiittut (821 mio. kr.).

Naalakkersuisut 1. februar 2023 innaallagissamut akigititat 6%-imik qaffannissaat akueraat, Nukissiorfiit maannakkut ukiuumut 150 mio. koruuninit qaffasinnerusunik aningaasaleeqqissinnaanissaannut tamanna periarfissiissasoq naatsorsuutigineqarluni.

Eqikkaalluni

Nukissiorfiit naliliivoq pissusiviusuni aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit 2,4 mia. koruuniusut. Nukissiorfiit aningaasaqarnerata oqimaaqatigiissinneqaaqilernissaa, ilanngullugu aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit appartinneqarnissaat, pillugu Nukissiorfiit aamma Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutitut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfiup kiisalu Aningaasaqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfiup akornanni oqaloqatigiinneq ingerlanneqarpoq.

Af Figur 4.8 fremgår det, at en ganske stor del af reinvesteringsbehovet omhandler udskiftning af el-, vand- og varmeledninger. Omkring halvdelen af reinvesteringsbehovet vedrører således ledningsnettet. En del af vandledningsnettet er eksempelvis udført i støbejern, som man ikke ville have anvendt, hvis ledningerne skulle etableres efter nuværende standarder. I Figur 4.9 er efterslæbet opdelt på bosteder og tillige på forsyningstyper (bygninger, el, vand og varme). Af denne figur ses det, at langt det største reinvesteringsefterslæb er i Nuuk (821 mio. kr.).

Naalakkersuisut har godkendt en 6 % stigning af el-tariffen pr. 1. februar 2023, som forventes at give mulighed for, at Nukissiorfiit kan foretage reinvesteringer på et højere niveau end de nuværende 150 mio. kr. årligt.

Opsummerende

Nukissiorfiit vurderer, at der er et faktisk reinvesteringsefterslæb på 2,4 mia. kr. Der pågår en dialog mellem Nukissiorfiit og Departementet for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø samt Departementet for Finanser og Ligestilling om rebalancering af Nukissiorfiits økonomi, herunder nedbringning af reinvesteringsefterslæbet.

4.10	Nukissiamik imermillu pilersuinnermut suliassa-qarfimmut aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit naatsorsorneqarnerat	Opgørelse af reinvesteringsefterslæbet for energi- og vandforsyningsområdet
-------------	--	--

Nukissiamik imermillu pilersuineq / Energi- og vandforsyning	2.384 mio. kr.
--	-----------------------

Najoqqutarisaq: Ingerlatsinermut kukkunersuineq, Nukissiorfiit. Deloitte, 2021.

Kilde: Forvaltningsrevision, Nukissiorfiit. Deloitte, 2021.

4.2.4 Mittarfeqarnermut suliasaqarfik

Inatsisartut 2022-mi ukiaanerani ataatsimiinneranni Mittarfeqarfiit A/S pillugu Inatsisartut inatsisaat akuerineqarpoq. Tamatuma malitsigisaanik ingerlatseqatigiiffiit timmisartoqarfinnik piginnittut, sanaartortut imaluunniit ingerlatsisut KAIR Holding A/S-imi ataatsimoortinneqarput.

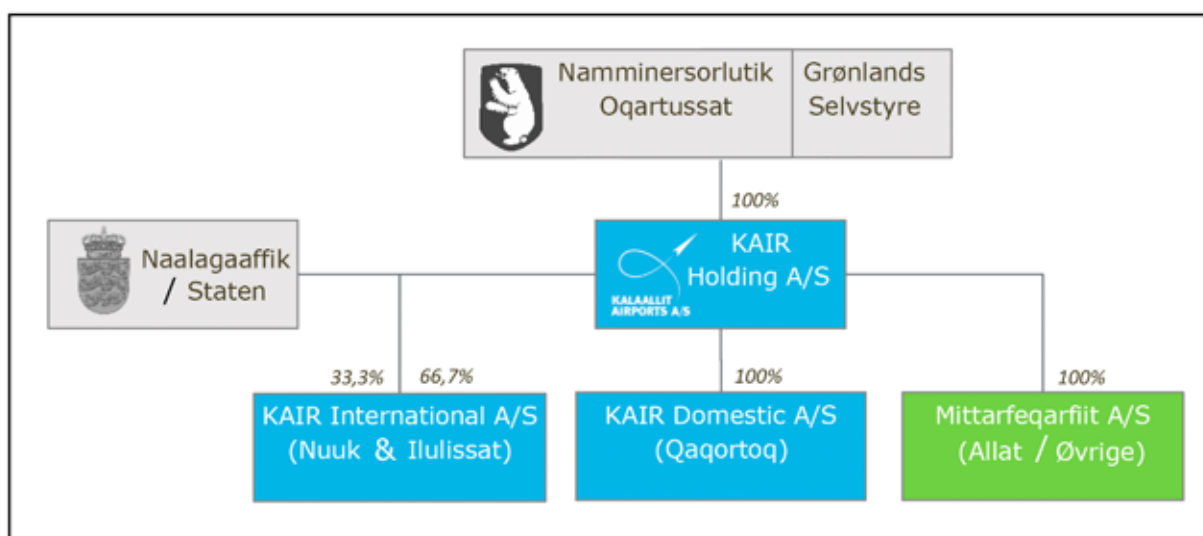
Ingerlatseqatigiiffiup aaqqissugaanera imatut isikkoqassasoq naatsorsuutigineqarpoq:

4.2.4 Lufthavnsområdet

På Inatsisartuts efterårssamling 2022 blev Inatsisartutlov om Mittarfeqarfiit A/S godkendt. Det medfører, at selskaber, der enten ejer, opfører eller driver flyvepladser samles i KAIR Holding A/S.

Selskabskonstruktionen forventes at se således ud:

4.11	KAIR Holding A/S-imit ingerlatseqatigiiffinnullu ataaniittunut takussutissiaq	Oversigt over KAIR Holding A/S og underliggende selskaber
-------------	---	--

Najoqqutarisaq: Mittarfeqarfiit A/S pillugu Inatsisartut inatsisaat, nassuiaatit nalinginnaasut.

Kilde: Inatsisartutlov om Mittarfeqarfiit A/S, de almindelige bemærkninger.

Takussutissiaq 4.11-mi Kalaallit Airports Gruppenimut ingerlatseqatigiiffiup ilusiligaanerata aqqissuussaanaera takutinneqarpoq, piginneqataassutit procentingorlugit takutinneqarlutik. Takussutissiami matuma siulianiittumi takuneqarsinnaasutut Kalaallit Airports Holding A/S ilanngullugillu KAIR Domestic A/S aamma Mittarfeqarfiit A/S Namminersorlutik Oqartussanit 100 %-imik pigineqartuupput.

Inatsimmut tassunga siunertaavoq nunarput tamakkerlugu suliffeqarfimmi aqqissuussaanaermi ataatsimi mittarfinnik ingerlatsinerup ataatsimoortinnissaa. Tamanna mianerisassanik arlalinnik isumannaarissaaq: Siullermik sulisut naammattunik piukkunnartunillu piginnaasaqarnissaannik qulakkeerinninnissaaq, aappaattut ingerlatsinermi aningaasaqarnerup annertunnginnissaata qulakkeernissaa kiisalu Nuummi, Ilulissani Qaqortumilu mittarfittaassat siunissami pilersaarusiorneqarneranni ingerlanneqarnerannilu angisuunik ingerlatsinerup iluaqutissartaqarnissaa.

Inatsisip akuerineqarnerani Mittarfeqarfiit aktiaatileqatigiiffinngortinneqarput, Kalaallit Airports Holding A/S-imi aallarniutitut akiliutigineqarluni. Inatsimmi aalajangersarneqarpoq Mittarfeqarfiit A/S niuerneramik tunngavilimmik ingerlanneqassasoq. Mittarfiit aallaaviatigut atuisunit aningaasalersugaagaluartut, naatsorsuutigineqarpoq siunissami timmisartoqarfiit mittarfiillu tapiiffigineqanngitsumik tunngavilimmik ingerlanneqarsinnaanngitsut, ingerlanneqarnissaat pillugu Mittarfeqarfiit A/S-imut kiffartuussinissamut isumaqatigiissuteqartoqassasoq. Kiffartuussinissamut isumaqatigiissutini ilaatigut siunissami pissusiviusuni aningaasaleeqqinnissamut pisariaqartitsineq sillimaffigineqassasoq, siunnerfigineqarpoq.

Mittarfeqarfiit A/S-imut kiffartuussinissamut isumaqatigiissutit erseqqinnerusumik ilusilersorneqarnerat Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik, Aningaasaqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik aamma Mittarfeqarfiit A/S akornanni suleqatigiinnikkut aalajangersarneqassaaq.

Figur 4.11 viser organiseringen af selskabskonstruktionen for Kalaallit Airports Gruppen med ejerskabsandele vist i procent. Som det fremgår af ovenstående figur, vil Kalaallit Airports Holding A/S og herunder KAIR Domestic A/S og Mittarfeqarfiit A/S være 100 % ejet af Grønlands Selvstyre.

Formålet med denne lov er at samle lufthavnsdriften i hele landet under samme virksomhedsorganisation. Det skal sikre flere hensyn: For det første at sikre tilstrækkelige og kvalificerede medarbejderkompetencer, for det andet at sikre en slank driftsøkonomi samt stordriftsfordele vedr. fremadrettet planlægning og driften af de kommende lufthavne i Nuuk, Ilulissat og Qaqortoq.

Med den vedtagne lov omdannes Mittarfeqarfiit til et aktieselskab, som indskydes i Kalaallit Airports Holding A/S. Lovgivningen fastslår, at Mittarfeqarfiit A/S skal drives på et forretningsmæssigt grundlag. Selvom lufthavne i udgangspunktet er brugerfinansierede, forudsættes det, at der fremover vil blive indgået servicekontrakter med Mittarfeqarfiit A/S om driften af de flyvepladser og lufthavne, der ikke er kommercielt grundlag for at drifte. Der lægges op til at servicekontrakterne bl.a. skal tage højde for det fremadrettede reelle reinvesteringsbehov.

Den nærmere udformning af servicekontrakterne med Mittarfeqarfiit A/S vil blive fastlagt i et samarbejde mellem Departementet for Boliger og Infrastruktur, Departementet for Finanser og Ligestilling og Mittarfeqarfiit A/S. Det forventes, at der med servicekontrakterne introduceres

Naatsorsuutigineqarpoq kiffartuussinissamut isumaqatigiissuteqarnermi nunat-sinni timmisartoqarfiit tamarmik ingerlanneqarnerannut aserfallatsaaliorneqarnerannullu ilusiliaq atuutsinneqalissasoq. Kiffartuussinissamut isumaqatigiissut 2023-mi qaammatit pingasukkaat siulliit ingerlaneranni isumaqatigiissutigineqasasooq naatsorsuutigineqarpoq.

Taamaattumik kiffartuussinissamut isumaqatigiissutissanut killissaliussat ersarinnerulersinnissaat siunertaralugu suliffeqarfimmi imminut ingerlatsitami, Mittarfeqarfinni, aserfallatsaaliuineri kinguaattoorutit annertussusaasa naatsorsorneqarnerisalu erseqqinnerusumik qimerloornissaat naleqqutissaaq.

Aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit

Suliffeqarfik namminersortitaq, Mittarfeqarfiit, paasissutissiivoq aserfallatsaaliuineri kinguaattoorutit 1.042 mio. koruuninut naatsorsorsimallugit. Aserfallatsaaliuineri kinguaattoorutit pissusiviusuni naatsorsorneqarnerat tassani pineqanngilaq, kisianni taamaallaat eqqarsaatersornikkut/aningaasaqarnikkut naatsorsorneqarsimallutik. Kinguaattoorutit naatsorsorneqartut tassani pineqarpoq, ukiuni ataasiakkaani nalikililiinerit aningaasaleeqqinnerillu nikingasutaattut eqqarsaatersornikkut naatsorsorneqarsimallutik. Taamaalillunipissusiviusuni kinguaattoorutinik ataasiakkaatigut naliliineq tassani pineqanngilaq, taama-tullu suliffeqarfiup sanaartugaataannut akiviusuni ineriartorneq sillimaffigineqarani. Mittarfeqarfiit aammattaaq paasissutissiivoq, mittarfinni timmisartoqarfinnilu ataasiakkaani aserfallatsaaliuineri kinguaattoorutit naatsorsorneqarnerannik soqaratik. Taamaalilluni assersuutigalugu NuummiIlulissanilumittarfinnimittarfeqarfiit maannakkut nutaatut sananeqartut ilanngunneqarsimanersut paasissutissiisoqanngilaq.

Mittarfeqarfiit suliffeqarfimmi atortuni siunissami aningaasaleeqqittarnissamut tulleriissaartumik ilusiliamik pilersitsisimavoq. Ilusiliaq taanna ukiorpassuarni atorineqarpoq, aammalu Mittarfeqarfiit

en model for drift og vedligehold af alle landets flyvepladser. Servicekontrakten forventes indgået i løbet af første kvartal af 2023.

Det er derfor relevant at se nærmere på omfanget og opgørelsen af vedligeholdelses-efterslæbet i den nettostyrede virksomhed, Mittarfeqarfiit, med henblik på at indkredse rammerne for kommende servicekontrakter.

Reinvesteringsefterslæb

Den nettostyrede virksomhed Mittarfeqarfiit har oplyst, at det har opgjort et vedligeholdelsesmæssigt efterslæb på 1.042 mio. kr. Der er ikke tale om en faktisk opgørelse af vedligeholdelses-efterslæbet, men udelukkende en teoretisk/økonomisk opgørelse. Der er tale om et beregnet efterslæb, opgjort som en teoretisk beregnet forskel mellem afskrivninger og reinvesteringer i de enkelte år. Der er dermed ikke tale om en konkret vurdering af det faktiske efterslæb, ligesom der ikke er taget højde for udviklingen i kostpriserne på virksomhedens anlægsaktiver. Mittarfeqarfiit har endvidere oplyst, at der ikke foreligger nogen opgørelse af vedligeholdelsesefterslæbet på de enkelte lufthavne og flyvepladser. Det er således uoplyst, om eksempelvis lufthavnsanlæg i Nuuk og Ilulissat lufthavne, som aktuelt ny-anlægges, er medregnet.

Mittarfeqarfiit har etableret en fortløbende model for fremtidige reinvesteringer i materiel i virksomheden. Denne model har været anvendt i mange år, og er i forbindelse med drøftelserne om omdannelse af Mittarfeqarfiit til et aktieselskab blevet udbygget.

aktiaatileqatigiiffingortinnissaata oqal-lisigineqarneranut atatillugu annertusar-neqarluni.

Aningaasaliinissamut pilersaarut sumiiffin-nut ukiunullu agguagaavoq, aammalu mit-tarfiit, illuutit, atortut assakaasullit, imaani annaassiniarnermut atortut, CNS-imi ator-tut (attaveqaqatigiinneq, ingerlatitsineq alapernaarsuinerlu), mittarfinni qaam-maqusersuutit, isumannaallisaanermi atortut kiisalu qulimiguulinnut mittarfiit aningaasaliivigineqartarnerat ilaatinne-qarluni.

2023- 2034-mut aningaasaleeqqinnis-samut pisariaqartitsineq 523 mio. koruuninut naatsorsorneqarpoq.

Eqikkaalluni

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit 1 mia. koruuniusut naatsorsorneqar-nerat atuuttoq, kinguaattoorutit naat-sorsorneqartut, nalikilliliinerit (nungul-larsimasunut takussutissatut) aamma-lu pissusiviusuni aningaasaleeqqinnerit tunngavigalugit naatsorsorneqarput.

Tassunga ilanngutissapput 2034 tungaa-nut aningaasaleeqqinnissamut pisariaqar-titsineq naatsorsuutigineqartuq, 523 mio. koruuninut naatsorsorneqarsimasoq. Mit-tarfeqarfiit A/S-inngortinneqarnerannut, tamatumalu kingorna KAIR-imut kattun-neqarnerannut atatillugu, nalilersuiner-mut nalunaarut aammalu ammaanermut oqimaaqatigiissitsineq iluarsisaq, aserfal-latsaaliuinermi kinguaattoorutininik sillimaf-figinnittussaq, suliarineqassapput.

Investeringsplanen er fordelt på lokationer og år, og indbefatter investeringer i baner, bygninger, rullende materiel, søredningsud-styr, CNS-udstyr (kommunika-tion, navigation og overvågning), banelys, securityudstyr samt helikopterlandingspladser.

Reinvesteringsbehovet for 2023-2034 er opgjort til 523 mio. kr.

Opsummerende

Den eksisterende opgørelse over vedligeholdelsesefterslæb på 1 mia. kr. er et beregnet efter-slæb opgjort med afsæt i af-skrivninger (som udtryk for ned-slidningen) og de faktiske rein-vesteringer.

Hertil kommer det forventede reinvesteringsbehov frem mod 2034, der er opgjort til 523 mio. kr. I forbindelse med omdan-nelsen til Mittarfeqarfiit A/S og efterfølgende sammenlægning med KAIR, vil der blive udar-bejdet en vurderingsberetning og en revideret åbningsbalance, som skal tage højde for vedlige-holdelsesefterslæbet.

4.12	Mittarfeqarfiit aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutaannut takussutissiaq	Mittarfeqarfiits vedligeholdelsesefterslæb
Mittarfeqarfiit		1.047 mio. kr.

Najoqquataq: Mittarfeqarfiit.

Kilde: Mittarfeqarfiit.

4.2.5 Umiarsualiveqarnermut suliaasaqarfik

Umiarsualiviit pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 9, 3. juni 2015-imeersumi Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiveqarfiinik sanaartorneq, aserfallatsaaliuineq ingerlatsinerneq maleruagassiivigineqarpoq. Umiarsualivinnut suliaasaqarfimmi pilersaarut, Kalaallit Nunaanni umiarsualivinnut suliaasaqarfimmi pilersaarut – 2016-2026, suliarineqarpoq, kingullermik 2016-imi iluarsineqarluni. 2023-mut Aningaasaqarnermut inatsit pillugu isumaqatigiissuteqarnerup malitsigisaanik taassuma nutarterneqarnissaa pilersaarutigineqarpoq.

Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiviisa aserfallatsaaliorneqarnerannut aningaasartuutissat 2022-mut Aningaasanut inatsimmi kontumi pingaarnermi 87.73.12 Umiarsualivinni talittarfeqarfinilu aningaasaleeqqinnerit (Sanaartornermut aningaasaliissutit), ilanngunneqarput. 2022-mut aningaasaliissutit 50,7 mio. koruuniupput ukiuni missingersuusiorfusuni 25,2 mio.-iullutik.

Aningaasaliissutit Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiveqarfiinik nalinginnaasumik aserfallatsaaliuinerneq aningaasartuutit matussusernissaannut atornerarput. Aammattaaq ilaasunik pilersuinermilu angallassinermut puttasunik immamut aqqartitsisarneq nunamullu qaqitsisarneq, neriuerneq illersuineq, pituffusartunik misissuisarneq taarsersuisarnerlu, angallatinik kivisimasunik kiviinnariangorsimasunillu qaqitsisarneq/nuussisarneq/isumannaarisarneq aammalu illoqarfiup killegarfiata iluani naaralaartitsivinnik imarsiortunullu nalunaaqutsersuisarneq isumagineqartarput.

Sanaartukkat 165-it missaanniipput, soorlu talittarfeqarfiit, puttasut talittarfiit, nunniukkat, puttasut aamma pituttarfiit pituffeqarfiillu, serminut vaajarit, naaralaartitsiviit nalunaaqutsersukkat il.il. Sanaartukkani taakkunani aserfallatsaaliuinerneq suliaqarnerit ilaatigut tassaapput mallit, sikut imaluunniit umiarsuit aportarnerannit pisumik ajoqusernernerik

4.2.5 Havneområdet

Inatsisartutlov nr. 9 af 3. juni 2015 om havne regulerer anlæg, vedligeholdelse og drift af Selvstyrets haveanlæg. Der er udarbejdet en sektorplan for havne, Sektorplan for havnene i Grønland – 2016-2026, der senest blev revideret i 2016. Som følge af aftale om Finansloven for 2023 planlægges den opdateret.

Omkostninger til vedligeholdelse af Grønlands Selvstyres havne er medtaget i Finanslov for 2022 på hovedkonto 87.73.12 Reinvesteringer i havne og kajanlæg (Anlægsbevilling). Bevillingen for 2022 udgør 50,7 mio. kr. med 25,2 mio. i overslagsårene.

Bevillingen anvendes til at dække udgifterne til almindelig vedligeholdelse af Selvstyrets havneanlæg. Endvidere varetages sø- og landsætning af pontonanlæg for passager- og forsyningstrafikken, korrosionsbeskyttelse, eftersyn og udskiftning af fortøjningsarrangementer, hævnings/flytning/sikring af sunkne og synkefærdige fartøjer og fyr- og bådemarkeringer inden for byzonen.

Der findes omkring 165 anlæg, såsom kajanlæg, anløbsbroer, læmoler, pontonanlæg, bølger og fortøjningsanlæg, iswirer, fyrmarkeringer m.m. Vedligeholdelsesarbejderne på disse anlæg består dels i løbende udbedring af skader forårsaget af bølger, is- eller skibsstød, dels i planlagt systematisk vedligeholdelse med henblik på at opretholde anlægene i den bedst mulige stand.

Vedligeholdelsesefterslæb

Selvstyret ved Departementet for Boliger og Infrastruktur fik i 2021 udarbejdet en rapport om vedligeholdelsesefterslæb

ingerlaavartumik iluarsaassisarnerit, ilaatigut sanaartukkat sapinngisamik pitsaanerpaatiinnarnissaat siunertaralugu pilersaarutaasumik tulleriissaartumik aserfallatsaaliuineq.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit

Namminersorlutik Oqartussat, Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfimmi 2021-mi Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit pillugit nalunaarussiaq suliaaraat. Nalunaarussiaq nakkutilliineq kiisalu piffissamut 2017-2020-mut qanoq issutsinik nalilersuinerit tunngavigalugit suliarineqarpoq.

Naatsorsuinermit ilusiliaq

Nalunaarusiami naatsorsuinermit ilusiliaq, aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit marlunnut agguarlugu, atorineqarpoq:

- Immikkoortoq siulleg sannaasa nalinginnaasumik qanoq issusaannut tunngassuteqarpoq. Piffissap ingerlanerani umiarsualiveqarfiit sannaasa ilai aseroriartortarput, sannaasa ilusilersugaanerminni atorsinnaaffimmik annerpaartaa angunissaasa tungaanut, aammalu sannaasa ilaasa iluarseqqineqarnissaat imaluunniit annertuummik iluarsaanneqarnissaat pisariaqartinneqalertarpoq.
- Immikkoortup aappaa ingerlatsinermit aserfallatsaaliuinernullu tunngassuteqarpoq. Nalinginnaasumik nalingisa ajorseriartarnerannut ilanngullugu umiarsualiveqarfiit aamma ingerlatsinikkut aserfallatsaaliorneqartarput. Aserfallatsaaliuineq taanna assersuutigalugu aporneqarnerminni ajoqusernisk kiisalu allatigut ingerlaavartumik aserfallatsaaliuinermit ilaqarpoq. Naatsorsuinermit ilusiliami naatsorsuutigineqarpoq aserfallatsaaliuineq taanna sannaasa atorsinnaaffiit toqqaannartumik sunniisanngitsoq, kisianni umiarsualiviup atatiinnarnissaanut pisariaqartoq. Nalunaarsuineri ingerlanneqartuni iluarsaassinernik suliaqarnissanut ataasiakkaatigut siunnersuutigineqartut annerpaartai,

på landets havne. Rapporten er udarbejdet på baggrund af tilsyn samt tilstandsvurderinger over perioden 2017-2020.

Beregningsmodel

Rapporten opererer med en beregningsmodel, der opdeler vedligeholdelsesefterslæbet i 2 dele:

- Den første del vedrører konstruktionernes generelle tilstand. Over tid sker der det, at havneanlæggenes konstruktionselementer nedbrydes, indtil konstruktionerne når deres maksimale designliv, og der bliver brug for en reetablering eller omfattende renovering af konstruktions-elementer.
- Den anden del vedrører drift og vedligehold. I tillæg til den generelle værdiforringelse, vil haveanlæggene også undergå driftsmæssigt vedligehold. Dette vedligehold indeholder f.eks. påsejlingsskader, samt løbende vedligehold i øvrigt. Beregningsmodellen antager, at dette vedligehold ikke direkte vil påvirke levetiden af konstruktionerne, men er nødvendigt for at opretholde en funktionsdygtig havn. Ved de udførte tilstandsregistreringer er størstedelen af de konkrete foreslåede renoveringer arbejder, der falder i kategorien drift og vedligehold.

Vedligeholdelsesefterslæbet er efterfølgende udregnet ved at multiplicere anlæggenes værdi med anlæggenes individuelle efterslæbsvurdering i procent. Der regnes som udgangspunkt med en værdiforringelse af anlæggene svarende til 2 % per år.

ingerlatsinerup aserfallatsaaliuinerullu iluaniittarput.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit tamatuma kingorna sanaartukkat nalingi, sanaartukkat ataasiakkaat kinguaattoorutaattut naliliineq procentinngorlugu amerlisaatigalugu naatsorsorneqarput. Aallaaviatigut sanaartukkat nalingisa ajorseriarnerat ukiumut 2 %-itut annerussuseqartillugu naatsorsorneqartarpoq.

Naatsorsuinermut ilusiliami kvadratmeterimut akigititaq 15.000 koruuniusoq, umiarsualivinni suliasat nutaat arlallit tunngavigalugit naatsorsorneqartoq, atorneqarpoq. Sanaartukkat ataasiakkaat nalingat taamaalilluni imatut naatsorsorneqarpoq: *annertussusaa x kvadratmeterimut akigititaq*.

Sanaartukkanut ataasiakkaanut kinguaattoorutit tamatuma kingorna imatut naatsorsorneqarput: *nalinga x kinguaattoorutit procentinngorlugit*.

Assersuutigalugu sanaartukkamut 010.04 Nanortalimmi Aalisartunut talittarfik, akigititaq nutaaq imatut naatsorsorneqarpoq:

Nalinga = annertussusaa x kvadratmeterimut akigititaq = 1.254 m² x 15.500 kr./m² = 19.437.000 kr.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit tamatuma kingorna sanaartukkat nalingi sanaartukkani ataasiakkaani kinguaattoorutininik naliliineq procentinngorlugu amerlisaatigalugu naatsorsorneqarput:

Kinguaattoorutit = nalinga x kinguaattoorutit = 19.437.000 kr. x 25 % = 4.859.250 kr.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit nunap immikkoortuinut agguarlugit

Naatsorsuinermut ilusiliaq taanna tunngavigalugu naliliisoqarpoq umiarsualivinnut aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit (2021) 259 mio. koruunit missaanniittut. Kinguaattoorutit takussutissiani marlunni tulliuuttuni nunap immikkoortuini aammalu inoqarfinni naatsorsorneqarput.

Beregningsmodellen opererer med en kvadratmeterpris på 15.000 kr., der er udregnet på grundlag af en række nyere havneprojekter. Værdien af det enkelte anlæg beregnes således på følgende måde: *areal x kvadratmeterpris*.

Efterslæbet på det enkelte anlæg udregnes herefter på følgende måde: *værdi x efterslæbsprocent*.

For eksempel er nyprisen for anlæg 010.04 Fiskerikaj i Nanortalik beregnet således:

Værdi = areal x kvadratmeterpris = 1.254 m² x 15.500 kr./m² = 19.437.000 kr.

Vedligeholdelseefterslæbet er efterfølgende udregnet ved at multiplicere anlæggenes værdi med anlæggenes individuelle efterslæbsvurdering i procent:

Efterslæb = værdi x efterslæb = 19.437.000 kr. x 25 % = 4.859.250 kr.

Vedligeholdelseefterslæb fordelt på regioner

Med baggrund i denne beregningsmodel vurderes det, at der er et vedligeholdelseefterslæb på havnene (2021) på omkring 259 mio. kr. Efterslæbet er i de følgende to figurer opgjort på henholdsvis regionsniveau og bostedniveau.

4.13	Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit nunap immikkoortuinut ag-guarlugit nalunaarsuut	Vedligeholdelseefterslæb fordelt på regioner
-------------	---	---

	kr.	
Nunap immikkoortua Kujataa*	45.300.000	Region Syd*
Nunap immikkoortua Qeqqa	55.400.000	Region Midt
Nunap immikkoortua Qeqertarsuup Tunua	118.500.000	Region Disko
Nunap immikkoortua Avannaa	19.000.000	Region Nord
Nunap immikkoortua Tunu	21.200.000	Region Øst
Katillugit	259.400.000	I alt

Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit pillugit nalunaarsuaq 2021.

Nassuiaat:* Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit pillugit nalunaarsuaq 2021-mi Nunap immikkoortuanut Kujataanut katiteriner-mi kukkuneqarpoq, naatsorsuinermi matumani iluarsineqartumik.

Takussutissiaq 4.13-imi takuneqarsinnaavoq pingaartumik Qeqertarsuup Tunuani umiarsualivinnut aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit qaffasissuusut.

Takussutissiaq 4.14-imi piffissamut 2018-2021-mut inoqarfinnut annerusunut aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit ineriartorsimanerat takutinneqarpoq. Takussutissiami takutinneqarpoq aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit immikkut Aasianni, Maniitsumi, Qasigiannuani Ilulissanilu annertuujusut. Nalunaarsuaq naapertorlugu tamatumunnga sanaartukkat annertuut iluarsaanneqarnissaasa annertuumik pisariaqartinneqarnera pisutaavoq, soorlu Maniitsumi Imarpikkortaatinut talittarfik aamma Suliffissuarni talittarfik. Aasianni, Ilulissani Qasigiannuanilu kinguaattoorutit qaffassimannannut sanaartukkat siunissap qanittup iluani annertuumik iluarsaassinissap pisariaqartinneqarnera pissutaavoq.

Kilde: Rapport om vedligeholdelseefterslæb på grønlandske havne 2021.

Note:* I Rapport om vedligeholdelseefterslæb på grønlandske havne 2021 er der en sammentællingsfejl for Region Syd, som er korrigeret i denne opgørelse.

Af Figur 4.13 fremgår det, at især havnene i Disko-regionen har et højt vedligeholdelseefterslæb.

Figur 4.14 viser udviklingen af vedligeholdelseefterslæbet over perioden 2018-2021 for de større bosteder. Figuren viser, at vedligeholdelseefterslæbet er særligt stort i Aasiaat, Maniitsoq, Qasigiannugit og Ilulissat. I henhold til rapporten skyldes det et omfattende behov for udbedring af store anlæg så som Atlantkajerne og Industripiieren i Maniitsoq. Stigningen i efterslæbene for Aasiaat, Ilulissat og Qasigiannugit skyldes, at anlæggene kræver omfattende renoivering inden for nær fremtid.

Eqikkaaneq

2021-mi piffissami 2017-2020-mi Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiveqarfiinik nakkutilliineq aamma qanoq is-sutsinik nalilersuineq tunngavigalugu sukumiisumik nalilersuisoqarpoq. Naatsorsukkani takutinneqarpoq umiarsualivinni aserfallatsaaliuinikkut kinguaattoorutit 259 mio. koruunit missaanniittut.

Opsummering

I 2021 blev der foretaget en grundig vurdering på baggrund af tilsyn og tilstandsvurderinger, foretaget i perioden 2017-2020, af Selvstyrets haveanlæg. Opgørelsen viser, at der er et vedligeholdelsesmæssigt efterslæb på havnene på omtrent 259 mio. kr.

4.14	Aserfallatsaaliuiner-mi kinguaattoorutit inoqarfinnut agguarlugit takutinneqarput	Vedligeholdelseefterslæb fordelt på bosteder
-------------	---	---

Inoqarfiit	Kinguaattoorutit 2018 (kr.)	Kinguaattoorutit 2019 (kr.)	Kinguaattoorutit 2021 (kr.)
Bosteder	Efterslæb 2018	Efterslæb 2019	Efterslæb 2021
Nanortalik	7.240.000	8.310.000	2.813.000
Qaqortoq	9.540.000	11.240.000	6.847.000
Narsaq	5.330.000	7.660.000	6.819.000
Paamiut	9.910.000	6.240.000	6.236.000
Maniitsoq	17.000.000	36.930.000	26.993.000
Sisimiut	9.410.000	13.160.000	15.163.000
Kangaatsiaq	-	580.000	1.868.000
Aasiaat	42.560.000	37.940.000	45.363.000
Qasigiannugit	6.300.000	6.910.000	19.415.000
Ilulissat	7.670.000	11.440.000	41.187.000
Qeqertarsuaq	240.000	1.030.000	1.257.000
Uummannaq	9.800.000	2.210.000	828.000
Upernavik	10.250.000	7.590.000	8.709.000
Qaanaaq*	-	-	0
Tasiilaq	16.770.000	16.590.000	16.582.000
Katillugit/I alt	152.020.000	167.830.000	200.080.000

Najoqqutaq: 2021-mi Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuiner-mi kinguaattoorutit pillugit nalunaarsuaq.

Nassuiaat: * 2020-mi nunniukkap atorneqalernissaa sioqqullugu Qaanaami Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunik umiarsualiveqarfeqanngilaq.

Nassuiaat: Inoqarfinnut Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq aamma Paamiut, naatsorsukkat 2021-mi Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuiner-mi kinguaattoorutit pillugit nalunaarusiamut sanilliullugu iluarsineqarput, tassani katinneranni kukkuneqarsimammat.

Kilde: Rapport om vedligeholdelseefterslæb på grønlandske havne 2021.

Note: * Der var i Qaanaaq ingen Selvstyrejede haveanlæg før ny mole blev ibrugtaget i 2020.

Note: Opgørelserne for bostederne Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq og Paamiut er korrigeret i forhold til Rapport om vedligeholdelseefterslæb på grønlandske havne 2021, hvor der har indsneget sig en sammentællingsfejl.

Inatsisartut Aningaasaqarnermut inatsisaanni kinguaattoorutit pakkersimaarnissaannut ukiumut 25,2 mio. immikkoortinneqarput. Inatsisartut Aningaasanut inatsisaanni aningaasaliissutit nalinginnaasumik pissusiviusuni aningaasartuutitut, Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiviinik nunami illutalinnik sanaartukkanut, aserfallatsaaliuineranut ingerlatsinermullu tunngassuteqartunut, naapertuusimangillat. Taamaalilluni aningaasassat immikkoortinneqartut taakkua atorlugit kinguaattoorutit pakkersimaarneqarsinnaasimangillat imaluunniit siunissami nalinginnaasumik aserfallatsaaliuinissamut pisariaqartitsineq naammassineqarsinnaasimanani. Taamaalilluni ukiumut kinguaattoorutit annertusiartorput.

2023-mut aningaasanut inatsisimmi isumaqatigiissutigineqarpoq, kontumi pingaarnermi 87.73.12, Umiarsualivinni talittarfeqarfinnilu aningaasaleeqqinnerit, 2024-mit atuutilersumik killissaliussat annertusitinnissaannut aalajangiinissamut tunngavissaqalernissaq siunertaralugu, umiarsualivinnut suliassaqarfimmut pilersaarut nutarterneqassasoq.

Der er afsat 25,2 mio. årligt på Inatsisartuts Finanslov til at imødegå dette efterslæb. Bevillingerne på Inatsisartuts Finanslove har generelt ikke modsvaret de faktiske omkostninger forbundet med anlæg, vedligeholdelse og drift af Grønlands Selvstyres havne med tilhørende landanlæg. Det er således ikke muligt med de afsatte midler at imødegå efterslæbet eller imødekomme behovet for fremadrettet almindeligt vedligehold. Dermed vokser efterslæbet årligt.

I Aftale om finansloven for 2023, er det aftalt, at der vil ske en opdatering af havnesektorplanen med henblik på at etablere et beslutningsgrundlag for en øget ramme på hovedkonto 87.73.12, Reinvestering i havne og kaj-anlæg, med virkning fra 2024.

4.15	Umiarsualiveqarnermut suliassaqarfimmi kinguaattoorutitut takussutissiaq	Oversigt over efterslæbet på havneområdet
Umiarsualiveqarnermut suliassaqarfik / Havneområdet		259 mio. kr.

Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni umiarsualivinni aserfallatsaaliuinermit kinguaattoorutit pillugit nalunaarussiaq, 2021 (Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik).

Kilde: Rapport om vedligeholdelseefterslæb på grønlandske havne, 2021 (Departementet for Boliger og Infrastruktur).

4.2.6 Nioqutissanik pilersuineq

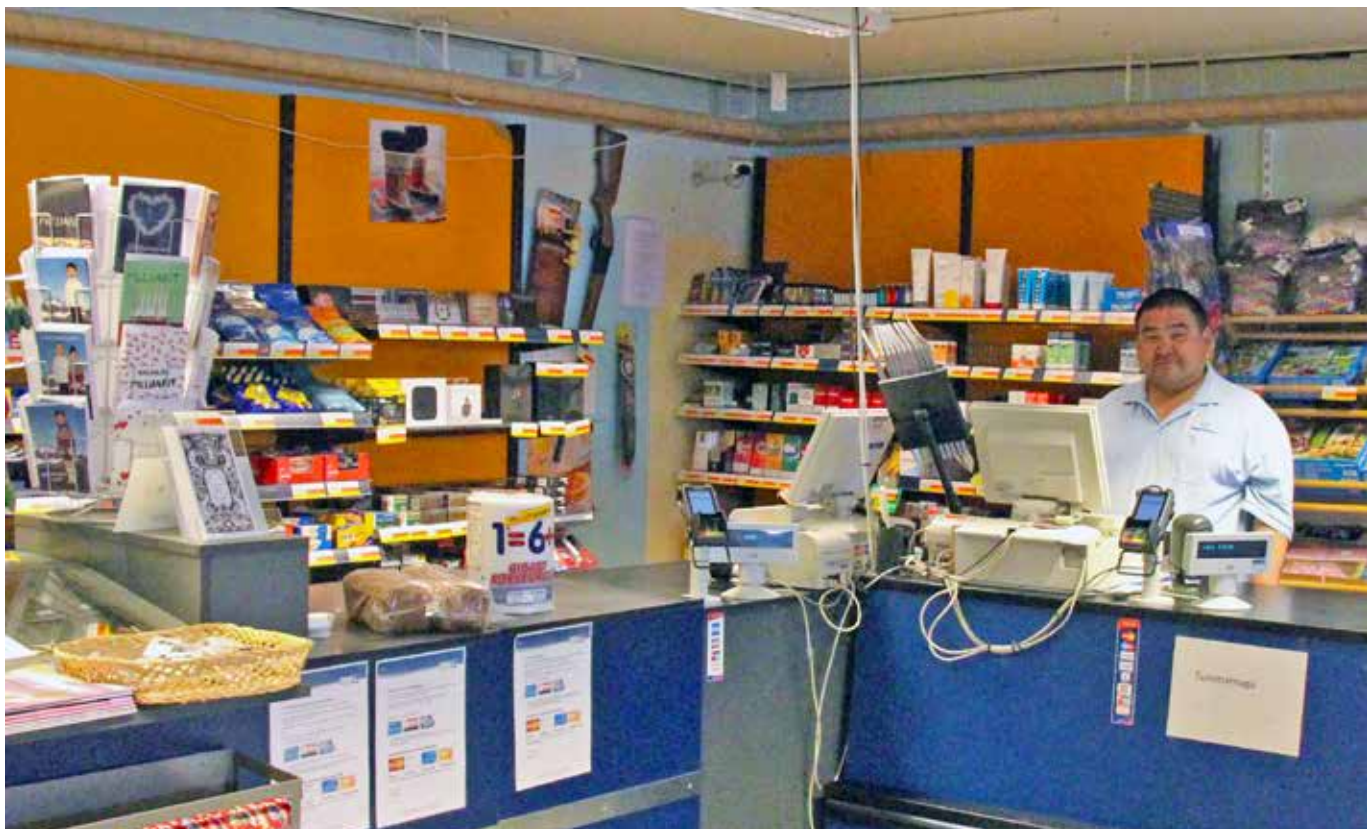
Aningaasanut inatsimmi kontup pingaarnerup 73.04.10 Nioqutissanik pilersuineq aningaaseriveqartitsinerlu, ataani Namminersorlutik Oqartussat aamma KNI A/S-ip akornanni killissaliussanut isumaqatigiissut aamma kiffartuussinissamut isumaqatigiissut tunngavigalugit nunaqarfinni isorliunerusunilu nioqutissanik pilersuinerup attatiinnarnissaanut akiliutissanut aningaasanik immikkoortitsisoqarpoq.

Tamanna tunngavigalugu Namminersorlutik Oqartussat aamma KNI A/S-ip akornanni nioqutissanik pilersuinissaq pillugu Kiffartuussinissamut isumaqatigiissuteqartoqarpoq, pilersuinissamik pisisaaffeqarnermut, pilersuinerup annertusussaananut kiisalu ulluinnarni nioqutissanut akigititanik aalajangersaanermut maleruagassiiviusumik. Akiliutissat taamaallaat toqqorsivinnut, kioskinut, pisiniarfinnut kiffartuussiviusunut nunaqarfinnilu pisiniarfinnut matussusiipput aammalu pisiniarfiit tapiiffigineqaratik ingerlatsisut aammalu Kangerlussuarmi Narsarsuarmilu nioqutissanik pilersuinermut matussusiisussaananatik.

4.2.6 Vareforsyning

Der er under finanslovens hovedkonto 73.04.10 Vare- og bankforsyning afsat midler til betaling for opretholdelse af vareforsyningen af bygder og yderdistrikter på baggrund af henholdsvis en rammeaftale og en serviceaftale mellem Grønlands Selvstyre og KNI A/S.

På den baggrund er der indgået en servicekontrakt om vareforsyning mellem Grønlands Selvstyre og KNI A/S, der regulerer forsyningspligten, forsyningsniveauet samt prisfastsætning af detailvarer. Betalingen dækker alene depoter, kiosker, service- og bygdebutikker og dækker ikke kommercielle butikker og ej heller vareforsyningen af Kangerlussuaq og Narsarsuaq.

Isumaqtigiissut naapertorlugu KNI A/S suliffeqarfiup sanaartugaataasa isuman-naatsumik qanoq issuseqartinnissaasa aserfallatsaaliorneqartarnissaasalu ingerlaavartumik qulakkeernissaanut pissaaffeqarpoq.

Aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit

KNI A/S paasissutissiivoq aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit KNI A/S-ip nioqutissanut aamma nukissiuutinut immikkoortortaani matuma kingulianiittumi naatsorsorneqartut.

I henhold til kontrakten er KNI A/S forpligtet til løbende at sikre en forsvarlig stand og vedligeholdelse af virksomhedens anlæg.

Reinvesteringsefterslæb

KNI A/S har oplyst, at reinvesteringsefterslæbet er opgjort som nedenstående i KNI A/S' vare- og energidivision.

4.16	KNI - Aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutit	KNI - Reinvesteringsefterslæb
	Kiffartuussinissamut isumaqatigiissut/akiliuteqarluni	252 mio. kr. Servicekontrakt / betaling
	Kiffartuussinissamut isumaqatigiissut/ akiliuteqarani	158 mio. kr. Servicekontrakt / uden betaling
	Kiffartuussinissamut isumaqatigiissutit avataanni	129 mio. kr. Udenfor servicekontrakt
	Polaroilip orsussaarniarfia	300 mio. kr. Polaroids tankanlæg
	Katillugit	839 mio. kr. I alt

Najoqqutaq: KNI A/S.

Nassuiaat: Kiffartuussinissamut isumaqatigiissut/akiliuteqarfiusoq sumiiffinnut KNI A/S-ip Kiffartuussinissamut isumaqatigiissummi akiliuteqarfiusumik nioqutissanik pilersuineramik pissaaffeqarfigisaannut tunngassuteqarpoq. Kiffartuussinissamut isumaqatigiissut/akiliuteqarfiunngitsoq sumiiffinnut KNI-p nioqutissanik pilersuinnissamik pissaaffeqarfigisaannut, kisianni Kiffartuussinissamut isumaqatigiissummi akiliinnissamik isumaqatigiissuteqarfiusimangitsunut, tunngassuteqarpoq. Kiffartuussinissamut isumaqatigiissutit avataaniippat sumiiffiit, assigiinngitsunik sanaartugaatinik pigisaqarfiusut, assersuutigalugu nioqutissanut imaluunniit siammarterinermut quersuit, nioqutissanik pilersuinerami ingerlasussanik piareersaanermut pingaaruteqarlunnartut.

KNI-p pilersuinnissami ingerlatsinermut kinguaattoorutaasa 539 mio. kr.-t sania-tigut Polaroilip orsussaarniarfiini nukissiuuteqarnermi 300 mio. kr.-nik aamma kinguaattoorutitaqarpoq. KNI tassa naliivoq, KNI A/S-ip illuutai aamma sanaartugai naammaginartumik pitsaassuseqalersinneqassappata, 839 mio. koruunit pisariaqartinneqartut.

Kilde: KNI A/S.

Note: Servicekontrakt / betaling omfatter lokationer, hvor KNI A/S har en forsyningspligt af varer med en servicekontraktbetaling. Servicekontrakt /uden betaling omfatter lokationer, hvor KNI har en forsyningspligt af varer, men hvor der ikke er indgået en servicekontraktbetaling. Uden for servicekontrakt omfatter lokationer, hvor der er anlægsaktiver af forskellig slags, eksempelvis vare- eller distributionslagre, der er essentielle for vareforsyningslogistikken.

Ud over vedligeholdelseefterslæbet på KNIs vareforsyningsområde på 539 mio. kr. er der et efterslæb i energidivisionen ved Polaroids anlæg på 300 mio. kr. KNI vurderer altså, at der er behov for 839 mio. kr. såfremt KNI A/S' bygnings- og anlægsmasse skal opnå en tilfredsstillende tilstand.

Eqikkaaneq

KNI A/S-ip 2022-mi aasap ingerlanerani nioqqutissanut immikkoortortami sanaartugaatiminnik misissuineq ingerlappaa. Misissuinerup takutippaa ataatsimut isigalugu sanaartugaatini, tassaasuni pisiniaarfiit quersuillu, aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit 839 mio. koruuniusut. Kinguaattoorutitut sanaartugaatit nutaaliaasumik qanoq issuseqalersinnissaannut tunngatillugu naliliineq aallaavigineqarpoq, qanoq issusaat taanna erseqqinnerusumik nassuiarneqarani.

Namminersorlutik Oqartussat aamma KNI A/S-ip akornanni suleqatigiissitaq pilersinneqarpoq, suliniutaasussat ilaatigut aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutininik pioreersunik annikillisitsissat ilaatigullu aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit annertuseqqinnissaannik pakkersimaarinniffiusussat, siunertaralugit tamatumunnga annertunerusumik pitsaassusiliisussamik. Suliaqarnermi tassani sumiiffinni ataasiakkaani ingerlatseqatigiiffiup sanaartugaataanni annikillisitsisoqarsinnaanersoq annertunerusumik pitsaassusiliisoqassaaq. Aamma illuutit aamma pigisat nalillit, ingerlatseqatigiiffiup suliassaasa pingaarnertit sularinisannut tunngatillugu pingaaruteqanngitsut, tunineqarnissaat periarfissaqarnersoq nalilersorneqassaaq. Suleqatigiissitaliap pissutsit taakkua kingusinnerpaamik 2023-p qiteqqunnerani paasinarsisissavaa. Naalakkersuisut Siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia suleqatigiissitaliamut akissusaasuvoq.

Opsummering

KNI A/S har i løbet af sommeren 2022 foretaget en gennemgang af dets anlægsmasse i varedivisionen. Gennemgangen viste, at der samlet set er et vedligeholdelsesefterslæb på anlæg, typisk butikker og lagerfaciliteter, på 839 mio. kr. Efterslæbet er foretaget ud fra et skøn af anlægsmassen i forhold til at få det bragt op til en moderne tilstand, uden denne tilstand er defineret nærmere.

Der er nedsat en arbejdsgruppe mellem Selvstyret og KNI A/S, der skal kvalificere dette yderligere med henblik på kommende tiltag, der dels skal nedbringe eksisterende vedligeholdelsesefterslæb og dels imødegå, at vedligeholdelsesefterslæbet forøges. I dette arbejde vil der ske en yderligere kvalificering af, hvorvidt der kan reduceres i selskabets anlægsaktiver på de enkelte lokationer. Det vil også blive vurderet, om der er mulighed for at afhænde bygninger og aktiver, der ikke er vigtige i forhold til selskabets løsning af kerneopgaver. Arbejdsgruppen skal afklare disse forhold senest medio 2023. Formandens Departement har ansvaret for arbejdsgruppen.

4.17	Nioqqutissanik nukissiuutinillu pilersuinermut suliassaqarfimmi aningaasaleeqqinnissami kinguaattoorutitut takussutissiaq	Oversigt over reinvesteringsefterslæbet på vare- og energiforsyningsområdet
Nioqqutissanik nukissiuutinillu pilersuineq / Vare- og energiforsyning		839 mio. kr.

Najoqqutarisaq: Naalakkersuisut Siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia.

Kilde: Formandens Departement.

4.2.7 Peqqissutsimut suliassa-qarfik

Peqqinnissaqarfiup illuutai tamakkerlutik 85.000 m²-inik annertussuseqarput. Illuutit taakkua 40 procentiisa missai Dronning Ingridip Napparsimavianiipput (DIN). Sinneri nunap immikkoortuini napparsimavinni, peqqissaavinni, inissiani, nunaqarfinni nakorsiartarfinni, kigutilerivinni, napparsimasunut akunnittarfinni il.il. agguarsimapput.

Peqqissutsimut suliassaqarfimmi immikkoortumut pilersaaruteqanngilaq. Tamatumunnga suliaqarnissamut Peqqissutsimut ataatsimiititaliarsuup inassuteqaatai, taakkualu politikikkut suliarineqarnissai, Peqqinnissaqarfiup aqqissugaanerata aqqissuunneqarneranut suliassallu agguagaanerannut, taamaalillunilu siunissami pisariaqartitsinermut pingaaruteqarsinnaasut, utaqqimaarneqarput.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit tassunga atatillugu nassuiarneqarput tassaasut pilersaarutaasumik aserfallatsaaliuinissamut suli suliarineqarsimangitsumut, aammalu suliarineqarnissaanut missingersuusiorfiusimangitsumut, tunngasortaa. Peqatigisaanik tamanna aningaasat annertussusai illut imaluunniit illut sannaasa akuersaarneqarsinnaasumik pitsaassuseqalersinnissaannut pisariaqartinneqartunut takussutissaapput.

Peqqinnissaqarfiup illuutaasa tamarmik qanoq issusai ingerlaavartumik tulleriissartumik periaaseqarluni misissorneqartarput, ilanngullugu qanoq issutsinut nalunaarussiaq suliarineqarneri. Misissuineq taanna tunngavigalugu aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit naatsorsorneqarnerat matuma kingulianiittoq suliarineqarpoq.

Peqqinnissaqarfiup illuutaannut tamaginnut aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit naatsorsorneqarnerat takussutissiaq 4.18-imi takutinneqarpoq. Maannakkorpiq Dronning Ingridip Napparsimaviani (DIN) sukumiisumik illuutini misissuisoqarpoq, suli naammassilluannangitsumik.

4.2.7 Sundhedsområdet

Sundhedsvæsenets samlede bygningsmasse er på 85.000 m². Dronning Ingrid's Hospital (DIH) står for omkring 40 pct. af denne bygningsmasse. Resten fordeler sig på regionssygehuse, sundhedscentre, boliger, bygdekonsultationer, tandklinikker, patienthoteller m.m.

Der findes ingen sektorplan på sundhedsområdet. Arbejdet hermed afventer Sundhedskommissionens anbefalinger og den politiske behandling heraf, som kan få betydning for indretningen af struktur og arbejdsdelingen i Sundhedsvæsenet og dermed de fremrettede behov.

Vedligeholdelseefterslæb

Et vedligeholdelseefterslæb defineres i denne sammenhæng, som den del af det planlagte vedligehold, der endnu ikke er udført, og som der ikke har været budget til at udføre. Det er samtidigt udtryk for den sum af midler, der skal til for at bringe en bygning eller en bygningsdel op på et acceptabelt niveau.

Der foretages løbende en systematisk gennemgang af alle Sundhedsvæsenets bygningers tilstand, herunder udarbejdelse af tilstandsrapporter. Det er på baggrund af denne gennemgang, at nedenstående opgørelse af vedligeholdelseefterslæbet er udarbejdet.

Figur 4.18 viser det opgjorte vedligeholdelseefterslæb for alle sundhedsvæsenets bygninger. Der pågår for tiden en detaljeret bygningsgennemgang af Dronning Ingrid's Hospital (DIH), som endnu ikke er helt afsluttet. Det er oplyst, at en overordnet tilstandsvurdering af DIH viste et betydeligt

Paasissutissiissutigineqarpoq illup sanaanni aningaasartuuteqarfiungaatsiartussani taamatullu teknikkikkut ikkusukkani aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit annertoorujussuusut, DIN-imi pingaarnertigut qanoq issutsinik nalilersuinerup takutikkaa. Tunngavissat pigineqartut tunngavigalugit naliliisoqarpoq kinguaattoorutit 450 mio. koruunit misaanniittut, kisianni illuutinik misissuinerup ingerlanneqartup inaarutaasumik annertussusai paasinarsisittussaavai. Kontumi pingaarnermi 86.60.01. Peqqinnissaqarfik, Peqqinnissaqarfimmi aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit iluarsineqarnissaannut ukiumoortumik sinaakutissat immikkoortinneqarput. Piffisami 2017-2019-imi aningaasaliissutit ukiumut 20 mio. koruuniupput aammalu 2020 aallarnerfigalugu ilanngullugulu 32 mio. koruuninut qaffanneqarlutik.

vedligeholdelseefterslæb på både omkostningstunge bygningsdele såvel som på tekniske installationer. På det foreliggende grundlag vurderes det, at efterslæbet udgør omkring 450 mio. kr., men den pågående bygningsgennemgang vil belyse det endelige niveau. Der er på hovedkonto 86.60.01. Sundhedsvæsenet afsat en årlig ramme til afhjælpning af vedligeholdelseefterslæbet i Sundhedsvæsenet. Bevillingen var på 20 mio. kr. årligt i perioden 2017-2019 og er blevet forhøjet til 32 mio. kr. årligt fra og med 2020.

4.18	Peqqissutsimut suliaasaqarfimmi aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit nunap immikkoortuinut agguarlugit		Vedligeholdelseefterslæbet på sundhedsområdet
	Nunap immikkoortua Kujataa	26,3 mio. kr.	Region Kujataa
	Nunap immikkoortua Sermersooq	24,3 mio. kr.	Region Sermersooq
	DIH	450,0 mio. kr.	DIH
	Nunap immikkoortua Qeqqa	39,0 mio. kr.	Region Qeqqa
	Nunap immikkoortua Qeqertarsuup Tunua	37,0 mio. kr.	Region Disko
	Nunap immikkoortua Avannaa	64,3 mio. kr.	Region Avannaa
	Danmarkimi Peqqissartut Illuat	-	Patienthjemmet i Danmark
	Kinguaattoorutit katillugit	640,9 mio. kr.	Efterslæb i alt

Najoqqutaq: Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik.

Nassuiaat: DIH-mi kinguaattoorutit 2022-mi pingaarnertigut qanoq issutsinik nalilersuineq aallaavigalugu kinguaattoorutit 450 mio. koruuninik kinguaattooruteqarfiusoq naliliisoqarpoq.

Kilde: Det Grønlandske Sundhedsvæsen.

Note: Efterslæbet på DIH er ud fra en overordnet tilstandsvurdering i 2022 vurderet til at have et efterslæb på 450 mio. kr.

Eqikkaaneq

Peqqinnissaqarfiup illuutai tamakkerlugit qanoq issutsinik ingerlaavartumik tulle-riissaartumik periaaseqarluni misissuisoqartarpoq, ilanngullugu qanoq issutsinut nalunaarusianik suliaqarneq. Peqqinnissaqarfiup immikkut paasissutissiissutigaa Nuummi Dronning Ingridip Napparsimavi-ani aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit annertuujusut, 450 mio. koruuninik annertussuseqartut ilimanarluni. Annertuneru- sumik iluarsaassinermik suliaqarnissam- ut aningaasanik taama annertutigisunik atuisoqassanersoq imaluunniit nutaanik sanaartornernut aningaasat suli annertunerusut atorneqassanersoq, apeqqut akineqanngilaq. Tamatumunnga akissutis- saq nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaatip killigititaata avataa- niippoq.

Opsummering

Der foretages løbende en sys- tematisk gennemgang af alle sundhedsvæsenets bygningers tilstand, herunder udarbejdelse af tilstandsrapporter. Sundheds- væsnet har særligt oplyst, at der er et stort vedligeholdelseefter- slæb på Dronning Ingrid's Hos- pital i Nuuk, som formentlig beløber sig til 450 mio. kr. Det er et åbent spørgsmål, om der skal bruges så mange midler til en større renoveringsindsats eller skal bruges et endnu større beløb til nybyggeri. Besvarelsen heraf ligger uden for landsplanrede- gørelsens ramme at besvare.

4.19	Peqqissutsimut suliassa- qarfimmi aserfallatsaa- liuinermi kinguaattooru- tinut takussutissiaq	Oversigt over sundhedsområdets vedligeholdelseefter- slæb
Peqqissutsimut suliassaqarfik / Sundhedsområdet		640,9 mio. kr.

Najoqqutarisaaq: Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik.

Kilde: Det Grønlandske Sundhedsvæsen.

4.2.8 Pisortat sullissiviisa illuutai

Kapitalimi matumani ilinniartitaanermut suliasaqarfimmi, isumaginninnermut in-narluutilinnullu suliasaqarfimmi kiisalu utoqqarnut suliasaqarfimmi misissuinerit aamma qanoq issutsinik nalilersuinerit aallartinneqareersut killiffii nassuiarneqarput.

Ilinniartitaanermut suliasaqarfik

Ullumikkut ilinniartitaanermut suliasaqarfimmi illuutit qanoq issusaannik tul-leriissaartumik periaaseqarluni, ingerlaa-vartumik nalunaarsuisoqartanngilaq.

Taamaattumik iluarsaassinissamik aserfallatsaaliuinermilu pisariaqartitsinerup annertussusaata paasinarsisinnissaa siu-nertaralugu ilinniartitaanermut suliasaqarfimmi illuutit tamarmik, ilanngullugit ilinniarnertuunngorniarfiit, inuussutissarsiutinut ilinniarfiit, ilinniarfissuit ilinniartullu inaasa, qanoq issusaannik nalunaarsuineq 2022-mi aallartinneqarpoq. Iluarsaassinnermut aqutsisoqarfiup nalunaarsuineq, suliasaqarfiup iluani immikkoortumut pilersaarutissamut tunngaviusussaq, isumagisaraa aammalu aserfallatsaaliu-nermi kinguaattoorutit annertussusaata paasinarsisinneqarnissaanut tunngavis-siissalluni. Suliassamut tassunga kiisalu kulturikkut sullissivinni assigiinngitsuni, ilanngullugit nunatta katersugaasivia nunattalu atuagaateqarfia, qanoq issusaannik nalilersuinissamut 8 mio. koruun- nit immikkoortinneqarput.

Qanoq issutsinik nalunaarsuinerit aallar- tinneqartut suli naammassineqanngil- lat, taamaattumillu aserfallatsaaliuiner- mi kinguaattoorutit paasisinngillat. Taamaat- toq ilisimasanik pissarsisoqarsinnaavoq, aningaasartaasa minnerpaaffiinik tikkuus- sisunik. Nuummi Saviminilerinnermut Ilin- niarfik 2017-imi ukiuni 3-5-imi atorsin- naassuseqassangatinneqarpoq aammalu kinguaattoorutit tamatuma tungaanut ineriartorsimanerarneqarlutik, nutaamik illutassamik sananissaq iluaqutissartaqar- nerpaasinnaassalluni. Saviminileriffik nu- taaq 300-350 mio. koruuninik sanaar- tornermut aningaasartuuteqarfiussa- soq naliliisoqarpoq. Ilinniartitaanermut,

4.2.8 Offentlige institu- tionsbygninger

I dette kapitel beskrives status på igangsatte undersøgelser og tilstandsvurderinger på uddannelsesområdet, social- og handi- capområdet samt ældreområdet

Uddannelsesområdet

Der foretages i dag ikke en sys- tematisk, løbende tilstandsregis- trering af uddannelsesområdets bygninger.

Der er derfor igangsat en til- standsregistrering i 2022 af alle uddannelsesområdets byg- ninger, herunder gymnasier, brancheskoler, seminarer og kol- legier med henblik på at afklare omfanget af behovet for renover- ing og vedligehold. Renoverings- styrelsen varetager registrerin- gen, som vil danne grundlag for kommende sektorplaner inden- for området og vil understøtte, at omfanget af vedligeholdelses- efterslæbet belyses. Der er afsat 8 mio. kr. til denne opgave samt til tilstandsvurderinger af forskel- lige kulturinstitutioner, herunder landsmuseum og landsbibliotek.

De igangsatte tilstandsregistre- ringer er endnu ikke tilendebragt og der er derfor ikke et over- blik over vedligeholdelsesefter- slæbet. Der er dog viden til- gængelig, der indikerer mindste- beløb. Jern og Metalskolen i Nuuk blev tilbage i 2017 anslået til at have en levetid på 3-5 år og at efterslæbet havde udviklet sig derhen, at det kunne være mere fordelagtigt at opføre en ny bygning. En ny Jern- og Metal- skole vurderes til at have en anlægsomkostning på 300-350 mio. kr. Departementet for Ud- dannelse, Kultur, Idræt og Kirke har i forbindelse med forhandlin- gerne om finansloven for 2023

Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik 2023-mut aningaasanut inatsisissap isumaqatiginninniutigineqarneranut atatilugu naliliivoq, peqatigisaanik ilinniarfiup Sisimiunut nuunneqarnerani, peqatigisaanik 346-385 mio. koruuninik akilinnik Sisimiuni ilinniartut inaannik nutaanik sanaartornermut pisariaqartitsineq anner-tunerulertussaasoq.

Ilinniartut inaannik sanaartornerit siulliit iningajalerput. Sanaartornerit siulliit taakku taarsiullugu sanaartornerupput, tassami ilinniartut inai amerlasuut taakku pitsaanngitsumik aserfallatsaaliorneqarmata. Sanaartornerit siullerni sinittarfiit katillugit 530-t pineqarput. Sanaartornerit aappassaanni sinittarfiit 333-nut naatsorsorneqarput, taakkulu Ilulissani 14-inut, Aasianni 14-inut, Sisimiuni 77-inut, Nuummi 192-inut kiisalu Qaqortumi 36-nut agguaqqallutik.

Illuutininik Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup ataniit-tunik, Konto pingaarneq 84.40.12, Ilinni-artitaanermi illuutit, ukiumoortumik 31,2 mio. koruuninik aningaasaliissutinik immikkoortitsiviusoq, aqqutigalugu illuutininik aserfallatsaaliuisoqartarlunilu iluarsaas-sisoqartarpoq.

Meeqqanut suli atulinngitsunut meeqqallu atuarfiinut suliassaqaarfimmi 2015-imi suliassaqaarfiup iluani illuutit qanoq issusaannik nalunaarsuineq ingerlanneqarpoq. Suliassaqaarfiup taassuma iluani 1. januar 2018 atuutilersumik sanaartornermut aningaasaliissutit Namminer-sorlutik Oqartussaniit kommuninut tunniunneqarput. Piffissami 2018-2027-mi suliassaqaarfiup iluani suliassat tamar-mik sularineqarnissaannut, ilanngullugit meeqqanut suli atulinngitsunut meeqqallu atuarfiini illuutit pisariaqavissumik aserfallatsaaliorneqarnissaannut tunngatillugu suliassat, 1.004,7 mio. atugassiissutigineqassat, 2018-imut ataatsimoortumik tapiissutsinut isumaqatigiissummi ikaarsaarnermi ilusiliinertut isumaqatigiissuti-gineqarpoq.

vurderet, at der ved en eventuel samtidig flytning af institutionen til Sisimiut vil opstå et samtidigt yderligere anlægsbehov til nye kollegier i Sisimiut til en pris på 346-385 mio. kr.

Etape 1 i kollegiebyggerierne er i sin afslutningsfase. Etape 1 omfatter primært erstatningsbyggerier som følge af, at store dele af kollegiemassen var kommet i en meget dårlig vedligeholdelsestilstand. Der er tale om byggeri af omkring 530 sengepladser i alt i etape 1. Etape 2 i kollegiebyggerierne forventes igangsat i 2023 parallelt med, at etape 1 afsluttes. Etape 2 påregnes at udgøre 333 sengepladser fordelt på 14 sengepladser i Ilulissat, 14 sengepladser i Asiaat, 77 sengepladser i Sisimiut, 192 sengepladser i Nuuk og 36 sengepladser i Qaqortoq.

Der foretages vedligeholdelse og reparation af bygninger, som hører under Naalakkersuisutområdet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke, via Hovedkonto 84.40.12, Uddannelsesbyggeri, hvor der er afsat en årlig bevilling på 31,2 mio. kr.

På førskole- og folkeskoleområdet blev der i 2015 udført en tilstandsregistrering af bygninger inden for området. Med virkning fra 1. januar 2018 blev anlægsbevillingerne inden for dette område overdraget fra Selvstyret til kommunerne. I bloktilskuds-aftalen for 2018 blev det som overgangsmodel aftalt, at der i perioden 2018-2027 vil være 1.004,7 mio. til rådighed til udførelse af de samlede opgaver inden for området inklusivt opgaver omkring kritisk vedligeholdelse af førskole- og folkeskolebygninger.

Isumaginninnermut innarluutilinnul- lu suliassaqarfik

Meeqqanut inuusuttunullu suliassaqarfiup iluani kommuninit, Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunik imminnullu pigisunik meeqqanut inuusuttunullu kiisalu ulloq unnuarlu sullissiveqarpoq. Illuutit qanoq issusaat pillugu paasissutissat pigineqarput, kisianni aserfallatsaaliuinnermi kinguaattoorutit annertussuserisinaasaat suli paasinarsinngillat.

Pinasuartumik ingerlaavartumillu iluarsaassinermik aserfallatsaaliuinnermillu suliassaq aningaasanut inatsisikkoortumik aningaasaliissutit atorlugit suliarineqarput.

Suliassaqarfimmut iliuusissanut pilersaarutip, tamatumalu kingorna immikkoortumut pilersaarutip suliarineqarnissaat sulissutigineqarpoq.

Utoqqarnut suliassaqarfik

Utoqqarnut suliassaqarfimmi inissianut kiliffik pillugu nassuiaat, Isumaginninnermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmit suliarineqartoq, 2021-mi saqqummersinneqarpoq.

Nassuiaat taanna naapertorlugu nunami namminermi qanoq issutsinik nalunaarsuinerup takutippaa, illuutit qanoq innerisa aserfallatsaaliuinikkut pitsaasuseqalersinnissaannut kinguaattoorutit tamarmiusut 30,1 mio. koruuniusut, takuuk takussutissiaq 4.20. Tamanna inisiap suuneranut agguarlugu m²-imut agguaqatigiissillugu 567 koruuninik innerneqarpoq. Kinguaattoorutit annertunersaat utoqqaat najugaqatigiiffiinut tunngapput m²-imut 984 koruuniullutik. Utoqqaat najugaqatigiiffii m²-it tamarmiusut 5 %-ii inorlugit annertussuseqarput, taamaatumillu naliliinerup tamarmiusup ilaannamininnguarlugit. Utoqqaat illui qanoq issutsimikkut pitsaanerupput, tassani inisiat pitsaasumik aserfallatsaaliuinikkut pitsaasuseqalersinnissaannut m²-imut 546 koruunit aningaasartaliunneqassallutik.

Nalunaarsuinerit periaatsimi Facility Management, ingerlanneqarput, tassani qanoq issutsinut nalunaarsuineq maannakkut kinguaattoorutitut, aammalu piffissami

Social- og handicapområdet

Inden for børn- og ungeområdet er der kommunale, selvstyrejede og selvejende børn- og unge- samt døgninstitutioner. Der foreligger oplysninger om bygningernes tilstand, men der er ikke et overblik over eventuelt omfang af vedligeholdelsesefterslæbet endnu.

Akutte og løbende renoverings- og vedligeholdelsesopgaver udføres via bevillinger over finansloven.

Der arbejdes på at udarbejde en handleplan og efterfølgende en sektorplan for området.

Ældreområdet

I 2021 blev der udgivet en redegørelse om *Status på boligmassen på ældreområdet*, der var udarbejdet af Departementet for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked.

I henhold til denne redegørelse viser tilstandsregistreringerne på nationalt plan et samlet efterslæb på 30,1 mio. kr. for at få standen på bygningerne bragt op til god vedligeholdelsesmæssig stand, jf. Figur 4.20. Det giver i gennemsnit et beløb på 567 kr. pr. m² fordelt på boligtype. Det største efterslæb er for ældrekollektiverne med 984 kr. pr. m². Ældrekollektiverne udgør under 5 % af de samlede m², og udgør derfor en lille andel af den samlede vægtning. Alderdomshjemmene er i bedst stand, hvor der i gennemsnit skal lægges et beløb på 546 kr. pr. m² for at bringe boligerne i en god vedligeholdelsesmæssig stand.

Registreringerne er foretaget i et Facility Management system, hvor tilstandsregistreringen er opdelt i aktuelt efterslæb, og et forventet nødvendigt vedligehold i en 10-årig periode.

4.20	Utoqqarnut suliassaqar. fimmi kinguaattoorutit aamma aserfallatsaaliuinissaq pisariaqartinneqartoq		Efterslæb og nødvendigt vedligehold på ældreområdet
-------------	--	--	--

Najuga-qariaaseq	Kinguaa-toorutit	Aserfallat-saaliuineq	Illut amerlass.	m ²	Inissiat amerlass.	Kinguaa-toorutit	Aserfallat-saaliuineq
Bo-form	Efterslæb	Vedligehold	Antal bygninger	m ²	Antal boliger	Efterslæb	Vedligehold
Utoqqaat illui / Alderdomshjem	16 mio. kr.	46 mio. kr.	22	29.617 m ²	515	546 kr./m ²	1.555 kr./m ²
Utoqqarnut inissiat / Ældrebolig	12 mio. kr.	61 mio. kr.	191	21.944 m ²	407	563 kr./m ²	2.777 kr./m ²
Utoqqaat najugaqatigiiffi / Ældrekollektiv	2 mio. kr.	3 mio. kr.	7	1.682 m ²	40	984 kr./m ²	2.018 kr./m ²
Katillugit / I alt	30 mio. kr.	110 mio. kr.	220	53.243 m²	962	567 kr./m²	2.074 kr./m²

Najoqquataq: Utoqqarnut suliassaqarfimmi inissianut killiffik, 2021. Isumaginninnermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik.

Kilde: Status på boligmassen på ældreområdet, 2021. Departementet for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked.

ukiunik 10-nik sivisussusilimmi aserfallatsaaliuinissamut pisariaqartitsinermut naatsorsuutigineqartumut, agguarneqarlutik.

Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit nalinginnaasumik atuinermi pisariaqartumik aserfallatsaaliuinissamut taamaallaat tunngassuteqarput. Allanngortiterinernut, nutarterinernut, aserorterisoqarnerata kingorna iluarsaassinernut, qerisoornernut pisariaqartitsinerit allanillu pinasuartumik pisariaqartitsinerit pilersinnaasut sillimaffigineqanngillat. Aamma isumaqatigiissuteqarnernik aqutsineritut, naatsorsuutitut suliaassallu suliarineqarnerannik malinnaanernut aningaasartuutissat aamma ilanngunneqassapput. Illuutit atorinnaassusaannut sinneruttoq naatsorsorneqanngilaq, taamaalilluni inissiat aserfallatsaaliorneqarnissaat qaqugukut imminut akilersinnaajunnaassanersoq isummerfigineqanngilaq.

Aserfallatsaaliuineq ukiut 10-nut tulliuuttunut naatsorsorneqarpoq, aammalu suliaassaq maannakkorpiaq illuutini suliarineqartussaagaluartut aallaavigineqaratik. Ukiunut 10-nut tulliuuttunut aserfallatsaaliuineritut aningaasartuutissat aningaasartassai tamarmiusut 110 mio. koruuninut naatsorsorneqarput. Taanna 2017-imi akigititat atorlugit ukiunut 10-nut tulliuuttunut m²-imut agguaqatigiissillugu 2.074 koruuninik inerineqarpoq, tamannalu agguaqatigiissitsinerinnarmi ukiumut m²-imut 207 koruuninik inerineqarluni. Sanilliuikkaanni inissiatileqatigiiffinni Iserit aamma INI A/S-imi illuartitat, taakkua najugaqarfii akimorlugit m²-imut 120 koruuniupput aamma 106 koruuniullutik.

Utoqqarnut suliaasaqarfiup iluani illuutit aserfallatsaaliorneqarnerisa isumagineqarnera kommunit suliaasaraat.

Eqikkaaneq

Pisortat sullissiviisa illutai pisortat aningaasaatai atorlugit sananeqarput ingerlanneqarlutillu. Aningaasanut inatsisikkoortumik aningaasaliissutitigut imaluunniit Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni assersuutigalugu

Vedligeholdelsesefterslæbet vedrører kun det nødvendige vedligehold ved almindeligt brug. Der tages ikke højde for behov for ombygninger, moderniseringer, reparationer efter hærværk, frostsprængninger og andre akutte behov, der kan opstå. Der skal også indregnes omkostninger til administration af kontrahering, regnskab og opfølgning på opgavernes udførelse. Der er ikke beregnet en restlevetid på bygningerne, der er således ikke taget stilling til, hvornår det ikke længere kan betale sig at vedligeholde på boligerne.

Vedligeholdet er beregnet for de næste 10 år, og tager ikke udgangspunkt i de opgaver, der skulle være udført på bygningerne på nuværende tidspunkt. Det samlede beløb er beregnet til 110 mio. kr. over de næste 10 år i udgifter til vedligehold. Det giver 2.074 kr. i gennemsnit pr. m² for en 10-årig periode i 2017 priser, hvilket i et simpelt gennemsnit giver 207 kr. pr. m². pr. år. Til sammenligning henlægger boligselskaberne Iserit og INI A/S henholdsvis 120 kr. pr og 106 kr. pr. m² på tværs af deres boligafdelinger.

Det er en kommunal opgave at varetage vedligeholdelse af bygninger inden for ældreområdet.

Opsummering

De offentlige institutionsbygninger opføres og drives af offentlige midler. Enten via bevillinger over finansloven eller gennem samfinansiering mellem Selvstyret og kommunerne til opførelse af eksempelvis ældreinstitutioner. Der er også mulighed for tilskud via finansloven på op til 50 % til reovering af kommunale eller selvejende idrætshaller. Denne ordning blev

utoqqarnut sullissivinni sanaartornissamut aningaasalersueqatigiinnikkut tamanna pisarpoq. Aamma kommunit timersortarfissuunik imaluunniit timersortarfinnik imminut pigisunik iluarsaassinissamut 50 %-it angullugit aningaasanut inatsisikkut tapiissuteqarnissaq periarfissaqarpoq. Aaqqissuussineq taanna timersortarfinni imminut pigisuni immikkut aserfallatsaaliuisoqannginnerata pakkersimaarnissaa siunertaralugu aaqqiigallarnertut atuut-sinneqalerpoq.

Ingerlatassarpassuit aallartinneqarput, ilanngullugit pisortat sullissiviisa illutaanni qanoq issutsinik nalunaarsuinerit, siunissami ilaatigut aserfallatsaaliuinerimi kinguaattoorutinut, iliuusissanut pilersaarutinut tamatumalu kingorna immikkoortunut pilersaarutinut tunngatillugu takussutissat. Utoqqarnut suliassaqarfimmi nuna tamakkerlugu utoqqarnut inissiat utoqqaallu illuisa qanoq issusaannik suku-miisumik nalunaarsuisoqarpoq.

indført som en midlertidig foranstaltning med henblik på at afbøde manglende vedligehold særligt på selvejende idrætshaller.

Der er igangsat mange aktiviteter, herunder tilstandsregistreringer af de offentlige institutionsbygninger, der på sigt skal skabe overblik bl.a. omkring vedligeholdelseefterslæb, handleplaner og efterfølgende sektorplaner. På ældreområdet er der foretaget en grundig tilstandsregistrering af ældreboligerne og ældreinstitutionerne i hele landet.

4.2.9 Aserfallatsaaliuinermi aningaasaleeqqinnissamilu kinguaattoorutinut ataatsimoortumik takussutissiaq

Immikkoortoq 4.2.1-imi taaguutit assigiingitsut nalinginnaasumik paasineqar-tarnerat allaaserineqarpoq.

Taaguutit qanoq suliaqarfigineqartarner-sut, suliassaqarfiit assigiingitsut paasis-sutissaataasa pissarsiarineqarsinnaasut misissorneqarnerisa takutippaa, taman-nalu tamatuma kingorna naatsorsuinernut pingaaruteqalerpoq.

Taamaattumik naatsorsukkat tamarmiu-sut matuma kingulianiittut kukkuneqar-sinnaanerat sillimaffigineqassaaq, periaat-sit assigiingitsut akimorlugit taaguutit suliaqarfigineqarlutik sanilliunneqartar-mata, naatsorsuinernut tamatuma malit-sigisaanik nalorninartortaqluni.

Takussutissiaq 4.21-imi takutinneqarpoq aserfallatsaaliuinermut aningaasaleeqqin-nissamilu kinguaattoorutit tamarmiusut 7,6-7,7 mia. koruuniusut. Aserfallatsaa-liuinermi kinguaattoorutit annertunersai inissianut attartortittakkanut suliassaqar-fiup aamma nukissiamik imermillu piler-suinermut suliassaqarfiup iluaniipput. Taamaattoq maluginiagassaa voq Mit-tarfeqarfiit ataanni kinguaattoorutit tas-saammata kinguaattoorutit naatsorsuk-kat, ukiuni ataasiakkaani nalikilliliinerit aningaasaleeqqinnerillu nikingassutai ta-korluuilluni naatsorsorlugit naatsorsorne-qartut. Taamaalluni pissusiviusuni kingu-aattoorutit ataasiakkaatigut nalilersorne-qarnerat tassani pineqanngilaq, taamatul-lu suliffeqarfiup sanaartugaatinit pigisaasa nalillit akiviisa ineriartornerat sillimaffigi-neqarani.

Tassunga ilanngutissapput suliassaqarfiit aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorute-qarfiusut, maannakkorpiaq erseqqin-nerusunik paasissutissanik peqarfiun-gitsut, ilanngullugit ilinniartitaanermut suliassaqarfik, isumaginninnermut in-narluutilinnullu suliassaqarfik kiisalu ilageeqarnermut suliassaqarfik.

4.2.9 Samlet overblik over vedligeholdelses- og reinvesteringsefterslæb

I afsnit 4.2.1 blev den gængse opfattelser af de forskellige be-greber gennemgået.

Gennemgangen af de forskel-lige sektorers tilgængelige oplysninger viser, at der er forskellige tilgange til, hvorledes begreberne operationaliseres, hvilket efterfølgende får betyd-ning for opgørelserne.

Nedenstående samlede op-gørelse må derfor tages med det forbehold, at der sammenlignes på tværs af forskellige måder at operationalisere begreberne på med den usikkerhed som deraf følger for opgørelserne.

Figur 4.21 viser, at det sam-lede vedligeholdelses- og rein-vesteringsefterslæb er på 7,6-7,7 mia. kr. De største vedlige-holdelsesefterslæb er inden for lejeboligområdet henholdsvis energi- og vandforsyningsom-rådet. Det er dog værd at be-mærke, at efterslæbet under Mittarfeqarfiit er et beregnet efterslæb, op-gjort som en teo-retisk beregnet forskel mellem afskrivninger og reinvesteringer i de enkelte år. Der er dermed ikke tale om en konkret vurde-ring af det faktiske efterslæb, ligesom der ikke er taget højde for udviklingen i kostpriserne på virksomhedens anlægsaktiver. Hertil kommer områder med vedligeholdelsesefterslæb, hvor der pt. ikke ligger nærmere data, herunder på uddannelsesom-rådet, social- og handicapom-rådet samt kirkeområdet.

4.21	Aserfallatsaaliuinermi aningaasaleeqqinnissamilu kinguaattoorutitut tamarmiusunut naatsorsukkat	Opgørelse over det samlede vedligeholdelses- og reinvesteringsefterslæb
-------------	---	--

Suliassa qarfik, suliffeqarfik	Kinguaattoorutit (mio. kr.)	Ukiog naatsorsuiffiusoq	Kinguaattoorutit naatsorsuinermit periaaseq
Sektor, virksomhed	Efterslæb (mio. kr.)	Opgørelsesår	Metode for opgørelse af efterslæb
Inissiat attartortittakkat* / Lejeboliger*	2.400 – 2.510	2022-2024	Pissusiviusuni kinguaattoorutit / Faktisk efterslæb
Nukissiamik imermillu pilersuineq / Energi- og vandforsyning	2.384	2020	Pissusiviusuni kinguaattoorutit / Faktisk efterslæb
Mittarfiit / Lufthavne	1.048	2021	Kinguaattoorutit naatsorsukkat / Beregnet efterslæb
Umiarsualiviit / Havne	259	2021	Pissusiviusuni kinguaattoorutit / Faktisk efterslæb
Nioqqutissanik nukissiuutinillu pilersuineq / Vare- og energiforsyning	839	2022	Pissusiviusuni kinguaattoorutit / Faktisk efterslæb
Peqqinnissaq / Sundhed	641	2022	Naatsorsorneqaleruttorput / Under opgørelse
IT	-		Naatsorsorneqanngillat / Ikke opgjort
Pisortat illuutaat, sullissiviit / Offentlige bygninger, institutioner:			
Ilinniartitaanermut suliassa qarfik / Uddannelsesområdet	-		Naatsorsorneqaleruttorput / Under opgørelse
Isumaginninnermut innarluutilinnullu suliassa qarfik / Social- og handicapområdet	-		Naatsorsorneqaleruttorput / Under opgørelse
Utoqqarnut suliassa qarfik** / Ældreområdet**	30	2021	Pissusiviusuni kinguaattoorutit / Faktisk efterslæb
Katillugit / I alt	7.601 – 7.711		

Nassuiaat: * Inissianut attartortittakkanut suliassa qarfikimmi naatsorsukkat aamma kommunini inissianik attartortittakkanik ima qarput.

Nassuiaat: ** Illunik utoqqarnut suliassa qarfiup ataaniitunik aserfallatsaaliuineq kommuninit isumagine qarpoq.

Note: * Opgørelsen af lejeboligområdet indeholder også kommunale lejeboliger.

Note: ** Vedligeholdelse af bygninger under ældreområdet varetages af kommunerne.

4.3 Aningaasalersuineq

Immikkoortumi matumani suliassaqarfinni assigiinngitsuni aserfallatsaaliuineq qanoq aningaasalersorneqarnerisooq aammalu periarfissat suut isumaliutersuutigineqarsinnaanersut, erseqqinnerusumik qimerloorneqarpoq. Taamaattoq erseqqisarneqassaaq suliassaqarfiit ataasiakkaat tamarmik iluanni kinguaattoorutit angumaffiginissaannut aningaasalersuinermut pilersaarummik suliaqarnissaq nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaatip killigisitaata avataanniimmat. Tamanna iluaqutaasumik suliassaqarfinni immikkoortumut pilersaarutini ataasiakkaani ilaatinneqarsinnaavoq.

Atuisunit aningaasalersuineq aamma akileraarutinit aningaasalersuineq

Pingaarnepaatigut pigisap nalillip aserfallatsaaliorneqarnissaa atuisut akiliutaannit imaluunniit akileraarutinit imaluunniit taakkua ataqatigiissillugit aningaasalersorneqarsinnaavoq.

Atuisut akiliutaannit aningaasalersuineq imaluunniit atuisut akiliuteqartinneqarneranni, innuttaasut imaluunniit sulliffeqarfiit sullissinermik, pisortat atuutsinnissaani imaluunniit taassuma aningaasalersorneqarnerani akuuffigisaanik, atuinerminnut toqqaannartumik akiliuteqartarput.

Aningaasalersuineq qanoq iliorluni pissarinarineqartarnerisooq pingaaruteqanngingilaq. Atuisut akiliutaasa akileraarutiniillu aningaasalersuinerup assigiinngissutaasa ilaat tassaavoq, akileraarutinit aningaasalersuinermi akiliuteqarnerup atuinerullu atassuteqarunnaarsinneqartarnerat, taamaaliornermi atuisunut ataasiakkaanut ujartuinerup killilersimaarnissaanut kajumissuseqartitsisoqartarnani. Kisian-nili atuisut akiliuteqartarnerisa kingunerisaanik ataasiakkaat sullissinerup nalinga akiliuteqarnermut naapertuussinnaappat aatsaat sullissinissamik ujartuisarlutik.

Takussutissiaq 4.22-mi takuneqarsinnaavoq suliassaqarfiit arlallit annertunerusumik annikinnerusumilluunniit atuisut akiliuteqartinneqartarnerat ilaatinneqar-toq.

4.3 Finansiering

I dette afsnit ses der nærmere på, hvorledes vedligeholdelse finansieres i de forskellige sektorer og hvilke muligheder, der kunne overvejes. Det skal dog understreges, at udarbejdelsen af en egentlig finansieringsplan for indhentningen af efterslæb inden for hver enkelt sektor falder uden for landsplanredøgørelsens rammer. Dette kan med fordel indgå i de enkelte sektorerers sektorplaner.

Brugerfinansiering og skattefinansiering

Helt overordnet kan et aktivs vedligeholdelse finansieres via brugerbetaling eller over skat-terne eller kombinationer heraf.

Brugerfinansiering eller brugerbetaling anvendes som betegnelse for forskellige typer af situationer, hvor borgere eller virksomheder bidrager direkte med en betaling ved et forbrug af en ydelse, som det offentlige er involveret i tilvejebringelsen eller finansieringen af.

Det er ikke uvæsentligt, hvorledes finansieringen tilvejebringes. En af forskellene mellem brugerbetaling og skattefinansiering er, at skattefinansiering afkobler betaling og forbrug, hvorved der ikke er noget incitament for den enkelte bruger til at begrænse efterspørgslen. Brugerbetaling bevirker derimod, at den enkelte kun vil efterspørge ydelsen i det omfang værdien af ydelsen vurderes til at stå mål med betalingen.

Af Figur 4.22 fremgår det, at der i mange sektorer indgår brugerbetaling i større eller mindre grad.

Suliassa qarfik	Pingaarnertut atuisut akiliutaa	Ilaatigut atuisut akiliutaat	Pingaarnertut akileraarutinit aningsalorsorneqarpoq	
	Primær brugerbetaling	Delvis brugerbetaling	Primær skattefinansiering	Område
Nukissiamik imermillu pilersuineq	X			Energi- og vandforsyning
Mittarfit		X		Lufthavne
Umiarsualiviit*			X	Havne*
Inissiat attartortittakkat		X		Lejeboliger
Nioqutissanik pilersuineq		X		Vareforsyning
Peqqinnissaq			X	Sundhed
Pisortat sullissi-viisa illutai			X	Offentlige institutionsbygninger

Nassuiaat: * Nuuummi (Sikuki Harbour A/S) umiarsualiviup sullitaasa ilaannut umiarsualivimmi atortorissaarutitut atuinermut akiliuteqartitsisoqartarpoq, kisianni sumiiffinni allani taamaagani.

Note: * I Nuuk (Sikuki Harbour A/S) er der brugerbetaling for havnefaciliteter for dele af havnens kunder, men øvrige steder er der ikke.

Nukissiamik imermillu pilersuinerumut suliassa qarfimmi atuisut akiliutaannit aningsalorsuineq annertuumik atornerarpoq. Atuinert suussusaannut assigiinngitsunut, innaallagissamut, imermut kiassarermullu atuisuni ataasiakkaani ungasianiit uuttuutini atuasooqartarpoq, taamaalilluni atuinerup akilersinnissaa pisariitsuulluni aammalu sunut akiliinerluni atuisup pisariitsumik paasisimasaaqarfisarlugu. Taamaalilluni kinguaattoorutit pioreersut atuisut akiliutaasa qaffannerisigut naammassinarneqassappata, atuisut akiliutaannit aningsalorsuinerup allannortinnissaa pisariitsuusussaavoq.

Mittarfinnut suliassa qarfimmi taamatutaaq suliffeqarfiup qulimiguulinnut mittarfiisa timmisartoqarfiisalu atornerarneranut akiliuteqarnissamut akiliisitsisarnerumut periaatsimik pilersitsisoqarsimavoq.

På energi- og vandforsyningsområdet er der udpræget grad af brugerfinansiering. Der er for de forskellige forbrugskategorier, el, vand og varme, installeret fjernaflæsere hos de enkelte forbrugere således, at det er nemt både at opkræve forbruget og nemt for forbrugeren at få indsigt i, hvad der betales for. Det vil således være nemt at ændre på brugerfinansieringen, hvis det eksisterende efterslæb skal imødegås ved øget brugerbetaling.

På lufthavnsområdet er der ligeledes et etableret system for opkrævning af betaling for anvendelse af virksomhedens

Atuisartut (ilaasut) aammalu timmisartunik suliaqartartut (ass. Air Greenland A/S) suliffeqarfiup pigisaasa nalillit atornerarnerisa aningaasalersornissaannut akiliisinnegartarput.

Tassani taamaalilluni atuisut akiliutaanik akiliisitsinissamut ingerlalluurtumik periaaseqartoqarpoq, atuisut sorliit timmisartoqarfinni aamma qulimiguulinnut mittarfinni sorlerni aningaasartuutitut sorlernut (timmisartumi ilaasoq, timmisartumik suliaqartuusooq) akiliisussaane-rannut tunngatillugu assigiinngisitaartit-sisoqarsinnaalluni.

Tassani aamma kinguaattoorutit pioreer-sut angummaffigineqartussanngorlugit, immaqalu siunissami kinguaattooruteqar-nissaq pinngitsoortittussanngorlugi, atui-sut akiliuteqartinneqarneranni oqimaaqa-tigiissitsisoqarsinnaavoq. Takussutissia-mi matuma siulianiittumi suliaqarfiup *ilaatigut atuisut akiliutaasa* ataani inissii-neq, maannakkut aaqqiinerup aningaa-sanut inatsisikkut aningaasaliissutitigut suliaqarfiup pigisaasa nalillit aserfallatsaaliorneqarnerannut aningaasaler-sueqataanissamik pisariaqartitsinermik malitseqartoq, takussutissaavoq.

Umiarsualivinnut suliaqarfimmi Inatsi-sartut inatsisaata nr. 9, 3. juni 2015-imeer-sup akuerineqarnerani Namminersorlutik Oqartussat umiarsualiviinik kommunillu umiarsualiviinik atuinermut akigititanik aalajangersaanissamut siullermeertu-mik periarfissiisoqarpoq. Ullumi killiffim-mi taamaallaat Nuummi Sikuki Harbour A/S-imi umiarsualivimmi atortorissaaru-tit atornerarnerannut atuisut ilaannik akiliuteqartitsisoqartarpoq. Taamaalilluni aserfallatsaaliuinermut tunngasortaata aningaasalersornissaanut tapertaasin-naasumik atuisut akiliuteqartarnerannut periaatsimik suliaqarnermi pilersitsisoqar-sinnaavoq. Takussutissiaq 4.22-imi immer-sukkami umiarsualivinnut suliaqarfiup immikkoortumi *pingaarnertut akileraaruti-nit aningaasalersorneqarpoq* inissinneqar-nerani taamaalilluni pissutaavoq, aserfallatsaaliuinermut aningaasassat atornerartut ullumikkut umiarsualiveqarfiit amerlanerpaartaanni aningaasaqarnermut

heliporte og lufthavne. Det er både for forbrugerne (passagerne) og for flyoperatørerne (f.eks. Air Greenland A/S), der opkræves finansiering af brug af virksomhedens aktiver.

Her er der således et veletableret system til opkrævning af brugerbetaling, hvor der kan differentieres i forhold til, hvilke brugere der skal betale for hvilke omkostninger (flypassagerer, flyoperatører) på hvilke lufthavne og heliporte.

Det vil også her være muligt at balancere brugertalingen på en måde, så eksisterende efterslæb indhentes og et eventuelt fremtidigt efterslæb undgås. Indplaceringen af området i ovenstående figur under *delvis brugerbetaling* er et udtryk for, at det nuværende set-up medfører behov for medfinansiering af vedligeholdelse af sektorens aktiver via bevillinger over finansloven.

På havneområdet blev der ved godkendelse af Inatsisartutlov nr. 9 af 3. juni 2015 for første gang skabt mulighed for at fastsætte takster for brug af Grønlands Selvstyres havne og kommunale havne. Status i dag er, at det alene er i Nuuk ved Sikuki Harbour A/S, at der fra dele af brugerne opkræves betaling for brug af havnens faciliteter. Det er således i praksis muligt at etablere brugerbetalingssystemer, der kan bidrage til finansiering af vedligeholdelsesdelen. Baggrunden for at havneområdet i skemaet i Figur 4.22 er placeret i kategorien *primær skattefinansiering* skyldes således, at de anvendte midler til vedligehold for langt de fleste havneanlæg i dag finansieres over bevillinger over finansloven.

inatsisikkoortumik aningaasaliissutinit aningaasalersorneqarnerat.

Inissianut attartortittakkanut suliassaqarfimmi qaammatikkaartumik ineqarnermut akiliummik, atuisup pigisamik nalilimmik imaluunniit inissiamik, ilanngullugu taasuma aserfallatsaaliorneqarnera, atui-nerminut akiliutaanik, akiliisitsisarnermut tunngatillugu periaaseq ingerlalluarpoq. Maannakkut kinguaattoorutaasut anner-tussusaasa ersarissumik takutipkaa, pif-fissami ingerlareersumi — sulilu taamaal-luni—illuutitaserfallatsaaliorneqarnissaan-nut aningaasalersuineq naammangitsoq. Taamaattoqarnerani inissianut attartor-tittakkanut suliassaqarfik takussutissiami immikkoortumi *ilaatigut atuisut akiliutaat* inissinneqarpoq, tassami atuisut ullumik-kut pigisat nalillit aserfallatsaaliorneqar-nerannut tapersiisarmata, kisianni naam-mangitsumik.

Pisortat inissiaataasa attartortittakkat aserfallatsaaliuinermi qanoq ittuunerisa iluarsartorteqqinnissaannut annertuneru-sumik aningaasalersuutissarsinissaq pil-lugu 2023-mut aningaasanut inatsimmi oqaasertaliussaq ilanngunneqarpoq.

Oqaasertaliussani Naalakkersuisut Inat-sisartut Aningaasaqarnermut akileraar-tarnermullu Ataatsimiititaliaata akuer-sissuteqareerneratigut Namminersorlutik Oqartussat imaluunniit pisortat ataatsi-moorussamik aktiaateqarluni ingerlatse-qatigiiffiutaannut, suliniutit aalajangersi-masut aningaasalersornissaannut katillugit 1,5 mia. koruunit tungaannut taarsigassii-nissamat arlalinnilluunniit taarsigassii-nissamat imaluunniit taarsigassarsianut qularnaveeqqusiinissamat piginnaatin-neqarput. Namminersorlutik Oqartussat inissiaataanni attartortittakkani (ilaqu-tariinnut arlalinnut illuni) iluarsaassinis-samat pisariaqartitsinerit annertusiar-tuinnartut apparsariartuaarneqarnissaat taamaalillunilu Pilersaarutaasumik, Piffis-akkaartumik Aserfallatsaaliinermit (PPV) aningaasanik naammattunik immikkoor-titsinissamat tapiissuteqarnissap aamma qulakkeerneqarnissaa aningaasalersui-nermi siunertaapput. Taarsigassiinissanut qularnaveeqqusiinernullu taama ittunut

På lejeboligområdet er der en veletableret praksis omkring opkrævning af den månedlige husleje, som er brugerens betaling for anvendelse af aktivet eller boligen, herunder dets vedligeholdelse. Det nuværende efterslæbs størrelse viser med tydelighed, at der bagud i tid har været — og stadig er — en underfinansiering af vedligeholdelse af bygningerne. Dette forhold gør, at lejeboligområdet i figuren er indplaceret i kategorien *delvis brugerbetaling*, da brugerne i dag bidrager til vedligeholdelse af aktiverne, men ikke i tilstrækkeligt omfang.

I finansloven for 2023 er der indføjet tekstanmærkning om tilvejebringelse af yderligere finansiering til en gradvis genopretning af vedligeholdelsestilstanden i de offentlige lejeboliger.

Tekstanmærkningene bemyndiger Naalakkersuisut til, med godkendelse af Inatsisartuts Finans- og Skatteudvalg, at optage et eller flere lån, eller stille garantier for lån til et selvstyre-ejet eller fællesoffentligt aktieselskab, med henblik på op til samlet set 1,5 mia. kr. til brug for finansiering af konkrete indsatser. Finansieringen har til formål gradvist at nedbringe det akkumulerede renoveringsbehov i Selvstyrets udlejningsboliger (flerfamiliehuse) og samtidigt sikre et bidrag til afsættelse af tilstrækkelige midler til Planlagt, Periodisk Vedligehold (PPV). Udnyttelsen af bemyndigelsen til en sådan låntagning eller garanti-stillelse forudsætter som minimum:

aningaasaliissutitik atuinermut minnerpaamik uku piumasaqaataapput:

- iluarsaassinissamut suliniutitut aningaasalersuinissamut piviusunngortitsinissamullu pilersaarut, taarsigasarsinikkut suliniutitigullu inissianik attartortittakkanik aserfallatsaaliuinermut ajornartorsiutit aaqqiivigineqarsinnaanissaannik, tassunga ilanngullugu Naalakkersuisut matumunnga aningaasanik atuinerannik immikkoortumi nr. 2-mi aamma nr. 3-mi piumasaqaatinik allassimasunik eqquutsitsinermik kiisalu iluarsaassinissamik pisariaqartitsinerup naammassineqarnerani najugaqatigifinni amigartooruteqarfiusussamik missingersuuteqannginnissamik naatsorsuuteqannginnermik takutitsisoq.
- Namminersorlutik Oqartussat inisiaataannut attartortittagaannut aningaasartuutit isertitaallu (cashflow) ukiuni 30-ni sivikinnerusumiluunniit minnerpaamik 0-imukartinneqarnissaannik aningaasalersuinermut pilersaarut. Cashflow tassaavoq taarsigassiinermi iluanaarutinit isertitat, ineqarnermut akiliutit (aningaasaliissutinit iluanaarutit ilanngullugit) aamma aningaasanut inatsimmit tapiissutit ernianik aningaasartuutit, akilersuutit, inissiat ingerlannerinut, tassunga ilanngullugit aserfallatsaaliuinermut aamma ukiuni arlalinni naammattumik aserfallatsaaliuisoqannginneranit ajornartorsiutitik pilersunik aaqqiinarnermut aningaasartuutit ilanngaatigereerlugit.
- Namminersorlutik Oqartussat inisiaataannut attartortittagaannut Pilersaarutaasumik, Piffissakkaartumik Aserfallatsaaliinermut (PPV) aningaasanik naammattunik missingersuusior-toqassasoq, takukkit aamma najugaqatigiiffinni oqimaaqatigiissitsinissaq pillugu inissianut attartortittakanut peqqussummi aalajangersakkat.

Tassunga atatillugu pingaaruteqartoq tassaavoq, taarsigassarsinissamut pissusiviusuni aningaasaqarnikkut tunngavissaqarnissap qulakkeernissaa siunertaralugu,

- en finansierings- og implementeringsplan for renoveringsindsatsen der sandsynliggør, at det med lånoptaget og øvrige indsatser vil være muligt at løse vedligeholdelsesproblemerne inden for lejeboligområdet, herunder at Naalakkersuisuts anvendelse af midlerne hertil lever op til de i punkt nr. 2 og nr. 3 anførte betingelser, samt at der ikke forventes budgetteret med underskud i boligafdelingerne, når renoveringsbehovet er bragt i bund.
- en finansieringsplan hvor cashflowet for Selvstyrets udlejningsboliger som minimum går i 0 over en 30-årig eller kortere periode. Cashflowet defineres som indtægter i form af låneprovenu, huslejer (inkl. kapitalafkast) og tilskud fra finansloven fratrukket udgifter i form af renter, afdrag samt omkostninger til ejendommenes drift, inkl. vedligeholdelse, og indhentning af de opståede problemer med som følge af utilstrækkeligt vedligehold gennem en lang årrække.
- at der budgetteres med tilstrækkelige midler til Planlagt, Periodisk Vedligehold (PPV) for Selvstyrets lejeboliger, jf. også lejeforordningens bestemmelser om balance i boligafdelingerne.

Det er i denne forbindelse en væsentlig pointe, at udnyttelsen af tekstanmærkningens bemyndigelse til lånoptag forudsætter et forudgående planlægningssarbejde og renoveringsarbejde med henblik på at sikre et reelt økonomisk grundlag for lånoptaget. Tekstanmærkningen kan således ikke blot anvendes til at øge den generelle offentlige subsidiering af lejeboligområdet.

taarsigassarsinissamut oqaasertaliussami piginnaatitsissuteqarnerup atorreqarnissaanut, sioqqutsisumik ilersaarusionermik suliaraqarnissaq iluarsaassinermillu suliaraqarnissaq pisariaqartuq. Oqaasertaliussaq taamaalilluni inissianut attartortittakanut suliassa qarfiup pisortanit nalinginnaasumik tapiissuteqarfigineqartarnerata annertusitinnissaanuinaq atorreqarsinnaangilaq.

Nioqqutissanik pilersuineranut suliassa qarfimmi Namminersorlutik Oqartussat aamma KNI A/S Kiffartuussinissamut isumaqatigiissuteqarput, ulluinnarni nioqqutissanik nioqqutigineqartussanik imaluunniit nalinginnaasumik nioqqutigineqartussanik erseqqinnerusumik isumaqatigiissutigineqartunik pilersuinissamik qulakkeerinittumik. Suliassa qarfiup immikkoortumi *ilaatigut atuisut akiliutaat* inissinneqarneranut taamaalilluni pissutaavoq, isumaqatigiissutigineqartumi ilaatigut nalinginnaasumik nioqqutigineqartussanik neqeroorutissaqarnissap qulakkeerneqartussaanera aammalu sanaartukkat (pisi-niarfiit, quersuit il.il.) isumannaatsumik pitsaassuseqartinnissaasa aserfallatsaaliorneqarnerisalu ingerlaavartumik qulakkeerneqartussaanerat. Tassani aamma nioqqutissanut akigitatigut — atuisut akiliutaat (qaffanneqartut) atorlugit aserfallatsaaliuineranut kinguaattoorutit amerliartoreersut annikillisinnaannut, peqatigisaanillu aserfallatsaaliuinerup naammattumik annertussuseqarnissaata tunngavisinnissaanut, periarfissaqartussaa voq.

Peqqissutsimut suliassa qarfimmi aamma pisortat sullissiviisa illutaanni illuutiniq sanaartukkanillu aserfallatsaaliuineq aningaasanut inatsisikkut aningaasaliissutitigut aningaasalorsorneqarput. Suliassa qarfiit taakkua tunngaviusumik atugarissaarnissamut sullissiviunerat nalinginnaasuuvoq, taakkununga atuisut akiliutaannik nalinginnaasumik akiliisitsisoqartarani, ilanngullugu illuutit sanaartukkallu aserfallatsaaliorneqarnerat. Ilinniartut inai suliassa qarfiuvoq ilinniartut inai pillugit Inatsisartut inatsisaanni nr. 42, 12. december 2019-imi maleruagassiivigineqarlutik. Inatsit taanna naapertorlugu

På vareforsyningsområdet er der indgået en servicekontrakt mellem Selvstyret og KNI A/S, der sikrer forsyning af et nærmere aftalt detailvaresortiment eller basissortiment. Baggrunden for at området er placeret i kategorien *delvis brugerbetaling* skyldes således, at den indgåede kontrakt bl.a. skal sikre dette udbud af basissortimenten og løbende at sikre en forsvarlig stand og vedligeholdelse af anlæggene (butikker, lagerfaciliteter m.m.). Der vil også her være adgang til over varepriserne — via (øget) brugerbetaling at reducere et allerede ophobet vedligeholdelses efterslæb og samtidig understøtte et tilstrækkeligt vedligeholdelsesniveau.

På henholdsvis sundhedsområdet og offentligt institutionsbygninger finansieres vedligeholdelse af bygninger og anlæg via bevillinger over finansloven. Disse områder er udpræget grundlæggende velfærdsinstitutioner, som der ikke har været tradition for at opkræve brugerbetaling til, herunder til vedligeholdelse af bygninger og anlæg. Kollegier er et område der reguleres af Inatsisartutlov nr. 42. af 12. december 2019 om kollegier. I henhold til denne lov fastsættes husleje og depositum på finansloven. Af finansloven fremgår det, at den månedlige husleje (brugerbetaling) for et værelse er fastsat til at være 850 kr. Det er ligeledes anført, at huslejesatserne ikke har været justeret siden slutningen af 1990'erne.

ineqarnermut akiliut aamma qularnaveeq-qusiissutissaq aningaasanut inatsimmi aalajangersarneqartarput. Aningaasanut inatsimmi allassimavoq ineeqqamut qaammatikkaartumik ineqarnermut akiliut (atuisut akiliutaat) 850 koruuniussangorlugu aalajangersarneqartoq. Taamatuttaaq aamma allassimavoq ineqarnermut akiliummut akigititat 1990-ikkut naalerneranniilli iluarsineqarsimangitsut.

Eqikkaaneq

Ullumikkut suliaasaqarfiit amerlanersaanni akiliisarnermut periaatsimik ingerlalluartumik ingerlatsisoqarpoq, atuisut pigisat nalillit aserfallatsaaliorneqarnerannut aningaasalersuinissaat imaluunniit atuisut aningaasalersueqataanissaat periarfissiisutiginearluni.

Atuisut akiliutaannit aningaasalersuinermit atuisut pigisamik nalilimmik atuinissamut piareersimanerat ersarinnerulersinneqarsinnaavoq, taamaalillunilu pigisap nalillip pitsaassusaa annertussusaalu pitsaanerumik aaqqissuunneqarsinnaalluni. Atuisut akiliutaannit aningaasalersuinerup saniatigut pigisap nalillip pisariaqartumik aserfallatsaaliorneqarnissaanut tamatuma qulakkeereqataanera aamma atuisut tamatumuuna sanaartukkamut akisussasutut misigisimanerulerneranut aamma iluaqutaasusaaavoq. Tamanna assersuutigalugu umiarsualivinnut suliaasaqarfimmi atuisut akiliutaannik atuutsitsilernissamut tunngavilersuutitut allassimavoq.

Taamaattoq aamma pigisani aalajangersimasumik suussusilinni atuisut akiliutaannik atuutsitsilerneq qanoq siunertaqartiginersoq killeqarpoq. Assersuutigalugu umiarsualiviit aalajangersimasut najukkami innuttaasunut aalajangiisuulluinnartumik pingaaruteqarput aammalu atuisut akiliutaannik ingerlatsinermut aserfallatsaaliuinernullu aningaasartuutitut naapertuuttunik atuinissamut naammattumik kaaviiartitsisinnaanatik, tamannalu assersuutigalugu nunaqarfinni umiarsualivinni amerlasuuni atuuppoq. Tassani atuisut akiliutaannik akiliisitsisanginnermi imaluunniit taamaattoq erseqqinnerusumik aalajangerneqartunik

Opsummering

Der er i dag for de fleste sektorer veletablerede betalingsmekanismer, der skaber mulighed for, at brugerne enten finansierer vedligeholdelse af aktiverne eller at der er en medfinansiering fra brugerne.

Brugerfinansiering kan skabe en tydeliggørelse af brugernes parathed til at anvende et aktiv og dermed en bedre tilrettelæggelse af aktivernes kvalitet og omfang. Udover at brugerfinansiering er med til at sikre den nødvendige vedligeholdelse af aktiverne kan det også være medvirkende til at brugerne derigennem kan få en større ansvarsfølelse overfor de fysiske anlæg. Dette er anført som argument for at indføre brugerbetaling på f.eks. havneområdet.

Der er dog også begrænsninger for, i hvilket omfang det er formålstjenligt at indføre brugerbetaling på visse typer af aktiver. For eksempel er visse havne af afgørende betydning for lokalsamfundet og uden tilstrækkelig omsætning til at kunne bære brugerbetaling, der står i forhold til drifts- og vedligeholdelsesomkostningerne, hvilket f.eks. gælder et antal bygdehavne. Her vil såvel administrative hensyn som hensyn til lokalsamfundets forsyning kunne begrunde, at der ikke opkræves brugerbetaling eller dog kun i et nærmere bestemt og begrænset omfang.

Omvendt betyder de demografiske forskydninger i de kommende år, hvor færre skal forsyne flere, et behov for at prioritere midler på de offentlige budgetter til de mest centrale offentlige opgaver.

killilimmillu annertussusilimmik atuisut akiliutaannik akilisitsisarnermut, allaffisornermi mianerisassat taamatullu najukami innuttaasut pilersorneqarneranni mianerisassat tunngavilersuutaasinnaasapput.

Paarlattuanik ukiuni aggersuni innuttaasunut paasissutissat nikinnerisa kingunerisaanik, ikinnerusut amerlanerusunut pilersuisussaallutik, pisortat missingersuutaanni aningaasassat pisortat suliassaannut qitiutinneqarnerusunut pingaarnersiuiinermi salliutitsinissaq pisariaqartinneqarpoq.

Tamatumani suliaqarnermi ilaatigut tassaasapput utoqqarnut, peqqissutsimut, isumaginninnermut ilinniartitaanermullu suliassaqarfiit. Suliassaqarfiit taakkua iluanni suliassanik suliarinninnissap tunngavissinnissaanut ilaatigut sanaartukkanut aserfallatsaaliuinernullu aningaasassanut tunngatillugu sukannernerusumik pingaarnersiuiinermi, ilaatigullu suliassaqarfinni allani ajornartinnagu atuisut akiliutaasa qaffanniarneqarnissaannik pisariaqartitsinerup tungaanut, aningaasaqarnikkut tamanna tatisimannilertussaavoq.

Det vil i praksis blandt andet være ældre-, sundheds- social- og uddannelsesområdet. Dette vil lægge et økonomisk pres på dels at prioritere skarpere ifm. midler til anlæg og vedligehold inden for disse områder for at understøtte opgaveløsningen, dels i retning af behov for at søge øget brugerbetaling på andre områder, hvor dette er muligt.

4.4 Eqikkaaneq piffissalersuinerlu – aningaasalersuutit siunissamut isumannaar-nissaannut naleqqat piler-saarusiornerlu

Pisortat pitsaasumik sullissinissaannut inuiaqatigiillu atugarissaarneq qaffasil-luni ingerlalluarnissaannut pikkorissunik sulisoqarnissaq aammalu aningaasalersuutit ingerlalluarnissaat pisariaqarpoq. Pisortat aningaasaliineri ullumikkut ingerlanneqartut inuiaqatigiit ineriartornerannut, atugarissaarnermut ukiorpasuar-nilu tunisassiornissamut iluaqutaapput.

Maannakkut aningaasalersuutit, ullumikkut atuuttut, taamaaqataani ukiut qulikkaat siuliini pisortat aningaasaliisarnerisik kinguneraat. Mittarfinni, nukissiani (erngup nukinga), IT-nut attaveqaasersuutini, inissiani aammalu pisortat sullissiviisa illutaanni arlalinni annertuunik aningaasaliisoqarpoq.

Siunissami assersuutigalugu mittarfinni erngullu nukingani annertooujussuarnik suli aningaasaliisoqartartussaavoq, kisianni peqatigisaanik aningaasalersuutit pioreersut aserfallatsaaliorneqartartussaapput pisinnaasallu ingerlaavartumik naleqqussarneqartartussaallutik.

Aningaasalersuutit ilai naammattumik aserfallatsaaliorneqanngitsut ersarissumik malunnarpoq, ilaatigut aserfallatsaaliuiner-mi kinguaattoorutit pilersimasut annikillisinissaannut suliniuteqarnerup ilaatigullu siunissami aserfallatsaaliuiner-mi kinguaattooruteqalernissamut periarfissaajunnaarsitsinissamut tunngatillugusuliniuteqarnerup ukkatarineqarnissaat pisariaqartinneqartoq erseqqissarneqarluni. Suliassaqarfik immikkut ersarilluinnartoq tassaavoq inissianut attartortittakkanut suliassaqarfik tamakkerluni, tassani aserfallatsaaliuiner-mi kinguaattoorutit annertooujussuunerat annertuumillu amerliartornerat annertooujussuarnik ersarilluni.

Aserfallatsaaliuiner-mut suliniuteqarnerup nukittorsarneqarnissaa pitsanngorsarneqarnissaalu pingaaruteqarpoq. Aningaasalersuutit pioreersut pisariaqartumik

4.4 Sammenfatning og perspektivering – pejlemærker for fremtidig sikring af kapitalapparat og planlægning

En god offentlig service og et velfungerende samfund med høj velstand forudsætter både dygtige medarbejdere og et velfungerende kapitalapparat. De offentlige investeringer, der foretages i dag, bidrager til samfundsudviklingen, velfærden og produktionen mange år frem.

Det nuværende kapitalapparat, som eksisterer i dag, er tilsvarende resultatet af offentlige investeringer i de foregående årtier. Det er både betydelige investeringer i landingsbaner, energi (vandkraft), IT-infrastruktur, boliger og en række offentlige institutionsbygninger.

Forude er fortsat betydelige investeringer i f.eks. landingsbaner og vandkraft, men samtidig står man overfor, at det eksisterende kapitalapparat skal vedligeholdes og kapaciteten løbende tilpasses. Der er tydelige tegn på, at dele af kapitalapparatet ikke bliver tilstrækkeligt vedligeholdt, som understreger behov for at fokusere på indsats mod dels nedbringelse af et opstået vedligeholdelses efterslæb og dels indsat i forhold til at eliminere mulighed for, at der opstår et fremtidigt vedligeholdelses efterslæb. Et område, der særligt stikker ud, er hele lejeboligområdet, hvor der er betydelig evidens for, at der er et meget stort og stærkt voksende vedligeholdelses efterslæb.

Det er vigtigt at styrke og optimere vedligeholdelsesindsatsen.

aserfallatsaaliorneqannginnissaannik pingarnersiuinermi salliutitsineq naapertuutinnigilaq. Aningaasalersuutit immikkuullarissut atorneqarunnaartussaangippata, taakkua aserfallatsaaliorneqartariaqarput.

Aserfallatsaaliuinnginneq atorsinnaasusaannut innarliisarpoq, naggataatigullu akisoorujussuannortarluni. Illuutinik, inissianik allanillu pisortat aningaasaatinut atortussaannik pitsaasumik aserfallatsaaliuinermi aningaasaqarneq pitsaasuusaaq. Piffissani aalajangersimasuni aningaasalersuutit aserfallatsaaliorneqarnissaasa, pisortat aningaasartuutaannut allanut iluaqutaasumik, pingaartinneqannginnerat takussaasinnaavoq. Aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit pilerut aserfallatsaaliuinermut tunngatillugu suliniuteqarnerit nukittorsarnissaannut pissutissaqalersitsisarput.

Aningaasalersuutit qanoq issusaannik nalilersuineq

Aningaasalersuutit aserfallatsaaliorneqarnerannut suliniuteqarnerup annertusitineqarnissaanut pisariaqartoq annertoq, suliniuteqarnerup nalilersorneqarsinnaanera nalilerneqarsinnaaneralu malunnaatilimmik pitsaanerulerneranik kinguneqartarpoq.

Aningaasalersuutit qanoq issusaannik naliinissamut naleqqiussiveqarnissaq pisariaqarpoq, pissusiviusuni qanoq issusaannik nalilersuinerneq naleqqiunneqarsinnaasunik. Naleqqiussivissat taamaattut tassaa sinnaapput:

- Pigisap nalillip siusinnerusukkut, asersuutigalugu nutaatut, qanoq issusaa
- Ullutsinnut naleqquttumik (nutaaliaasumik) qanoq issuseqarnera

Maannakkut naleqqiussivissanut marluusunut taakkununga allaassutaasunik aalajangiisuulluinnartunik marlussunnik assigiinngissuteqarpoq. Siusinnerusukkut qanoq issusaanut naleqqiussiviusumut tunngatillugu pigisap nalilik *imminermut* tunngatillugu nalilerneqarpoq. Naliliinerneq tassani pissutsit illutaata aserfallassimanageranut, pigisap nalillip atorsinnaassusaannik ajornerulersitsisumut, tunngatillugu

Det er ikke en hensigtsmæssig prioritering at undlade den nødvendige vedligeholdelse af det eksisterende kapitalapparat. Medmindre det specifikke kapitalapparat ikke længere skal anvendes, bør det vedligeholdes.

Manglende vedligeholdelse går ud over funktionsevnen og bliver i sidste ende kostbar. Der er god økonomi i en ordentlig vedligeholdelse af bygninger, boliger og andre dele af det offentlige kapitalapparat. Der kan være en tendens til, at vedligeholdelsen af kapitalapparatet i perioder bliver underprioriteret til fordel for andre typer af offentlige udgifter. De opståede vedligeholdelsesefterslæb giver anledning til en styrket indsats i forhold til vedligeholdelsen.

Vurdering af kapitalapparatets tilstand

En væsentlig forudsætning for, at en øget indsats på vedligeholdelse af kapitalapparatet resulterer i mærkbare forbedringer er, at indsatsen kan vurderes og bedømmes.

En bedømmelse af et kapitalapparats tilstand forudsætter et referencepunkt, som den faktiske tilstand kan vurderes i forhold til. Sådanne referencepunkter kunne være:

- Aktivets tilstand på et tidligere tidspunkt, f.eks. som ny
- En tidssvarende (moderne) tilstand

Der er umiddelbart et par afgørende forskelle i forskel til de to referencepunkter. I forhold til tilstanden på et tidligere tidspunkt som referencepunkt vurderes aktivet i forhold til *sig selv*. I denne vurdering kunne indgå et forhold omkring fysisk

ilaatinneqarsinnaassaaq. Alla tassaasinnaavoq piffissaq atuuffissaa sinneruttoq.

Naleqqiussiviusoq tassaappat *ullutsinnut naleqquttumik qanoq issuseqarnera*, tamanna maannakkut teknologiikkut periarfissanut, naatsorsuinerup nalaani periarfissaasunut, tunngatillugu pigisap nalilip nalilersornissaanut periarfissiissaaq. Pingaarnertut isigalugu aningaasalersuutit qanoq issusaannik naatsorsuineq suliaqarnermi periaatsit marluk atorlugit pisinnaavoq:

- Aningaasaliinerup annertussusaanik ilisimannineq aammalu piffissap ingerlanerani pigisap nalillip nalingata ajorseriarnera pillugu ilisimannineq aallaavigalugit toqqaannangitsumik naatsorsuinerit
- Pigisap nalillip tigussaasumik nalilersorneqarnera

Toqqaannangitsumik naatsorsuinerup malitsigisaanik pigisap nalillip qanoq issusaanik nalilersuineq, ilaatigut nalikillilii-nernik aserfallatsaaliuinernullu aningaasartuutunik naatsorsuutitigut naatsorsukkat aallaavigalugit ingerlanneqarpoq. Periaaseq taanna Mittarfeqarfiit suliffeqarfiup aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutaannik naatsorsuinermit atorpa. Taa-maalilluni kinguaattoorutit naatsorsukkat tassani pineqarput.

Tigussaasunik nalilersuinerup kingunerisaanik pigisap nalilik ataasiakkaatigut nalilersorneqartussaavoq, tassani pigisap nalillip qanoq issusaa assigiinngitsutigut uuttorneqarluni nalilernerqarlunilu. Taa-matut periarneq isumalluutunik atuiffiusarpoq aammalu aserfallatsaaliuinermik suliaqarnerup pisariaqartup, taassumalu suliarineqarneranut aningaasartuutit annertussusaanik naliliineq annertuumik ilaatinneqartarluni. Periaaseq taanna pingaartumik inissiat attartortittakkat umiarsualiviillu qanoq issusaannik nalilii-nermi atorneqarpoq.

Siunissami aningaasalersuutit qanoq issusaannik uuttuinissamat tunngatillugu naleqqiussivinnik naatsorsuinermilu periaasissanik erseqqinnerusumik aalajangersaanissaaq pisariaqartinneqarpoq.

nedslidning, som forringer aktivets funktionsevne. Et andet element kunne være restlevetid.

Hvis referencepunktet er en *tidssvarende tilstand* skaber det rum for at vurdere aktivet i forhold til de nuværende teknologiske muligheder, der forligger på opgørelsestidspunktet.

Overordnet set kan opgørelser af kapitalapparatets tilstand i praksis foretages på to måder:

- Indirekte opgørelser baseret på kendskab til investeringsniveau og viden om værdiforringelser af aktivet over tid
- Fysisk vurdering af aktivets tilstand

Den indirekte opgørelse medfører, at vurderingen af aktivets tilstand foretages med udgangspunkt i regnskabsmæssige opgørelser af bl.a. afskrivninger og vedligeholdelsesomkostninger. Det er denne metode som Mittarfeqarfiit har anvendt til opgørelse af virksomhedens vedligeholdelseefterslæb. Der er således tale om et beregnet efterslæb.

Den fysiske vurdering indebærer, at aktivet underkastes en konkret fysisk vurdering, hvor man har målt og bedømt aktivets fysiske tilstand på forskellig vis. Denne tilgang er ressourcekrævende og indeholder et betydeligt element af skøn over omfanget af det nødvendige vedligeholdelsesarbejde og af omkostningerne ved at udføre det. Det er denne metode som især anvendes ved vurdering af lejeboligernes og havnenes tilstand.

Fremadrettet er der brug for nærmere fastlæggelse af både referencepunkt og opgørelsesmetode i forhold til

Tunngaviusut matuma kinguliani allasimasut suliaqarnerup ingerlaqqinneranut tikkuussisuusinnaapput:

- Sanaartukkat pissusiviusuni qanoq is-susaata ukkatarineqarnerani aammalu naatsorsuutitigut naatsorsuineq (kisiat) pinnagu — suliaasaqarfinni pineqartuni assigiissaartumik, ingerlaavartumik nalunaarsuinerup atorlugit
- Pigisap nalillip nalingata attatiinnar-nissaata ukkatarineqarnera, nalingata ajornerulinnginnissaa siunertaralugu, peqatigisaanillu pigisap nalillip atorsinnaassuseqartiinnarnissaa — ilaatigut teknikkikkut-aningaasaqarnikkut tunngavissarititaasut aallaavigalugit ersarissunik pingaarnersiuinermut tunngavissarititaasunik atuilluni.
- Aserfallatsaaliuinerup annertussusaata kissaatigineqartup imaluunniit siunnerfusup ersarissumik paasiuminartumik qularnaatsumillu uppernarsarneqar-sinnaanera

Aserfallatsaaliuinermik suliasat pik-korissuseqarfigineqarnerulernissaat — iluarsagassanut aqutsisoqarfik

Aserfallatsaaliuinerup qanoq ingerlanneqarneranut, naatsorsorneqarneranut malinnaavigineqarneranullu aallaavigineqartartut assigiinngitsuusut, suliaasaqarfinni assigiinngitsuuni, sumiiffinni suliffeqarfinnilu attuumassuteqartuni aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit ersarissisippaat. Aamma tulleriissaartumik periaaseqarluni qanoq issutsinik nalunaarsuisoqartarner-soq aamma/imaluunniit teknikkikkut aningaasaqarnikkut nalilersuisoqartarner-soq aammalu aserfallatsaaliuinermik suliasat suliareqqinneqarnissaannut taakkua qanoq atorneqartarner-sut imaluunniit pingaarnersiuiner-mi salliutinneqartarner-sut, aallaaviusut assigiinngitsuupput. Pisortat illuutaasa aserfallatsaaliorneqarnissaasa qulakkeernissaanik pisariaqartitsinerup, tassungalu naleqquttut periaatsit, eqqu-maffigineqarnerulernissaat pisariaqarluin-nartutut isigineqartariaqarpoq.

måling af kapitalapparatets tilstand. Nedenstående principper bør være retningsgivende for det videre arbejde:

- At der er fokus på anlæggenes fysiske faktiske tilstand og ikke (alene) en beregnet regnskabsmæssig tilgang — ved brug af ensartede, løbende registreringer på de respektive områder
- At der er fokus på bevarelse af aktivets værdi, med henblik på at undgå værdiforringelse, og samtidig oprettholdelse af aktivets funktionalitet — blandt andet ved brug af klare prioriteringskriterier på de enkelte områder med afsæt i teknisk-økonomiske kriterier.
- At et ønsket vedligeholdelsesniveau eller mål kan dokumenteres på en klar, entydig og sikker måde

Professionalisering af vedligeholdelsesopgaver — reno-veringsstyrelsen

Gennemgangen af vedligeholdelsesefterslæbet i de forskellige sektorer, områder og relevante virksomheder tydeliggør, at der er forskellige tilgange til, hvorledes vedligehold udføres, opgøres og følges. Der er også en forskellig tilgang til i hvilket omfang, der er foretaget systematiske tilstandsregistreringer og/eller teknisk økonomiske vurderinger, og hvordan de omsættes eller prioriteres til vedligeholdelsesopgaver til videre udførelse. En øget opmærksomhed om behovet for at sikre vedligeholdelse af den offentlige bygningsmasse og hertil egnede metodikker må anses som absolut nødvendig.

Ineqarnermut Attaveqaasersuutinullu Naalackersuisoqarfiup ataani Iluarsagas-sanut Aqutsisoqarfik pilersinneqarpoq. Aqutsisoqarfik 1. januar 2022 pilersinneqarpoq.

Kontup pingaarnep 70.01.14, Iluarsagassanut Aqutsisoqarfik, ataani aningaasaliissutit naapertorlugit aqutsisoqarfiup suliassat makkua isumagisarissavai:

- Namminersorlutik Oqartussat iluarsaassinermik, aserfallatsaaliuineramik isaterinermillu suliassaasa ingerlanneqarneranni Namminersorlutik Oqartussat qitiusumi sanatitsisutut atuuffii.
- Naalackersuisoqarfinni suliassaqarfiit tamarmik immikkut iluanni pingaarnersiunermit inassuteqaatinik suliaraqarpoq. Immikkoortunut pilersaarutit, sumiiffiit agguarneqarneri, illuliornermut sanaartornermullu suliassaqarfimmi pisinnaasat, minnerunngitsumillu Namminersorlutik Oqartussat suliassaqarfimmi ingerlatai akimorlugit iluliornermut sanaartornermullu suliassanut allanut ataqatigiissaarimeq, inassuteqaatini aallaavigineqarsinnaapput.
- Peqatigisaanik Iluarsaassinermut aqutsisoqarfiup nalunaarsuineramik paasinarsisinnissamut aammalu suliassaqarfinni tamaginni iluarsaassinermi aserfallatsaaliuinermilu kinguaattoorutit paasinarsisinnissaannut najoqqutasanut tassunga atasunut inassuteqaatinik suliqaarnissaq akisussaaffigaa.

Taamaalilluni aserfallatsaaliuinermit, kinguaattoorutit naatsorsuinermit aammalu suliassaqarfiup qanoq ingerlaavartumik malinnaavigineqarnissaanut siunnersuuteqartarnermit assigiissaartumik aallaaveqalersitsinnissamik suliqaarnerup ingerlaqqinnissaata Iluarsaassinermut aqutsisoqarfimmitinnissaa naapertuutissaaq.

Under Departementet for Boliger og Infrastruktur er Renoveringsstyrelsen etableret. Styrelsen blev oprettet pr. 1. januar 2022.

I henhold til bevillingen under hovedkonto 70.01.14, Renoveringsstyrelsen, varetager styrelsen følgende opgaver:

- Selvstyrets centrale bygherrefunktion ved gennemførelse af Selvstyrets renoverings- vedligeholdelses- og nedrivningsopgaver.
- Udarbejdelse af anbefalinger til prioritering af opgaver inden for hvert ressortområde. Anbefalingerne kan tage udgangspunkt i sektorplaner, stedfordeling, kapaciteten i bygge og anlægssektoren og ikke mindst koordinering med øvrige bygge- og anlægsprojekter på tværs af Selvstyrets aktiviteter på området.
- Samtidig har Renoveringsstyrelsen til ansvar at udarbejde anbefalinger til afklaring af registrering og tilhørende materiale til afklaring af renoverings- og vedligeholdelsesefterslæb på alle områder.

Det vil således være hensigtsmæssigt at forankre det videre arbejde i Renoveringsstyrelsen med at skabe en ensartet tilgang til vedligeholdelse, opgørelse af efterslæb og forslag til, hvorledes området løbende monitoreres.

Naleqqat

Pingaarnertigut siunertaavoq aningaasalersuutit pioreersut aserfallatsaaliorneqartassasut, taamaalillutik taakkua qaf-fasissumik pitsaassuseqartumik kiffartuussinermik tunniussaqaarsinnaajuannarsinnaassallutik. Taamaattumik Nuna tamakkerlugu pilersaarusionerq pillugu nassuiaammi matumani siunnerfigineqarpoq suliniutinik arlalinnik, ukiuni aggersuni naleqqanut matuma kinguliani allasimasanut tunngavissiisussanik, aallartit-sisoqassasoq.

Naleqqat 2023

- Naleraq 1. Namminersorlutik Oqartussat sullissiviisa illutaanni aserfallatsaaliuinermi kinguaattoorutit qanoq issusaasa nalunaarsorneqartarnerisalu tulleriissaartumik periaaseqarluni paasinarsisinneqarnerat. Ilanngullugu taaguutit periaatsillu assigiissaartin-nissaasa isumaliutersuutigineqarneri.
- Naleraq 2. Paasissutissiinermut pilersaarusionermullu atortusseq (IPV), pingaartumik inissianut attartortittakanut suliasaqarfimmi atorneqartoq, aamma illuutinut sanaartukkanullu allanut siammartinneqarsinnaanersoq immaqalu tamatuma atornissaanut maleruagassiinissaq, Iluarsaassiner-mut aqutsisoqarfiup paasinarsisissavaa.
- Naleraq 3. Atuisut akiliuteqartinneqartarnerat allatullu aningaasalersuineq ilaatigut suliasaqarfiit ilaanni anner-tusineqarsinnaanersut, ilaatigullu suliasaqarfinni sulii atuutsitsiviuler-simannigitsuni imaluunniit ilaanna-kortumik atuutsitsiviusuni suliasaqarfiit iluanni atorneqalersinnaanersut — taamaassappallu qanoq — suliasaqarfikkaartumik qulaajaaneq. Tamatamani ataasiakkaatigut tamakkiisuu-titsilluni nalilersuineq aammalu inooqatigiinnermi mianerisassat attuumassutillit oqimaaqatigiissaarneqarnerat aallaavigalugit.
- Naleraq 4. Illuutit sanaartukkallu qanoq annertutigisumik suliasaqarfinnilu

Pejlemærker

Det er den overordnede målsætning, at det eksisterende kapitalapparat vedligeholdes, så det kan vedblive med at producere serviceydelser af høj standard. Denne Redegørelse om landsplanlægning lægger derfor op til at igangsætte en række initiativer, der understøtter nedens-tående pejlemærker i de kommende år.

Pejlemærker 2023

- Pejlemærke 1. En systematisk afdækning af tilstandsniveauet og registrering af vedligeholdelsesefterslæbet på Selvstyrets institutionsbygninger. Herunder overvejelser om ensretning af terminologi og metode.
- Pejlemærke 2. Renoveringsstyrelsen afklarer i hvilket omfang Informations- og Planlægningsværktøjet (IPV), der primært anvendes i lejeboligområdet, også kan ud-bredes til øvrige bygninger og anlæg og eventuelt regelsætning om brugen heraf.
- Pejlemærke 3. Sektorvis af-dækning af i hvilket omfang brugerbetaling og anden finansiering dels eventuelt kan øges på nogle områder, dels bringes i anvendelse inden for områder — og i givet fald hvordan — hvor det endnu ikke er indført eller kun delvist indført. Dette ud fra en konkret helheds-vurdering og afvejning af relevante sociale hensyn.

sorlerni isaterneqarsinnaanersut / ato-
runnaartussanngortinneqarsinnaanersut /
annikillisitsivigineqarsinnaanersut
misissuineq, taamaalilluni aserfallatsaaliu-
inermut aningaasartuuteqarfiusussaajunnaarsinneqassallutik.

- Naleraq 5. Aserfallatsaaliuinermit kinguaattoorutit annikillisinnissaannut suliniuteqarneq, suliniuteqarnerup sutigut sunniuteqarluarnerpaajuneranut sanilliullugu, pingaarnersiuiiffigineqassaaq.

Naleqqat 2024

- Naleraq 6. Iluarsaassinermut aqut-
sisoqarfik nukittorsarneqassaaq, taamaalilluni aserfallatsaaliuinermit aningaasaliinerit pillugit siunissami aalajangiisarnissanut tunngavissat pitsanngorsarneqarnissaat siunertaralugu, pisortat aningaasaatinut atortussaasaqanoq issusaat pitsaanerusumik alपर्नाarsorneqalissalluni nakkutigineqalissallunilu.
- Naleraq 7. IPV illuutinut sanaartukkanullu naleraq 2-p inernerisaannut ator-neqalissaaq.
- Naleraq 8. Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu Nalunaarusiami (PØB) imaluunniit ukiumoortumik sanaartornermut nassuiaammi, suliassa-qarfinnut tamaginnut immikkut aserfallatsaaliuinermit kinguaattoorutit annikillisinnissaanni ineriartornermik taku-titsisumik, naatsorsuisoqassaaq.

Naleqqat 2025

- Naleraq 9. Inissianut attartortittakanut suliassaqarfimmi, nukissiamik imermillu pilersuinermit suliassa-qarfimmi, umiarsualivinnut suliassa-qarfimmi, nioqqutissanik pilersuinermit suliassaqarfimmi, peqqissutsimut suliassaqarfimmi, ilinniartitaanermut suliassaqarfimmi, isumaginninnermut innarluutilinnullu suliassaqarfimmi aserfallatsaaliuinermit kinguaattoorutit ukiumut 2022-mut aallaaviusumut sanilliullugit annikillisinneqarsimassaput. IPV siunnerfinnik naammassinninnissamut uuttuutitut ator-neqassaaq.

- Pejlemærke 4. Undersøgelse af i hvilket omfang og på hvilke områder bygninger og anlæg kan saneres / udtages / nedskaleres således, at vedligeholdelsesomkostninger elimineres.

- Pejlemærke 5. Indsatsen til nedbringelse af vedligeholdelsesefterslæbet prioriteres i forhold til, hvor indsatsen har den største effekt.

Pejlemærker 2024

- Pejlemærke 6. Renoveringsstyrelsen styrkes således, at der etableres en bedre overvågning og tilsyn med tilstanden af det offentlige kapitalapparat med henblik på at styrke grundlaget for fremtidige beslutninger om vedligeholdelsesinvesteringer.
- Pejlemærke 7. IPV bringes i anvendelse for de bygninger og anlæg som pejlemærke 2 resulterede i.
- Pejlemærke 8. Der laves en opgørelse i Den Politisk Økonomiske Beretning (PØB) eller i den årlige anlægsredgørelse, som for hver sektor viser udviklingen i nedbringelsen af vedligeholdelsesefterslæbet.

Pejlemærker 2025

- Pejlemærke 9. Vedligeholdelsesefterslæbet på lejeboligområdet, energi- og vandforsyningsområdet, havneområdet, vareforsyningsområdet, sundhedsområdet, uddannelsesområdet, social- og handicapområdet skal være nedbragt i forhold til basisåret 2022. IPV anvendes som måling af målopfyldelse.

Kapitali 5

Pilersaarusionermit atortut

Pilersaarusionermit iluarneq pilersaarusionermit pitsaasunik atortussaqaarnissamik pisariaqartitsivoq. Tunngaviusumik atortunik taakkuninnga ineriartortitsineq piffissami sivisuumi pisimavoq, kapitalimilu uani paasissutissanik tunngaviusunik immikkoortumilu pilersaarutit sulineq nalilissavarput.

5.1 Paasissutissat tunngaviusut

Tunngaviusumik paasissutissat inuit, suliffeqarfiit, illuutit, najugaqarfiit aamma sumiiffiit kiisalu nunap ilusaa nunallu assinga pillugit tunngaviusumik paasissutissanut taaguutaavoq. Tunngaviusumik paasissutissat pisortanit nalunaarsorneqartarput, kikkunnilu tamanit — oqartusanit, suliffeqarfinnit innuttaasunillu — pisariitsumik isumannaatsumillu atornerqarsinnaassallutik. Tunngaviusumik paasissutissanut Qitiusumik inunnik nalunaarsuiffik — Det Centrale Personregister (CPR) imaluunniit Qitiusumik suliffeqarfinnik nalunaarsuiffik — Det centrale virksomhedsregister (CVR) paasissutissatut assersuutissaapput. Paasissutissanik tunngaviusunik suliaqarneq 2015-ip naanerani aallartinneqarpoq, paasissutissatitsinnillu tamanik pisariaqartumik attaveqaasersuinermit toqqammavissiinermillu siunertaqarluni. Pilersaarut Digitalinngorsaanermit Aqutsisoqarfimmi aallaaveqarpoq. Toqqammavik inatsisitigut pilersinneqassaaq, tunngaviusumillu paasissutissanik sullissinernillu oqartussanut, suliffeqarfinnut nunatsinnilu innuttaasunut sammitinneqassalluni.

Tulliuttuni tunngaviusumik paasissutissatut pilersaarummut takorluukkat tunuliaqutaasut, pilersaarummi immikkoortunik suliniutinut killiffiit, misilittakkat pissarsiarineqareersut naggataanilu eqikkaaneq siunnerfiliinerlu nassuiarneqassapput.

Kapitel 5

Planlægningsværktøjer

God planlægning fordrer gode planlægningsværktøjer. Opbygningen af disse basisværktøjer har været undervejs i nogen tid og dette kapitel giver en nærmere status på arbejdet med grunddata samt sektorplaner.

5.1 Grunddata

Grunddata er betegnelsen for en række grundlæggende oplysninger om personer, virksomheder, ejendomme, adresser & steder samt geografi & landkort. Grunddata registreres af det offentlige og skal let og sikkert kunne anvendes af alle — myndigheder, virksomheder og borgere. Et eksempel på grunddata er data i Det Centrale Personregister (CPR) eller data i Det centrale virksomhedsregister (CVR). Grunddataprogrammet blev igangsat ved udgangen af 2015 og har til formål at skabe den nødvendige infrastruktur og fundament til vores alles data. Programmet er forankret i Digitaliseringsstyrelsen. Fundamentet skal skabes via lovgivning og sikring af brugen af de etablerede grunddata og services rettet mod myndigheder, virksomheder og borgere i Grønland.

I det følgende beskrives visionen bag grunddataprogrammet, status på programmets delprojekter, erfaringer, der allerede er høstet samt til sidst en sammenfatning, og perspektivering.

5.1.1 Tunngaviusumik pilersaarummut takorluukkat

Tunngaviusumik paasissutissani pilersaarummi takorluugaq tassaavoq:

Tunngaviusumik paasissutissat pitsaasut tamanut – paasissutissat piffimmi ataa-siinnarnermi nutarterneqarsinnaasut, kikkunnillu tamanit akeqanngitsumik atorneqarsinnaasut. Tunngaviusumik paasissutissat pisariitsumik isumannaatsumillu ingerlateqqinneqassapput, pisariillisaaneremullu, nutaanngorsaaneremut pisortallu ingerlatsiviini aqutsilluarnermut iluaqtsiissallutik. Tunngaviusumik paasissutissat namminersorlutik inussutissarsiortuni siuariartornissamut naammassisaqarluarnissamullu periarfissiisapput.

Taamaammat tunngaviusumik pilersaarutit isumagisassaasat pingaarneq tassaavoq, paasissutissat:

- **tutsuiginartuunissaat, eqqortuunissaat** aamma **erseqqissuunissaat**
- **nutarterneqarsimasuunissaat** — sapinngisamik nutaanerpaanissaat
- **eqqortuullutillu tutsuiginartuunissaat** — tassa paasissutissat misisorneqarsimasuullutillu pitsaassusaasa qularnaarneqarsimasuunissaat
- **kikkunnit tamanit atorneqarsinnaanerit** — tassa sinaakkutit atuuttut malillugit kikkunnut tamanut atugasannagortinneqarnissaat (assersuutigalugu inunnut paasissutissat pillugit inatsit)
- **assigiissagaasuunissaat** — tassa taaguutit paasissutissanullu periutsit nassuiarneqarsimasuunerat, tamanut saqqummiunneqarsimasuunerat tunngaviusumillu paasissutissanut immikkoortoq akimorlugu atorneqarsinnaanerit, taamaalillunili **assigiissaagaallutik**
- Oqartussanik atorneqarnerat, taamaalillunilu tunngaviusumik paasissutissanik atuinermik **pisussaaffeqartogarluni**
- Pisariitsumik **siauartigaanerit**

5.1.1 Visionen bag grund-dataprogrammet

Grunddataprogrammets vision er:

Gode grunddata til alle — data der kun opdateres ét sted og anvendes vederlagsfrit af alle. Grunddata distribueres effektivt og sikkert og bidrager til effektivisering, modernisering og bedre forvaltning i den offentlige sektor. Grunddata giver mulighed for vækst og produktivitet i den private sektor.

Derfor er det grunddataprogrammets fornemmeste opgave at sikre, at data:

- er **autoritative, præcise og entydige**
- er **opdaterede** — og så aktuelle som det er praktisk muligt
- er **korrekte og pålidelige** — dvs. at data er kontrolleret og kvalitetssikret
- er **frie** — dvs. frit stilles til rådighed for alle efter de gældende rammer (Persondatalov fx)
- er **standardiserede** — dvs. at begreber og datamodeller er defineret, publiceret og anvendes på tværs af hele grunddata-området, således at de er **ensartede**
- bruges af myndighederne, hvorfor der er **pligt** til at anvende grunddata
- **distribueres** på en effektiv måde

Tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarut assigiinngitsutigut ilaatigut suliniutini ataasiakkaani soqutigisaqartunik akuliutsitsilluni workshoppertitsilluni suliaqarfiusimavoq. Taamatut suliaqarneq periutsinik malitassianilluunniit tullitunik tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarummik suliaqaqqinnermi suliarineqartussanik malitseqarpoq:

- ◇ Tunngaviusumik paasissutissanut sinaakkutit **inatsisitigut** pilersitaapput, tassani akisussaaffik paasissutissanillu paasinninnerit sinaakkuserneqarput
- ◇ Paasissutissat nalunaarsuiffiillu pisariaqartinneqartut **ilusiliinikkut** pilersinneqarput
- ◇ Qarasaasiakkut **atortunik** tunngaviusumik paasissutissani malittarisassanik sinaakkutinillu qulakkeerinnittunik atugassanngortitsisoqarpoq, asser-suutigalugu ilusilersornerisigut
- ◇ Sakkunut atulersinneqartunut inatsinillu paasissutissani assigiissaarinermik, atortorissaarutinillu assigiimmik atuinermik qulakkeerinnittunik kiisalu tunngaviusunik paasissutissanik pineqartunik assigiiaartunik aalajangiinermik qulakkeerinnittunik **ilitsersuusior-toqarpoq**
- ◇ Atortorissaarutinik nutaanik pilersitsinerni immikkoortumut aalajangiunneqartut, periutsillu Kalaallit Nunatsinni isumaqatigiissutigineqartut **ilusilii-nermi assigiiaarinermi**³: atorineqarput, taamaalillunilu **paasissutissanik atuisinnaaneq** pisariaqartoq qulakkeerneqartarpoq
- ◇ **Aaqqiissutit** pisariitsut pisariaqarluinartunik naammassinnittut qulakkeerneqassapput
- ◇ Atortorissaarutinik suleriaatsinillu nutaanik ineriartortitsinermi atulersitsinermilu qaffasissutsini assigiinngitsuni soqutigisaqartut naapertuuttut qanimut

³ IT-arkitektur politikkinut periutsinullu tunngasunik aalajangiikkanik aaqqiissuussanik, sullissinernik, aaqqiissutinik nalinginnaasunik, assigiissaakkanik ilitsersuutinillu imaqarpoq.

Grunddataprogrammet har på forskellig vis arbejdet med inddragelse af interessenter bl.a. via de enkelte delprojekter og gennem workshops. Dette arbejde har medført følgende principper eller retningslinjer for det videre arbejde med grunddataprogrammet:

- ◇ Rammerne for grunddata skabes i **lovgivningen**, hvor ansvar og datadefinitioner berammes
- ◇ Der etableres de nødvendige **set-up** til at sikre data og registre
- ◇ Der stilles digitale **værktøjer** til rådighed, som sikrer regler og rammer for grunddata for eksempel i applikationer
- ◇ Til de etablerede værktøjer og lovgivningen udarbejdes **vejledninger**, som sikrer ensartethed i data og ensartet brug af systemerne samt ensartet beslutninger omhandlende grunddata
- ◇ Ved etablering af nye systemer benyttes **arkitekturstandarder**³ defineret på området og de standarder man er blevet enige om i Grønland, som derved sikrer den nødvendige **adgang til data**
- ◇ Der sikres **simple løsninger**, der lever op til det absolut nødvendige, ikke mere eller mindre
- ◇ Ved udvikling og ibrugtagning af nye systemer og processer sikres **tæt involvering** og løbende **kommunikation** på forskellige niveauer med de relevante interessenter

³ En IT-arkitektur indeholder et organiseret sæt af beslutninger angående politikker og principper, tjenester, almene løsninger, standarder og vejledninger.

akuutinneqarnerat ingerlaavartumillu **attavigineqarnerat** qulakkeerneqassaaq

- ◇ Ineriartortitsinermik ingerlatsiner-nit assigiinngitsuni **ilinniartitaaneq** eqqarsaatigineqassaaq, allannguiner-nilu atortussat atorineqarsinnaasut atorineqartassapput
- ◇ Pilersaarummi **uppernarsaasiinerit, ilinniartitsinerit ingerlatitseqqiine-rillu** atorlugit ingerlatsineq isuman-naarneqassaaq
- ◇ Pilersaarutip ingerlanneqarnera ta-makkerlugu **aqutsineq** qulakkeer-neqassaaq, tassani inissisimaffiit, akisussaaffik oqartussaasullu ingerlat-siviillu akimorlugit ilisimatinneqarnerat qulakkeerneqassaaq

5.1.2 Tunngaviusumik paasis-sutissanik pilersaarum-mi suliniutit immikkoor-tuini killiffiit

Tunngaviusumik paasisutissanik pilersaarutip aallartinneqarnerata kingorna, pilersaarutinit 11-nit 6-it ingerlatsiler-neqarput.

Paasisutissanik saliineq pitsanngor-saanerlu ingammik paasisutissat kissaa-tigineqartut pitsaasuunngikkaangata pif-fissamik atuinartarpoq. Taamaammatt suliasaq manna salinissamut isumalluu-tit killeqarnerat pissutigalugu piffissamik sivirusinnaavoq. Suliasaq sullissiner-ni, paasisutissanik atuinernillu, ullumik-kut nalunaarsuiffinnik pisortatigoortuun-gitsunik atuiiffiusut tunngaviusumik paasisutissanik pisortatigoortunik atui-lernissamut ilapittuutaassaaq. Nalunaar-suiffinnik pisortatigoortuunngitsunik ma-tooraalernerit aatsaat 2024-p aallartinne-rani aallartissasoq naatsorsuutigineqar-poq, taamaammallu maannakkuugallar-toq suliniutip ilaa taanna qaqugu piariis-sanersoq ilisimaneqanngikkallarpoq.

- ◇ **Uddannelse** indtænkes og sikres undervejs i de forskel-lige faser af udviklings-forløbet, hvor de mest gængse værktøjer inden for forandringsledelse tages i brug
- ◇ Projektet skal sikre driften via **dokumentation, uddan-nelse** og **overlevering**
- ◇ Projektet skal sikre **gover-nance** og rammer under hele forløbet, som sikrer op-datering af roller, ansvar og samarbejde på tværs af myndigheder og organisa-tioner

5.1.2 Status på grund-dataprogrammets delprojekter

Siden grunddataprogrammet blev igangsat er 6 ud af 11 del-projekter (DP) afleveret til drift.

Oprydning og forbedring af data er en opgave, som tager tid især, hvis data ikke har den kvalitet der ønskes. Derfor kan denne opgave tage tid da ressourcer til oprydning er begrænset. Der-udover kommer nedlukning af skyggeregistre også til at tage tid. Opgaven skal bidrage til at sikre services, data og funk-tioner, som i dag benytter skyg-geregistre, begynder at benytte de autoritative grunddata. Op-gaven med at lukke skygge-registre forventes først igang-sat i starten af 2024, hvorfor det på nuværende tidspunkt ikke er klart hvornår dette delprojekt vil blive afsluttet.

5.1

Tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarutip
immikkuualuttortaani killiffiit

Nr.	Pilersaarut	Siunertaq	Killiffik
DP 01	Paasissutissanik siaruarterivik	Innuttaasunut suliffeqarfimmullu Kalaallit Nunaanniittunut Kalaalilluunniit Nunaanut attuumassuteqartunut CPR-nik CVR-nillu paasissutissanik imaqarpoq, sanitigullu paasissutissanik atuinermut siaruarterinermullu sullissinerit.	Naammassillugu ineriartortinneqareerpoq tamakkiisumillu atulereerluni. Sullissinerit nutaat ingerlaavartumik ineriartortinneqarput.
DP 02	Inunnik nalunaarsuiffik	Inunnik Kalaallit Nunaanni najugaqartunik attuumassuteqartunilluunniit paasissutissanik imaqarpoq.	Paasissutissanik siaruarterivikkut ingerlavoq.
DP 03	Suliffeqarfinnik nalunaarsuiffik	Suliffeqarfinnik Kalaallit Nunaanni najugaqartunik attuumassuteqartunilluunniit paasissutissanik imaqarpoq.	Paasissutissanik siaruarterivikkut ingerlavoq.
DP 04	Kalaallit Nunaanni najukkanik nalunaarsuiffik	Kalaallit Nunaanni najukkanut tamanut nalunaarsuiffik inatsisitigut toqqammavilik aalajangersimasumillu aqqissuussaq. ArcGIS*-imut atavoq.	Ingerlavoq, siunertamut ilusilersuinnikkut paasissutissanik aallertoqarsinnaavoq nutarterneqarsinnaallunilu.
DP 05	Allaffissornikkut agguarsimanernut nalunaarsuiffik	Nunap immikkoortuini assersuutigalugu palaseqarfinnut, politeeqarfinnut, kom-munit killeqarfinit, qinersivinnut, illoqarfiillu immikkoortuinut il.il. nalunaarsuiffik.	Ingerlavoq.
DP 06	Nunap aqqinut nalunaarsuiffik	Nalunaarsukkat pioreersut toqqorsiviup nutarternerani (ArcGIS) kiisalu iluarsaassinermut ilusilersuiner-mik nutarterineq.	Ingerlavoq 2023-milu qaammatit pingasukkaat siullianni, nunap assinganik suliniut naammassip-pat tamakkiisumik atulissaaq.
DP 07 (2023)	Nunaminertanik nalunaarsuiffik	ArcGIS-imi pioreersumik nutarterineq, kiisalu nunaminertanut nalunaarsuiffimmi iluarsaassinermik ilusilersuiner-mik qularnaarinnineq. Nunaminertanik paasissutissat Illuutitik inissianillu nalunaarsuiffimik Kalaallit Nunaannilu najukkanut nalunaarsuiffimmut aallaaviupput.	Immikkoortoq 1 tamakkiisumik ineriartortinneqareerluni ingerlavoq, inatsit nutarterneqareerpat immikkoortoq 2 ineriartortinneqalissaaq.
DP 08 (2023)	Inissianut illunullu nalunaarsuiffik (BBR)	Illuutitik nalunaarsuiffimik siunissami inissianik illunillu tunngaviusumik paasissutissanik qulakkeerinnittumik pilersitsineq.	Suliniut paasissutissanik aallaavinnik periarfissanillu misis-sueqqissaarnernik ingerlatsivius-saaq. Inatsisip nutaap toqqam-mavik pilersissavaa.
DP 09 (2023)	Attuumassuteqarnermut nalunaarsuiffik	Inummut suliffeqarfimmulluunniit attuumassuteqarnermut nalunaarsuiffik BBR-imut Nunaminertanullu atasoq.	Nunaminertanik paasissutissanik nuussinermut atatillugu, inunnik nalunaarsuiner-mik maleruagas-sat malillugit attuumassuteqaatit illersorneqarnerat qulakkeerniar-lugu nalunaarsuiffiugallartoq.
DP 10 (2023)	Nunap assingani nunanullu tunngaviusumik paasissutissat aqunneri	Tunngaviusumik paasissutissaanut pitsaassutis-nik malitassianillu malinnin-nermut qulakkeerinnittoq. Malinnaatitsineq nutarterinerlu kiisalu nunap assinginik, siunissami nuna tamakkerlugu atuinnissamik qulakkeerinnittumik ineriartortitseqqinneq.	Suliarineqarpoq, suleqatigiin-nermi isumaqatigiissutit aqqissuussinerillu oqartussat peqatigalugit qulaajarneqassapput.
DP 11 (2024)	Nalunaarsuiffinnik pisortatigoortuun-gitsunik matusinerit	Nalunaarsuiffiit pisortatigoortut torneqarnerat qulakkeerniarlugu, aallaaviit allat atorunnaarsinneqarnissaat pingaaruteqarpoq.	Misissueqqissaarnerit ingerlanneqassapput.

Najoqqutaq: Digitaalinningsaanermut Aqutsisoqarfik.

Nassuiaat: * ArcGIS GIS-imi qarasaasiamut programmitut atorneqartorujussuup atera. GIS Geografic Information Systemi-mut naalisaataavoq, taanna qarasaasiakkut atortorissaarutaavoq, nunap assinganut innersuussinernut paasissutissanut nalunaarsuiner-mut, assiliornermut, toqqorsiner-mut, allannortitsiner-nut saqqummiussinernullu atorneqartartoq.

5.1 **Oversigt over status for grunddataprogrammets delprojekter**

Nr.	Projekt	Formål	Status
DP 01	Datafordeler	Indeholder CPR og CVR-data, for borgere og virksomheder i/og relateret til Grønland og dertil services som sikrer brug og fordeling af data.	Færdigudviklet og i fuld drift. Nye services bliver løbende udviklet.
DP 02	Personregister	Indeholder data om personer boende eller med relation til Grønland.	Er i drift via datafordeleren.
DP 03	Virksomhedsregister	Indeholder data om virksomheder som er i eller med relation til Grønland.	Er i drift via datafordeleren.
DP 04	Grønlands adresseregister (GAR)	Et register for alle adresser i Grønland som har lovhjemmel og fast struktur. Er georefereret vha. ArcGIS.*	Er i drift, der trækkes data og de kan opdateres via en applikation til formålet.
DP 05	Register for administrative inddelinger	Register for georefereret grænser for eksempelvis præstegæld, politidistrikter, kommunegrænser, valgdistrikter, bydele mv.	Er i drift.
DP 06	Stednavne-register	Opdatering af eksisterende registerdata fornyelse af platform (ArcGIS) samt vedligeholdelsesapplikation.	Er i drift og skal i fuld brug Q1 2023, når kortlægningsprojektet er færdigt.
DP 07 (2023)	Arealregister	Fornyelse af eksisterende løsning i ArcGIS platform, samt sikring af arealregisteret vedligeholdelsesapplikation. Arealdata er grundlæggende afsat for Bygnings- og Boligregisteret (BBR) og Grønlands Adresseregister (GAR).	Del 1 er færdigudviklet og i drift, når ny lovgivning opdateres, udvikles del 2.
DP 08 (2023)	Bolig og bygningsregister (BBR)	Etablering af et bygningsregister som sikrer grundlæggende informationer om boliger og bygninger i fremtiden.	Projektet skal analysere datakilder og muligheder. Ny lovgivning skal skabe fundamentet.
DP 09 (2023)	Tilknytningsregister	Registrering af en tilknytning til en person eller virksomhed til BBR og Arealer.	Midlertidigt register er udviklet, ifm. med flytning af arealdata, for at sikre at relationerne er beskyttet tilstrækkeligt efter persondatareglerne.
DP 10 (2023 delvis)	Governance på kort og geografi med grunddata	Sikre at standarder og retningslinjer for grunddata følges. Ajourføring og opdatering samt videreudvikling af kort og geografi, som fremadrettet sikrer anvendelse af data på tværs af hele landet.	Under udarbejdelse, samarbejdsaftaler og struktur skal afklares sammen med myndigheder.
DP 11 (2024)	Nedlukning af skyggeregistre	For at sikre udnyttelsen af etableret registre er det væsentligt at andre kilder tages ud af brug.	Analysearbejde skal foretages.

Kilde: Digitaliseringsstyrelsen.

Note: * ArcGIS er navnet på et meget anvendt GIS-softwareprodukt. GIS er en forkortelse for Geografic Information System, som er et computerbaseret system, som bruges til at registrere, modellere, lagre, manipulere, analyse og præsentere geografisk refererede data (geodata).

5.1.3 Tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarummit misilittakkat

Grønlands Adresse Register (GAR) ArcGIS-imi pilersinneranut atatillugu pilersaarut suliassanik pingaarutilinnik arlalinik isumannaagassaqaarpoq:

- Atortorissaarut teknologimik nutaamik atulersitsiinnarnani, aammali periut-sinut nutaanut, assersuutigalugulu najukkanik nalunaarsuinernut atatillugu sulianik nutaamik passussinerummat, periusaaqqaartut ilisimasaqarfiginisaat pingaaruteqaarpoq.
- Paasissutissanik tunngaviusussanik pilersitsineq piffissartornarpoq. Paasissutissanik atuilernermi paasissutissat tutsuiginartuunerat aallaaviuvoq, paasissutissanullu akisussaasoq paasissutissanik nutarterinissamut ilisimasaqassaaq.
- Paasissutissanut ilusilersuutinik nalunaarsuiffinnillu pilersitsisoqarsinnaavoq, attaveqartoqanngippallu paasissutissallu pisariitsumik siaruarterneqarlutik, aningaasaliissutit anaaneqassapput, taamaammallu siaruarterineq tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarummit aaqqitasatut pingaaruteqaarpoq. Tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarut suliani aaqqissuussinernik nutaanik pilersitsissanngilaq, sulianili aaqqissuussinerni siunissami tunngaviusumik paasissutissanik atuiffiusunik pilersitsisunillu ineriartortitsinermi paasissutissanik pitsaassutsimillu qulakkeerinissaq.
- Ilinniartitsinerit ingerlaavartumik pisapput, ajornartorsiutillu suut pineqarnerat apeqqutaatillugu sumut saaffiginninnissaq erseqqissuutinneqassaaq.
- Kommunit aaqqissuussaananermikkut aammali kommunini ataasiakkaani tunngavissatigut assigiinngitsorujussuupput, tassani GIS-imik sulinermik sungiussisimanerat, najukkanillu nalunaarsuinermi periut-sit suut atornerarnerat ilanngullugit.

5.1.3 Erfaringer fra grund-dataprogrammet

I forbindelse med etablering af Grønlands Adresse Register (GAR) i ArcGIS platformen, har programmet erfaret en række vigtige opgaver som skal løses:

- Det er væsentligt at kende til de oprindelige processer, da ny platform ikke kun introducerer ny teknologi, men også stiller krav til nye procedurer og nye måder at håndtere sager på forhold til eksempelvis registrering af adresser.
- Det tager tid at skabe data, der skal være grunddata. Pålidelighed for data er omdrejningspunktet for ibrugtagning af data og dataansvarlige skal være klædt på til at opdatere data.
- Der kan etableres applikationer og registre til data, men hvis der ikke kommunikeres og data distribueres effektivt, går investeringen tabt og derfor er distribution et væsentligt element som skal løses af grunddataprogrammet. Grunddataprogrammet skal ikke etablere fagsystemer, men vil bidrage til at sikre data og kvalitet i forbindelse med udvikling af fagsystemer som benytter og kan skabe grunddata i fremtiden.
- Undervisning skal foretages kontinuerligt og der skal være klarhed omkring, hvor man kan henvende sig, alt efter hvilke problemstilling, der er tale om.
- Kommunerne er meget forskellige, både i organisationen men også i det fundament den enkelte kommune har, herunder om de er vant

- Atuisut assigiinngitsut paasissutissanik atuisarput taakkulu paasiniaavigineqassapput. Paasissutissat suut eqqortuunerisa ersarissuunissaat qulakkeerneqassaaq. Tamanna aalajangerit, nalunaarsuinerit teknikimullu ilisimasat pitsannguutissanik suussusersiinisami atortullu kukkunerini assiaartuunerannik pisariaqartitsivoq.
- Atortorissaarutit atorneqarsinnaasusaat pingaaruteqarpoq, tamannali isumannaatsuunissaannik innarliissanngilaq. Suliniut ajornartorsiummik tassannga aaqqiinissamut tunngatillugu unammilligassaqarfiuvoq, kommuninimi isumannaatsuunermut atatillugu periaatsit assigiinngillat, tassani nammineq mobiilerisat atorlugu akuersisut aappaattut atuunneq ilanngullugu.
- Tunngaviusumik paasissutissanik siunissami atuneq nalunaarsuineq nutarsaanerlu qulakkeerniarlugit, nalunaarsuiffiit pisortatigoortuunngitsut matoorarneqassapput. Soorlu CPR-vejregister, Kalaallit Nunaanni najukkanik allattorsimaffimmik imaqartoq aamma piuvoq, taannali sullissinernik kissaaitigineqartunik najukkanik aniatitsinerni paasissutissanilluunniit arlalinnik ataatsikkut atuinermi atorneqarsinnaanngilaq.

5.1.4 NunaGIS

NunaGIS nunatanut paasissutissanik taku-titsinermut nuna tamakkerlugu qarasaasiaavoq.

NunaGIS-imut ineriartortitsinermik pilersaarutit Nuna tamakkerlugu pilersaarsiorneq pillugu nassuiaat 2017-imi nassuiaarneqarput. NunaGIS-imik ullumikkut ineriartortitsineq aningaasalersuinissamik pisariaqartitat matussuserneqannginnerannik kiisalu 2022-mi upernaakkut qarasaasiakkut saassussinermi toqqaannanngitsumik eqqugaanermik, nittartakanut quppernernut linkit saassussinermi eqqorneqartut ullumikkut atorsinnaanngikkallarnerannik nassataqarpoq.

til at arbejde med GIS-platformer og hvilke eksisterende processer de har til registrering af adresser.

- Der er forskellige brugertyper som anvender data og disse skal konsulteres. Det skal sikres, at der er transparens omkring hvilke data der er de korrekte. Dette kræver faglighed som sikrer ensartede beslutninger og registreringer og kendskab til det tekniske, for at kunne identificere forbedringer og systematiske og systemmæssige fejl.
- Gode adgangsforhold til systemerne er væsentlige, dog uden at kompromittere sikkerheden. Programmet har udfordringer med at løse denne problemstilling da der er varierende indstilling til sikkerhed i kommunerne, herunder 2 faktor godkendelse via privat mobil.
- Der skal lukkes ned for alternative registre, for at sikre fremadrettet udnyttelse og registrering/opdatering af grunddata. Fx findes CPR-vejregisteret, som også indeholder adresser i Grønland, men dette kan ikke understøtte de ønskede services til adresse-træk eller datakombinationer.

5.1.4 NunaGIS

NunaGIS er en national platform til visning af de geografiske data.

Udviklingsplanerne for NunaGIS blev nærmere beskrevet i Landsplanredegørelse 2017. Fremdriften i arbejdet med NunaGIS har været påvirket af et udækket finansieringsbehov og senest en forsinkelse forårsaget af cyberangrebet i foråret 2022.

5.1.5 Eqikkaaneq isiginnifillu

Tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarut ineriartortitsinermik attaveqaaser-suutinik, isumaqatigiissutinik, suliniutinik aqutsinermik, ataqatigiissaarinermik kiisalu pisortat ingerlatsivii akimorlugit tunngaviusumik paasissutissat nalunaarsuiffillu pilersinneqartussat piviusunngortinneqarnerannik qulakkeerinnittuovoq, soorlutaaq pilersaarutikkut suliffeqarfinnut oqartussanullu ataqatigiinneq siunis-sami iluaqutaassasoq.

Tunngaviusumik paasissutissanik pilersaarut atortussanik sulianik ingerlatsinermi aaqqiissutinik pilersitsisuunngilaq. Suliassaq tamanna oqartussaasuni akissusaasuniippoq.

Oqartussat ataatsimoorlutik atortussanik sulianik ingerlatsinermik qulakkeerinnittunik kiisalu paasissutissat tunngaviusumik paasissutissat pitsaassusissaannut naammassinnittuunerannik qulakkeerininnerat iluaqutaassaaq. Ilaatigut sulianut ingerlatsisunut paasissutissanik atuisusanut atoruminassutsip qulakkeernissaa pingaaruteqarpoq.

5.2 Immikkoortunut pilersaarutit

Immikkoortumi matumani immikkoortunut pilersaarutitut atortussat, pioreersut killiffii kiisalu nuna tamakkerlugu pilersaarutissatut pilersaarutigineqartut taamatullu immikkoortumi nalunaarumik suliaqarnissaq eqqartorneqarput.

5.2.1 Immikkoortunut pilersaarusiortermermi siunertaq

Kommunit Namminersorlutillu Oqartussat missingersuutaat pillugu inatsimmut nasuiaatini ilaatigut ima allassimasoqarpoq:

"(...) Immikkoortunut pilersaarutitigut immikkoortup pineqartup iluani periusissiat sukkulluunniit atuuttut nassuiarneqartarput. Tassa immikkoortunut pilersaarut aqutigalugu immikkoortup iluani naalackersuinikkut toqqarneqarsinnaasut mininneqarsinnaasullu takutinneqarput aamma immikkoortunut pilersaarutitigut

5.1.5 Sammenfatning og perspektivering

Grunddataprogrammet sikrer udvikling, infrastruktur, aftaler, projektledelse, koordinering og planlægning på tværs af det offentlige for at sikre, at grunddata og de registre der skal etableres, bliver realiseret, ligesom programmet skal sikre den nødvendige sammenhæng som gavner samfundet, virksomheder og myndigheder i fremtiden.

Grunddataprogrammet skaber ikke de værktøjer, der løser konkret sagsbehandling. Den opgave er hos de ansvarlige myndigheder.

Det vil være fordelagtigt, at myndighederne går sammen om at udvikle et værktøj som sikrer sagsbehandling og som sikrer at data lever op til standarderne og kravene for grunddata. Samarbejdet er vigtigt for blandt andet at sikre brugervenligheden for de sagsbehandlere, der skal arbejde med data.

5.2 Sektorplaner

Dette afsnit giver en kort introduktion til værktøjet sektorplaner, status for eksisterende og planlagte nationale sektorplaner samt arbejdet med udarbejdelse af bekendtgørelse på området.

5.2.1 Formål med sektorplanlægning

I bemærkningerne til budget- og regnskabsloven for kommunerne og Selvstyret hedder det følgende:

"(...) En sektorplan beskriver det til enhver tid gældende strategi inden for den pågældende sektor. En sektorplan viser således mulige politiske tilvalg og fravalg

suliniutissat nutaat naalackersuinikkut akuerineqareersut nassuiarneqarput. Immikkoortunut pilersaarutit ingerlaavartuupput, tassa piffissamut ungasissumut atuuttuupput ukiullu tamaasa nutarterneqartarlutik.”

Immikkoortunut pilersaarutininik aqqis-suussamik atuineq ilaatigut Naalackersuisut makkununga atortussagissaarnerulernerannik nassataqarpoq:

- tigussaasunik aningaasaqarnikkullu pilersaarusionermik ataqatigiissaarimeq,
- immikkoortut akornanni pilersaarusionermik ataqatigiissaarimeq, taamaallillunilu uungaannaq ukkissinermeq pingitsoortitsimeq,
- nuna tamakkerlugu pilersaarusionerup kommunit pilersaarusionerannik ataqatigiissarnera, tassani illuatungeriit akornanni suliasanik nuussinermut aamma atatillugu,
- inuiaqatigiinni aqqissuussaanikkut unammilligassat aqqinniarlugit ataqatigiissumik, ingerlaavartumik ungasissumullu sammisumik pilersaarusionermeq piujuartitsisumillu ineriartornermeq pilersitsimeq, aamma
- tamat oqartussaanerannut tunngatillugu innuttaasunut suliffeqarfinnullu inuussutissarsionikkut ineriartortitsinermeq tunngatillugu iluaqutaasumik ersarinnerusumik pilersaarusionermik angusaqarneq.

5.2.2 Nuna tamakkerlugu immikkoortuninik pilersaarutininik suliaqarnerup killiffia

Takussutissaq 5.2-mi nuna tamakkerlugu immikkoortunut pilersaarutininik suliat killiffii takussutissinneqarput. Takussutissami atukkat:

- Qorsuk, immikkoortumik pilersaarut immikkoortumulluunniit periusissiaq politikikkut akuerisaq pigineqarpoq
- Sungaartuq, suliaq naammassiartorneqarpoq

inden for en sektor, og den beskriver også nye projekter, som allerede er politisk besluttet. Sektorplanerne er rullende i den forstand, at de dækker en længerevarende periode og opdateres årligt.”

Struktureret brug af sektorplaner betyder, at Naalackersuisut får bedre værktøjer til at:

- koordinere den fysiske og økonomiske planlægning,
- koordinere planlægning mellem sektorer — og derved undgå silotænkning,
- koordinere den nationale planlægning med den kommunale planlægning, herunder også i forbindelse med overdragelse af opgaver mellem parterne,
- skabe en mere sammenhængende, rullende og langsigtet planlægning for at løse samfundets strukturelle udfordringer og skabe en bæredygtig udvikling, og
- opnå større gennemsigtighed og transparens i planlægningen til gavn for borgere i et demokratisk perspektiv og for virksomheder i erhvervsudviklingsøjemed.

5.2.2. Status for udarbejdelse af nationale sektorplaner

I figur 5.2 er der udarbejdet en oversigt for status på arbejdet med de nationale sektorplaner. I figuren betyder:

- Grøn markering, at der foreligger en politisk godkendt sektorplan eller sektorstrategi
- Gul markering, at arbejde hermed er på et fremskredt stadie

- Aapallartoq, suliamik sulii aallartitsisoqanngilaq imaluunniit suliaq aallarnisarneqarpoq

Immikkoortuni amerlasuuni (7) akuerineqareersumik immikkoortunut pilersaaruteqarnera, taamalu amerlatigisunut (8) piareersaasiortuluni suliat aallartinneqareersut takussutissiami takutinneqarpoq, tassani misissueqqaarnerit, isumalioqatigiissitat isumaliutissiissutaat suliarineqareersut suliarineqartullu, qanoq issutsinik nalunaarsuinerit, periusissiat naammassineqareersut suliarineqartulluunniit assigisaallu, tamarmik immikkoortunut pilersaarutissanik kingorna suliaqarnisamat toqqammavissat ilanngullugit.

Sulii 5-inik immikkoortoqarpoq sulii immikkoortunut pilersaarusiortuunngitsunik, aammalu kingorna immikkoortunut pilersaarusiortuunngitsunik piareersaataasunik suliaqarfiunngitsunik.

Nuna tamakkerlugu immikkoortunut pilersaarutitut suliaqarnernut eqqarsaataaqqaartuni pilersaarutitut ingerlaavartut piffissamat sivilisunerisumut attuuttut ukiullu nutarterneqartartut pineqarput.

Maannakkut ukiumoortumik nutarternerit aqqissuussamik ingerlanngillat, immikkoortunullu pilersaarutitut qanoq ilusilerneqartarnerat assigiinngiaartorujussuvoq. NunaGIS ajornaatsumik pisariitsumillu immikkoortunik pilersaarutitut tamanik isaaffiulluni webportaliunissaa, taamaalillunilu immikkoortunik pilersaarutitut suliaqarnermi siunertanik piviusunngortitsinerimut ikorfartuutaanissaa siunertaagaluarpoq. Tamanna iluatsinngilaq piffissamilu kingullermi 2022-mi upernaakkut NunaGIS qarasaasiakkoortumik saassussunneqarpoq, taamaaliornerullu ilaatigut immikkoortunut pilersaarutitut ikkunneqareersut iserfigineqarsinnaajunnaarnerat nassataraa. NunaGIS-p 2023-p ingerlanerani saqqummiuteqqinneqarnissaa sulissutigineqarpoq, tassani immikkoortunik pilersaarutitut saqquminerulernissaat ilanngullugu.

Taamaammat Nuna tamakkerlugu immikkoortunut pilersaarutitut suliaqarneq

- Rød markering, at der endnu ikke er igangsat et egentligt arbejde dermed eller, at arbejdet endnu er i en indledende fase

Figuren viser, at der på mange områder (7) allerede er en godkendt sektorplan og for lige så mange områder (8) er der igangsat en række forarbejder, herunder forundersøgelser, kommissionsbetænkninger er lavet eller under udarbejdelse, tilstandsregistreringer, strategier er færdiggjorte eller under forberedelse og lignende som alt sammen danner grundlag for en efterfølgende udarbejdelse af en egentlig sektorplan.

Der er også fortsat 5 områder, hvor der endnu ikke er en sektorplan ej heller forberedende arbejde til en senere udarbejdelse af en sektorplan.

De oprindelige tanker bag arbejdet med de nationale sektorplaner var, at der var tale om rullende planer i den forstand, at de dækker en længerevarende periode og opdateres årligt.

Der er for nuværende ikke en systematik omkring årlig opdatering og der er en stor variation i, hvordan sektorplaner udformes. Det var ligeledes intentionen, at NunaGIS skulle være den webportal, der på en nem over overskuelig måde skulle gøre alle sektorplaner tilgængelige og dermed understøtte realiseringen af formålene bag sektorplanarbejdet. Det er ikke lykkedes og på det seneste blev NunaGIS ramt af cyberangrebet i foråret 2022 som bl.a. har medført, at man ikke længere kan tilgå de allerede uploadede sektorplaner. Der arbejdes på at relancere NunaGIS i løbet af 2023, herunder funktionaliteter omkring synliggørelse af sektorplaner.

nukittorsarniarlugu immikkoortunut pilersaarutitut nalunaarummik suliaqartoqarpoq.

5.2.3 Immikkoortunut pilersaarutitut nalunaarut

Immikkoortunut pilersaarutitut nalunaarummik, nuna tamakkerlugu pilersaarutitut manna tikillugu suliaqarnermi ilisimalikkanik misillitakkaniillu aallaaveqartumik suliaqarnissaq pilersaarusiorteqarpoq.

Taamaammat nalunaarummi nuna tamakkerlugu immikkoortumut pilersaarutitut suut suliarineqassanerit, qanoq iluseqassanerit, qanoq akulikitsigisumik nutarterneqartarnissaat qanorlu tamanut saqqummiunneqartarnissaat erseqqissarneqassasoq naatsorsuutigineqarpoq.

Taamaammat nalunaarutip periutsinik tulliuttunik aallaaveqarnissaa ilimagineqarpoq:

- ◇ Ilanngussami immikkoortunik pingaarutilinnik allanngorsimasuni nuna tamakkerlugu immikkoortunut pilersaarutitut suliaqartoqassaaq.
- ◇ Immikkoortunut pilersaarutitut aallaavitut ukiunut qulinut siunnerfiliissapput.
- ◇ Immikkoortunut pilersaarutitut siuntertanik nassuiaatinik, uuttuutitut soorlu piffissamik pilersaarutitut, *Key Performance Indicators*inik (KPI'er) assigisaannilluunniit alapernaarsuutitut, sanaartukkanut annertuussutitut kiisalu ukiunut qulinut siunnerfiliisunik aningaasaqarnermik eqqoriaatinik imaqqassapput.
- ◇ Suliamut, sanaartukkanut, aningaasaqarnermut immikkoortunut pilersaarutitut toqqammaviit annertuumik allanngorneranni, minnerpaamillu ukiut tallimakkaarlugit nutaamik immikkoortunut pilersaarusiortoqassaaq.
- ◇ Immikkoortunut pilersaarutitut qarasaasiami portalimi Naalakkersuisunit akuerisami tamanut takusassanngortinneqassapput.

Nalunaarummut ilitersuummik suliaqartoqassaaq.

Med henblik på at styrke det videre arbejde med de nationale sektorplaner arbejdes der derfor med en bekendtgørelse om sektorplaner.

5.2.3 Bekendtgørelse om sektorplaner

Der planlægges udarbejdet en bekendtgørelse om sektorplaner, der tager afsæt i de erfaringer og den viden, der er opsamlet indtil nu med arbejdet omkring de nationale sektorplaner.

Bekendtgørelsen forventes derfor at præcisere, hvilke nationale sektorplaner der skal udarbejdes, hvordan de udformes, hvor ofte de opdateres samt hvorledes de offentliggøres.

Bekendtgørelsen forventes bl.a. at tage afsæt i følgende principper:

- ◇ Der skal udarbejdes en national sektorplan for de væsentligste sektorer oplistet i et bilag.
- ◇ Sektorplanerne skal i udgangspunktet have et 10-årigt sigte.
- ◇ Sektorplanerne skal indeholde beskrivelse af formål, målepunkter f.eks. tidsplaner, *Key Performance Indicators* (KPI'er) eller lignende til monitorering, en anlægsdimension samt et økonomisk forecast på et 10-årigt sigte.
- ◇ Der udarbejdes en ny sektorplan, når de faglige, fysiske, økonomiske m.v. forudsætninger for den aktuelle sektorplan forandres væsentligt og som minimum hvert 5. år.
- ◇ Sektorplanerne skal gøres tilgængelige på en af Naalakkersuisut godkendt portal.

Der udarbejdes en vejledning til bekendtgørelsen.

5.2		2022-p naanerani nuna tamakkerlugu immikkoortunut pilersaarutit killiffii
Ingerlatsivik	Sanaartugaq	Immikkoortumut pilersaarummi killiffik 2022-llu naanerani siuariartorneq
Takornariartitsineq	Takornarianut tikittarfiit	Takornariaqarnermut periusissiaq nutaaq, takornariat amerlinerisa malitsigisaanik angallasseriaatsimik nutaamik periarfissanillu unammilligassanillu aallaaveqartoq suliarineqarpoq. Takornariaqarnermut immikkoortumut pilersaarut kingorna suliarineqassa-soq ilimagineqarpoq.
Aatsitassat		<i>Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermi periusissiaq 2020-2024 suli atuuppoq.</i>
Aalisarneq		Aalisarnermut Isumalioqatigiissitap isumaliutissiis-sutaa aalisarnermut inatsisissamut piareersaataavoq. Aalisarnermut inatsit nutaaq aalisarnermut immikkoortumut pilersaarummik suliaqarnermut aallaavius-saaq. UKA 2023-mi saqqummiunneqarnissaa maanna ilimagineqarpoq.
Piniarneq		Immikkoortumut pilersaarummik suliaqarneq aallartinneqanngilaq. Piniarnermut inatsit nutaaq piniarnermut immikkoortumut pilersaarummik suliarinninnermut tunngavigneqassaqaq. Inatsit UPA2023-mi saqqummiunneqassasoaq naatsorsuutigineqarpoq. Nannut pillugit ingerlatsinermit pilersaarutitaqarpoq. Pisassat allat, taakku piffissaq ingerlanerani inaarsarneranni, ingerlatsinermit pilersaarutitut ilanngunneqassapput.
Nunalerineq		Nunalerinermit immikkoortumut pilersaarut 2021-2030 suli atuuppoq.
Silaannakkut angallassineq	Suluusalinnut mittarfiit helikopterillu mittarfii	Silaannakkut angallassinermut immikkoortumut pilersaaruteqanngilaq, immikkuualuttortalli arlallit piareeqqapput. Ilulissani, Nuummi Qaqortumilu mittarfinnik pingaarnertut aaqqissuussineq nutaaq 2024/2025 piariis-saaq. Nunap immikkoortuini mittarfinnut inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut misissueqqissaarnerit naam-massineqarput. Isummernissaq aningaasalersuisin-naanerlu utaqqineqarput. KAIR/MIT-p kattunnerat UKA2022-mi akuerineqarpoq. Suluusalinnut mittariit amigartooruteqarfusut pillugit sullissinissamik Mittarfeqarfiit A/S-mik isumaqatigiissuteqarnissaq pilersaarutigineqarpoq.
Umiarsualiviit	Umiarsualiviit Talittarfiit	Umiarsualivinnut immikkoortumut pilersaarut 2017-2027 suli atuuppoq, 2024-mulli Aningaasaanut inatsimmi umiarsualivinni atortuutunik aningaasaleeqqin-nissamut sinaakkutit annertusineqarnissaat pillugu 2023-mut Aningaasanut inatsimmik isumaqatigiis-sutip malitsigisaanik nutarterneqassaqaq.

Ingerlatsivik	Sanaartugaq	Immikkoortumut pilersaarummi killiffik 2022-llu naanerani siuariatorneq
Nalunaarasuartaatit	Nalunaarasuartaaserinermit atortuutit Immap naqqatigut kabeli	Nalunaarasuartaaserinermit politikiliortoqarpoq. Taanna immikkoortumut pilersaarusiornissamut toqqammavittut ilanngunneqassaaq. Tusassimi atortuutit ingerlatsinerlu atuisunit aningaasalersorneqarpoq. Digitaalinningsaanermit periusissiaq nutaaq akimuisunik toqqammavilik immikkoortortakkuutaartunillu suliniuteqarfiusoq.
Pisortat inissiaataat attartortit-takkat	Inissiat	Atuuttumik immikkoortumut pilersaaruteqanngilaq, Inissianulli tamakkiisumik pilersaarummut piareersaatinik arlalinnik suliaqartoqareerpoq. Namminersorlutik Oqartussat kommunillu attartortit-takkanik inissiaateqarput. Namminersorlutik Oqartussat kommuninillu tallimanit sisamat qanoq issutsinik naliliinernik sanaaqarput kiisalu annertuumik annertusiartortumillu kinguussaaqqallutik. Ingerlatsinermit aningaasaliinikitsoqartarpoq. AI2023-mut Namminersorlutik Oqartussat inissiaataannik attartortit-takkanik iluarsartuussinermit kinguussaaqqanermut aningaasalersuinissamut taarsigassarsinnaalersitsisumik oqaasertaliisoqarpoq.
Eqqakkat		Eqqakkanik passussinermik pilersaarut 2020-2031 suli atuuppoq. Kommunit eqqakkanik passussinermit suujunnaarsitsinermullu pingaarnertut oqartussaasutut akisussaaffeqartuupput. Eqqakkanik passussinermik kommunipiginneqatigiiffiat ESANI A/S Avatangiisinut Aningaasaateqarfimmit taperneqarluni ikuallaavinnik nutaanik marlunnik sanaartuleruttarpoq. Avannaata Kommuniata ESANI A/S-mut ilaanissaq maanna isumaliutigeqqileruttarpaa.
Anartarfiit		Anartarfinnut immikkoortumut pilersaarummik pisariaqartitsisoqarpoq. Anartarfinnik passussinernut avatangiisitigut peqqisutsikkullu illersorneqarsinnaasunik akilerneqarsinnaasunillu aqqiissutinik nutaanik siunnerfiliinissaq siunertaavoq.
Nukis-siutit	Innaallagissiorfiit, erngup nukinganik innaallagissiorfiit, kiammillu pilersuinermit atortuutit	Nukissiamik Imermillu pilersuinermit immikkoortumut pilersaarut 2017-imeersoq nukissiuutinut mingutsitsinngitsunullu ikaarsaarnermit immikkoortumut pilersaarutikkut nutaakkut nutarteriffiqeqassaaq. Immikkoortumut pilersaarut silap pissusia pillugu periusissiasamat qanimut ataqatigiissillugu suliarineqassaaq, mingutsitsinngitsunullu ikaarsaarnermit sammiviliinissamik siunertaqassaaq. Nuup eqqaani erngup nukinganik innaallagissiorfimik annertusaanissamut Aasiaallu Qasigiannguillu eqqaani nutaamik erngup nukinganik innaallagissiorfiliornissamut pilersaarusiornierit aallartereerput.

Ingerlat-sivik	Sanaartugaq	Immikkoortumut pilersaarummi killiffik 2022-llu naanerani siuariartorneq
		<p>Tasiilami allilerinissamut inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut kinguneqaatissatut nalilersuineq suliarineqareerpoq pilersaarusionerullu nangittumik ingerlanneqarnissaanut toqqammaviussalluni. Maniitsumi Paamiunilu inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut kinguneqaatissatut nalilersuutit maanna suliarineqarput.</p> <p>Immikkoortumut pilersaarut nutaaq 2024-mi akuerineqartussanngorlugu saqqummiunneqartussatut ilimagineqarpoq, silap pissusialu pillugu periusissiaq kingorna saqqummiunneqassaaq.</p> <p>Suliffissuarnut siunertaqartumik erngup nukinganik periarfissanik unammisitsinermik suliniut aallartinneqarpoq.</p>
Imeq imigassaq	Imermik pilersuineramik atortuutit	<p>Nukissiamik Imermillu pilersuinermut Immikkoortumut pilersaarut maanna atuuttoq imermik imigassamut immikkoortumut pilersaarutissamik taarteqassasoq ilimagineqarpoq.</p> <p>Imermik imigassamik pilersuinermut Immikkoortumut pilersaarut nutaaq 2023-p ingerlanerani akuerineqartussanngorlugu saqqummiunneqarnissaa ilimagineqarpoq.</p>
Ilinniartitaaneq	Alisissumit ilinniartitsineq	<p>Naalackersuisut alisissumit ilinniartitsinermut nuna tamakkerlugu pilersaarutiliulerput, tamatumani eGUX-imit aamma Kivitsisamit misilittakkat pitsaasut ilinniartitaanerup sinneranut aamma siammartinniarneqarput. Pilersaarusionerup upernaakkut 2024-mi inissasoq naatsorsuutigineqarpoq.</p>
Ilinniartitaaneq	Inuussutissarsionernut ilinniartitaanerit, ilinniarnertunngorniarfit, ingerlaqqiffiusumillu ilinniartit	<p>Immikkoortumut pilersaaruteqanngilaq.</p> <p>Ilinniartitaanerit immikkoortup illuutai suli naammassineqanngitsunut qanoq issutsimik nalilersuinerit aallartinneqarput.</p> <p>Ilinniartut inaannik sanaartorerit siullit 530-nik sinittarfillit iningajalerput. Sanaartonerit aappassai kattillugit 333-nik sinittarfillit 2023-mi aallartinneqassapput.</p>
Ilinniartunut inissiat	Ilinniartunut inissiat	<p>Ilinniartunut inissianut immikkoortumut pilersaarut 2019-meersoq suli atuuppoq, aqqissuteqqinnissaali ilimagineqarpoq.</p> <p>Immikkoortoq 1 aallartinneqarpoq, taannalu taartitut sanaartoreruvoq. Ilinniartunut inissialionermut immikkoortoq 2, immikkoortumut pilersaarummi pisariaqartitanik nalilersuummik nutartikkamik aallaaveqartoq piareersarneqarpoq.</p> <p>Ilinniartunut inissanut paasissutissat piffissakkaartumik iluarsartuussinermut aningaasartuutinut pilersaarutinut tunngatillugu Paasissutissiinermut Pilersaarusionermullu sakkumut ikkussuunneqarneri aallartinneqarput.</p>

Ingerlat-sivik	Sanaartugaq	Immikkoortumut pilersaarummi killiffik 2022-llu naanerani siuariatorneq
Oqaluffik	Oqaluffiit	Immikkoortumut pilersaarut suliarineqarpoq, 2023-llu qiteqqunnerani saqqummiunneqarnissaa naatsorsuutigineqarluni.
Peqqinnis-saqarfik	Napparsimaviit Peqqissaaviit Nunaqarfinni nakorsiartarfiit kigutilerfiit	Immikkoortumut pilersaarusiornissamut Peqqinnissamut Isumalioqatigiissitap 2023-mi upernaakkut isumaliutissiissutissaa utaqqineqarpoq. Illuutit ilaat annertuut qanoq issusiannik nalilersuifigalugit aallartinneqarput. Sanaartukkat annertuut ingerlapput.
Utoqqaat	Utoqqaat	Immikkoortumut pilersaaruteqanngilaq, taamaattoq nuna tamakkerlugu qanoq issutsimut nalunaarsuineq, immikkoortumut pilersaarusiassamut toqqammaviu-sussaq suliarineqareerpoq. Utoqqarnut periusissiaq suliarineqarpoq, taannalu utoqqarnut inatsimmut suliniummik, innuttaasut utoqqaat sullinneqarnerannut sinaakkutinik politikik-kut aalajangersakkanik imaqqassasoq ilimagineqarpoq. Utoqqarnut periusissiaq kingorna immikkoortumut pilersaarummik suliaqarnissamut aallaaviussaaq.
Ulloq unnuarlu paaqqinnit-tarfiit	Meeqqanut inuusuttunullu paaqqinnittarfiit	Immikkoortumut pilersaarusiortoqanngilaq.
Innarluuti-linni sulias-saqarfik	Innarluutilinnut angerlarsimaffiit	Immikkoortumut pilersaarusiortoqanngilaq.

Najoqutaq: Aningaasaqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik.

5.2

Oversigt over status for den nationale sektorplanlægning ultimo 2022

Sektor	Anlæg	Sektorplan status og fremdrift ultimo 2022
Turisme	Turistvisitorcentre	Ny turismestrategi under udarbejdelse som tager afsæt i det nye trafikmønster og de muligheder og udfordringer, som en øget turismetilstrømning indebærer. En sektorplan for turismeområdet forventes udarbejdet efterfølgende.
Råstof		<i>Grønlands Mineralstrategi 2020-2024</i> er fortsat gældende.
Fiskeri		Fiskerikommissionens betænkning er forarbejdet til kommende fiskerilov. Ny lov om fiskeri vil være udgangspunktet for udarbejdelse af sektorplan for fiskeri. Forventes pt. fremlagt på EM 2023.
Fangst		Arbejde med sektorplan ikke igangsat. Ny lov om fangst og jagt vil være udgangspunktet for udarbejdelse af sektorplan for fangst og jagt. Loven forventes fremlagt på FM 2023. Der er forvaltningsplan for isbjørne. Øvrige kvoterede arter vil også blive omfattet af hver sin forvaltningsplan efterhånden disse færdiggøres.
Landbrug		Sektorplan 2021-2030 for landbrug er fortsat gældende.
Luftfart	Lufthavne Helikopterflyvepladser	Der foreligger ikke en sektorplan for luftfart, men en række delelementer er på plads. Ny hovedstruktur med lufthavne i Ilulissat, Nuuk og Qaqortoq på plads i 2024/2025. Samfundsøkonomisk analyse på regionale landingsbaner afsluttet. Afventer stillingtagen og eventuelt finansiering. KAIR/MIT-fusion godkendt på EM2022. Servicekontrakt i forhold til underskudsgivende lufthavne planlægges indgået med Mittarfeqarfiit A/S.
Havne	Havne Havneanlæg	Sektorplan for Havne 2017 – 2027 er fortsat gældende, men vil blive opdateret som følge af Aftale om Finansloven for 2023 med henblik på en øget ramme til reinvestering i havneanlæg i finansloven for 2024.
Tele	Teleanlæg Søkabel	Telepolitik under udarbejdelse. Denne indgår som forudsætning for sektorplanlægning. Anlæg og drift brugerfinansieret i Tusass. Ny digitaliseringsstrategi med tværgående forudsætninger & sektorbaserede indsatser.

Sektor	Anlæg	Sektorplan status og fremdrift ultimo 2022
Offentlige lejeboliger	Boliger	<p>Der foreligger ikke en gældende sektorplan, men der er udarbejdet en række forarbejder i Helhedsplanen for Boliger.</p> <p>Både Selvstyret og kommuner har lejeboliger. Selvstyret og 4 af 5 kommuner har tilstands-vurderinger – stort og stigende efterslæb. Drift underfinansieret.</p> <p>Der er indarbejdet tekstanmærkning til FL2023, der muliggør optagelse af lån til finansiering af vedligeholdelseefterslæbet i Selvstyrets udlejningsboliger.</p>
Affald		<p>Affaldshandlingsplan 2020-2031 er fortsat gældende. Kommunerne er den primære myndighed med ansvaret for håndtering og bortskaffelse af affald.</p> <p>Det kommunale affaldsselskab ESANI A/S er i gang med at bygge to nye forbrændingsanlæg med tilskud fra Miljøfonden. Avannaata Kommunua er på nuværende tidspunkt ved at genoverveje, om de skal genindtræde i ESANI A/S.</p>
Natrenovation		<p>Behov for en sektorplan for natrenovation.</p> <p>Formål med sektorplanen er at identificere nye løsninger til håndtering af natrenovation, som er miljø- og sundhedsmæssigt forsvarlige og økonomisk realiserbare.</p>
Energi	Elværker Vandkraftværker, Varmeforsyningsanlæg	<p>Sektorplan for Energi- og Vandforsyning fra 2017 vil blive opdateret i ny Sektorplan for energi og grøn omstilling.</p> <p>Sektorplanen udarbejdes i tæt sammenhæng med en kommende klimastrategi og har til formål at sætte retningen for den grønne omstilling.</p> <p>Planlægning af udbygning af vandkraft i Nuuk og nyt vandkraftanlæg til forsyning af Aasiaat og Qasigianguit er igangsat.</p> <p>Samfundsøkonomisk konsekvensvurdering af udvidelse af Tasiilaq er udarbejdet og grundlag for videre planlægning. Samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger vedr. Maniitsoq og Paamiut under udarbejdelse.</p> <p>Ny sektorplan forventes fremlagt til godkendelse i 2024 og klimastrategien efterfølgende.</p> <p>Der er igangsat proces til konkurrenceudsættelse af vandkraftpotentialer til industriformål.</p>
Drikkevand	Vandforsyningsanlæg	<p>Nuværende Sektorplan for Energi- og Vandforsyning forventes afløst af kommende Sektorplan for drikkevandsforsyning.</p> <p>Ny Sektorplan for drikkevandsforsyning forventes fremlagt til godkendelse i løbet af 2023.</p>

Sektor	Anlæg	Sektorplan status og fremdrift ultimo 2022
Uddannelse	Fjernundervisning	Naalakkersuisut er begyndt med at udarbejde en national handleplan om fjernundervisning, der har til hensigten at udbrede de gode erfaringer man har fra eGUX og Kivitsisa til resten af uddannelsessystemet. Udarbejdelsen forventes blive færdig i løbet af foråret 2024.
Uddannelse	Erhvervs-uddannelser Gymnasier Videregående uddannelser	Der foreligger ikke en sektorplan. Der er igangsat tilstandsvurderinger af uddannelsesområdet bygnings, som endnu ikke er færdiggjorte. For kollegiebyggerier er etape 1 med omkring 530 sengepladser i sin afslutningsfase. Etape 2 med i alt 333 sengepladser igangsættes i 2023.
Kollegier	Kollegier	Sektorplan for kollegier, 2019, er fortsat gældende, men forventes justeret. Etape 1 igangsat og er erstatningsbyggeri. Der forberedes en etape 2 omkring kollegiebyggeri, der bygger på en opdateret behovsvurdering i sektorplanen. Der er påbegyndt indtastning af data på kollegiebygninger i Informations- og Planlægningsværktøjet (IPV) mht. periodisk planlagt vedligeholdelses-kostninger.
Kirke	Kirker	Sektorplan er under udarbejdelse og forventes fremlagt medio 2023.
Sundhed	Hospitaler Sundhedscentre Bygdekonsultationer Tandlægeklinikker	Sektorplanen afventer Sundhedskommissionens betænkning foråret 2023. Der er igangsat tilstandsvurderinger af store dele af anlægsmassen. Større anlægsprojekter pågår.
Ældre		Der foreligger ikke en sektorplan, men der er udarbejdet en landsdækkende tilstandsregistrering, som grundlag for en kommende sektorplan. Der er en ældrestrategi under udarbejdelse, som forventes at indeholde et initiativ om en ny ældrelov, der skal udgøre de politisk fastsatte rammer for service til ældre borgere. Ældrestrategien er udgangspunktet for det efterfølgende arbejde med en sektorplan.
Døgninstitutioner	Børn- & ungeinstitutioner	Der er ikke udarbejdet sektorplan.
Handicapområdet	Handicapinstitutioner	Der er ikke udarbejdet sektorplan.

Kilde: Departementet for Finanser og Ligestilling.

Kapitali 6 Eqikkaaneq

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pil-lugu nassuiaat 2022 qitiusumik unam-milligassat ilaannut kiisalu timitatigut taamaalillunilu aningaasaqarnikkut pilersaarusiornissamut nassuiaassisuuvog. Unammillernartunut pisariitsumik aaqqiis-sutissaqannginnera ersarippoq.

Siusinnerusukkut nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pillugu nassuiaatini ataqatigiissaarinerup, pingaarnersiunerup suleqatigiinnerullu pisariaqassusaa tik-kuarneqartarpoq. Pisariaqartut taakku tamarmik pilersaarusiornuarnerni tamani tunngaviupput.

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiorneq pil-lugu nassuiaammi matumani inuiaqati-giinni pigisat nalillit iluarsartuunnissaasa pisariaqassusaa tikkuarneqarpoq. Arlaa-tigut inuiaqatigiinni ukiuni qulikkaani amerlasuuni aningaasaliiffigisatta nalillit, atugarissaarnermilu ikiorsiissutinut arla-linnut sinaakkutaasut iluarsartuunnissaat isumatusaarneruvoq. Kinguussaarnert annertuut inissiaatitsinni, umiarsualivit-sinni, suliffeqarfiutitta illutaanni, mittar-finni nukissiornermilu atortuutini amer-liartortissimasagut, kingusinnerusukkut aningaasaliinissamik pisariaqartitanik an-nertusiartortitsisuupput. Kinguussaane-rillu iliuuseqarfigineqanngitsut sukkatsik-kiartorfiulersinnaapput, taamaalillutillu siunissami annertusiartortumik nammak-kiisunngorsinnaallutik. Nassuiaammi im-mikkoortut iluarsartuussinikkut kinguus-saaffiugunartut, erseqqinnerusumilli suli qulaajaaviginngisavut tikkuarneqarput.

Iluarsartuussinissamik kinguaattoorute-qarnerup passunneqarneqarsinnaajun-naarluni annertuallaalinnginnissaa siuner-taralugu, suliniutinik arlalinnik, ilaatigut kinguussaarnermik unikaallatsitsisussanik, ilaatigullu taamaattoqaqqinnginnissaanik iliuutsinik aallartitsinissaq pisariaqartin-neqarpoq. 2023-mut aningaasanut inat-simmik akuersissuteqarnermut atatillugu, pisortat inissiaataannik attartortittakkanik

Kapitel 6 Opsamling

Redegørelse om landsplanlægning 2023 giver en beskrivelse af nogle af de centrale udfordringer, den fysiske og dermed også den økonomiske planlægning står overfor. Det er tydeligt, at der ikke findes nogen lette løsninger på udfordringerne.

I tidligere landsplanredegørelser har der været peget på nødvendigheden af at koordinere, prioritere, og at samarbejde. Disse nødvendigheder er alle grund-elementer i enhver god planlægning.

I nærværende Redegørelse om landsplanlægning peges der på nødvendigheden af at vedligeholde aktivmassen i vores samfund. Det er almindelig sund fornuft at vedligeholde de værdier, som vores samfund har investeret i gennem mange årtier og som er rammerne for en lang række velfærdsydelser. De betydelige efterslæb, der er oparbejdet vores boliger, havne, institutionsbygninger, lufthavne og energi-anlæg, opsamler et behov for investeringer på et senere tidspunkt. Og efterslæb, som der ikke gøres noget ved, kan accelerere og dermed blive en større og større byrde i fremtiden. Redegørelsen peger på områder, hvor der formentlig er et vedligeholdelsesefterslæb, men som vi mangler at få belyst nærmere.

Med henblik på at vedligeholdelsesefterslæbet ikke vokser sig uhåndterbart stort er der behov for at igangsætte en række aktiviteter, som dels kan dæmme op for efterslæbet og dels

iluarsartuussisarnerit aallarteqqinnissaanut aningaasaliinerunissamat atatillugu pitsaasup tungaanut alloriartoqarpoq. Nuna tamakkerlugu pilersaarusionerq pil-lugu nassuiaat 2022-mi siunnerfiit suku-miisut immikkoortut akimorlugit ukiuni qulikkaani iluarsartuussinissamik kingus-saanerup angumeriniarnissaanut siunner-finnik tikkuussisuuvoq. Suliassaq tamanna ukiuni ikittunnguani naammassineqar-sinnaannginnera ersarippoq, tamannali ukiuni arlalinni suliniuteqarnissamik aal-ajangiusimannillunilu oqartussaaffiit aki-sussaasut tamarmik pingaarnersiuinis-saannik pisariaqartitsivoq. Taamaattumillu ataqatigiissakkamik suliniummi 2023-mi anguniakkanut immikkoortut pisariaqartut ilaat arlallit angusinnaavagut.

Pilersaarusionissami piviusup qanoq inne-rata ilisimaarilluarnissaa pisariaqarpoq. Timitalinnik pilersaarusionerq inoqarfinni immikkoortunilu assigiinngitsuni maanna siunissamilu pisariaqartitsinernik, siunis-sami ineriartornissamik maanna ilisima-satsinnik atuisumik aallaaveqassaaq. Timitalinnik pilersaarusionerq innuttaasut ulluinnarni avatangiisaannut tunngavoq, taamaalillunilu ataasiakkaat inuunerannut najukkanilu inuiaqatigiit namminersor-lutillu inuussutissarsiortut ineriartornis-saanni pingaaruteqarlutik.

imødegå, at det opstår igen. Med vedtagelse af finansloven for 2023 er der taget et skridt i den rigtige retning i forhold til tilvejebringelse af yderligere finansiering til en gradvis genopretning af vedligeholdel-sestilstanden i de offentlige leje-boliger. Redegørelse om lands-planlægning 2023 udstik-ker konkrete pejlemærker, der skaber sporet for at indhente årtiers vedligeholdelseefter-slæb på tværs af sektorer. Det frem-går med tydelighed, at denne opgave ikke kan løses på få år, men kræver en mangeårig indsats og vedholdende priori-tering fra alle ansvarlige myn-digheders side. Men med en sådan koordineret indsats vil vi allerede i 2023 kunne opnå flere af de nødvendige delmål.

For at kunne planlægge ordent-ligt er det nødvendigt at vide, hvordan vores virkelighed ser ud. Den fysiske planlægning skal tage udgangspunkt i de behov forskellige bosteder og forskel-lige sektorer har nu og på sigt, med brug af den viden vi har om fremtidens udvikling. Fysisk planlægning handler om de vilkår, der omgiver borgerne i deres hverdag og er således en væsentlig faktor for såvel den enkeltes trivsel og for lokalsam-fundets og det lokale erhvervslivs udviklingsmuligheder.

Ilanngussaq 1

Sumi najugaqartuunermit ilisarnaat 2022-mi uuttuutitut 23-nut naatsorsukkat nassuiarneri (2017-mi Per Lyster Pedersenimit suliarineqartoq, 2022-mi Carl Henrik Marcussenimit nutarterneqartoq ilaartorneqartorlu).

Bilag 1

Beskrivelse af beregning for de 23 parametre i Bostedprofil 2022 (Udarbejdet af Per Lyster Pedersen 2017, opdateret og udbygget af Carl Henrik Marcussen 2022).

A1 Tunisineq/Capita		A1 Indhandling/Capita	
Aalisakkat qaleruallillu tunineqarnerisa nalingisa koruuningorneri innuttaasumut (capita) agguarlugit.		Værdien af indhandling af fisk og skaldyr i kr. per capita.	
Paasissutissanik naatsorsuineq: Tunisinerup nalinga najugaqarfinit agguarlugu inuiaqatigiit annertussusaannut (capita) agguagaavoq. Inuiaqatigiit annertussusaat akunnattoq capitatut atornerqapoq.		Databeregning: Indhandlingsværdien er divideret med befolkningsstørrelsen (capita) per bosted. Som capita er benyttet middelbefolkningsstørrelse.	
K-intervallit	Tunisinermi nalinga kr./capita-ningorlugu	Mianersuussassaaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Indhandlingsværdi i kr./capita	Sårbarhed	Antal bosteder
K > 2	> 104.550	1	5
1 < K ≤ 2	66.703 – 104.550	2	6
0 ≤ K ≤ 1	28.856 – 66.703	3	13
-0,5 ≤ K < 0	9.933 – 28.856	4	14
K < -0,5	< 9.933	5	33
Assersuut	Najugaqarfiit capitamut tunisaqarfiulluurtut 1-imik naleqartinneqassapput, tunisakinnerujussuillu 5-imik nalilerneqassallutik. Najugaqarfiit agguaqatigiinernerisulli naleqartumiittut 3-mik nalilerneqassapput. Nanortalik 462 kr./capita-mi inissisimavoq, taamaattumillu sunnertiassutsimut 5-imik naleqarluni.	Eksempel	Bosteder med meget høj indhandling per capita får værdien 1, og de med meget lav indhandling får vurderingen 5. Bosteder, der ligger i gennemsnitsværdifeltet, får vurderingen 3. Nanortalik ligger på 462 kr./capita, hvilket giver sårbarhedsværdien 5.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik immikkut ingerlarsineq kiisalu Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik paasissutissaaserivik, 2021.	Datakilde	Grønlands Statistik specialkørsel samt Grønlands Statistik databank, 2021.

A2 Tunisineq/Najugaqarfik		A2 Indhandling/Bosted
Aalisakkanik qalerualinnillu tunisinerup nalinga najugaqarfimmut kr.-nngorlugu.		Værdien af indhandling af fisk og skaldyr i kr. per bosted.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Tunisinermi nalinga najugaqarfimmut qummut akunnaallisagaavoq.		Databeregning: Indhandlingsværdien er summet op per bosted.

K-intervallit	Tunisinermi nalinga 1.000 kr.-nngorlugu	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Indhandlingsværdi i 1.000 kr.	Sårbarhed	Antal bosteder
$K > 2$	> 43.326	1	3
$1 < K \leq 2$	26.100 – 43.326	2	3
$0 \leq K \leq 1$	8.875 – 26.100	3	14
$-0,5 \leq K < 0$	263 – 8.875	4	33
$K < -0,5$	< 263	5	18

Assersuut	Nanortalimmi tunisat nalingi 538.000 kr.-upput taakkulu sunnertiassutsimut 4-imik naleqartitsipput.	Eksempel	Nanortalik ligger med en samlet indhandlet værdi på 538.000 kr. og det giver sårbarhedsværdien 4.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueq-qissaartarfik immikkut ingerlassinuq kiisalu Kalaallit Nunaanni Naatsorsueq-qissaartarfik paasissutissaaservik, 2021.	Datakilde	Grønlands Statistik specialkørsel samt Grønlands Statistik databank, 2021.

A3 Ilaqutariit isertitaat		A3 Familieindkomst
Ilaqutariit isertitaasa agguaqatigiissinneri najugaqarfinnut agguarlugit.		Gennemsnitlig familieindkomst per bosted.

K-intervallit	Ilaqutariit isertitaat kr.-nngorlugit	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Familieindkomst i kr.	Sårbarhed	Antal bosteder
$K > 1$	> 350.910	1	10
$0,5 < K \leq 1$	315.176 - 350.910	2	10
$-0,5 \leq K \leq 0,5$	243.709 - 315.176	3	27
$-1 \leq K < -0,5$	207.975 - 243.709	4	12
$K < -1$	< 207.975	5	12

Assersuut	Nanortalimmi 2020-mi ilaqutariit isertitaat ilanngareerlugit 263.968 kr.-upput taakkulu sunnertiassutsimut 3-imik naleqarput.	Eksempel	Nanortalik har en bruttofamilieindkomst på 263.968 kr. i 2020 og får sårbarhedsværdien 3.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueq-qissaartarfik paasissutissaaservik, 2020.	Datakilde	Grønlands Statistik databank, 2020.

A4 Ilaasunik angallassineq		A4 Passagerbefordring
Inuit takornariartaassuarnik tulannikkut najugaqarfimmut tikeraartut amerlanerpaaffiisa amerlassusaat PLUS nunanut allanut timmisartukkut angalasut amerlassusaat (aqqutit attartukkallu katillugit) PLUS sinersortaammik Sarfaq Ittumik umiarsualiviit ataasiakkaarlugit tikittut aalartullu amerlassusaasa agguaqatigiissinnerat.		Antallet af personer, der maksimalt har besøgt et bosted ved krydstogtskibsanløb PLUS antal afrejsende flypassagerer til udlandet (rute og charter i alt) PLUS gennemsnittet af antal ankomne og afrejsende pr. havn med kystskibet Sarfaq Ittuk.
Paasissutissanik naatsorsuineq; Ilaasut assigiinngitsut pingasut "nassuiaat"-mi nassuiarneqartut eqjkarneri.		Databeregning: Opsummering af 3 typer passagerer.

Inuit takornariartaassuarnik tulannikkut najugaqarfimmut tikeraarsimasut amerlanerpaaffiat	Mianersuussas- saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Personer der maksimalt har besøgt et bosted ved krydstogtskibsanløb	Sårbarhed	Antal bosteder
>= 10.000	1	6
4.000 – 9.999	2	3
1.000 – 3.999	3	6
1 – 999	4	7
0	5	49

Assersuut	Takornariartaassuarni ilaasut Nanortalikoortut 11.666-iupput ilaasullu suussusaat marluk allat ilaanngillat. Tassa imaappoq Nanortalik sunnertiassutsimut 1-imik naleqartoq.	Eksempel	For Nanortalik er antallet 11.666 krydstogtpassagerer og ingen af de to andre typer passagerer. Det betyder, at Nanortalik får sårbarhedsværdien 1.
Paasissutissanik aallerfik	Visit Greenland, Naatsorsueq-qissaartarfik kiisalu § 37 naaperlorlugu apeqqummut 2018-086-mut akissut, 2019, 2019 aamma 2017.	Datakilde	Visit Greenland, Grønlands Statistik og svar på § 37 spørgsmål 2018-086, 2019, 2019 og 2017

A5 Ilaqutariit isertitaat		A5 Beskæftigelsesgrad
Inuiaqatigiit 15-it sinnerlugit ukiullit najugaqarfinnut agguarlugit. Suliffillit, suliffeqanngitsut sulisinnaanngitsullu agguarneri.		Befolkningen per bosted i alderen 15+. Inddeling i beskæftiget, ledig eller uden for arbejdsstyrken.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Najugaqarfinnut tamanut: $B = (\text{Sulisinnaassuseq} * 100) / 15+$. Nunap agguaqatigiissinnera (K) aamma nunamut nalinginnaasup nikingassutaa (S) naatsorsorneqassaaq. Najugaqarfinnut tamanut: Sulisinnaassutsip sanilliunna = $(K-B) / S$. K-intervallit taakku tallimat najugaqarfiup sunnertiassusaannik aalajangersimasumik naliliinikut aalajangersarneqartarpoq sulisinnaassusanut sanilliussinikkut aalajangersarneqartarpoq.		Databeregning: For hvert bosted: $B = (\text{Beskæftigede} * 100) / 15+$. Landsgennemsnit (K) og landsstandardafvigelse (S) udregnes. For hvert bosted: Relativ beskæftigelsesgrad = $(K-B) / S$. De fem K-intervaller bestemmes ved konkret vurdering et bosteds sårbarhed bestemmes af dets relative beskæftigelsesgrad.

K-intervallit	Sulisinnaassutsip sanilliunna	Mianersuussasaaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Relativ beskæftigelsesgrad	Sårbarhed	Antal bosteder
K > 1,5	> 70,09	1	3
0,5 < K <= 1,5	59,21 – 70,09	2	20
-0,5 <= K <= 0,5	48,33 – 59,21	3	24
-1,0 <= K < -0,5	42,89 – 48,33	4	10
K < -1	< 42,89	5	14

Assersuut	Najugaqarfiit annertuumik sulisinnaassuseqartut (> 70,09 %) 1-imik nalilerneqasapput, %-ikittuararsuillu 5-imik naleqarlutik. Nanortalik 50,1 %-imiippoq. Taanna sunnertiassutimut 3-miippoq. Taamaattumik Nanortalik agguaqatigiissinnerinut inissisimavoq.		Eksempel	Bosteder med meget høj beskæftigelsesgrad (> 70,09 %) får værdien 1, og de med meget lav % får værdien 5. Nanortalik ligger på 50,1 %. Det svarer til en sårbarhed på 3. Nanortalik ligger dermed på det gennemsnitlige.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueq-qissaartarfik immikkut ingerlassineq, 2015.		Datakilde	Grønlands Statistik specialkørsel, 2015.

A6 Inuusuttut sullinniakkat	A6 Ungemålgruppen
Inuusuttut sullinniakkat 18-25 ukiullit %-inngorlugit inuiaqatigiinnut agguarlugit.	Ungemålgruppen i % af 18-25 årige per bosted.
<p>Paasissutissanik naatsorsuineq: Najugaqarfeeqqat misissuivigineqarpiarsimanngitsut 20-ummata, najugaqarfinnut taakkununnga paasissutissat amigarput. Sumiiffinnut taakkununnga naatsorsugaq agguaqatigiissitsinertut suliarineqarpoq. Sumiiffik ataaseq, Ammassivik, ukioqatigiit 18-25 ukiullit piunngillat, taamaattumik taanna 1-iinnarmik nalilerneqarpoq.</p> <p>Immikkoortunut najugaqarfinni Kangaatsiamut, Aasiannut Qasigiannguinullu procentit agguaqatigiissinnerat sumiiffiup aappaanut, Kangerlummut, procentiutinneqarpoq.</p> <p>Najugaqarfeeqqanullu sinnerinut 18-iusunut immikkoortuni sumiiffigisaat naapertorlugit agguaqatigiissinnerinut naatsorsuisoqarpoq. Tullinnguuttumi takuneqarsinnaavoq naatsorsugaq qanoq naatsorsorneqarsimansoq immikkoortorlu Qaqortoq assersuutissatut ilanngunneqarsimalluni.</p> <p>Naatsorsueqqissaartarfimmeersumit Regnearkimit "Inuusuttut Sullinniakkat"-mit 2015-imeersumit paasissutissaatitsinniipput Qaqortumut inuit 160, kiisalu Eqalugaarsuit inuit 7.</p> <p>Peqatigisaanik immikkoortumi Qaqortumi inuit katillugit 174-iusut takuarput. Tassa imaappoq immikkoortumi najugaqarfinni allani (Saarloq & Qassimiut) paasissutissanik amigaateqarfigisatsinni inuit 7-iusut.</p> <p>Saarlumut Qassimiunullu ukioqatigiinni 18-25 ukiulinni inuit amerlassusaat tassaapput 4 aamma 2. Agguaqatigiissinnerisa procentia sumiiffinnut marlunnut taakkununnga atorneqartoq $100 \cdot (7/6) = 116,7\%$ naatsorsorneqarpoq, najugaqarfinnut taakkununnga marlunnut atorneqartoq.</p> <p>Naatsorsuinerup assinga najugaqarfinnut 16-inut sinneruttunut atorneqarportaaq.</p>	<p>Databeregning: Der er 20 af de små bosteder, hvor der er meget få observationer, da mangler data for disse bosteder. For disse steder er beregningen lavet som en gennemsnitsbetragtning.</p> <p>For ét sted, Ammassivik, er der ingen i aldersgruppen af 18-25 år, hvorfor dette blot er vurderet til 1.</p> <p>For ét andet sted, Kangerluk, er sat til en procent som er et gennemsnit af procenten fra bostederne i distrikterne Kangaatsiaq, Aasiaat og Qasigiannuit.</p> <p>For de resterende 18 manglende mindre bosteder er der lavet en gennemsnitsberegning baseret på data for det distrikt de ligger i. Nedenfor er vist, hvordan beregningen er lavet og med Qaqortoq distrikt som eksempel.</p> <p>Fra regnearket "Ungdomsmålgruppen" fra Grønlands Statistik, har vi data fra 2015 for Qaqortoq med 160 personer, samt Eqalugaarsuit med 7 personer. Samtidigt ser vi at der er 174 personer i alt for Qaqortoq distrikt. Det betyder, at der er 7 personer fordelt på de andre bosteder (Saarloq og Qassimiut) i distriktet, hvor vi mangler data.</p> <p>For Saarloq og Qassimiut har vi antallet af personer i 18-25 års aldersgruppen som henholdsvis 4 og 2. Den gennemsnitlige procent der er anvendt for de to steder er beregnet som $100 \cdot (7/6) = 116,7\%$, som er brugt for de to bosteder.</p> <p>Den tilsvarende beregning er gjort for de resterende 16 bosteder.</p>

K-intervallit	Inuusuttut sullinniakkat %	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Ungemålgruppe %	Sårbarhed	Antal bosteder
K < -1	<= 20	1	3
-1,0 <= K < -0,5	21 – 40	2	17
-0,5 <= K <= 0,5	41 – 60	3	27
0,5 < K <= 1,5	61 – 80	4	17
K > 1,5	> 80	5	7

Assersuut	Nanortalik 41,8 %-imiippoq sunnertiassutsimullu 3-mik naleqartinneqarluni.	Eksempel	Nanortalik ligger på 41,8 % og får sårbarhedsværdien 3.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2015.	Datakilde	Grønlands Statistik, 2015.

A7 Pisortat sulititsisinnaassusaat		A7 Offentlig Ansættelsesgrad
Suliffeqartut amerlassusaat akissarsiaasalu agguaqatigiissinneri. Taakku pisortat sulititsinerannut agguarlugit, katillugit agguaqatigiissillugillu naatsorsugaallutik.		Antal beskæftigede og gennemsnitlig løn indtjening. Dette fordelt på offentlig ansættelse og samlet, og er gennemsnits beregninger.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Pisortat sulisitsinnaassusaat naatsorsorneqarpo pisortanut akissarsiat sulisut amerlassusaannik gangerlugit naatsorsorneqarput procentinngorlugillu. Najugaqarfinnut sisamanut naatsorsuinermi taamaallaat sulisut amerlassusaat atornerarput, allanik paasissutissaateqartoqangimmat.		Databeregning: Offentlig ansættelsesgrad er beregnet som antal beskæftigede gange løn for det offentlige i forhold til det tilsvarende for alle beskæftigede og i procent. For fire bosteder er beregningen foretaget ved alene, at bruge antal ansatte, da der ikke var andre data til rådighed.

K-intervallit	Pisortat sulititsisinnaassusaat %-inngorlugu	Mianersuussasaaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Offentlig ansættelsesgrad i %	Sårbarhed	Antal bosteder
K < -0,5	>70,09	1	19
-0,5 ≤ K < 0	59,21 – 70,09	2	18
0 ≤ K ≤ 1	48,33 – 59,21	3	22
1 < K ≤ 2	42,89 – 48,33	4	10
K > 2	< 42,89	5	2

Assersuut	Najugaqarfiit annikitsuaraannarmik pisortaqaassuseqartut (<42,89 %) 5-imik naleqarput, %-eqartorujussuillu 1-mik naleqarput. Nanortalik 53 %-imiippoq. Sunnertiassutsimut 3-mik naleqartitsivoq.		Eksempel	Bosteder med meget lav offentlighedsgrad (<42,89 %) får værdien 5, og de med meget høj % får værdien 1. Nanortalik ligger på 53 %. Det giver sårbarhedsværdien 3.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2015.		Datakilde	Grønlands Statistik, 2015.

A8 Umiarsuakkut nassiussat	A8 Skibsgods
TASSANNGA tonsit amerlassusaat plus najugaqarfimMUT ataasiakkaaMUT tonsit amerlassusaat ukiunut 2019-2021-mut agguaqatigiissinnerattut.	Antal tons FRA plus antal tons TIL det enkelte bosted som gennemsnit for årene 2019-2021

K-intervallit	Umiarsuakkut nassiussat, tons ISAASUT+ANIASUT	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Skibsgods, tons UD+IND	Sårbarhed	Antal bosteder
K > 1	> 18,8	1	9
0,5 < K <= 1	15,4 – 18,8	2	4
-0,5 < K <= 0,5	8,5 – 15,4	3	31
-1 < K <= -0,5	5,1 – 8,5	4	24
K <= -1	<= 5,1	5	3

Assersuut	Najugaqarfiit innuttaasumut ataatsimut nassiussat annikitsuaqqat (<= ukiumut 5,1 tons) 5-mik nalilerneqassapput, annertoorujussuarmillu nassiussaqtartut (18,8 sinnerlugit) 1-imik naleqassallutik. Nanortalik 16,9 tonsimiissimavoq. Taanna sunnertiassusermut 2-mik naleqarpoq.	Eksempel	Bosteder med meget beskeden godsmængde pr. indbygger (<=5,1 tons pr. år) får værdien 5, og de med meget høj godsmængde (over 18,8) får værdien 1. Nanortalik lå på 16,9 tons. Det giver sårbarhedsværdien 2.
Paasissutissanik aallerfik	Royal Arctic Line, 2019 - 2021.	Datakilde	Royal Arctic Line, 2019 - 2021.

B1 Inuiaqatigiit katitigaanerat		B1 Demografi
Taanna naatsorsugaq naatsorsukkanik qulinik tunngaveqarpoq.		Denne beregning består af 10 underliggende beregninger.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Naatsorsueqqis-saartarfiup inuiaqatigiit katitigaanerannut paasissat paasissutissaaserivimmeersut tunngavigalugit naatsorsukkat suliarineqarput. Uttuutit tunngaviusut arfineq pingasut tamarmik 1-imik 0-imilluunniit nalilerneqassapput, tassa sunnertiasoq sunnertiannngitsorluunniit. Taakku eqimattaqqat arfineq pingasut katinneqassapput, kiisalu 0-ip 10-llu akornannut inerneqassallutik (pissutigalugu inuiaqatigiittut arfineq pingajussaanik kinguarianeq, pingasoriaatitut atuummat), tamannalu tunngavigalugu sunnertiassuseq tamarmiusoq inissinneqassaaq. Uttuutit tunngaviusut arfineq pingasut tamarmik tullinguuttuni immikkut nassuiarneqassapput.		Databeregning: Beregningerne er baseret på Grønlands Statistiks demografidata i databanken. Hver af de 8 underliggende parametre bliver vurderet med 1 eller 0, hhv. sårbar eller ikke sårbar. De 8 undergrupperinger summeres op, og ender mellem 0 og 10 (idet den 8, befolkningstilbagegang, tæller 3-dobbelt), og på den baggrund angives den overordnede sårbarhed. Hver af de 8 underliggende parametre gennemgås særskilt nedenfor.

K-intervallit	Mianersuussasaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Sårbarhed	Antal bosteder
0 <= K <= 2	1	7
2 < K <= 4	2	16
4 < K <= 6	3	16
6 < K < 8	4	18
K >= 8	5	14

Assersuut	Nanortalik katillugit 9-nik scoreqarpoq. Tamanna sunnertiassusermut 5-mik naleqartitsivoq.	Eksempel	Nanortalik har en samlet score på 9. Det giver bostedet sårbarhedsværdien 5.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, 2017 - 2022.	Datakilde	Grønlands Statistik, 2017 - 2022.

B2 Kigutilerisoq		B2 Tandlæge	
Kigutit nakorsaattut atorfinnik 2022-mi amerlassusiliinerit amerlassusaat najugaqarfinnut agguarlugit.		Antal normerede tandlægestillinger i 2022 per bosted.	
K-intervallit		Mianersuussasaaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller		Sårbarhed	Antal bosteder
K >= 3		1	4
2 <= K < 3		2	1
1 < K < 2		3	4
0 < K <= 1		4	7
K = 0		5	55
Assersuut	Nanortalik 1,4-mik amerlassuserneqarsimavoq taannalu sunnertiassutsimut 3-mik naleqartitsivoq.	Eksempel	Nanortalik har normeringen 1,4 og det giver en sårbarhedsværdi på 3.
Paasissutissanik aallerfik	Peqqinnissaqarfik, 2022.	Datakilde	Det grønlandske Sundhedsvæsen, 2022.

B3 Isumaginninnermi ikiorsiissutit		B3 Sociale ydelser
Ineqarnermut tapiissutit, meeqqanut tapiissutit, siusinaartumik pensionisiat, suliffeerunnermi ikiorsiissutit aamma isumaginninnermi ikiorsiissutit katinnerat.		Sum af boligsikring, børnetilskud, førtidspension, arbejdsmarkedsydelser og offentlig hjælp.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Taassuma sania-tigut inuit amerlassusaasa 1. januar 2016-imi aamma 1. januar 2017-imi agguaqatigiissinneri pigineqarputtaaq. Najugaqarfinni ataasiakkaani isumaginninnermi ikiorsiissutit katinneri innuttaasut agguaqatigiis-sillugit amerlassusaanut agguarlugit naatsorsor-neqarsimapput.		Databeregning: Der foreligger desuden middelfolketallet som gennemsnit af 1. januar 2016 og 1. januar 2017. Den opsummerede sum sociale ydelser per bosted er divideret med middelfolketallet.

K-intervallit	Isumaginninnermut tapiissutit kr./capita-inngorlugit	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Sociale ydelser i kr./capita	Sårbarhed	Antal bosteder
K < -1	< 1.601	1	14
-1 <= K <= -0,5	1.601 – 4.234	2	13
-0,5 <= K <= 0,5	4.234 – 9.499	3	21
0,5 < K <= 1	9.499 – 12.132	4	8
K > 1	> 12.132	5	15

Assersuut	Nanortalik isumaginninnermi ikiorsiissutininik 14.529 kr./capita-qarluni sunnertiassutsimut 5-mik naleqarpoq. Takuneqarsinnaaler-poq Nanortalimmi isumaginninnermi ikiorsiissutisiat katillugit najugaqarfiit agguaqatigiissinnerinit amerlanerujussuusut.	Eksempel	Nanortalik får med sociale ydelser på 14.529 kr./capita sårbarhedsværdien 5. Det viser, at Nanortalik har en samlet social ydelse, der er meget over gennemsnittet for bostederne.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik immikkut ingerlassineq, 2016.	Datakilde	Grønlands Statistik specialkørsel, 2016.

B4 Ilinniartitaaneq		B4 Uddannelse
Najugaqarfinni ataasiakkaanni inuit qaffasinnerpaamik ilinniarsimasaat nalunaarsorneqarsimapput imatut agguarlugit: atuarsimangitsoq, meeqqat atuarfiat, inuusuttut ilinniartit kiisalu ingerlaqqiffiusumik illinniartit.		Det er opgjort per bosted, hvad folk havde af højeste uddannelse, og inddelt efter: ingen skole, folkeskole, ungdomsuddannelse og videregående uddannelse.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Najugaqarfiit ataasiakkaat paasiniaaffigineqarsimapput imatut: (Atuarsimangitsut amerlassusaat + (2 * meeqqat atuarfiani atuarsimasut amerlassusaat) + (4 * inuusuttut ilinniartit amerlassusaat) + (8 * ingerlaqqiffiusumik ilinniartit amerlassusaat)) / amerlassutsit katinneri.		Databeregning: Der er lavet en kodning ved per bosted på denne vis: (Antal med ingen skole + (2 * antal med folkeskole) + (4 * antal med ungdomsuddannelse) + (8 * antal med videregående uddannelse)) / samlet antal.

K-intervallit	Ilinniakkat qaffasissusaat	Mianersuussasaaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
K-intervaller	Uddannelsesniveau	Sårbarhed	Antal bosteder
K > 2	> 3,64	1	2
1 < K <= 2	3,06 – 3,64	2	14
-1 <= K <= 1	1,91 – 3,06	3	45
-2 <= K <- 1	1,33 – 1,91	4	10
K <- 2	< 1,33	5	0

Assersuut	Nanortalimmut tunngatillugu angusaq 3,23-iuvoq (Naatsorsueqqissaartarfiup 11. novembari 2022 nalunaarutigisaa). Taanna sunnertiassusermut 2-mik naleqarpoq.	Eksempel	For Nanortalik bliver resultatet 3,23 (oplyst af Grønlands Statistik 11. november 2022). Det giver sårbarhedsværdien 2.
Paasissutissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik immikkut ingerlassineq, 2015.	Datakilde	Grønlands Statistik specialkørsel, 2015.

B5 Ulluunerani paaqqinnittarfik		B5 Daginstitution
Najugaqarfinni ataasiakkaani paaqqinnittarfinni inissat innersuuneqartartut amerlassusaat.		Antal normerede institutionspladser per bosted.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Najugaqarfinni ataasiakkaani paaqqinnittarfinni inissat innersuuneqartartut amerlassusaat, meeqqat 0-imiit 6-inut ukiullit amerlassusaat aallaavigalugit procentingorlugillu.		Databeregning: Antal normerede institutionspladser per bosted, og i forhold til det samlede antal børn i alderen 0 til 6 år i procent.

%-intervallit	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
%-intervaller	Sårbarhed	Antal bosteder
% > 75	1	34
50 < % <= 75	2	12
25 < % <= 50	3	9
0 < % <= 25	4	0
% = 0	5	16

Assersuut	Nanortalimmut tunngatillugu naatsorsukkat: $(100 * 92) / 111 = 83 \%$, taamaasillunilu Nanortalik sunnertiassutsimik 1-imik nalilerneqarpoq.	Eksempel	For Nanortalik er beregningen: $(100 * 92) / 111 = 83 \%$, hvorfor Nanortalik vurderes til sårbarhedsværdien 1.
Paasissutissanik aallerfik	IKIIN, 2022.	Datakilde	IKIIN, 2022.

B6 Peqqinnissakkut sullissineq	B6 Sundhedsservice
Paasisutissanik naatsorsuineq: Najugaqarfiit ataasiakkaat pisinnaatitaaffigisaminnik peqqinnissakkut sullinneqarneri paasinialugit innuttaasut amerlassusaat paasiniaanerillu.	Databeregning: Folketallet og manuelle check af, om det enkelte bosted har den sundhedsservice, som de er berettiget til.

Nalilerneqarnera	1. januar 2022-mi innuttaasut	Mianersuussassaaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Vurdering	Befolkning 1. januar 2022	Sårbarhed	Antal bosteder
Peqqissaaviit annerit / Større sundhedscentre	> 1.200	1	12
Peqqissaaviit minnerit / Mindre sundhedscenter	501 – 1.200	2	7
Nakorsiartarfiit minnerit / Sundhedsstation	201 – 500	3	12
Pipaluk	50 – 200	4	28
Soqanngilaq / Intet	< 50	5	12

Assersuut	Nanortalik sunnertiassutsimik 1-imik nalilerneqarpoq.	Eksempel	Nanortalik vurderes til sårbarhedsværdien 1.
Paasisutissanik aallerfik	Namminersorlutik Oqartussat kiisalu Naatsorsueqqissaartarfik, 2022 — NTPN 2017-imeersunik ataasiakkaanik nalilersuinertalik.	Datakilde	Grønlands Selvstyre samt Grønlands Statistik, 2022 — med enkelte vurderinger overført fra LPR 2017.

C1 Ulluinnarni nioqqutissanik sullissineq		C1 Dagligvareservice
Paasissutissanik naatsorsuineq: Paasissutissat ilaatigut KNI-mit.		Databeregning: Oplysninger fra bl.a. KNI.

Nalilerneqarnera	Innuttaasut	Mianersuus-sassaaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Vurdering	Befolkning	Sårbarhed	Antal bosteder
Pisiniarfiit aningaasarsiorfiusut / Kommerciel butik	> 600	1	15
Nunaqarfinni pisiniarfiit / Bygdebutik	121 – 600	2	25
Pisiniarfik sullissivik / Servicebutik	76 – 120	3	8
Kiosk	30 – 75	4	18
Peqqumaateqarfiit / Depot	<= 29	5	5

Assersuut	Nanortalik sunnertiassutsimik 1-imik nalilerneqarpoq.	Eksempel	Nanortalik vurderes til sårbarhedsværdien 1.
Paasissutissanik aallerfik	Namminersorlutik Oqartussat (KNI ilanngullugu) kiisalu Naatsorsueqqissaartarfik, 2022.	Datakilde	Grønlands Selvstyre (herunder KNI) samt Grønlands Statistik, 2022.

C2 Ilinniagaqarnermi sullissineq		C2 Uddannelsesservice
Najukkani ataasiakkaani ilinniarfissat qaffasinnerpaat.		Højeste niveau af uddannelsesinstitution per bosted.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Ilinniarfissat assigiinngitsut assigiinngitsunik naleqartinneqarput.		Databeregning: De forskellige typer uddannelsesinstitution har fået forskellige værdier.

Paaqqinniffik	Mianersuus-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Institution	Sårbarhed	Antal bosteder
Ingerlaqqiffiusut / Videregående	1	3
GUX & EUX	2	4
Majoriaq	3	10
Efterskolit højskolillu / Efter- og højskole	4	1
Meeqqat atuarfiat / Folkeskole	5	53

Assersuut	Nanortalik sunnertiassutsimik 3-mik nalilerneqarpoq, Majoriaqarami.	Eksempel	Nanortalik får sårbarhedsværdien 3, fordi der er Majoriaq.
Paasissutissanik aallerfik	IKIIN, 2022.	Datakilde	IKIIN, 2022.

C3 Innaallagissamut ataatsimut akigitinneqartut		C3 Costægte enhedspris på elektricitet
Najukkani ataasiakkaani innaallagissamut ataatsimut akigitinneqartut kr./kWh-inngorlugit.		Data på costægte enhedspriser på elektricitet per bosted i kr./kWh.

kr./kWh-imit kr./kWh-imut	Mianersuussasaaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
fra kr./kWh til kr./kWh	Sårbarhed	Antal bosteder
< 2,71	1	6
2,71 – 7,72	2	42
7,72 – 9,40	3	5
9,40 – 12,74	4	10
> 12,74	5	8

Assersuut	Nanortalimmi 2021-mi innaallagissamut akigitinneqartoq kWh-imut 6,87 kr.-iuvoq. Taamaammatt sunnertissutsimik 2-mik nalilerneqarpoq.	Eksempel	Nanortalik har en costægte elpris på 6,87 kr./kWh i 2021. Det giver sårbarhedsværdi 2.
Paasissutissanik aallerfik	Nukissiorfiit nittartagaa kiisalu Mittarfeqarfiit Kangerlussuaq, Narsarsuaq Kulusullu pillugit paasissutissaatai, 2021.	Datakilde	Nukissiorfiits hjemmeside og Mittarfeqarfiits data for Kangerlussuaq, Narsarsuaq og Kulusuk, 2021.

C4 Imermut ataatsimut akigititaq		C4 Enhedspris på vand
Najugaqarfinni ataasiakkaani imermut ataatsimut akigititaq pillugit paasissutissat kr./m ³ -inngorlugit.		Data på enhedspriser på vand per bosted i kr./m ³ .
Paasissutissanik naatsorsuineq: Akit toqqaanaq nalunaarsukkat immikkortitigaapput.		Databeregning: De direkte aflæste priser er grupperet.

kr./m ³ -imit kr./m ³ -imut	Mianersuussasaaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
fra kr./m ³ til kr./m ³	Sårbarhed	Antal bosteder
< 166	1	25
166 - 364	2	21
364 - 760	3	12
760 - 1.155	4	7
> 1.155	5	6

Assersuut	Nanortalimmi imeq 66,77 kr. / m ³ akeqarpoq. Taamaasilluni sunnertiassutsimik 1-imik nalilerneqarluni.	Eksempel	Nanortalik har en vandpris på 66,77 kr. / m ³ . Det giver sårbarhedsværdi 1.
Paasissutissanik aallerfik	Nukissiorfiit nittartagaa kiisalu Mittarfeqarfiit Kangerlussuaq, Narsarsuaq Kulusullu pillugit paasissutissaatai, 2021.	Datakilde	Nukissiorfiits hjemmeside og Mittarfeqarfiits data for Kangerlussuaq, Narsarsuaq og Kulusuk, 2021.

C5 Internetip sukkassusaa		C5 Internethastighed
Najugaqarfinni ataasiakkaani internet aqutugalugu paasissutissat sukkanerpaaffiat aallaavigalugu naatsorsorneqarsimapput.		Der er opgjort maksimale hastigheder for data på internet per bosted.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Pissutsit piviusut immikkoortiterneqarsimapput.		Databeregning: De eksisterende forhold er grupperet.

Immikkoortut	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaa
Kategori	Sårbarhed	Antal bosteder
Søkabel	1	6
Pingaarnertut sakkortusaavik / Hovedradiokæde	2	10
Nunaqarfinni sakkortusaaviit / Bygderadiokæde	3	44
Satellit kiisalu satellitinut sakkortusaaviit / Satellit samt radiokæde til satellit	4	10
Attaveqanngilaq / Ingen forbindelse	5	1

Assersuut	Nanortalik sunnertiassutsimik 2-mik nalilerneqarpoq, pingaarnertut sakkortusaaveqarmat.	Eksempel	Nanortalik får sårbarhedsværdi 2, fordi der er hovedradiokæde.
Paasissutissanik aallerfik	Tusass A/S, 2022.	Datakilde	Tusass A/S, 2022.

C6 Talittarfik		C6 Havn
Najugaqarfinni ataasiakkaani talittarfeqarnikkut pissutsit.		Havneforhold per bosted.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Pissutsit atuuttut immikkoortiterneqarnikuupput.		Databeregning: De eksisterende forhold er grupperet.

Immikkoortut	Mianersuussas- saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Kategori	Sårbarhed	Antal bosteder
Najugaqarfik nunanut tamalaanit nassiussassanik nassitsiviusinnaallunilu tigutsiviusinnaasoq / Bosted med international fragt	1	6
Najugaqarfiit 40 fodsunik tiguisinnaasut / Bosted der kan tage 40 fods	2	6
Najugaqarfik 20 fodsunik tiguisinnaasut / Bosted der kan tage 20 fods	3	2
Najugaqarfiit nunaqarfinnut assartuutininik tulaffiusinnaasut / Bosted der kan tage bygdeskibet	4	41
Najugaqarfiit prammersorfiusariaqartut / Bosted hvor der skal prammes ind	5	16

Assersuut	Nanortalik sunnertiassusermik 1-mik nalilerneqarpoq, nunanut tamalaanit nassiussassanik nassitsiviusinnaallunilu tigutsiviusinnaasutut.	Eksempel	Nanortalik får sårbarhedsværdi 1, som er bosteder med mulighed for international fragt.
Paasissutissanik aallerfik	Ineqarnermut Attaveqaasersuutinuullu Naalakkersuisoqarfik, 2022.	Datakilde	Departement for Boliger og Infrastruktur, 2022.

C7 Mittarfik		C7 Lufthavn
Najugaqarfinni ataasiakkaani mittarfeqarnikkut pissutsit.		Lufthavnsforhold per bosted.

Immikkoortut	Mianersuussas-saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Kategori	Sårbarhed	Antal bosteder
Najugaqarfik nunanit tamalaanut attavilinnik mittarfilik / Bosted med international lufthavn	1	2
Atlantikut avannaani mittarfik / Nordatlantisk lufthavn	2	3
Najugaqarfik nunap immikkoortuani mittarfilik / Bosted med regional lufthavn	3	7
Najugaqarfik qulimiguulinnut mittarfilik / Bosted med heliport	4	44
Soqanngilaq / Intet	5	15

Assersuut	Nanortalik sunnertiassutsimik 4-mik nalilerneqarpoq, tassalu najugaqarfittut qulimiguulinnut mittarfilitutt.	Eksempel	Nanortalik får sårbarhedsværdi 4, som er bosteder med heliport.
Paasisstissanik aallerfik	Ineqarnermut Attaveqaasersuutinuullu Naalakkersuisoqarfik aammalu Mittarfeqarfiit, 2022.	Datakilde	Departement for Boliger og Infrastruktur og Mittarfeqarfiit, 2022.

C8 Talittarfiit pitsaassusaat		C8 Havnetilstand
Talittarfinnut tunngatillugu aserfallatsaaliinisamut kinguaattoorutit innuttaasut amerlassusaat aallaavigalugit.		Vedligeholdelseeftersl�eb for havne pr. indbygger.

Immikkoortut	Mianersuussas- saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Kategori	S�arbarhed	Antal bosteder
0 kr.	1	12
1 – 2.999 kr.	2	18
3.000 – 9.999 kr.	3	21
10.000 – 19.999 kr.	4	13
> 20.000 kr.	5	7

Assersuut	Nanortalik sunnertiassusermik 2-mik nalilerneqarpoq.	Eksempel	Nanortalik f�ar s�arbarhedsvurderingen 2.
Paasissu-tissanik aallerfik	Kalaallit Nunaanni talittarfinnut tunngatillugu aserfallatsaaliinisamut kinguaattoorutit 2021, Ineqarnermut Attaveqaatersuutinullu Naalakkersuisoqarfik + innuttaasunut amerlassusaat Naatsorsueqqissaartarfimmit, 2021.	Datakilde	Rapport om vedligeholdelseeftersl�eb p�a gr�onlandske havne 2021, Departement for Boliger og Infrastruktur og folketal fra GL's Statistik, 2021.

C9 Pisiniarfiup pitsaasusaa		C9 Butikstilstand
Pisiniarfinnut tunngatillugu aserfallatsaaliinissamut kinguaattoorutit innuttaasut amerlassusaat aallaavigalugit.		Vedligeholdelseeftersl�eb for butikker pr. indbygger.
Paasissutissanik naatsorsuineq: Pissutsit atuuttut killiffikkaarlugit agguarneqarsimapput.		Databeregning: De eksisterende forhold er grupperet i intervaller.

Immikkoortut	Mianersuussas- saaneq	Najugaqarfiit amerlassusaat
Kategori	S�arbarhed	Antal bosteder
0 – 9.999 kr.	1	10
10.000 – 19.999 kr.	2	18
20.000 – 39.999 kr.	3	19
40.000 – 99.999 kr.	4	17
> 100.000 kr.	5	7

Assersuut	Nanortalik sunnertiassusermik 1-imik nalilerneqarpoq.	Eksempel	Nanortalik f�ar s�arbarhedsvurderingen 1.
Paasissu-tissanik aallerfik	KNI (aamma Naatsorsueqqissaartarfik), 2022.	Datakilde	KNI (og Gr�onlands Statistik), 2022.

Ilanngussaq 2

2023-mi Inoqarfiit ilusaanni inoqarfinni ataasiakkaani sanngiiffinik angusat takussutissartaat

2023-mi Inoqarfiit ilusaanni uuttuutit 23-t makkuupput:

Inuussutissarsiornermi iluaqtissat

- A1 Tunisineq/inuttussusermut naatsorsorlugu
- A2 Tunisineq/inoqarfik
- A3 Inoqutigiit isertitaat
- A4 Ilaasunik angallassineq
- A5 Suliffillit amerlassusaa
- A6 Inuusuttut sullinniakkat
- A7 Pisortani atorfinitsitsisarnerup annertussusaa
- A8 Umiarsuarmi usit/inoqarfik

Inuit iluaqtissat

- B1 Inuiaqatigiit aqqissugaanerit
- B2 Kigutit nakorsaat
- B3 Isumaginninnikkut ikiorsiissutit
- B4 Ilinniartitaaneq
- B5 Ulluunerani paaqqinnittarfik
- B6 Peqqinnissaqarfimmi sullissineq

Inuiaqatigiinni iluaqtissat

- C1 Ulluinnarni pisiarisartakkat pillugit sullinneqarneq
- C2 Ilinniartitaanermi sullinneqarneq
- C3 Innaallagissap akia
- C4 Erngup akia
- C5 Internetip sukkassusaa
- C6 Umiarsualivik
- C7 Mittarfik
- C8 Umiarsualiveqarnerup qanoq issusaa
- C9 Niuertarfeqarnerup qanoq issusaa

Bilag 2

Oversigt over det enkelte bosteds score i sårbarhed i Bostedprofil 2023

De 23 parametre, som indgår i Bostedprofil 2023, er:

Erhvervsressourcer

- A1 Indhandling/capita
- A2 Indhandling/bosted
- A3 Husstandsindkomst
- A4 Passagerbefordring
- A5 Beskæftigelsesgrad
- A6 Ungemålgruppe
- A7 Offentlig ansættelsesgrad
- A8 Skibsgods/bosted

Humanressourcer

- B1 Demografi
- B2 Tandlæge
- B3 Sociale ydelser
- B4 Uddannelse
- B5 Daginstitution
- B6 Sundhedsservice

Samfundsressourcer

- C1 Dagligvareservice
- C2 Uddannelsesservice
- C3 Enhedspris på elektricitet
- C4 Enhedspris på vand
- C5 Internethastighed
- C6 Havn
- C7 Lufthavn
- C8 Havnetilstand
- C9 Butikstilstand

2023-mi Inoqarfiit ilusaanni inoqarfiit
ataasiakkaat sanngiiffinnik
nalunaarsuinermi takussutissaq

Oversigt over det enkelte
bosteds score i sårbarhed
i Bostedprofil 2023

	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	B1	B2	B3	B4	B5	B6	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9
Nanortalik	5	4	3	1	3	3	3	2	5	3	5	2	1	1	1	3	2	1	2	1	4	2	1
Aappilattoq	5	4	5	5	5	4	2	4	5	5	5	3	5	4	3	5	2	2	3	4	4	4	4
Narsaq Kujalleq	5	5	5	5	5	3	1	4	4	5	4	3	1	4	3	5	2	5	3	4	4	2	2
Tasiusaq	5	5	4	5	5	3	3	4	5	5	1	3	5	5	4	5	3	5	3	4	4	3	3
Ammassivik	5	5	5	5	4	1	4	3	3	5	3	3	5	5	4	5	4	4	3	4	4	3	4
Alluitsup Paa	5	4	5	5	5	2	4	4	5	5	5	3	1	3	2	5	2	3	3	4	4	3	3
Qaqortoq	5	4	2	1	3	2	3	3	3	2	4	2	1	1	1	2	1	1	1	2	4	2	1
Saarloq	5	5	5	5	5	5	3	4	5	5	3	3	5	5	5	5	5	4	3	4	5	5	4
Eqalugaarsuit	5	5	4	5	5	4	3	5	5	5	5	2	5	4	4	5	4	4	3	4	4	1	2
Qassimiut	2	4	4	5	3	5	2	2	5	5	1	2	5	5	5	5	3	1	3	4	4	5	5
Narsaq	5	4	3	3	3	3	3	3	4	4	5	2	1	1	1	2	1	1	1	2	4	3	2
Igaliku	5	5	2	5	5	4	2	2	5	5	1	2	5	5	5	5	5	2	3	4	5	3	4
Qassarsuk	5	5	3	4	4	4	2	3	4	5	1	2	5	5	4	5	2	5	3	4	5	5	4
Narsarsuaq	5	5	1	2	1	4	1	3	3	5	2	2	2	4	2	5	5	2	2	4	1	5	5
Paamiut	4	3	3	2	3	3	3	3	5	4	5	2	1	1	1	2	2	1	2	2	3	3	2
Arsuk	4	4	3	4	3	4	3	3	3	5	2	3	2	4	3	5	2	2	3	4	4	4	3
Nuuk	5	2	1	1	2	2	2	1	2	1	3	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Qeqertarsuatsiaat	3	4	3	4	3	3	3	2	5	5	3	3	1	4	2	5	2	2	3	4	5	4	2
Kapisillit	5	5	4	5	3	4	3	1	4	5	3	3	1	4	4	5	2	3	3	4	5	5	4
Maniitsoq	5	3	1	3	4	2	2	1	5	4	3	2	1	1	1	3	2	1	1	2	3	4	2
Atammik	3	4	3	5	2	3	2	3	2	5	3	3	1	4	2	5	2	3	3	4	5	1	2
Napasoaq	4	4	3	5	3	4	1	3	3	5	2	2	1	4	4	5	4	4	3	4	5	3	5
Kangaamiut	4	4	3	4	2	2	2	3	4	5	2	3	1	3	2	4	2	2	3	4	5	3	2
Sisimiut	5	3	1	1	2	2	2	1	1	1	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	3	2	1
Itilleq	5	4	3	5	3	3	3	3	2	5	3	3	1	4	4	5	4	3	3	4	5	3	2
Sarfannguit	3	4	2	5	2	2	2	3	3	5	3	3	1	4	3	5	2	3	3	4	5	2	3
Kangerlussuaq	5	5	1	1	1	2	1	1	4	5	1	1	1	3	2	5	5	2	2	1	1	4	1
Kangaatsiaq	5	4	3	5	3	4	4	3	4	4	4	3	2	2	2	3	2	2	2	4	4	3	1
Attu	4	4	4	5	4	3	3	4	4	5	4	3	1	3	2	5	2	3	3	4	4	4	3
Iginniarfik	5	5	3	5	3	3	4	5	3	5	1	3	3	4	4	5	4	4	3	5	4	5	4
Niaqornaarsuk	4	4	4	5	4	4	3	4	4	5	4	3	5	3	2	5	2	2	3	4	4	3	3
Ikerasaarsuk	3	4	3	5	2	3	1	4	2	5	2	3	3	4	3	5	4	2	3	4	4	3	3
Aasiaat	5	3	3	3	3	2	3	1	5	1	4	2	1	1	1	2	2	1	1	1	3	4	1
Akunnaaq	4	4	3	5	3	2	2	4	4	5	2	3	5	2	3	5	2	2	3	5	4	4	4
Kitsissuarsuit	3	4	3	5	4	2	3	4	2	5	1	3	1	2	4	5	3	4	3	5	4	4	3
Qasigiannguit	5	4	2	4	2	3	2	1	4	4	3	3	1	2	1	3	2	1	2	2	4	4	1
Ikamiut	4	4	3	5	2	4	2	4	1	5	1	4	1	4	4	5	2	4	3	5	4	3	2
Ilulissat	4	1	1	1	2	3	2	1	3	1	3	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	3	1
Oqaatsut	5	4	3	5	2	2	3	4	5	5	1	3	1	5	4	5	4	3	3	5	5	3	1

	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	B1	B2	B3	B4	B5	B6	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9
Qeqertaq	2	3	3	5	2	2	1	3	1	5	3	4	2	4	3	5	2	2	3	4	4	2	4
Saqqaq	3	4	3	5	2	3	1	3	2	5	3	3	1	4	2	5	2	1	3	5	4	2	2
Ilimanaq	2	4	3	5	2	4	1	4	3	5	1	3	1	4	4	5	2	2	3	4	4	5	3
Qeqertarsuaq	3	2	2	2	2	1	3	3	4	4	5	3	2	2	1	3	2	1	2	4	4	2	2
Kangerluk	4	5	5	5	2	3	2	4	4	5	1	3	5	5	5	5	5	5	3	5	5	4	5
Uummannaq	3	1	2	3	2	3	3	3	2	3	3	3	2	1	1	3	2	1	2	3	4	2	2
Niaqornat	3	4	3	5	2	5	2	4	2	5	5	3	5	5	4	5	3	3	3	5	4	4	2
Qaarsut	2	3	2	5	2	2	1	3	3	5	2	3	1	4	2	5	2	3	3	5	3	3	3
Ikerasak	2	3	3	5	2	3	1	3	2	5	2	3	2	3	2	5	2	1	3	4	4	2	4
Saattut	1	1	1	5	2	4	1	3	3	5	2	3	1	3	2	5	2	2	3	4	4	3	3
Ukkusissat	1	3	2	5	2	4	1	3	1	5	3	3	1	4	2	5	2	2	3	4	4	1	3
Upernavik	4	3	2	4	2	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1	3	2	2	2	3	3	3	3
Upernavik Kujalleq	3	3	4	5	2	2	1	4	1	5	4	3	3	4	2	5	2	1	3	4	4	2	3
Kangersuatsiaq	4	4	5	5	2	2	2	4	5	5	3	3	3	4	2	5	4	3	3	5	4	3	4
Aappilattoq (UPE)	1	3	3	5	2	3	1	3	4	5	3	3	1	4	2	5	2	1	3	4	4	2	2
Tasiusaq (UPE)	1	2	1	5	2	3	1	3	1	5	1	3	2	3	2	5	2	1	3	4	4	2	3
Nuussuaq	3	3	4	5	2	1	1	3	1	5	4	4	3	4	2	5	2	1	3	4	4	3	4
Kullorsuaq	3	3	4	5	2	1	2	4	2	5	3	4	3	3	2	5	2	3	3	4	4	2	2
Naajaat	2	4	3	5	2	4	1	1	4	5	2	4	5	4	4	5	5	1	3	5	5	1	5
Innaarsuit	1	3	1	5	2	5	1	3	4	5	1	3	1	4	2	5	2	2	3	4	4	2	3
Nutaarmiut	3	4	1	5	2	4	1	3	2	5	2	4	5	5	4	5	5	1	3	4	5	1	5
Qaanaaq	5	4	4	4	2	3	4	3	3	4	5	3	2	2	1	3	2	2	4	5	3	1	3
Savissivik	5	5	5	5	2	1	3	4	4	5	2	3	3	4	4	5	4	5	4	5	4	1	4
Siorapaluk	5	5	3	5	2	3	4	4	3	5	5	3	5	5	4	5	2	5	4	5	4	1	5
Qeqertat	4	4	4	5	2	3	4	3	2	5	1	4	5	5	5	5	5	1	5	5	5	1	4
Tasiilaq	5	5	3	3	2	3	4	3	2	3	5	3	1	1	1	3	1	1	4	1	4	3	2
Sermiligaq	4	4	5	5	2	2	4	5	2	5	5	4	3	3	2	5	2	2	4	4	4	1	3
Isertoq	5	5	5	5	2	3	5	3	3	5	2	4	1	4	4	5	4	3	4	4	4	2	3
Kulusuk	5	4	4	5	2	3	3	4	4	5	5	3	3	3	2	5	3	1	4	4	2	4	4
Tiilerilaaq	5	5	5	5	2	3	5	4	3	5	3	4	1	4	3	5	2	2	4	4	4	1	4
Kuummiit	5	4	5	5	2	1	4	4	2	5	5	3	2	3	2	5	2	1	4	4	4	2	2
Illoqqortoormiut	5	5	2	3	2	2	3	4	2	5	5	3	2	2	2	3	2	2	4	5	4	2	4

Akuttussuseq 2023 Frekvens 2023	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	B1	B2	B3	B4	B5	B6	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9
1	5	3	10	6	3	3	19	9	7	4	14	2	34	12	15	3	6	25	6	6	2	12	10
2	6	3	10	3	20	17	18	4	16	1	13	14	12	7	25	4	42	21	10	6	3	18	18
3	13	14	27	6	24	27	22	31	16	4	21	45	9	12	8	10	5	12	44	2	7	21	19
4	14	33	12	7	10	17	10	24	18	7	8	10	0	28	18	1	10	7	10	41	44	13	17
5	33	18	12	49	14	7	2	3	14	55	15	0	16	12	5	53	8	6	1	16	15	7	7
Katillugit / I alt	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71	71
Agguaqatigiis. / Gennemsnit	3,9	3,8	3,1	4,3	3,2	3,1	2,4	3,1	3,2	4,5	3,0	2,9	2,3	3,3	2,6	4,4	2,6	2,3	2,9	3,8	3,9	2,8	2,9

